श्रीमदभयदेवविरचितं

जयन्तविजयमहाकाव्यम्

पूर्वसंशोधकौ : पण्डित भवदत्त-काशीनाथौ

पूर्वसंस्करणप्रकाशकः : निर्णयसागरयन्त्रालय, मुंबई

नवीनसंस्करणसम्पादिका : साध्वी चन्दनबालाश्री

नवीनसंस्करणप्रकाशकः : भद्रंकर प्रकाशन, अहमदाबाद

श्रीमदभयदेवविरचितं

जयन्तविजयमहाकाव्यम्

* ग्रन्थकार: *

नवाङ्गवृत्तिकृदभयदेवाचार्यसूरिशिष्यसन्ताने
चतुर्थपट्टधारी श्रीमानभयदेवसूरिमहाराजः

* संशोधकौ *

पण्डितभवदत्त–काशीनाथौ

* नवीनसंस्करणसम्पादिका *

परमपूज्यव्याख्यानवाचस्पतिआचार्यभगवन्तश्रीमद्विजय-
रामचन्द्रसूरीश्वराणां साम्राज्यवर्ती
परमपूज्यप्रवर्तिनी श्रीरोहिताश्रीजीमहाराजस्य शिष्यरत्ना च
साध्वी चन्दनबालाश्री

* पूर्वसंस्करणप्रकाशक *

निर्णयसागरयन्त्रालय, मुंबई

वि.सं. १९५८, इ.स. १९०२

* नवीनसंस्करणप्रकाशक *

भद्रंकर प्रकाशन, अहमदाबाद

वि.सं. २०६७, इ.स. २०११

ग्रन्थनाम : जयन्तविजयमहाकाव्यम्

ग्रन्थकारनाम : श्रीमानभयदेवसूरिमहाराजः

संशोधक : पण्डितभवदत्त - काशीनाथौ

नवीनसंस्करण
सम्पादिका : साध्वी चन्दनबालाश्री

नवीनसंस्करण
प्रकाशक : भद्रंकर प्रकाशन - अहमदाबाद

पूर्वसंस्करण : वि.सं. १९५८, इ.स. १९०२

नवीनसंस्करण : वि.सं. २०६७, इ.स. २०११

मूल्य : रु. ३००-००

पत्र : ५४+१७८

© : BHADRANKAR PRAKASHAN, 2011

प्राप्तिस्थान

अहमदाबाद : भद्रंकर प्रकाशन
४९/१, महालक्ष्मी सोसायटी,
शाहीबाग, अहमदाबाद-३८०००४
फोन : ०७९-२२८६०७८५

अहमदाबाद : सरस्वती पुस्तक भंडार
हाथीखाना, रतनपोल, अहमदाबाद-३८०००१
फोन : ०७९-२५३५६६९२

अक्षरांकन : विरति ग्राफिक्स, अहमदाबाद
फोन : ०७९-२२६८४०३२

मुद्रक : तेजस प्रिन्टर्स, अहमदाबाद
फोन : ०७९-२२१७२२७१
(मो.) ९८२५३ ४७६२०

श्रीमदभयदेवविरचितं

जयन्तविजयमहाकाव्यम्

* दिव्याशीर्वाददाता *

परमपूज्य परमाराध्यपाद सिद्धांतमहोदधि
आचार्यभगवंत श्रीमद्विजयप्रेमसूरीश्वरजीमहाराजसाहेब

परमपूज्य परमाराध्यपाद व्याख्यानवाचस्पति-
श्रीमद्विजयरामचन्द्रसूरीश्वरजीमहाराजसाहेब

परमपूज्य अध्यात्मयोगी नमस्कारमहामन्त्राराधक
पंन्यासप्रवर श्रीभद्रंकरविजयजीमहाराजसाहेब

* शुभप्रेरणादाता *

परमपूज्य परार्थरसिक पंन्यासप्रवर
श्रीवज्रसेनविजयजीमहाराजसाहेब

परमपूज्य परमविद्वद्वर्य पार्श्वचन्द्रगच्छीय
उपाध्याय श्रीभुवनचंद्रजीमहाराजसाहेब

• • •

સમર્પણ

સંયમજીવનના પ્રારંભના વર્ષોમાં જેઓશ્રીના પાસેથી પંચપરમેષ્ઠિ-ભગવંતોના જાપનો-ધ્યાનનો અચિંત્ય મહિમા સાંભળવાનું સદ્‌ભાગ્ય સાંપડ્યું છે.....! !

મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા અને માધ્યસ્થ્ય આ ચાર ભાવનાઓથી ભાવિત થવા પૂર્વક 'શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ'ની ભાવનાનું શ્રેષ્ઠ રસાયણ જેઓશ્રીની પાસેથી પ્રાપ્ત થયું છે.......! !

ચતુઃશરણગમન, દુષ્કૃતગર્હા અને સુકૃતાનુમોદના દ્વારા ભવસ્થિતિનો પરિપાક કરવા માટે પંચસૂત્રના પ્રથમસૂત્રનો પાઠ જેઓશ્રીના શ્રીમુખે પ્રાપ્ત થયો છે.......! !

સળંગ ૮-૮ વર્ષો સુધી જેઓશ્રીના અમૂલ્ય ચિંતન અને આલેખનોથી ભાવિત થવાનું બન્યું છે અને તેના દ્વારા યોગમાર્ગની રુચિ ઉલ્લસિત થઈ છે.......! !

પરમોપકારી, નમસ્કારમહામંત્રના અજોડ ઉપાસક, પરમસાધક, અધ્યાત્મ-યોગી પંન્યાસપ્રવર શ્રી ભદ્રંકરવિજયજીમહારાજ સાહેબને પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કારમહામંત્રનો પ્રધાનરૂપે મહિમા દર્શાવતું પ્રસ્તુત

જયન્તવિજયમહાકાવ્યગ્રંથનું

નવીનસંસ્કરણરૂપ સુમન

સાદર સમર્પણ ! !

— પરમપૂજ્ય પ્રવર્તિની સાધ્વી રોહિતાશ્રીજીમ.ની

શિષ્યાણુ સાધ્વી ચંદનબાલાશ્રી

શ્રુતભક્તિ-અનુમોદના

લાભાર્થી

પરમપૂજ્ય, પરમોપકારી, શ્રીપાર્શ્વચંદ્રગચ્છીય ઉપાધ્યાય શ્રીભુવનચંદ્રજીમહારાજસાહેબની શુભપ્રેરણાથી

શ્રીપાર્શ્વચંદ્રગચ્છીય શ્રીનાનાભાડીયા
જૈન દહેરાવાસી સંઘ કચ્છગામ-
નાનાભાડીયાના
જ્ઞાનખાતાની ઉપજમાંથી

આ ગ્રંથપ્રકાશનનો સંપૂર્ણ લાભ લીધેલ છે.

આપે કરેલી શ્રુતભક્તિની હાર્દિક અનુમોદના કરીએ છીએ અને ભવિષ્યમાં પણ આપ ઉત્તરોત્તર ઉત્તમકક્ષાની શ્રુતભક્તિ કરતાં રહો એવી શુભેચ્છા પાઠવીએ છીએ.

લિ. ભદ્રંકર પ્રકાશન

परमेष्ठिनमस्कारप्रभावः

परमेष्ठिनमस्कारः शिवाय ध्यायते मया ।
मन्त्रोऽयं विधिना ध्यातः सर्वदा सर्वकामदः ॥
नरासुरसुरेन्द्राणामपि साम्राज्यसम्पदः ।
नमस्कारमहामन्त्रद्रुमस्य कुसुमोद्गमः ॥
काञ्चनाचलचूलेव स्थिरा यस्य नमस्कृतिः ।
रतिस्तस्य तु सान्निध्ये देवानामपि जायते ॥
नमस्कारप्रभावेण प्रभवन्ति न जन्तुषु ।
क्रूरा गजेन्द्रसिंहादिरक्षोदावानलादयः ॥

[जयन्तविजयमहाकाव्यम् सर्ग-३/श्लो० २४तः२७]

ધનાવહશ્રેષ્ઠીને મુનિ કહે છે કે, હું પરમેષ્ઠિનમસ્કારમંત્રનું ધ્યાન કરું છું. વિધિપૂર્વક ધ્યાન કરાયેલ આ મંત્ર હંમેશા સર્વ ઈચ્છિતને આપનાર છે.

મનુષ્ય, અસુર અને દેવેન્દ્રોના સામ્રાજ્યની સંપત્તિઓ નમસ્કારમહામંત્રરૂપી વૃક્ષના પુષ્પો સ્થાનીય છે.

મેરુપર્વતની ચૂલાની જેમ જેમને નમસ્કાર સ્થિર થયેલ છે, તેમના સાંનિધ્યમાં દેવોને પણ પ્રમોદ થાય છે.

નમસ્કારના પ્રભાવથી પ્રાણીઓને ક્રૂર હાથી, સિંહાદિ, રાક્ષસનો ઉપદ્રવ અને દાવાનલ પ્રગટ થતાં નથી.

●●●

પ્રકાશકીય

માઘકાવ્યના સમાન આ 'શ્રીશબ્દાંક' કાવ્ય છે. આ મહાકાવ્યમાં ૧૯ સર્ગ અને કુલ ૧૫૪૮ પદ્યો છે. આ મહાકાવ્યમાં **મગધ**દેશના રાજા **જયંત** અને તેના વિજયોનું વર્ણન છે. આ મહાકાવ્યનું પ્રધાન લક્ષ્ય પંચપરમેષ્ઠિનમસ્કારમંત્રનો મહિમા દર્શાવવાનું છે.

કવિએ કાવ્યના અંતે પ્રશસ્તિ આપેલી છે તેમાં જણાવ્યા મુજબ ચન્દ્રગચ્છીય પરમપૂજ્ય **વર્ધમાનસૂરિ**મહારાજના શિષ્ય પરમપૂજ્ય **જિનેશ્વરસૂરિ**મહારાજ થયા, તેમના શિષ્ય નવાંગી-ટીકાકાર **અભયદેવસૂરિ**મહારાજ થયા, તેમના શિષ્ય **જિનવલ્લભસૂરિ**મહારાજ થયા, તેમના શિષ્ય **જિનશેખરસૂરિ**મહારાજ થયા, તેમના શિષ્ય **પદ્મેન્દુ** મુનિરાજ થયા અને તેમના શિષ્ય બીજા **અભયદેવસૂરિ**મહારાજ થયા. તેમણે વિ.સં. ૧૨૭૮માં આ કાવ્યની રચના કરેલ છે.

આ કાવ્યનું પ્રકાશન **કાવ્યમાલા**ના ૭૫ ક્રમાંકરૂપે **નિર્ણયસાગરપ્રેસ-મુંબઈ**થી વિ.સં. ૧૯૫૮, ઈ.સ. ૧૯૦૨માં થયેલ છે. આ કાવ્યનું સંશોધન-સંપાદનકાર્ય પંડિત **ભવદત્તશાસ્ત્રી** અને **કાશીનાથશર્મા**એ કરેલ છે. આ કાવ્યની મહાકાવ્યતરીકે ગણના થાય છે. તે અંગે **'સંસ્કૃત કાવ્ય કે વિકાસમેં જૈન કવિયોં કા યોગદાન'** પુસ્તકમાં **ડૉ. નેમિચન્દ્રશાસ્ત્રી**એ વર્ણન કરેલ છે.

આજથી લગભગ ૧૦૯ વર્ષો પૂર્વે પ્રકાશિત થયેલ આ કાવ્યની પુસ્તક અત્યંત જીર્ણ થયેલી શ્રુતોપાસિકા સાધ્વી **ચંદનબાલાશ્રી**ના જોવામાં આવી અને તેમને થયું કે ૧૩મા સૈકામાં રચાયેલી આ કૃતિ પુનઃ પ્રકાશિત થાય તો પ્રચલિત બનશે અને લુપ્ત પ્રાયઃ થતી જળવાઈ રહેશે. આ શુભભાવનાથી અમારા પરમોપકારી પરમપૂજ્ય, પરમારાધ્યપાદ, સુવિશાલગચ્છાધિપતિ આચાર્યભગવંત શ્રીમદ્વિજય **રામચંદ્રસૂરીશ્વરજી**મહારાજસાહેબના શિષ્યરત્ન, પરમપૂજ્ય, અધ્યાત્મયોગી, પંન્યાસપ્રવર શ્રી**ભદ્રંકરવિજયજી**ગણિવર્યશ્રીના શિષ્યરત્ન, પરમપૂજ્ય, હાલારના હીરલા, આચાર્યભગવંત શ્રીમદ્વિજય **કુંદકુંદસૂરીશ્વરજી**મહારાજસાહેબના શિષ્યરત્ન, પરમપૂજ્ય, પરાર્થરસિક, પંન્યાસ શ્રી**વજ્રસેનવિજયજી**મહારાજસાહેબને જાણ કરી અને તેઓશ્રીના શુભાશીર્વાદ અને શુભપ્રેરણાનુસાર પરમપૂજ્ય, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, **રામચંદ્રસૂરીશ્વરજી**મહારાજસાહેબના સામ્રાજ્યવર્તી તથા પરમપૂજ્ય, પ્રવર્તિની સાધ્વી શ્રી**રોહિતાશ્રીજી**મહારાજના શિષ્યરત્ના વિદુષી સાધ્વી શ્રી**ચંદનબાલાશ્રીજી**મહારાજે પ્રસ્તુત **'જયન્તવિજયમહાકાવ્ય'**ના નવીનસંસ્કરણનું સંપાદન

કરેલ છે અને અમારી સંસ્થાને આવી ૧૩મા સૈકાની શ્રેષ્ઠ કાવ્યકૃતિના પ્રકાશનનો લાભ આપેલ છે, તે બદલ અમારી સંસ્થા તેમનો ખૂબ ખૂબ આભાર માને છે.

આ **જયન્તવિજયમહાકાવ્ય**ગ્રંથના નવીનસંસ્કરણને પ્રકાશિત કરવા માટે શ્રી**પાર્શ્વચંદ્ર-ગચ્છીય** પરમપૂજ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી**ભુવનચંદ્રજી**મહારાજસાહેબની પ્રેરણાથી શ્રીપાર્શ્વચંદ્રગચ્છીય **"શ્રીનાનાભાડીયા જૈન દહેરાવાસી સંઘ"-કચ્છ ગામ-નાનાભાડીયા**ના જ્ઞાનખાતામાંથી પ્રસ્તુત ગ્રંથ પ્રકાશનનો સંપૂર્ણ લાભ લીધેલ છે, તે બદલ અમારી સંસ્થા તેમનો ખૂબ ખૂબ આભાર માને છે.

આ નવીનસંસ્કરણ પ્રકાશનના સુઅવસરે અમે પૂર્વના પ્રકાશક અને સંશોધક-સંપાદકોનો તથા **કોબા-કૈલાસસાગર જ્ઞાનભંડાર**માંથી ૧૦૯ વર્ષો પૂર્વે પ્રકાશિત થયેલ **કાવ્યમાલા**નું આ પુસ્તક અમને પ્રાપ્ત થયું તેમનો, આ કાવ્યગ્રંથને પુનઃ સંશોધન કરવા માટે **કોબા-કૈલાસસાગર જ્ઞાનભંડાર**માંથી તથા **લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર**માંથી હસ્તપ્રતો પ્રાપ્ત થઈ તેમનો, નવીનસંસ્કરણને પ્રકાશિત કરવા માટે આર્થિક સહયોગની પ્રેરણા કરનાર અને લાભ લેનાર ઉપધાનતપ સમિતિનો, આ કાર્યના અક્ષરમુદ્રાંકન કાર્ય માટે **વિરતિ ગ્રાફિક્સ**વાળા **અખિલેશ મિશ્રા**એ કાળજીપૂર્વક સુંદર કાર્ય કરી આપેલ છે તેમનો અને પ્રીન્ટીંગના કામ માટે **તેજસ પ્રીન્ટર્સ**વાળા **તેજસભાઈ**એ ખંતપૂર્વક સુંદર કાર્ય કરી આપેલ છે તેમનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનીએ છીએ.

પંચપરમેષ્ઠિના મહિમાને દર્શાવવાના પ્રધાન લક્ષ્યપૂર્વક રચાયેલા આ શ્રેષ્ઠકાવ્યને વાંચીને પંચપરમેષ્ઠિભગવંતોના ગુણોને જીવનમાં આત્મસાત્ કરી સૌ કોઈ ભવ્યાત્માઓ પંચપરમેષ્ઠિમાં સ્થાનને પ્રાપ્ત કરી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયીની આરાધના-સાધના કરીને પંચપરમેષ્ઠિના ધ્યાનમાં લીન બનીને ક્ષપકશ્રેણિ ઉપર આરોહણ કરીને ઘાતીકર્મોનો ક્ષય કરીને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી બાકી રહેલાં ચાર અઘાતીકર્મોનો ક્ષય કરીને મુક્તિસુખના ભાગી બનીએ એ જ શુભભાવના !!

— ભદ્રંકર પ્રકાશન

●●●

अभयदेवः ॥

अयं **श्वेताम्बर**जैनाचार्यः श्रीमान**भयदेवः** कदा कतममिलामण्डलं मण्डयामासेति जिज्ञासायामनेकग्रन्थपर्यालोचने प्रवृत्ते –

''आसीच्च**न्द्र**कुलाम्बराम्बरमणिः श्री**वर्धमान**प्रभोः
पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः ।
सः श्रीसूरि**जिनेश्वर**स्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव
स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रिताम् ॥१॥
अभव**द**[१]**भयदेवः** सूरिरस्मात् स यस्य
प्रभुरभजत तोषं **स्तम्भने**[२] पार्श्वनाथः ।

---

१. अनेनैव **समवायाङ्ग**टीका प्रण्यनायि । यथा –
''निःसम्बन्धविहारिहारिचरिताच्छ्री**वर्धमानाभि**धा-
न्सूरीन्ध्यातवतोऽतितीव्रतपसो ग्रन्थप्रणीतिप्रभोः ।
श्रीमत्सूरि**जिनेश्वर**स्य जयिनो दर्पीयसां वाग्गिमनां
तद्बन्धोरपि **बुद्धिसागर** इति ख्यातस्य सूरेर्भुवि ॥
शिष्ये**णाभयदेवा**ख्यसूरिणा विवृतिः कृता ।
श्रीमतः **समवाया**ख्यतुर्याङ्गस्य समासतः ॥
एकादशसु शतेष्वथ विंशत्यधिकेषु (११२०=A.D. 1164) विक्रमसमानाम् ।
अणहिल्लपाटनगरे रचिता **समवाय**टीकेयम्'' ॥ इति ।

२. अयं हि सूरिस्त्रिशत्तमवृत्तेन **स्तम्भनकपार्श्वनाथं** सन्तुतोष –
''जय तिहुअणवरकप्परुक्ख जय जिण धण्णंतरि
जय तिहुअणकल्लाणकोस दुरिअक्करिकेसरि ।
तइं समरन्त लहंति झत्ति वरपुत्तकलत्तहिं
धण्ण सुवण्ण हिरण्ण पुण्ण जण भुंजहिं रज्जहि ।
पिक्खहि मुक्ख असंखसुक्ख तुह पासपसाइण
इय तिहुअणवरकप्परुक्ख सुक्खहि कुण महिजिण ॥२॥
जरजज्जर परिजुण्ण कण्णुणट्ठुट्ठ सुकुट्ठिण
चक्खुक्खीणखएण खुज्झुनिरसल्लिअ सूलिण ।

तुह जिण सरणरसायणेण लहु हुंति पुणण्णव
जय धण्णंतरिपास महवि तुहु रोगहरो भव ॥३॥

विज्जा जोइसमंततंतसिद्धिउ अपयत्तिण
भुवणब्भुअ अट्ठविह सिद्धि सिज्जइ तुह नामिण ।
तुह नामिण अपवित्तओ वि जण होइ पवित्तउ
तं तिहुअणकल्लाणकोस तुह पास निरुत्तउ ॥४॥

खुद्द पवित्तइ मंततंतजंताइं विसुत्तइ
चरथिरगरलगहुग्गखग्गरिउवग्गविगंजइ ।
दुत्थिअसत्थ अणत्थ घत्थ नित्थारइ दयकरि
दुरिअइं हरउ सुपासदेव दुरिअक्करिकेसरि ॥५॥

तुह आणाथंभेइ भीमदप्पुद्धर सुरवर
रक्खस जक्ख फणिंद विंद चोरानलजलहर ।
जलथलचारिरउद्दखुद्द पसुजोइणि जोइअ
इअ तिहुअण अविलङ्घिआण जय पास सुसामिअ ॥६॥

पत्थिअ अत्थ अणत्थहित्थभत्तिब्भरनिब्भर
रोमंचं चिअ चारुकाय किण्णरनरसुरवर ।
जसु सेवहिं कमकलजुअल पक्खालिअकलिमलु
सो भुवणत्तयसामिपास महमद्दउ रिउबलु ॥७॥

जय जोइअमणकमलभसलभय पंजरकुंजर
तिहुअणजण आणंदचंद भुवणत्तयदिणयर ।
जय मइमेइणि वारिवाह जय जंतु पिआमह
थंभणयट्ठिअ पासनाह नाहत्तणकुणमह ॥८॥

बहु विहवण्णु अवण्णु सुण्णु वण्णिउ छप्पण्णहि
मुक्खधम्मु कामत्थकाम नर नियनियसत्थहि ।
जं ज्जायइ बहु दरिसणत्थ बहु नाम पसिद्धउ
सो जोइ अमण कमलभसलसुह पास पवद्धउ ॥९॥

भयबिब्भल रणझणिरदसण थरहरिअ सरीरय
तरलिअ नयणविसण्णुसुण्णुगग्गिरगिरकरुणय ।
तइं सहस त्ति सरंति हुंति नरनासिअ गुरुदर
महविज्जविसज्जसइ पास भय पंजरकुंजर ॥१०॥

पइं पासविविअसंतनित्तपत्तंतपवित्तिय
वाहपवाहपवूढरूढ दुहदाहसुपुलइय ।
मण्णहिं मण्णुसउण्णपुण्णअप्पाणं सुरनर
इअ तिहुअण आणंदचंद जय पास जिणेसर ॥११॥

तुह कल्लाणमहेसुघंटटंकारवपिल्लिअ
वल्लरमल्लमहल्लभत्तिसुरवरगंजुल्लिअ ।
हल्लुप्फलिअ पवत्तयंति भवणेहिं महूसव
इअ तिहुअण आणंदचंद जय पास सुहुब्भव ॥१२॥

निम्मल केवल किरणनियरविहुरिअ तमपहयर
दंसिअ सयलपयत्थसत्थवित्थरिअ पहाभर ।
कलिकलुसिअ जण घूअलोयलोयणह अगोयर
तिमिरइं निरुहर पासनाह भुवणत्तयदिणयर ॥१३॥

तुह समरणजलवरिससित्त माणव मइ मेइणि
अवरावरसुहुमत्थबोह कंदलदल रेइणि ।
जायइ फलभरभरिय हरिय दुहदाह अणोवम
इय मइ मेइणि वारिवाह दिसिपास मइं मम ॥१४॥

कय अविकल कल्लाणवल्लिउल्लूरियदुहवणुं
दाविअ सग्गपवग्गमग्ग दुग्गइगम वारणुं ।
जय जंतुहजणएणतुल्लजंजणि यहियावहु
रम्म धम्म सो जयउ पास जय जंतुपिआमहु ॥१५॥

भुवणारण्णनिवासदरिअपरदरिसणदेवय
जोइणिपूअणखित्तवाल खुद्दासुर पसुवय ।
तुह उत्तट्ठ सुनट्ठ सुट्ठ अविसंठुल चिट्ठहिं
इय तिहुअणवणसिंह पास पावाइ पणासहिं ॥१६॥

फणिफणफारफुरंतरयण कररंजिअनहयल
फलिणी कंदलदलतमाल निल्लुप्पलसामल ।
कमठासुर उवसग्गवग्ग संसग्ग अंगजिअ
जय पच्चक्खजिणेस पास**थंभणपुर**ट्ठिअ ॥१७॥

महमणतरलपमाणनेय वायविविसंठुलु
नियतणुरवि अविणयसहाव आलसविहिलंघलु ।

तुह माहप्पपमाणदेव कारुण्णपवत्तउ
इयम इमाअवहीरपासपालहिविलवंतनु ॥१८॥

किंकिकप्पिउणेयकलुणुकिंकिंवनजं पिउ
किं वनचिट्ठिउउकिट्ठदेवदीणयम विलंबिउ ।
कासुनकियनिप्पल्ललल्लुअह्येहिं दुहत्तइं
तह विनपत्तउत्ताण किंपि पइं पहु परिचत्तइं ॥१९॥

तुहुं सामिह तुहुं माय बप्प तुहुं मित्तपियं कुरु
तुहुं गइ तुहुं मइ तुंहि ज ताण तुहुं गुरु खेमं कुरु ।
हउं दुहमरभारिअबराउ रानुलनिब्भग्गनु
लीणउ तुह कमकमल सरणजिणपालहि चंगउ ॥२०॥

पइं किवि कयनीरोयलोय किवि पावियसुहसय
किवि मइं मंतमहंत केवि किवि साहियसिवपय ।
किवि गंजिअरिउवग्ग केवि जसधवलिअ भूअल
मइं अवहीरहि केणपाससरणागयवच्छल ॥२१॥

पच्चुवयारनिरीहनाहनिप्पण्ण पयोअण
तुहुं जिण पासपरोवयार करुणिक्कपरायण ।
सत्तुमित्तसमचित्त वित्तिनयनिन्दअसममण
मा अवहीरिअ जुग्गओ वि मइं पास निरंजण ॥२२॥

हउं बहुविहदुहतत्तगत्त तहुं दुहनासणपरु
हउं सुयणहकरुणिक्कठाण तुहुं निरुकरुणा कुरु ।
अहुं जिणपासअसामिसालु तुहुं तिहुअणसामिअ
जं अवहीरहि मइं झखंतइय पासनसोहिअ ॥२३॥

जुग्गाजुग्गविभागनाहनहुजोअणतुहसम
भवणुवयारसुहावभाव करुणारससत्तम ।
समविसमह किं घणनएइ भुवि दाहुसमंतउ
इय दुहबंधवपासनाह मइं पालथुणं तउ ॥२४॥

नयदीणहदीणयमुए वि अण्णवि किवि जुग्गय
जं जोइय उवयारु करइ उवयारसमुज्जय ।
दीणहदीणनिहीणजेणतुहनाहिणचत्तउ
तो जुग्गउ अहमेव पास पालहि मइं चंगउ ॥२५॥

अह अण्णवि जुग्गयविसेस किवि मण्णहि दीणह
जं पासवि उवयारु करइ तुह नाह समग्गह ।

प्रकटितविकटार्थां सङ्घसाम्राज्यवृद्ध्यै
व्यधित निधिसमानां यश्च वृत्तिं नवाङ्ग्या:[१] ॥२॥

....
किं अण्णंण तं चेव देव मामइं अवहीरह ॥२६॥

तुह पत्थण न हु होइ विहल जिणजाणउ किं पुण
हउ दुक्खिउ निरुसत्तचत्तदुक्कदु उस्सुयमण ।
तं मण्णउ निमिसेण एण एउ विज्जइ लब्भइ
सच्चं जं भुक्खियवसेण किं उंवरु पच्चइ ॥२७॥

तिहुअणसामिह पासनाह मइं अप्पपयासिउ
किज्जउ जं नियरूवसरिसुनमुणुंवहुं जं पिउ ।
अण्णु ण जिणजगतुहसमोविदक्खिण्णदयासउ
जइ अवगण्णसि तुं हिज अहह किं होइ सह यासनु ॥२८॥

जइ तुह रूविण किणविपेअ पाइणवेलंविउ
तनु जाणुं जिण पास तुम्ह होउं अंगिकरिउ ।
इअमह इच्छिअ जं न होइ सातुहओहावण
रक्खंद्रह नियकित्तिणेय जुज्जइ अवहीरण ॥२९॥

एवमहारिहजत्तदेव इयन्हवणमहूसउ
जं अणलिय गुणगहण तुम्ह मुणिजणअणिसिद्धिउ ।
इय मइं पसिय सुपासनाह **थंभणपुर**संट्ठिअ
इय मुणिवर सिरि**अभयदेव** विण्णवइ अणिंदिअ'' ॥३०॥ इति ।

१. '**चान्द्रे** कुले सद्वनकक्षकल्पे महाद्रुमो धर्मफलप्रदानात् ।
छायान्वित: शस्तविशालशाख: श्री**वर्धमानो** मुनिनायकोऽभूत् ॥

तत्पुष्पकल्पौ विलसद्विहारसद्गन्धसम्पूर्णदिशौ समन्तात् ।
बभूवतु: शिष्यवरावनी च वृत्ती श्रुतज्ञानपरागवन्तौ ॥

एकस्तयो: सूरिवरो **जिनेश्वर:** ख्यातस्तथान्यो भुवि **बुद्धिसागर:** ।
तयोर्विनेयेन विबुद्धिनाप्यलं वृत्ति: कृतैषा**भयदेव**सूरिणा ॥

तयोरेव विनेयानां तत्पदं चानुकुर्वताम् ।
श्रीमतां **जिनचन्द्रा**ख्यसत्प्रभूणां नियोगत: ॥

श्रीम**ज्जिनेश्वरा**चार्यशिष्याणां गुणशालिनाम् ।
जिनभद्रमुनीन्द्राणामस्माकं चाङ्घ्रिसेविन: ॥

यशश्चन्द्रगणेर्गाढसाहाय्यात् सिद्धिमागता ।
परित्यक्तान्यकृत्यस्य युक्तायुक्तविवेकिन: ॥

तच्छिष्यो **जिनवल्लभः** प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी-
भास्वद्भाललंलामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः ।
यस्य श्री**नरवर्म**भूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर-
ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥३॥

काश्मीरानपहाय संततहिमव्यासङ्गवैराग्यतः
प्रोन्मीलद्गुणसम्पदा परिचिते यस्यास्यपङ्केरुहे ।
सान्द्रामोदतरङ्गिता भगवती वाग्देवता तस्थुषी
धारालामलभव्यकाव्यरचनाव्याजादनृत्यच्चिरम् ॥४॥

भृङ्गस्तदङ्घ्रिकमले **जिनेशेखराह्वः** सूरिस्ततः प्रशमवर्मितकाययष्टिः ।
जिग्ये जगत्त्रयजयप्रयतोऽपि येन वीरव्रतं कलयता रतिजीवितेशः ॥५॥

वैराग्यं याति रागे भजति विधुरतां क्रोधयोधे विमाने
माने नष्टाभिमाने कपटपटुभटे क्षोभमाप्ते च लोभे ।
पञ्चैषौ कुञ्चितेषौ समिति निजमिति प्रेक्ष्य सैन्यं सदीन्यं
मुक्त्वा येषां जयाशां निभृतमपसृतं मोहराजेन दूरम् ॥६॥

शास्त्रार्थनिर्णयसुसौरभलम्पटस्य विद्वन्मधुव्रतगणस्य सदैव सेव्यः ।
श्री**निर्वृता**ख्यकुलसन्नदपद्मकल्पः श्री**द्रोणसूरि**रनवद्ययशःपरागः ॥

शोधितवान्वृत्तिमिमां युक्तो विदुषां समूहेन ।
शास्त्रार्थनिष्कनिकषणकषपट्टककल्पबुद्धीनाम् ॥

विशोधिता तावदियं सुधीभिस्तथापि दोषाः किल सम्भवन्ति ।
मन्मोहतस्तांश्च विहाय सद्भिस्तद्ग्राह्यमाप्तभिमतं यदस्याम् ॥

यदावाप्तं मया पुण्यं वृत्ताविह शुभाशयात् ।
मोहाद्वृत्तिजमन्यच्च तेनागो मे विशुद्धताम् ॥

प्रथमादर्शे लिखिता **विमलगणि**प्रभृतिभिर्निजविनेयैः ।
कुर्वद्भिः श्रुतभक्तिं दक्षैरधिकैर्विनीतैश्च ॥

अस्याः कारणव्याख्या श्रुतिलेखनपूजनादिषु यथार्हम् ।
दायिकसुत**माणिक्यः** प्रेरितवानस्मदादिजनान् ॥

अष्टाविंशतियुक्ते वर्षसहस्रे शतेन चाभ्यधिके (११२८=A.D. 1072) ।
अणहिल्लपाटनगरे कृतेयमच्छुप्तधनिवसतौ' ॥ इति ।

अयं **नवाङ्ग**वृत्तिकृ**दभयदेवसूरि**र्वैक्रमे ११३५ (A.D. 1079) वत्सरे कीर्तिशेषतां गत इति **प्रबन्ध-चिन्तामणि**प्रस्तावनैकादशपृष्ठे **दीनानाथा**त्मज**रामचन्द्र**शास्त्री ।

प्रगुणितकरुणः क्षमया विराजितश्चारुविग्रहस्तदनु ।
अजनि वशीकृतविषयग्रामः **पद्मेन्दुमुनिराजः** ॥७॥

उत्फुल्लमल्लीप्रतिमल्लकान्तिः कीर्तिर्भ्रमन्ती भुवनेषु यस्य ।
श्रियां समं सौहृदकाङ्क्षयैव मुष्णाति विष्णोरपि कृष्णभावम् ॥८॥

विश्वत्रयप्रथितकीर्तिलतस्य तस्य शिष्यः प्रशस्यमहि**माभयदेव**सूरिः ।
काव्यं **जयन्तविजयं** रचयाञ्चकार सारस्वतप्रसृमरप्रतिभाविलासः ॥९॥

दिक्करिकुलगिरिदिनकर(१२७८)परिमितविक्रमनरेश्वरसमायाम् ।
द्वाविंशतिशतमानं शास्त्रमिदं निर्मितं जयतु'' ॥१०॥

इत्**यभदेवा**चार्यप्रणीत**जयन्तविजयी**यकविप्रशस्तिपद्यदर्शनतो **नवाङ्गवृत्तिकृदभयदेवा**-चार्यसूरिशिष्यसन्ताने चतुर्थपट्टधारी श्रीमा**नभयदेव**सूरिर्वैक्रमे १२७८ (A.D. 1221) शरदि एनं ग्रन्थं प्रकटयन् कतममिलामण्डलं मण्डयामासेति न निश्चीयते । एतेनास्यकविवरस्य खिस्तत्रयोदश-शतिकापूर्वार्धं सत्तासमय इति बाढमवगन्तव्यम् ।

अस्य हि ग्रन्थस्यैकमेव पुस्तकं श्रीयुतश्रावक**हीरालालहंसराज**प्रबन्धद्वारोपलब्धम्, तस्यैकस्याधारेण शोधितमुद्रितेऽप्यस्मिन्ग्रन्थे यत्र कुहचनाशुद्धिः स्थिता जाता वा भवेत्तत्र सुहृदयहृदयाः संशोधयन्तु । यतः –

गच्छतः स्खलनं वापि भवत्येव प्रमादतः ।
हसन्ति दुर्जनास्तत्र समादधति सज्जनाः ॥

इति प्रार्थयतः –

पण्डितशिवदत्त-काशीनाथौ ।

●●●

जयन्तविजयम् ॥[1]

डॉ. नेमिचन्द्र शास्त्री

माघ के काव्य के समान यह श्रीशब्दांक काव्य है। इस महाकाव्य में उन्नीस सर्ग और १५४८ पद्य हैं।[2] रुचिर वर्ण और पदों से युक्त इसकी काव्य शैली तरुणी नायिका के समान सहृदयों के हृदय को आकृष्ट करती है। अलङ्कृत शैली में उदात्त भावों की अभिव्यञ्जना की गयी है। काव्य का नामकरण नायक—**जयन्तविजय** के नामपर किया गया है। इस काव्य की रचना संस्कृत भाषा के प्रकाण्ड कवि **अभयदेव** सूरिने की है।

रचयिता :-

श्वेताम्बर संघ में **चन्द्र**गच्छ नामका एक प्रसिद्ध गच्छ हुआ है। इस गच्छ में **वर्धमान** सूरि हुए।[3] इनके दो शिष्य थे—**जिनेश्वर** सूरि और **बुद्धिसागर** सूरि। **जिनेश्वर** सूरि के शिष्य नवाङ्गवृत्तिकार **अभयदेव** सूरि हुए। **अभयदेव** सूरि के **जिनवल्लभ** सूरि शिष्य हुए और उनके शिष्य **जिनशेखर**। **जिनशेखर** के शिष्य **पद्मेन्दु** ही **अभयदेव** के गुरु थे। महाकवि **अभयदेव** ने अपने जन्म और तपश्चरण से किस स्थान को गौरवान्वित किया था, इसकी जानकारी प्राप्त नहीं होती है, और न बालजीवन एवं माता-पिता आदि के सम्बन्ध में ही तथ्य अवगत हैं।

स्थितिकाल :-

महाकवि **अभयदेव** ने अपने काव्य के अन्त में जो प्रशस्ति अङ्कित की है, उसमें **जयन्तविजय** का रचनाकाल निर्दिष्ट है। अतः कवि के समय के सम्बन्ध में विवाद नहीं है। प्रशस्ति में बताया है —

---

१. पण्डित भवदत्तशास्त्री द्वारा संशोधित होकर निर्णयसागर प्रेस, बम्बई द्वारा प्रकाशित, १९०२ ई०, काव्यामाला ७५ ग्रन्थांक।

२. द्वाविंशतिशतमानं शास्त्रमिदं निर्मितं जयन्तु—जयन्तविजयम्। प्रशस्ति अन्तिम पद्य।

३. आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्री**वर्धमान**प्रभोः
पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः।
स श्रीसूरि**जिनेश्वर**स्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव
स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम्॥ ज० प्र० १
अजनि वशीकृतविषयग्रामः **पद्मेन्दु**मुनिराजः॥ वही ७
विश्वत्रयप्रथितकीर्तिलतस्य तस्य शिष्यः प्रशस्यमहि**माभयदेव**सूरिः।
काव्यं **जयन्तविजयं** रचयाञ्चकार सारस्वतप्रसृमरप्रतिभाविलासः॥ ज० प्र० ९

दिक्करिकुलगिरिदिनकरपरिमितविक्रमनरेश्वरसभायाम् ।[१]

विक्रम संवत् १२७८ (१२२१ ई०) में **जयन्तविजय** काव्य रचा गया। अत एव कवि का समय तेरहवीं शती है।

रचना और काव्य प्रतिभा :-

कवि का एक **जयन्तविजय** नामक महाकाव्य ही उपलब्ध है। इस काव्य से उनकी कल्पनाशक्ति, सौन्दर्यबोध की क्षमता एवं सहज अनुभवों की सम्प्रेषणीयता प्रकट होती है। कवि ने वनस्थलियों के लता-प्रतान, मुकुलित कलिकाएँ, हरित-श्यामायित सागरतट, अनन्त वनकान्तार, धान की पीतमञ्जरियों से सुशोभित खेत, कृषक बालाओं का खेतों के प्रति स्नेह-आदर एवं प्रणय के मनमोहक चित्र प्रस्तुत करने में अपनी प्रतिभा का पूरा परिचय प्रस्तुत किया है। दृश्याङ्कन और भावबोधन में कवि को माघ कवि के समान ही सफलता प्राप्त हुई है।

महाकाव्य की कथावस्तु :-

ऋषभदेव, नेमिनाथ, पार्श्वनाथ और **वर्धमान** तीर्थंकर की स्तुति के अनन्तर **मगध** देश का वर्णन किया है। इस समृद्धशाली देश में **जयन्ती** नामकी नगरी है, जो अपनी समृद्धि और वैभव के कारण अमरपुरी के समान सुशोभित थी। इस नगरी में महाप्रतापी **विक्रमसिंह** नाम का राजा अपनी पत्नी **प्रीतिमती** के साथ निवास करता था। इस राजा का बृहस्पति के समान **सुबुद्धि** नामका मन्त्री था। —प्रथम सर्ग

एक दिन शिशुगज—कलभ सहित करिणी को सरोवर में क्रीड़ा करते देखकर **प्रीतिमती** को अपनी अपत्यहीनता की स्मृति हो जाती है। फलस्वरूप वह खिन्न हो उदास रहने लगती है। उसकी उदासीनता का कारण जानकर राजा प्राणों की बाजी लगाकर भी रानी की इच्छा को पूर्ण करने की प्रतिज्ञा करता है। —द्वितीय सर्ग

राजसभा में आकर राजा अपनी प्रतिज्ञा की चर्चा मन्त्री **सुबुद्धि** से करता है। मन्त्री राजा की इच्छापूर्ति का साधन पञ्चनमस्कार मन्त्र की आराधना को ही बतलाता है तथा इसकी महत्ता प्रकट करने के लिए **धनावह** श्रेष्ठी का उपाख्यान भी कहता है। राजा नमस्कार मन्त्र को ग्रहण कर लेता है। —तृतीय सर्ग

एक दिन रात्रि में राजा वेश परिवर्तित कर नगर में परिभ्रमण करता है। वह एक नारी का चित्कार सुनकर उसी ओर चल देता है। एक श्मशानवासी सुर उसका मार्ग रोकता है। नमस्कार मन्त्र के प्रभाव से राजा उसे परास्त करता है और सुर द्वारा दीनभाव से प्राणों की भिक्षा माँगने पर राजा उसे छोड़ देता है। इसपर प्रसन्न होकर सुर उस राजा को एक ऐसा मुक्ताहार प्रदान करता है, जिसके धारण करने से वन्ध्या स्त्री को भी पुत्र उत्पन्न होता है। आगे चलने पर राजा को एक योगी देवता के समक्ष एक नारी का बलिदान करने के लिए तैयार मिलता है। नारी भयविह्वल हो चीत्कार

---

१. ज० प्र० १० पद्य।

कर रही है। राजा उस योगी को परास्त करता है। विजयी राजापर वह कन्या मुग्ध हो जाती है। राजा **विक्रमसिंह** संयम की सीमा का निर्वाह करता है। —चतुर्थ सर्ग

सुर आकर राजा को बतलाता है कि यह कन्या आपकी पत्नी **श्रीमती** की बहन है। इसका अनुराग आप में है और यह आपकी पत्नी बनेगी। सुर योगी के वास्तविक स्वरूपपर भी प्रकाश डालता है और बताता है कि राज्य प्राप्ति के लिए अघोरघंट योगी से दीक्षा लेकर इसने कन्याबलिका उपक्रम किया है। यह सुर **विक्रमसिंह** को उसके पूर्वजन्म का विवरण भी बतलाता है। —पंचम सर्ग

अनन्तर राजा **विक्रमसिंह** उस कन्या को लेकर उसके पिता **जितारि** के पास जाता है **जितारि** सारा समाचार अवगत कर कन्या का विवाह **विक्रमसिंह** से कर देता है। नवपरिणीता पत्नी को साथ लेकर राजा **जयन्ती** नगरी को लौटता है और सुर द्वारा प्रदत्त मुक्ताहार रानी **प्रीतिमती** को देता है। हार के प्रभाव से रानी गर्भवती होती है। समय पाकर वह पुत्र को जन्म देती है, जिसका नाम **जयन्त** रखा जाता है। **जयन्त** बालोचित क्रीड़ाएँ करता है और युवा होनेपर उसे युवराज बन दिया जाता है। —षष्ठ सर्ग

वसन्त ऋतु के पदार्पण करते ही चारों ओर हर्षोल्लास व्याप्त हो गया है। नवमल्लिका के पुष्पों ने वनकी शोभा को कई गुना बढ़ा दिया है। नये पल्लव ताम्रवर्ण की आभा लिये युवकों के हृदय में शृङ्गाररस की भावना को उत्कट कर रहे हैं। उपवन की शोभा युवक-युवतियों को मदोन्मत्त बना रही है। —सप्तम सर्ग

उपवन में दोला डाला जाता है। इस अवसरपर रमणियों के अनेक प्रकार के कामजन्य विलास दृष्टिगत होते हैं। वनविहार के प्रसङ्ग में पुष्पावचय की क्रीड़ा सम्पन्न की जाती है। अनन्तर जलविहार होता है। यहाँ हंससमूह कमलश्रेणियों में छिपकर दिन व्यतीत करते हैं। पक्षियों के कलरव स्वागत करते हुए दिखलाई पड़ते हैं। —अष्टम सर्ग

एक दिन **सिंहलभूपति हरिराज** का हाथी भाग जाता है और वह **मगध** की **जयन्ती** नगरी में चला आता है। **विक्रमसिंह** को यह भविष्यवाणी सुनायी जाती है कि इस हाथी के प्रभाव से युवराज **जयन्त** खचरेश्वर होगा, अत: वह उस हाथी को पकड़ने का आदेश देता है और हाथी पकड़ लिया जाता है। **सिंहलभूपति** हाथी को वापस प्राप्त करने के लिए **विक्रमसिंह** की सभा में दूत भेजता है, पर **विक्रमसिंह** उस दैव प्रदत्त गजको वापर करने से इनकार कर देता है। —नवम सर्ग

विक्रमसिंह के व्यवहार से असन्तुष्ट हो **सिंहलभूप हरिराज जयन्ती** नगरीपर आक्रमण करता है, जिसके प्रतिरोध के लिये युवराज **जयन्त** ससैन्य जाता है। दोनों ओर की सेना में घोर संग्राम होता है। **सिंहलभूप** युद्ध में मारा जाता है और विजयलक्ष्मी **जयन्त** को प्राप्त होती है। —दशम सर्ग

अनन्तर युवराज दिग्विजय के लिए प्रस्थान करता है। वह चतुरंग सेना सहित प्रथम पूर्व दिशा की ओर जाता है। इस दिशा के राजाओं से कर वसूल कर उन्हें अपने अधीन बनाता है

तथा **पार्वतीय** एवं **गोड़ों** को अपने बल-पराक्रम से पराजित करता है। पश्चात् **कलिंग** को पराजित कर, उनके पुत्र को शासन का अधिकारी नियत करता है। दक्षिण दिशा के राजा उसका स्वागत करते हैं और बहुमूल्य पदार्थ उपहार में देते हैं। तदनन्तर **केरल, पाण्ड्य, कांची**नरेश, **कर्णाटक**नरेश प्रभृति को अधीन करता है उत्तर दिशा की ओर गमन पर धाराधीश से सम्मानित होकर **हूण** राजाओं को पराजित करता है। कामराज से सम्मानित होता हुआ अपनी नगरी को लौटता है। —एकादश सर्ग

एक दिन सेना के मध्य से **जयन्त** अदृश्य हो जाता है, जिससे महाराज **विक्रमसिंह** बहुत विकल होते हैं। विद्याधर नरेश **महेन्द्र** अपने पुत्र के लिए **गगनविलासपुर** के राजा **पवनगति** से उसकी पुत्री **कनकवती** की याचना करता है, पर **पवनगति** उसकी प्रार्थना अस्वीकार कर देता है। **कनकवती** अनुरूप वरकी प्राप्ति के लिए शासनदेवता की आराधना करती है। प्रसन्न होकर शासनदेवता उसके लिए **जयन्त** का अपहरण करके जिनमन्दिर पर ले जाती है। यहाँ **जयन्त** जिनबिम्ब के दर्शन कर **धर्मसूरि** की देशना सुनता है और श्रावकधर्म स्वीकार करता है। —द्वादश सर्ग

उपवन में **जयन्त** और **कनकवती** एक दूसरे को देखकर मुग्ध हो जाते हां। **पवनगति** भी **कनकवती** का विवाह **जयन्त** के साथ कर देता है। —त्रयोदश सर्ग

जब **महेन्द्र** चक्रवर्ती को यह ज्ञात होता है कि **पवनगति** ने उसके पुत्र की उपेक्षा करके अपनी पुत्री का विवाह **जयन्त** से कर दिया है, तो वह **पवनगति** पर आक्रमण कर देता है। युद्ध में **जयन्त** की तलवार से **महेन्द्र** की मृत्यु होती है। **जयन्त महेन्द्र**पुत्र को करद बनाकर **पवनगति** के साथ अपने नगर को लौट आता है। —चतुर्दश सर्ग

एक दिन **जयन्ती** नगरी के उद्यान में **सुस्थिताचार्य** पधारते हैं और राजा **विक्रमसिंह** उनकी वन्दना के लिए जाता है। राजा आचार्य की देशना सुनकर बहुत प्रभावित होता है। उसका मिथ्यात्व नष्ट हो जाता है और उसे सम्यक्त्व प्राप्त होता है। इस सभा में एक विद्वान् का आचार्य के साथ सर्वज्ञ विषयपर विवाद होता है। वह विद्वान् आचार्यों के साथ शास्त्रार्थ में पराजित हो जाता है। इस समय **जयन्त** आता है और पिता को प्रणाम करता है। समस्त वातावरण हर्ष में परिवर्तित हो जाता है। —पंचदश सर्ग

कुछ दिनों के उपरान्त कुमार **जयन्त हस्तिनापुर** के राजा **वैरिसिंह** की पुत्री **रतिसुन्दरी** के स्वयंवर में जाता है, वहाँ **रतिसुन्दरी जयन्त** के गले में वरमाला पहनाती है। विवाह के पश्चात् **जयन्त** अपनी पत्नी के साथ राजधानी **जयन्ती** नगरी में लौट आता है। —षोडश सर्ग

विद्यादेवी **जयन्त** और **रतिसुन्दरी** के पूर्वभवों का वर्णन करती हुई बताती है कि वे पूर्वभव में भिक्षा माँग कर निर्वाह करते थे। एक बार इन्होंने भिक्षा में प्राप्त अन्नमें से मासोपवास करनेवाले मुनि को पारणा करायी। इसी कारण तुम्हें इस जन्म में राज्यपद प्राप्त हुआ है। —सप्तदश सर्ग

कवि ने परम्परागत ग्रीष्म, वर्षा और शरद् ऋतु का विस्तृत वर्णन किया है। ग्रीष्म में आतप का सन्ताप जितना कष्ट दे रहा था, वर्षा के आते ही वह समाप्त हो गया। शरत् में सभी व्यक्तियों का आनन्द प्राप्त होता है। —अष्टादश सर्ग

वैरिसिंह अपने जामाता **जयन्त** को **हस्तिनापुर** का राज्यभार सौंपकर दीक्षा ग्रहण कर लेता है। वह **हस्तिनापुर** से **जयन्ती** नगरी की ओर प्रस्थान करता है। **विक्रमसिंह** भी **जयन्त** को राज्यभार सौंपकर स्वयं प्रव्रजित हो जाता है। **जयन्त** न्याय-नीतिपूर्वक प्रजा का पालन करता है। वह जिनेन्द्र भगवान् का बड़ा भक्त है। उसकी भक्ति से प्रभावित होकर **सौधर्मेन्द्र** भी वहाँ आते हैं। काव्य के अन्त में सत्पात्र दान का महत्त्व वर्णित है। —एकोनविंश सर्ग

कथावस्तु का स्त्रोत और गठन :-

काव्य की कथावस्तु न तो पौराणिक ही है और न ऐतिहासिक। कविने अपने समय की लोककथा को ही महाकाव्य का रूप दिया है। कथावस्तु में जोड़े गये अनेक कथानक भी लोक प्रचलित हैं, पर कविने उन्हें पौराणिक रूप प्रदान करने का प्रयास किया है। समकालीन परम्पराओं और मान्यताओं को भी ग्रहण किया गया है। **अघोरघंट** योगी से दीक्षा लेकर एक नृपति का राज्य प्राप्ति के लिए मान्त्रिक अनुष्ठान करना और उसमें नारी का बलिदान करने की तैयारी करना, ईसवी सन् की ११-१२वीं शती की तान्त्रिक परम्परा का प्रतिफल है। कापालिक और वाममार्गी श्रीपर्वत से जालन्धर तक विचरण किया करते थे। इन्हें तन्त्र, मन्त्र, यक्षिणो, योगिनी, राक्षसी और पिशाची आदि देवियाँ सिद्ध थीं। ई० सन् १०८२ में **गुणचन्द्र** गणि द्वारा विरचित '**महावीरचरियं**' के चतुर्थ प्रस्ताव में आया है कि **घोरशिव** तपस्वी वशीकरण आदि विद्याओं में निष्णात था। राजा **नरसिंह** ने उसे अपने मन्त्रबल से कोई कौतुक दिखाने की प्रार्थना की। **घोरशिव** ने कृष्णचतुर्दशी की रात्रि के समय श्मशान में जाकर अग्नितर्पण करने के लिए राजा से कहा। श्मशान में पहुँचकर **घोरशिव**ने वेदिका रची, मण्डल बनाया। यह रजा का वध करना चाहता था, पर राजा ने किसी प्रकार इसके जाल से मुक्ति प्राप्त की।[१]

पुत्र उत्पन्न करने की शक्ति उत्पन्न करनेवाले मुक्ताहार की प्राप्ति पौराणिक मान्यता है। इस प्रकार की मान्यताएँ **समराइच्चकहा** में पायी जाती हैं। बताया गया है कि **सनत्कुमार** को **मनोरथदत्त** से '**नयनमोहन**'[२] नामका एक चमत्कारपूर्ण वस्त्र प्राप्त होता है। इस वस्त्र की यह

---

१. घोरसिवेणावि आलिहियं मंडलं, निसन्नो तहिं, निबद्धं तहिं पउमासणं, कयं सकलीकरणं, निवेसिआ नासावंसग्गे दिट्ठो, कओ पाणायामो, नायबिंदुलवोववेयं आढत्तं मंतसुमरणं, समारूढो झाणपगरिसम्मि। इओ य चिंतिय राइणा.....जं थोभकरणविहिणा मरणं मह वंछई काउं.......। महावीरचरियं के चतुर्थ प्रस्ताव के रूप में पृथक् मुद्रित-नरविक्रमचरित्रम् , नेमिविज्ञान ग्रन्थमाला, अहमदाबाद, वि० सं० २००८, पृ० १९-२०।

२. पं० भगवानदास द्वारा सम्पादित समराइच्चकहा, अहमदाबाद, पृ० ४००।

विशेषता है कि वस्त्र से आच्छादित व्यक्ति को कोई आँखों से नहीं देख सकता है। वस्त्र का प्रयोग करते ही व्यक्ति अदृश्य हो जाता है। इस प्रकार ओषधि एवं मन्त्रों के चमत्कार भी इस ग्रन्थ में अंकित हैं। कवि **अभयदेव** ने सुर द्वारा हार प्राप्त किया है, यह भी उक्त वस्तुओं का संस्करण मात्र ही है। आधुनिक मन्त्र या तावीज उक्त हार का ही संक्षिप्त रूप है।

प्रीतिमती का नायिका की बहन होना और आगे चलकर नाय के साथ उसका विवाह हो जाना नाटिका[१] एवं सट्टक की[२] कथावस्तु से ग्रहीत है। **सिंहलभूपति** के हाथी को **विक्रमसिंह** के द्वारा रोका जाना और हाथी में दैवी चमत्कारों का समारोप करना **भास** के नाटकों[३] एवं प्राचीन प्रचलित अन्धविश्वासपूर्ण चमत्कारों का ही प्रभाव है। **जयन्त** का अदृश्य होना और **पवनगति** की पुत्री **कनकवती** से उसका विवाह होना **कुवलयमाला**[४] **वरांगचरित** से[५] ग्रहीत है। **जयन्त** का दिग्विजय के लिए प्रस्थान करना एवं **रतिसुन्दरी** के स्वयंवर में **हस्तिनापुर** जाना, **जिनसेन** के **महापुराण**[६] और **कालिदास के रघुवंश** से[७] कथांश ग्रहीत है। इस प्रकार कथा काव्य की कथावस्तु का स्रोत पुराण और लोककथाएँ हैं।

कथावस्तु के निर्वाह में कवि को सफलता प्राप्त हुई है। पन्द्रहवें सर्ग में दार्शनिक सिद्धान्त और सत्रहवें सर्ग में **जयन्त** और **रतिसुन्दरी** के पूर्वभव का वर्णन कथा प्रवाह को अवरुद्ध नहीं करते हैं। पौराणिक तत्त्वों के आ जाने से कथाप्रवाह में यत्र-तत्र शैथिल्य अवश्य आ गया है, पर क्रम भंग नहीं हुआ है। नवें, दसवें और चौदहवें सर्ग में पात्रों के वार्तालाप नाटकीय सजीवता को लिये हुए हैं। कथावस्तु व्यापक है, यत: इसका सम्बन्ध अनेक पात्रों के साथ है। **अघोरघण्ट** योगीन्द्र और मत्सरी **ब्राह्मण** का समावेश कथानक में गतिधर्म उत्पन्न करने के लिए किया गया है।

महाकाव्यत्व :-

जयन्तविजय में महाकाव्य के समस्त लक्षण वर्तमान हैं। सर्गबद्धता, महच्चरित्र, ग्राम्य शब्दों से रहित, अर्थसौष्ठव सम्पन्नता, अलंकारयुक्तता, युद्ध मन्त्रणादि के वर्णन, नाटकीय पंचसन्धि समन्वित, ऋद्धिपूर्ण, चतुर्वर्ग फल समन्वित, लोकस्वभाव से समन्वित, असंकीर्ण रूप में रसों का सद्भाव एवं महदुद्देश्य प्रभृति गुण पाये जाते हैं।[८] कविने अपने इस महाकाव्य में काव्य सिद्धान्त

---

१. **रत्नावली** नाटिका में **रत्नावली** भी **वासवदत्ता** की बहन है, तथा **कर्पूरमंजरी** सट्टक में **कर्पूरमंजरी** **चन्द्रपाल** की रानी **विभ्रमलेखा** की बहन है।

२. वही।

३. Sanskrit Drama, by A. B. Keith, Oxford 1924, P. 102.

४. कुवलय० सिंघी० १९५९, पृ० २६-३०।

५. वरांगचरित्त १२।४५-४७।

६. महापुराण, ज्ञानपीठ० १९५१, पर्व २८-३७।

७. रघुवंश० रघुदिग्विजय चतुर्थ सर्ग एवं इन्दुमती स्वयंवर षष्ठ सर्ग।

८. काव्यालंकार-भामह, राष्ट्रभाषा परिषद् , पटना १।१९-२१।

का निरूपण करते हुए लिखा है—काव्य वही श्रेष्ठ है, जिसके आलोक से अन्य कवि भी कविता का प्रणयन करने में समर्थ हो सकें। जिस प्रकार एक चन्द वृक्ष की गन्ध के सम्पर्क से समस्त वनके वृक्ष चन्दन बन जाते हैं, उसी प्रकार सफल काव्य वही है, जिसकी सुधामयी उक्तियाँ अन्य कवियों को कवि बनाने में समर्थ हों।

जयन्ति ते सत्कवयो यदुक्त्या बाला अपि स्युः कविताप्रवीणाः ।
श्रीखण्डवासेन कृताधिवासाः श्रीखण्डतां यान्त्यपरेऽपि वृक्षाः ॥१।१७

कान्तप्रबन्ध और रस को महत्त्व देता हुआ कवि कहता है—

देव्या गिरां लास्यकलाविलासे रसानुगाः कान्तपदप्रबन्धाः ।
भवन्ति चक्रेषु महाकवीनां चित्रं तु सर्वत्र कृतप्रचाराः ॥१।१६

स्पष्ट है कि कवि को दृष्टि में रमणीय कलाविलास के लिए रमणीय पद और रस का सन्निवेश अत्यावश्यक है। कोई भी प्रबन्ध तभी सुन्दर और सरस होता है, जब उसमें कान्तपद एवं उचित परिमाण में रस विद्यमान हो।

वस्तुवर्णन की अपूर्व क्षमता कवि में है। वह एकावली अलंकार की योजना कर **मगध**देश के सरोवरों का जीवन्त वर्णन करता हुआ कहता है—

सरोवरैर्यत्र भुवो विभान्ति सरोवराणि स्मितपद्मखण्डैः ।
तैः पद्मखण्डानि च राजहंसैः स्वै राजहंसाः सुगतिप्रचारैः ॥१।३०

सरोवरों से भूमि सुशोभित है और सरोवर कमलों से, कमल राजहंसों से और राजहंस अपनी गति से सुशोभित है।

मगधदेश के धान्य से लहलहाते खेतों की गोपांगनाएँ रखवाली कर रही हैं। उनके कोकिल कण्ठ से निःसृत मधुर ध्वनि पथिकों को रोक लेती है, जिससे वे बड़ी कठिनाई से रास्ता तय कर पाते हैं। यथा—

यन्नाभिरामाणि विशालशालिक्षेत्राणि संरक्षितुमीयुषीणाम् ।
गोपाङ्गनानां मधुरोपगीतैः कृच्छ्राद्युवानः पथि यान्ति पान्थाः ॥१।३८

कवि उत्प्रेक्षा द्वारा **जयन्ती** नगरी के शाल—परकोटा का वर्णन करता हुआ कहता है कि यहाँ कैलास पर्वत ही इस परकोटा के बहाने आ गया है। यतः यहाँ के पुरवासी शिव है, नारियाँ पार्वती हैं और बच्चे कुमार कार्तिकेय हैं। अत एव अनुरागवश कैलास यहाँ प्रस्तुत हो गया है—

पौरा महेशाः प्रचुराः कुमारा गौर्यः स्त्रियोऽप्यत्र विनायकाश्च ।
इतीव कैलासनगोऽनुरागादावृत्य यां शालमिषेण तस्थौ ॥१।४३

जयन्ती नगरी के चारों ओर परिखा सुशोभित है। इस परिखा में अमृत तुल्य निर्मल जल भरा हुआ है। कवि कल्पना करता है कि यह परिखा परिखा नहीं है, अपितु क्षीरसागर है, क्योंकि इस

नगरी में लक्ष्मीपुत्र निवास करते हैं। वे लक्ष्मीपुत्र इस क्षीरसागर के दौहित्र हैं, अतः स्नेहवश उन दौहित्रों का अवलोकन करने के लिए ही क्षीरसागर उपस्थित हुआ है–

लक्ष्म्याः स्वपुत्र्याः सततं वसन्त्याः क्षीरार्णवो यत्र दिदृक्षयेव।
स्नेहातिरेकात्, समुपेत्य तस्थौ सुधानिभाम्भःपरिखामिषेण ॥१।४७

कविने जीवन में पुत्र की आवश्यकता का निरूपण बड़े ही मार्मिक रूप में प्रस्तुत किया है। कवि की दृष्टि में कुलका आधार पुत्र है। उसका अभिमत है कि जिस प्रकार वृक्ष के कोटरे में अग्नि के रहने से वृक्ष की वृद्धि नहीं होती और उसका विनाश एक दिन अवश्यम्भावी है, उसी प्रकार पुत्र रहित कुलका। पुत्र के बिना परिवार में सभी वस्तुएँ दुःखदायक हैं। समस्त सम्पत्ति नष्ट हो जाती है, यतः स्थिर आधार के बिना किसी भी वस्तु की स्थिति स्थिर नहीं रह सकती है। यथा–

विना विनीतेन सुतेन गेहिनां कुलं गृहं शून्यमनूनदुःखदम्।
क्रमेण नश्यन्ति च सर्वसम्पदः स्थिरं निरालम्बमहो न किञ्चन ॥२।२१

अनन्यसाधरणवैभवोद्भवैः सुखैः सदा दुर्ललितोऽपि मानवः।
अपुत्रजन्मप्रभवाभिबाधितो न कोटराग्निर्विटपीव नन्दति ॥२।२२

कवि यहाँ तक राजा **विक्रमसिंह** के मुँह कहलाता है कि "**वरं दरिद्रोऽपि सनन्दनो**" (२।२३) दरिद्री रहना उत्तम है, पर पुत्रहीन रहना अच्छा नहीं। अपुत्री व्यक्ति को सदा क्लेश होता रहता है।

प्रकृतिचित्रण :-

इस महाकाव्य में प्रकृति का व्यापक चित्रण किया गया है। देश के समान कालका वर्णन भी कथा के अनुरूप हुआ है। अष्टम सर्ग में रात्रि का वर्णन करते हुए अन्धकार का मूर्तिमान् रूप प्रस्तुत किया है।

कलितमिव तमालैः कुन्तलीकुन्तलाली-
रुचिभिरिव तताभिश्चुम्बितं विश्वविश्वम्।
स्थगितमिव समन्तादञ्जनैः राजपट्टै-
र्घटितमिव चकाशे व्याप्तमिद्धैस्तमोभिः ॥८।५२

अन्धकार से व्याप्त नभोमण्डल इस प्रकार सुशोभित हो रहा है, मानो तमाल से मण्डित हो अथवा कुन्तल वर्ण की भ्रमरराशिने समस्त संसार का चुम्बन किया हो अथवा चारों ओर अंजन से राजपट्ट ही घटित कर दिया हो।

वातावरण के अनुरूप प्रकृति का प्रतिपादन करते हुए कविने लिखा है कि दोलारोहण की क्रिया हो रही है। कोई सुन्दरी झूलेपर बैठी आकाश में ऊपर को बढ़ जाती है, उसके साथ ही युवकों के नेत्र भी चले जाते हैं। दीर्घाकार क्षेत्र में पेंग लगानेपर झूला तिर्यक्रूप में आगे बढ़ता है, जिससे भुजग-भुजाओं को पकड़े हुए सी सुशोभित होती हैं। प्रकृति का यह वातावरण दोलाक्रीड़ा को बहुत ही सरस बना रहा है।

व्रजति वियति काचिल्लोलदोलाधिरूढा

सह युवजननेत्रैः पद्मपत्रायताक्षी ।

चलति तदनु धन्यम्मन्यदीर्घप्रसर्प-

द्भुजगभुजधृतासौ किं चितैरेव सार्धम् ॥८।६

पुष्पावचय करनेवाली कोई रूपसी वृक्षपर किस प्रकार चढ़ती है, कविने साकार चित्रण किया है। वह पैर को वृक्ष को पादमूल में रखकर दोनों कोमल भुजाओं को स्कन्ध प्रदेश में लगा देती है। अत एव वह सरससुरत केलिमार्ग द्वारा प्रिय के समान ही वृक्षपर चढ़ जाती है। यथा—

चरणकमलमेकं पादमूले सहेलं

मृदुभुजयुगलं च स्कन्धदेशे निवेश्य ।

सरससुरतकेलिप्रोक्तमार्गेण काचित्

प्रियमिव तरुमुच्चैरारुरोहायताक्षी ॥८।१६

उद्दीपन के रूप में प्रकृति चित्रण के अनेक सुन्दर उदाहरण इस महाकाव्य में विद्यमान हैं। प्रकृति का रम्यरूप भावनाओं को उद्दीप्त करने में अत्यन्त सहायक है। सन्ध्याकालीन मेघों की अरुणिमा और पक्षियों का कलकूजन सहृदयों के मन को आन्दोलित कर देता है। यथा—

दधति दश दिशोऽथ स्निग्धसन्ध्याभ्रशोणा

विविधविहगराजीकूजितो जागरूकाः ।

मसृणधुसृणभासां भूपतेः सुन्दरीणां

प्रतिकृतिमिह सिञ्जन्मञ्जुमञ्जीरकाणाम् ॥८।४७

कवि ने प्रकृति का मानवीकरण भी किया है। मल्लिका पुष्पों से निकलनेवाली मकरन्द ऐसा प्रतीत होता है, मानो पथिकों की प्रियाओं की करुणापूर्ण दुरवस्था को देखकर वह आँसुओं द्वारा अपने हृदय को व्यथा को प्रकट कर रहा है। कोई व्यक्ति विशेष किसी की दुरवस्था को देखकर करुणा से द्रवित हो जाता है आँखों से आँसुओं की धारा फूट पड़ती है। यहाँ मल्लिकापुष्प का रोना, उसका मानवरूप है। यथा—

अध्वगप्रणयिनीषु दुर्दशां वीक्ष्यते करुणयेह मल्लिका ।

रोदतीव विपुलाश्रुभिर्भृशं स्यन्दमानमकरन्दबिन्दुभिः ॥७।४०

कवि चन्द्रमा में राजा का आरोप करता हुआ कहता है—

तिमिररिपुमयस्य प्रौढिमुल्लास्य दूरं

कुवलयरमणीयां चन्द्रिकासम्पदं च

अपरदिशि चचाल क्षोणिपालायमानः

कृतसकलविधेयो यामिनीकामिनीशः ॥८।६४

चन्द्रमारूपी राजा ने तिमिररूपी शत्रु को परास्त कर कुमुदिनीरूपी रमणियों को ज्योत्स्ना द्वारा विकसित किया है। वह पृथ्वी का पालन करता हुआ अन्य दिशा की ओर चला। रात्रिरूपी कामिनी के पति चन्द्रमाने समस्त राजकीय कृत्यों को सम्पन्न किया।

कवि ने प्रकृति में मानवीय भावनाओं का आरोप कर अनेक प्रकार के मानसिक विकार एवं भावों का विश्लेषण किया है। कवि भ्रमर और सूर्य में प्रेम, द्वेष, प्रतिशोध आदि की भावनाओं का आरोप करते हुए कहता है—

मद्वल्लभां कैरविणीमुपेत्य चुम्बन्त्यमी रागवतेति राज्ञा।
आमोचयत्पङ्कजगुप्तिनद्धान्मित्रः प्रभाते वसुभिर्द्विरेफान् ॥८।७२

मेरी प्रिया कमलिनी का ये चुम्बन करते हैं, अतः सूर्य अनुरागी राजा चन्द्रमा को वसु देकर इन भ्रमरों की मुक्ति कराता है। स्पष्ट है कि यहाँ सूर्य और चन्द्रमा में मानवीय भावनाओं का आरोप किया गया है।

पात्रों का शील स्थापत्य :-

काव्य का नायक **जयन्त** और प्रतिनायक **महेन्द्र** विद्याधर है। **विक्रमसिंह, सुबुद्धि, सिंहलभूपति, पवनगति, सुस्थिताचार्य, वैरिसिंह, हरिराज, अघोरघण्ट** योगी एवं मत्सरी **ब्राह्मण** पुरुषपात्र और **प्रीतिमती, कनकवती** एवं **रतिसुन्दरी** नारी पात्र हैं। प्रासंगिक कथा में आया हुआ **धनावह** श्रेष्ठ का चरित्र भी स्फूर्ति और प्रेरणाप्रद है।

काव्य का नायक **जयन्त** धीरोदात्त है। यह सुशील, सच्चरित्र और सर्वगुणसम्पन्न है। **जयन्त** का चरित्र युद्धभूमि से विकसित हुआ है। वह सर्वप्रथम **सिंहलभूपति** से युद्ध करने के लिए जाता है। अपने प्रबल पराक्रम द्वारा वह **सिंहलभूपति** को पराजित कर देता है। अपनी शक्ति का परिज्ञान प्राप्त होनेपर वह दिग्विजय के लिए प्रस्थान करता है। वह चारों दिशाओं के प्रमुख राजाओं को परास्त कर चक्रवर्ती पद प्राप्त करता है।

उसके हृदय में धर्मपिपासा है। **जया** नामक शासनदेवता के द्वारा अपहरण किये जानेपर जब वह **विलासपुर** पहुँचता है तो वहाँ **धर्मसूरि** मुनि की देशना सुन सम्यक्त्वी बनता हैं। बड़ी श्रद्धा और भक्ति के साथ जिन बिम्बों के दर्शन करता है। यह भगवान् का बड़ा भारी भक्त है। जिनेन्द्र भक्ति का प्रचार करता है। उसकी भक्ति से प्रसन्न होकर **सौधर्मेन्द्र** वहाँ आता है और पूजामहोत्सव सम्पन्न करता है। **सौधर्मेन्द्र** प्रसन्न होकर कहता है—

धन्योऽसि राजन्! सफलं तवैव राज्यं धनं जन्म च जीवितं च।
दुःखार्दितेऽपीह मनुष्यभवे यस्यातिभक्तिर्जिनपुङ्गवेषु ॥१९।७७

इस प्रकार नायक में सत्पात्रदान, देवभक्ति, गुरुविनय एवं प्रजा का कल्याण करने की भावना वर्तमान है। राजनीति में भी **जयन्त** पटु है। वह **सिंहलभूपति** के हाथी के प्राप्त हो जाने पर उसे

छोड़ना राजनीति के विपरीत समझता है। वह कहता है—"**द्विषो न पोष्याः प्रणिपातमन्तरा निजैः पदार्थैरिति भूभृतां नयः**" १।३३—जब तक शत्रु अधीनता स्वीकार न कर ले, तब तक अपनी वस्तुओं से उसका पोषण करना न चाहिए।

इस प्रकार **जयन्त** वीर, पराक्रमी, नीतिवान्, यशस्वी, रमणियों के लिए आराध्य, सम्यग्दृष्टि एवं जिनेन्द्र भक्त है। श्रद्धा और भक्ति उसके जीवन के आवश्यक अंग हैं। नवीन चैत्यालय बनवाना और पुराने चैत्यालयों का पुनः निर्माण कराना भी उसके जीवनोद्देश्य में गर्भित है।

प्रतिनायक **महेन्द्र** वीर और अहंकारी है। **पवनगति** से वह **कनकवती** की याचना करता है, पर जब **पवनगति** उसकी याचना स्वीकार नहीं करता तो उसका क्रोध उद्दीप्त हो जाता है और वह **पवनगति** पर ससैन्य आक्रमण कर देता है। कवि ने **महेन्द्र** के रौद्ररूप का विश्लेषण करते हुए लिखा है—

अथेति दूतादवगम्य सम्यग्विद्याधराणामधिपः प्रवृत्तिम्।
करालकोपस्फुरदोष्ठपृष्ठः क्षणादभूद् भ्रूकुटिभीषणास्यः ॥१४।१

स्पष्ट है वीरता के कारण अधीनस्थ राजा के आदेश न मानने पर **महेन्द्र** का क्रोध प्रज्वलित हुआ है। उसके होंठ फड़कने लगते हैं और भ्रुकुटि तन जाती है। वस्तुतः **महेन्द्र** वीर, पराक्रमी और प्रतिभाशाली नृपति है।

विक्रमसिंह का चरित्र सभी दृष्टियों से महत्त्वपूर्ण है। वह अपनी पत्नी **प्रीतिमती** को अपार स्नेह करता है। जब रानी को निस्सन्तान रहने की मार्मिक व्यथा कष्ट देने लगती है, तो राजा धैर्य देने के लिए जाता है। वह अपनी प्रिया को प्रसन्न करने के लिए प्रतिज्ञा करता है[1] कि यदि सन्तान उत्पन्न नहीं होगी, तो वह अग्नि में प्रविष्ट हो अपना अन्त कर देगा। उसकी यह प्रतिज्ञा उसे प्रेमी और वीर सिद्ध करती है। वह स्वयं धर्मात्मा और श्रद्धालु है। प्रजा के कष्ट का निरीक्षण करने के लिए वह रात्रि में वेष परिवर्तित कर भ्रमण करता है। आततायी और दुष्टों को दण्ड देता है। योगी के चंगुल में फँसी **जितारि** नरेश की पुत्री की रक्षा करता है।

नारी चरित्रों में **प्रीतिमती, कनकवती** और **रतिसुन्दरी** के चरित्र प्रस्तुत होते हैं। **प्रीतिमती** पतिव्रता पत्नी होने के साथ श्रेष्ठ माता है। वह पुत्र प्राप्ति के लिए बेचैन है। उसकी दृष्टि में—"**न सूनुहीना वनिता प्रशास्तये**" २।२ सिद्धान्त सर्वोपरि है। वन्ध्यात्व नारी जीवन के लिए अभिशाप है। अतः वह सन्तान प्राप्ति के लिए प्रयास करती है। अपने अन्तस्के दुःख को पति के समक्ष उड़ेल देती है। पुत्र प्राप्त होने पर उसे अपार हर्ष होता है।

पुत्र से भी अधिक महत्त्व वह पति को देती है। **विक्रमसिंह** जब अग्निप्रवेश की प्रतिज्ञा करता है, तो उसका हृदय दहल जाता है। कवि ने उसकी इस स्थिति का सुन्दर चित्रण किया है—

इति प्रतिज्ञावचनादमुष्य सा मुमूर्च्छ वज्राभिहतेव तत्क्षणम्।
पपात च च्छिन्नलतेव भूतले किमद्भुतं प्रेमवतामिदं हि वा ॥२।३२

---

१. देखें, जय० २।३१।

रसभाव नियोजन :-

कविने विविध रसों का समावेश किया है। इस काव्य में वीररस प्रधान है। सहायक रूप में रौद्र और भयंकर रसका भी परिपाक हुआ है। अंगरूप में वात्सल्य, शृंगार और शान्तरस भी वर्तमान हैं। दशम सर्ग में युद्ध के लिए प्रस्थान करते समय सैनिक प्रयाण वर्णन में वीररस का सुन्दर समावेश हुआ है। यथा—

आसन्नसङ्ग्रामसमुत्सहिष्णोर्वीरव्रजस्यानशिरे मनांसि ।
हर्षप्रकर्षैः समुदञ्चदुच्चरोमाञ्चचक्रैश्च चिरं वपूंषि ॥१०।२७
रणोत्सवोत्साहसमुद्भविष्णुरोमाञ्चचञ्चत्कवचान्तरस्य ।
एकस्य कस्यापि महाभटस्य भाति स्म कृच्छ्रेण तनौ तनुत्रम् ॥१०।२९

उपर्युक्त पद्यों में उत्साह स्थायीभाव का पूर्ण संचार पाया जाता है। संग्राम को पास आया हुआ जानकर योद्धाओं के हृदय उल्लास से भर गये हैं और उनका समस्त शरीर रोमांचित हो गया है। यहाँ आलम्बन शत्रु है, उद्दीपन विभाव शत्रु का पराक्रम है, अनुभाव रोमांच, गर्वीली वाणी, कवचादिका धारण और संचारीभाव आवेग, गर्व आदि हैं। वस्तुतः इस स्थल में हरिरिपुका सीमान्तपर जाना तथा **जयन्त** द्वारा युद्ध की आज्ञा का प्रचारित करना उद्दीपन विभाव है। वीरों का रणभूमि के लिए तैयार होना, कवच धारण करना, निर्भय होकर युद्ध के लिए प्रस्थान करना, रोमांचित होना अनुभाव है। इसी प्रकार ग्यारहवें सर्ग में दिग्विजय का वर्णन भी वीररस से परिपूर्ण है।

श्मशानभूमि में साधना करनेवाले योगी के चित्रण के अवसर पर कवि ने शव, रक्त, मांस, मज्जा, अस्थि आदि का घृणोत्पादक चित्रण किया है। इस सन्दर्भ में जुगुप्सा विभावानुभावादिसे पुष्ट होकर रसकी निष्पत्ति कर रहा है। वर्णन भी जीवन्त है, श्मशान का दृश्य मूर्तिमान हो जाता है। यथा—

मृतककोटिकरालकलेवरप्रचुरदुःसहगन्धभरावहे ।
अभिमुखागतगन्धवहैर्मुहुर्यदतिदूरविवर्त्यपि सूच्यते ॥४।९
मिलदसङ्ख्यशिवाकृतफेत्कृतैर्यदसुकम्पकृदूर्द्दितमूर्धजम् ।
अधिकधूकघनार्तिदघूत्कृतैः स्खलितकातरजन्तुगतागति ॥४।१०

करोड़ों मृतकों की दुस्सह गन्ध भरी रहने से दूर से ही श्मशान भूमि की सूचना मिल जाती थी। असंख्य शृगाल, भूत-पिशाच, डाकिनी आदि मांस, चर्बी, रक्त आदि का भक्षण कर आनन्दानुभूति कर रहे हैं। राक्षस और पिशाचों की हुंकृति सुनाई पड़ रही है। —"**विपुल-मांसवसामदिरोन्मदैः**" ४।१२—मांस, वसा और मदिरा से उन्मत्त होकर डाकिनीकुल ताण्डव नृत्य कर रहा है। समस्त दृश्य घृणित प्रतीत हो रहा है। अतएव श्मशान और शवों का पाया जाना आलम्बन है। शृंगालों द्वारा मांस नोचना, मांसभक्षी पिशाच, राक्षस, डाकिनी आदि का परस्पर में मांस की छीना-झपटी करना उद्दीपनविभाव है। आवेग, निर्वेद, ग्लानि संचारीभाव हैं।

इसी प्रकार नवम सर्ग में हाथी न लौटाने से दूत का क्रुद्ध होना रौद्ररस है। उन्नीसवें सर्ग में राजा **विक्रमसिंह** का दीक्षा ग्रहण कर तपश्चरण के लिए जाना और संसार संवेग स्थिति का चिन्तन करना शान्तरस है। **रतिसुन्दरी** के साथ **जयन्त** की क्रीड़ाएँ शृंगाररस में सम्मिलित हैं।

अलंकार योजना :-

कवि **अभयदेव** उपमा अलंकार के बड़े विद्वान् प्रतीत होते हैं। इनके काव्य में उपमानों के प्रयोग अनेक रूपों में उपलब्ध हैं। यहाँ कुछ उपमानों का विश्लेषण प्रस्तुत किया जाता है।

(१) अंगवाचक :-

१. उत्कुचैरिव १३।४—वनकी रम्यता का चित्र प्रस्तुत करने के लिए कविने फल, पुष्प आदि की उपमा नारी के अंगों के उपमानों द्वारा प्रस्तुत की है। फलों के बृहदाकारको व्यक्त करता हुआ उन्हें उन्नत कुचों के समान कहा गया है।

२. कण्ठे श्वास इव ३।४५—पंचपरमेष्ठी वाचक मन्त्र के अहर्निश जाप को कण्ठ में सर्वदा रहनेवाले श्वास के समान कहा है।

३. करतलैरिव १३।४—पल्लवों को हथेली के समान लाल बताया है।

४. लोचनैरिव १३।४—नेत्रों के समान विकसित पुष्प।

५. विलूनवेणीव १४।१६—छिन्न वेणी के समान विमानपंक्ति लक्षित होती है।

६. हस्तैरिवोच्चैस्तरव: १।३१—हाथ के समान उन्नत वृक्ष पथिकों की स्त्रियों को स्वबन्धु बुद्धि से बुलाते थे।

(२) अग्नि, अन्नकणादि :-

७. कणा इव २।४८—कणों के समान तारिकाएँ व्योम में व्याप्त हैं।

८. दाव इव २।२०—दावाग्नि के समान राजा को कष्टदायक।

९. वह्नेर्घृताहुतिक्षेप इव ६।२—सुन्दररूप, दिव्य वस्त्राभूषण और घनप्राप्ति के साथ असाधु संगति को कविने अग्नि में घृताहुति देने के समान अहंकार की वृद्धि करनेवाला उपादान कहा है।

१०. वह्निरिव क्रुधा ९।४५—क्रोध की भयंकरता प्रदर्शित करने के लिए अग्नि उपमान का प्रयोग किया है।

(३) आभूषण, निधि आदि

११. अम्भोरुहमालिकेव १४।४—कमल की माला के समान।

१२. गुञ्जारुणनेत्रकान्ति १४।५—घुंघी के समान अरुण नेत्रों की कान्ति।

१३. निधिमिव १२।५९—अक्षीण निधि के समान अभ्युदय की प्राप्ति।

१४. मौलिरत्नमिव ७।२—मुकुटजटित रत्न के समान उन्नत और प्रकाशमान प्राणेश्वर को प्राप्त किया।

१५. विमलमौक्तिकहारलता इव ४।२६—निर्मल मौक्तिक हारलता के समान कण्ठ में पड़नेवाली वह थी।

१६. हारमिव नायको मणि: ७।२२—हार में लगी मध्यवर्ती मणि के समान वह श्रेष्ठ है।

(४) गृहोपकरण-गृहादि :-

१७. कुम्भमिव १३।१—भक्तिरस के कुम्भ के समान पुष्पांजलि को मुनि के चरणों में समर्पित किया।

१८. केतुमिवोल्लसन्तम् ५।१६—ध्वजा के समान उल्लसित रहनेवाला **गंगाधर** हुआ।

१९. विश्रामधामेव १।६९—विश्रामगृह के समान पति के लिए सुखदायक थी।

(५) ग्रह-नक्षत्र :-

२०. अर्क इव ६।४५—सूर्य के समान तेजस्वी।

२१. इन्दुरिव ३।६८—चन्द्रमा के समान आह्लादजनक वह दिखलाई पड़ा।

२२. कुमुद्वतीनां पतिरिव १२।३९—चन्द्रमा के समान सुन्दर और प्रसन्नता प्रदान करनेवाला।

२३. गुरुरिव २।५१—गुरु—बृहस्पति के समान राजा **विक्रमसिंह** का मन्त्री था।

२४. चन्द्रैरिव १।४९—चन्द्रमा के समान शीतलता प्रदान करनेवाले स्तन थे।

२५. चन्द्रिकयेव २।२६—जिस प्रकार चन्द्रमा की चाँदनी के द्वारा कुमुदिनी को आश्वासन.....।

२६. चन्द्र इव १०।६८—नक्षत्रों के बीच शोभित होनेवाले चन्द्रमा के समान सेना के मध्य **सिंहलभूप** सुशोभित हुआ।

२७. जीव इव १।७१—बृहस्पति के समान विद्वान् और विचारशील **सुबुद्धि** नामक मन्त्री था।

२८. तरणेरिव चन्द्रमा: ४।६३—जिस प्रकार दिन में सूर्य की किरणों से चन्द्रमा अस्त हो जाता है, उसी प्रकार तुम्हारी शक्ति से वह दुर्दशा को प्राप्त हुआ है।

२९. नव्यशशीव ५।७२—जिस प्रकार मेघों के बीच द्वितीया का चन्द्र सुशोभित होता है, उसी प्रकार वह अपने कुल में सुशोभित हुआ।

३०. नीरधिरिवेन्दुना ७।१३—चन्द्रमा से जिस प्रकार समुद्र में हर्ष—ज्वारभाटा उत्पन्न होता है, उसी प्रकार राजपुत्र से कुल में प्रसन्नता हुई।

३१. प्रदोषमिव चन्द्रमा: ३।९—जिस प्रकार चन्द्रमा प्रदोषकाल को प्राप्त होता है, उसी प्रकार **धनदेव** कारागृह को प्राप्त हुआ।

३२. भृगुमिव ४।६—शुक्र के समान—शुक्र जिस प्रकार राशिका अतिक्रमण करता है, उसी प्रकार उसने परकोटे का उल्लंघन किया।

३३. रवेरिव प्रभा २।३५—देवता आपके अमगंल को उसी प्रकार दूर करें, जिस प्रकार सूर्य की कान्ति अन्धकार को दूर करती है।

३४. रोहिणीव १६।८६—जिस प्रकार रोहिणी चन्द्रमा को प्यार करती है, उसी प्रका **रतिसुन्दरीने जयन्त** को प्रेम किया।

३५. सिंहिकासुत इव १६।८०—राहु के समान **सिंहलनृपति** का मुख भीषण था। राहु जिस प्रकार चन्द्र का ग्रास ग्रहण करने के लिए अपना मुँह फैलाये रहता है, उसी प्रकार **सिंहलभूपति** शत्रुओं का संहार करने के लिए भयंकर मुख किये थे।

३६. सूर्यप्रभाचुम्बितचन्द्रिकेव १।४२—**जयन्ती** नगरी के भवनों के समक्ष स्वर्गविमानों की शोभा सूर्यकान्ति से चुम्बित चन्द्रिका के समान प्रतीत होती थी।

(६) दिव्य—अमृत, कल्पवृक्षादि पदार्थ :-

३७. अदृश्यपटेनेव ३।१९—अन्धकार की सघनता प्रतिपादित करने के लिए उसे अदृश्यपट के समान कहा गया है।

३८. इन्द्र इव २।४३—इन्द्र जिस प्रकार देवों द्वारा सेवित रहता है, उसी प्रकार राजा **विक्रमसिंह** सामन्तों द्वारा सेवित था।

३९. कल्पशाखीव ८।१७—कल्पवृक्ष के समान वनभूमि सुशोभित है।

४०. कल्पतरोरिव ८।७२—कल्पवृक्ष के समान अभीष्ट फल देनेवाली सेवा।

४१. कल्पान्तवातैरिव शस्त्रैः १०।६२—प्रलयकालीन वायु के समान भयंकर शस्त्र।

४२. दरिद्रस्येव ३।२०—दरिद्र के समान बहुत समय तक घूमता रहा।

४३. द्युतिमानिव ४।५९—प्रकाशमान-सूर्य के समान शत्रुओं का उन्मूलन किया।

४४. द्युतिमद्विना नभस्थलीव २।२—सूर्यरहित आकाश के समान शोभाहीन।

४५. पुण्यतरोः फलैरिव ९।२—पुण्यवृक्ष के फलों के समान विभूतियों से युक्त।

४६. प्रयाणशङ्खा इव १०।६—प्रयाणकालीन शंखध्वनि के समान।

४७. प्रेमरसैरिव २।३३—प्रेमरस के समान आँसुओं से सिंचन किया।

४८. बीजवर्जितां विद्यामिव २।३०—बीज रहित अमृतविद्या के समान राजाने उसकी अर्चना को कहा।

४९. भावोचितानामिव कर्मणां श्रीः १।२२—उचित भावों की कर्मश्री के समान वह धर्म है।

५०. भाग्यसम्पदिव १६।७—कामदेव की भाग्यसम्पति के समान रतिसुन्दरी थी।

५१. मूर्तं पुण्यमिव ३।२२—मूर्तिमान पुण्य के समान मुनि का दर्शन किया।

५२. यमस्य जिह्वेव १।६१—यमकी जिह्वा के समान हाथियों की दन्तपंक्ति थी।

५३. रिपुवत् ५।५६—शत्रु के समान देखा।

५४. रम्भेव १।४८—लक्ष्मी के समान सुन्दर मूर्ति।

५५. लावण्यपूरैरमृतैरिवोच्चैः १।४९—अमृत के समान लावण्य से युक्त।

५६. वज्राभिहतेव २।३२—वज्राहत के समान वचनों से घायल होकर।

५७. विद्याधरा इव—५।४९—विद्याधरों के समान शक्तिशाली है।

५८. वैद्युत्पुञ्जमिव ४।२६—विद्युत्पुंज के समान मणि-सुवर्ण के आभूषणों से युक्त किया।

५९. व्योमवीथी ८।१९—वृक्षपर पुष्पावचय के लिए आसीन नारी के मरकतमणि के आभूषणों में पुष्पों के प्रतिबिम्ब रात्रि में आकाशगंगा में पड़नेवाले ताराओं के प्रतिबिम्ब के समान थे।

६०. व्योमलक्ष्मीरिव ८।२—आकाश लक्ष्मी के समान कोई नायिका, जिसके कानों के दोनों कुण्डल चन्द्र और सूर्य के समान थे।

६१. शचीव १।६६—इन्द्राणी के समान **प्रीतिमती** सुशोभित थी।

६२. श्रीनन्दनस्येव रतिश्च १।६६—कामदेव के लिए रति के समान **प्रीतिमती**।

६३. श्रीपताविव ५।११—जिस प्रकार लक्ष्मी विष्णु में रक्त हैं, उसी प्रकार पृथ्वी तुम में अनुरक्त है।

६४. संजीवनी औषधिरङ्गस्य—१।६९—कामदेव की संजीवनी औषधि के समान।

६५. सुधामिव २।१—अमृत के समान पुत्र का स्पर्श होता है।

६६. सुधारसानामिव दुग्धसिन्धुः १।२२—अमृत के क्षीरसमुद्र के समान।

६७. स्नपनैरिव १२।६—स्नपन के समान श्वेत वर्ण के रजतगिरि भर आया।

६८. स्मरमिव ८।७—कामदेव के समान **जयन्त** को देखा।

६९. स्वर्भूभिरिव १।५९—स्वर्गभूमि के समान **मगध** देश की भूमि थी।

७०. स्वर्गपुरीव ६।३८—स्वर्गपुरी के समान नगरी।

७१. स्वर्गमिव क्षपा ९।१—स्वर्गपुरी के समान पृथ्वी का शासन किया।

(७) पर्वत-पृथ्वी आदि :-

७२. धरेव ६।७४—पृथ्वी के ऊपर धान्य अंकुर के समान संस्कार शोभित थे।

७३. शैलैरिव १।२८—उत्तुंग पर्वत के समान धान्यढेर प्रतीत होते थे।

७४. शैलैरिव १०।३—पर्वत के समान सेना के गज प्रतीत होते थे।

७५. सुमेरोरिव तटी २।५—सुमेरु की तटी के समान थी।

(८) पशु-पक्षी-कीट-पतंग आदि :-

७६. अलिकुन्तैरिव कुन्तलैः १३।३५—उसके केश भ्रमरों के समान काले थे।

७७. उलूकपक्षीव १।१३–उलूक पक्षी के समान दोषदर्शी दुर्जन होते हैं।

७८. कामधेनुरिव १३।५२–कामधेनु के समान अभिलाषाओं की पूर्ति करनेवाला दान।

७९. केसरीव १२।३९–मिथ्यात्वरूपी हाथियों के लिए सिंह के समान।

८०. पशुरिव ४।२३–पशु के समान मदान्ध होकर दुराचार किया।

८१. भ्रमरीव १।१–आदिदेव के चरणों में संलग्न त्रिलोकीजन भ्रमर की तरह प्रतीत होता है।

८२. भृङ्ग इवाम्बुजे ३।७८–जिस प्रकार भ्रमर कमल में आसक्त रहता है, उसी प्रकार वह नमस्कार मन्त्र में आसक्त था।

८३. मधुकरैरिव लोचनैः ७।६३–भ्रमरों के समान नेत्रों से अनुरागपूर्वक देखा।

८४. महाविभूतेरिव कामधेनुः १।२१–महाविभूति के लिए कामधेनु के समान।

८५. पथविच्युतमृगीव १३।८–समूह से पृथक् हुई हरिणी के समान।

८६. सिंहास्यादिव गौः ३।६५–सिंह के मुख से गायके समान यह मन्त्र रक्षा करता है।

८७. सिंहो द्विपस्येव १०।१७–सिंह जिस प्रकार हाथियों के वनमें प्रवेश करता है, उसी प्रकार **जयन्त** ने शत्रुशिबिर में प्रवेश किया।

(९) पौराणिक व्यक्ति एवं पदार्थ :-

८८. कौशिकैरिव १६।५५–विश्वामित्र के समान तेजस्वी है।

८९. चन्द्रमौलिरिव शक्तिपाणिना ७।१३–जिस प्रकार कार्तिकेय पुत्र को प्राप्त कर शंकर सुशोभित हुए उसी प्रकार **जयन्त** को प्राप्त कर **विक्रमसिंह** सुशोभित हुआ।

९०. धनावह इव ३।५–**धनावह** सेठ के समान नमस्कार मन्त्र की आराधना की।

९१. पद्मजन्मनः सृष्टिसारमिव १६।७–ब्रह्मा की सृष्टि के सार के समान।

९२. महेश्वरस्य गौरीव १।६६–जिस प्रकार शिवको पार्वती प्रिय है, उसी प्रकार **विक्रमसिंह** को **प्रीतिमती** प्रिय थी।

९३. लङ्केव ११।५३–लंका नगरी के समान सुन्दर नगरी थी।

९४. लक्ष्मीरिव माधवस्य १।६६–विष्णु के लिए लक्ष्मी के समान **विक्रमसिंह** को **प्रीतिमती** थी।

(१०) मानसिक विकार, भावादि :-

९५. कटाक्ष इव ११।७६–जयश्री के कटाक्ष के समान बाण थे।

९६. कीर्तिरिव १०।४९–कीर्ति के समान ध्वजा–अमूर्त उपमान द्वारा मूर्त की व्यंजना।

९७. कृतास्पदानीव १।५६–शेषनाग द्वारा स्यात् बनाये हुए के समान भित्तियों में अंकित ध्वजाओं के प्रतिबिम्ब थे।

९८. दिदृक्षयेव १।४७–परिखा के बहाने क्षीरसागर ही स्वपुत्री लक्ष्मी के पुत्रों–श्रीमन्तों को देखने के समान ही उपस्थित हुआ है।

९९. दृष्टिमिव १।५१—देखने के समान ही—जिनचैत्यों पर जटित स्वर्णकलशों पर सूर्य के प्रतिबिम्ब पड़ रहे थे, जिससे ऐसा प्रतीत होता था, मानो सूर्य अपना प्रतिबिम्ब देखने के लिए ही आया है।

१००. नयमिव धर्म ३।८९—नीति के समान धर्म को समझा।

१०१. प्रतापैरिव १।६३—मूर्तिमान् प्रताप के समान।

१०२. शक्तित्रयमिव ३।९८—शक्तित्रय के समान रत्नत्रय को।

१०३. सन्तोषलीलेव १।२२—मानसिक सुख के लिए सन्तोषलीला के समान।

१०४. सुखनिर्मिता इव २।३—सुख के द्वारा निर्मित हुए के समान ही उत्सव था।

(११) वृक्ष-लता-पुष्पादि :-

१०५. अङ्कुरमालिकेव १।६२—अंकुरमालिका के समान गजपंक्ति।

१०६. कल्पद्रुमाणामिव नन्दनोर्वी १।२१—कल्पवृक्षयुक्त नन्दनभूमि के समान जैनधर्म।

१०७. कमल इवातिशयसौरभाभिरामैः १२।१३—कमल के सौरभ के समान प्रसरणशील है।

१०८. कल्पतरोर्लतेव ३।९७—कल्पतरुकी लता के समान राजलक्ष्मी।

१०९. कीर्तिलता इव १।३—कीर्तिलता के समान स्तुति।

११०. कुलवयदलनेत्राम् ८।४५—कमलदल के समान नेत्रवालीको।

१११. केसरैरिव १३।३५—पराग के समान स्वच्छ दन्तपंक्ति।

११२. छिन्नलतेव २।३२—कटी हुई लता के समान गिर गयी।

११३. दलोपमानि १०।५१—किसलय के समान अंगोपांग—सुन्दर और कोमल।

११४. द्रूणां फलानीव १०।५१—वृक्षों के फलों के समान शत्रुओं के सिरों को।

११५. पुष्पोद्गम इव ३।१०—पुष्पोद्गम के समान।

११६. प्रशाखा इव १०।५१—प्रशाखा के समान भुजदण्डों को।

११७. लावण्यवल्लेर्नवकन्दलीव १।६९—लावण्यलता की नवकन्दली के समान।

११८. वनस्पतीनामिव वारिदाम्भः १।२१—वनस्पति के लिए वर्षा के जलके समान।

११९. वल्लीव भक्तिः ३।४४—लता के समान भक्ति।

१२०. विटपीव २।२२—वृक्ष के समान वंश।

१२१. विवेककल्पद्रुममञ्जरीव ६।१८—विवेकरूपी कल्पवृक्ष की मंजरी के समान।

१२२. सरोजपत्रैः व्यनक्तीव १।५—जिनके चरणों की नखावली देवांगनाओं के नेत्रों के प्रतिबिम्ब पड़ने से कमलपत्र की कान्ति के समान प्रतीत होती थी।

१२३. सरोजैरिव १।४९—कमल के समान नेत्र सुशोभित थे।

(१२) समय-ऋतु आदि :-

१२४. उत्पातकाल इव ५।५२—उत्पात समय के समान दु:खदायक है।

१२५. शरदीव ६।८०—शरद् ऋतु में होनेवाली दिशाओं के समान स्वच्छ।

१२६. सूर्यास्तसन्ध्येव १४।५—सूर्यास्त सन्ध्या के समान कृपाणलेखा शोभित थी।

(१३) सम्बन्धी-पेशा-आदि :-

१२७. कौतुकीव ८।४८—कौतुकी के समान सूर्य।

१२८. जननीव ५।४५—माता के समान राजलक्ष्मी।

१२९. दूतीव १।२७—दूती के समान।

१३०. पितेव १।६०—पिता के समान प्रजा का पालन करनेवाला राजा।

१३१. प्रियामिव १।७२—प्रिया के समान।

१३२. वन्दिवृन्दैरिव ८।२७—बन्दीजनों के गान के समान नाना पक्षियों के गीत थे।

१३३. भिषग्वरस्येव २।१५—वैद्य के समक्ष रोगी जिस प्रकार अपनी बातें कह देता है, उसी प्रकार रानी ने राजा के समक्ष सभी बातें कह दीं।

१३४. मृत्योर्द्वारमिवात्मन: ११।६४—आत्मा के मृत्यु द्वार के समान सैन्यधूलि से आच्छादित आकाशमण्डल को देखा है।

(१४) सागर-जलचर आदि :-

१३५. अम्भ:कणैरिव ५।५—जलकणों के समान वचनों से।

१३६. अम्भोद इव ३।११—बादलों के समान चंचल गति।

१३७. कूलङ्कषेव ५।५४—किनारे को तोड़नेवाली नदी के समान वेग से शत्रुओं का घात करनेवाला।

१३८. क्षीरार्णवस्येव पय: १।६—क्षीरसागर के जल के समान भक्तिजल।

१३९. क्षीरसागरमिव ७।४९—क्षीरसागर के समान ऋतुराज वसन्त का सौन्दर्य।

१४०. गङ्गे व ६।७०—गंगा की पवित्रता और लावण्य के समान देवी के शरीर की त्रिवली।

१४१. घनसमय इव १२।३९—बादलों की वर्षा के समान उपदेश।

१४२. तटीव ५।५—तटके समान।

१४३. तृषार्त इव ३।२८—पिपासाकुलित व्यक्ति जिस प्रकार अमृत का पान करता है, उसी प्रकार **धनदेवने** नमस्कारमन्त्र का आराधन किया।

१४४. लावण्यनद्या इव यौवनाद्रि: १।२१—सौन्दर्यरूपी नदी को यौवनरूपी पर्वत के समान।

१४५. वर्षाम्बुवाहैरिव १०।३९—वर्षाकाल में होनेवाली मेघों की जलवर्षा के समान शस्त्रों की वर्षा।

१४६. वारीव शीतलम् १५।७०—जल के समान शीतल।

१४७. वेलाम्बुधेरिव सुधारसकालकूटे ५।१६—पिताने **गंगाधर** और **पृथ्वीधर** नामक पुत्र इस प्रकार उत्पन्न किये, जिस प्रकार समुद्र अमृत और विष को उत्पन्न करता है।

१४८. सरसीव मीनकं २।९—सूखे तालाब की मछली के समान रानी बेचैन थी।

रूपक :-

सिप्रा नदी को नारी का रूपक देकर बहुत ही सुन्दर दृश्य उपस्थित किया है। नदी में रहनेवीली मछलियाँ उसके नेत्र हैं, चक्रवाक युग्म स्तन हैं, राजहंस उसकी गति हैं और कमल उसके हाथ हैं। इस प्रकार सांगरूपक प्रस्तुत किया गया है। यथा—

विस्फुरत्तरलमीननेत्रया चक्रयुग्मकुचकुम्भशोभया ।
राजहंसगतयाब्जहस्तया सख्यमस्तु तव देवि ! सिप्रया ॥१६।६२

उल्लेख :-

राजा **विक्रमसिंह** का वर्णन निमित्तभेद से अनेक प्रकार का करके कविने उल्लेख अलंकार का नियोजन किया है। यथा—

यः कामिनीनां प्रतिभाति कामः पितेव च प्रीतिपदं प्रजानाम् ।
कालः करालो रिपुभूपतीनां कल्पद्रुमश्च प्रणयनिव्रजानाम् ॥१।६०

अनुज्ञा :-

रणभेरी ने अमर, मनुष्य, तिर्यंच आदि को बधिर बना दिया है। सर्पों के कर्ण नहीं होने से उन्हें यह भेरीनाद सुनाई नहीं पड़ता है। अतः उनका उक्त दुर्गुण भी प्रशंसा का विषय बन गया है।

गभीरभेरीरणितैरमर्त्यमर्त्येषु दूरं बधिरीकृतेषु ।
तदात्मनः सर्पकुलं श्रुतीनामभावमुच्चैर्बहु मन्यते स्म ॥१४।३५

सर्पों के दोष की श्लाघा करना ही अनुज्ञा है।

अर्थावृत्ति :-

एक ही अर्थ में ह्रेषा, गर्जित नाद एवं निस्वन शब्दों का प्रयोग कर अर्थावृत्ति की योजना की है। यथा—

वराश्वह्रेषा गजराजगर्जितं सतूर्यनादं शुभशङ्खनिःस्वनम् ।
अदक्षिणाक्षिस्फुरणं प्रियोदितं तदाश्रृणोच्छाकुनिकाग्रणीरसौ ॥२।४१॥

अन्योन्य :-

विक्रमभूप कनकवती की रक्षा नारी का बलिदान करनेवाले योगी से करता है और **कनकवती** राजा की रक्षा स्मरताप से करती है। इस प्रकार परस्पर में रक्षा करने से अन्योन्य अलंकार है। यथा—

संरक्षणाय रिपुतोऽहमभूवमस्याः
संग्रामकेलिभिरियं स्मरतापतो मे ।
स्वैर्दर्शनामृतरसैस्तु समोपकार-
कन्येति तामथ मुहुर्नृपतिर्ददर्श ।।५।१

विशेषक :-

प्रस्तुत और अप्रस्तुत में गुणसामान्य होने पर भी किसी प्रकार भेद लक्षित करा देना विशेषक अलंकार है। यथा—

सुरेशवेषाभरणाङ्गरागवरेण लावण्यतरङ्गिताङ्गः ।
निमेषमात्रेण परं सुरेभ्यो विभिद्यते यत्र जनः समस्तः ।।१।५४

उपर्युक्त पद्य में **मगध** देशवासियों की विशेषता वर्णित है।

सहोक्ति :-

'सह' अर्थबोधक शब्दों के बल से एक ही शब्द को दो अर्थो का बोधक सिद्ध कर इस अलंकार का प्रयोग किया है। यथा—

मुहुः प्रियायाः क्षितिपाञ्चलानिलैर्जगाम मूर्च्छा नृपतेः सहार्तिभिः ।
सचेतना जातवती सती ततो जगाद साश्रुर्निजजीवितेश्वरम् ।।२।३४

परिसंख्या :-

जडाशयत्व, प्रियविप्रयोग और राजकरोपमर्द का एक स्थान—**मगध** के निवासियों में निषेध कर **मगध** के उद्यान-वापी, पक्षी और सरोवर में उक्त बातों का अस्तित्व बताया है। यथा—

उद्यानवापीषु जलाशयत्वं द्विजाश्रयेषु प्रियविप्रयोगः ।
विलोक्यते राजकरोपमर्दः पद्माकरेष्वेव न यत्र लोके ।।१।५०

तिरस्कार :-

कोई स्त्री **रतिसुन्दरी** के सौन्दर्य को देखने के लिए दौड़ी, पर अपने स्थूल स्तन और स्थूल नितम्बों के भार के कारण वह तेजी से दौड़ न सकी। अतएव कवि ने उस स्त्री द्वारा स्तन और नितम्ब का तिरस्कार—निन्दा कराके तिरस्कार अलंकार की योजना की है। यथा—

नृपात्मजालोकनकौतुकाय समुत्सुका काचन कैरवाक्षी ।
नितम्बबिम्बं स्तनमण्डलं च निनिन्द मन्दां गतिमादधानम् ।।१९।२४

इस प्रकार **जयन्तविजय** वर्णन प्रसंग में "**देहं विनाप्याश्रितविग्रहोग्रास्तमःस्वरूपा अपि तज्जितार्काः**" १४।९९ में विरोधाभास, गर्भवती **प्रीतिमती** के स्तनों की श्यामता में उत्प्रेक्षा ६।६७ एवं "**सरोवरैर्यत्र भुवो विभान्ति**" १।३० में एकावली अलंकार का सुन्दर नियोजन किया है।

छन्दोयोजना :-

प्रथमसर्गः—१-७१ उपजातिः, ७२ शार्दूलविक्रीडितम् ।

द्वितीयसर्गः—१-४९ वंशस्थम्, ५० शार्दूलविक्रीडितम् , ५१ हरिणी, ५२ शार्दूलविक्रीडितम् ।

तृतीयसर्गः—१-९६ अनुष्टुभ् , ९७-९८ उपजातिः, ९९ मन्दाक्रान्ता, १०० प्रमाणिका, १०१ उपेन्द्रवज्रा, १०२ वसन्ततिलका ।

चतुर्थसर्गः—१-६६ द्रुतविलम्बितम्, ६७ शार्दूलविक्रीडितम् , ६८ उपजातिः ।

पञ्चमसर्गः—१-७२ वसन्ततिलका, ७३ शार्दूलविक्रीडितम् ।

षष्ठसर्गः—१-९८ उपजातिः, ९९ शिखरिणी, १०० मन्दाक्रान्ता, १०१ उपजातिः, १०२ पृथ्वी ।

सप्तमसर्गः—१-७३ रथोद्धता, ७४ शार्दूलविक्रीडितम् , ७५ स्रग्धरा, ७६ शार्दूलविक्रीडितम् , ७७ स्रग्धरा, ७८ पुष्पिताग्रा ।

अष्टमसर्गः—१-६६ मालिनी, ६७-६८ शार्दूलविक्रीडितम् , ६९ स्रग्धरा, ७० शार्दूल-विक्रीडितम् , ७१ इन्द्रवज्रा, ७२ शार्दूलविक्रीडितम् , ७३ मालिनी, ७४ पृथ्वी, ७५ उपजातिः ।

नवमसर्गः—१-६९ वंशस्थम्, ७० मालिनी, ७१ शार्दूलविक्रीडितम् , ७२ शिखरिणी

दशमसर्गः—१-६८ उपजातिः, ६९ शार्दूलविक्रीडितम् , ७०-७१ स्रग्धरा, ७२ शिखरिणी, ७३ शार्दूलविक्रीडितम् , ७४ अनुष्टुभ् , ७५ वंशस्थम् ।

एकादशसर्गः—१-८८ अनुष्टुभ्, ८९ पुष्पिताग्रा, ९० वंशस्थम्, ९१ वसन्ततिलका, ९२ मन्दाक्रान्ता ।

द्वादशसर्गः—१-५७ पुष्पिताग्रा, ५८ शार्दूलविक्रीडितम् , ५९ मन्दाक्रान्ता ।

त्रयोदशसर्गः—१-१०१ स्वागता, १०२-१०३ स्रग्धरा, १०४-१०५ मालिनी, १०६ इन्द्रवज्रा, १०७-११० उपजातिः, १११-११२ शार्दूलविक्रीडितम् , ११३ इन्द्रवज्रा ।

चतुर्दशसर्गः—१-१०६ उपजातिः, १०७ मालिनी, १०८-१०९ पुष्पिताग्रा, ११० अनुष्टुभ् , १११ वसन्ततिलका ।

पञ्चदशसर्गः—१-७५ अनुष्टुभ् , ७६ शिखरिणी, ७७ शार्दूलविक्रीडितम् ।

षोडशसर्गः—१-८६ रथोद्धता, ८७ वसन्ततिलका, ८८ स्वागता, ८९ शार्दूलविक्रीडितम् , ९० वंशस्थम् , ९१ वसन्ततिलका, ९२ द्रुतविलम्बितम् , ९३ अनुष्टुभ् , ९४ मन्दाक्रान्ता, ९५ पृथ्वी, ९६ द्रुतविलम्बितम् ।

भाषाशैली :-

इस काव्य की भाषा सरल है। कवि ने समस्यन्त पदों का प्रयोग किया है, पर अधिक लम्बे समास नहीं हैं। काव्य में प्रायः वैदर्भी शैली है। हाँ, कुछ सर्गों में किरात के समान वैदर्भी और गौड़ी के मध्य की प्रवृत्ति पायी जाती है। भाषा को प्रभावोत्पादक बनाने के लिए कविने सूक्तियों

का प्रयोग पर्याप्तमात्रा में किया है। **"न सूनुहीना वनिता प्रशास्यते"** (२।२), **"जीवन्नरो भद्राणि पश्यति"** (३।१८), **"पूजापात्रं भवति हि मुहुः सद्गुणोत्कर्षवत्ता"** (४।६९), **"काकः कदापि च न मुञ्चति कालिमानम्"** (५।२३), **"प्रायः कुकर्मविधयो हि तमःसहायाः"** (५।२४), **"सर्व विधौ हि विमुखे विमुखं जनस्य"** (५।५६) एवं **"फलति सहृदयेषु क्षिप्रमेवोपकारः"** (८।२४) प्रभृति सूक्तियाँ सरस हैं। **"किं सुगन्धीकर्तुं हि शक्यं लशुनं कदापि"** (१।१४) जैसे वाक्यांश अर्थ के स्पष्टीकरण में अत्यन्त सहायक हैं। भाषा व्याकरण सम्मत हैं, व्याकरण विरुद्ध एक भी प्रयोग नहीं है।

जयन्तविजयम् पर अन्य संस्कृत काव्यों का प्रभाव :-

महाकवि **अभयदेव** ने अपने पूर्ववर्ती कवियों की रचनाओं का सम्यक् अध्ययन किया है। यही कारण है कि **रघुवंश, कुमारसम्भव, मेघदूत, किरात, माघ** प्रभृति काव्यों के सन्दर्भों का प्रभाव **जयन्तविजय** पर पड़ा है। संक्षेप में इस प्रभाव का विश्लेषण प्रस्तुत किया जाता है।

महाकवि कालिदास के काव्य और जयन्तविजय :-

रघुवंश महाकाव्य के कई सन्दर्भों का प्रभाव **जयन्तविजय** पर है। रघुजन्म के समय दिशाओं का प्रसन्न होना, शीतल मन्द-सुगन्ध वायु का बहना एवं समस्त शुभ शकुनों का सम्पन्न होना वर्णित है।[1] इस पद्य का प्रभाव **जयन्तविजय** के निम्नलिखित पद्य पर है—

दिशः प्रसन्नाः शरदीव नद्यो वातास्तदामोदभृतो जनाश्च ।
बभूवुरभ्रे सुरदुन्दुभीनां पयोदनादप्रतिमा निनादाः ॥ जयन्त० ६।८१

रघुवंश के चतुर्थ सर्ग में **रघु** के दिग्विजय का वर्णन है **जयन्तविजय** में यही वर्णन एकादश सर्ग में आया है। **रघु** की दिग्विजय पूर्वदिशा से प्रारम्भ होती है, **जयन्त** भी अपने दिग्विजय का आरम्भ पूर्व से ही करता है।

रघु पूर्व से विजय करता हुआ **कलिंग** की ओर बढ़ता है। यहाँ पहुँचने के लिए **कपिशा** नदीपर हाथियों का पुल बनाकर उसे पार करना पड़ता है।[2] **कलिंग** में वह **महेन्द्र** पर्वतपर अपना शिबिर स्थापित करता है।[3] **कलिंग** नरेश हाथियों की सेना लेकर **रघु** का सामना करता है। पूर्व को जीतकर विजयी **रघु** समुद्र के तटपर होते हुए दक्षिणदिशा को जाता है। यहाँ सुपारियों के वृक्ष लगे हुए थे।[4] **काबेरी** में स्नान कर **रघु** की सेना **मलयाचल** की ओर बढ़ी।[5] लौंग और चन्दन के वन

---

१. रघुवंशम्-कालिदास ग्रन्थावली, अ० भा० विक्रम-परिषद्, काशी, वि० सं० २००७।

२. रघुवंशम्-कालिदास ग्रन्थावली, अ० भा० विक्रम-परिषद्, काशी, वि० सं० २००७, ४।३८।

३. वही ४।३९।

४. वही ४।४४।

५. वही ४।४६।

को पार कर **पाण्ड्य** नरेश से उसने युद्ध किया।[१] **पाण्ड्य** नरेश से मोतियों की भेंट स्वीकार की।[२] **कम्बोज** के राजा को परास्त कर **हूणों** को अपने अधीन किया।[३]

दिग्विजय का यही क्रम **'जयन्तविजय'** काव्य में भी वर्णित है।[४]

दोनों कवियों ने अनुष्टुभ् छन्द में ही दिग्विजय का वर्णन किया है तथा दोनों कवियों के वर्णन में बहुत कुछ साम्य है।

कालिदास ने **रघुवंश** काव्य के षष्ठ सर्ग में **इन्दुमती** स्वयंवर का चित्रण किया है। **इन्दुमती** विभिन्न देशों से पधारे हुए राजाओं को छोड़कर कुमार **अज**का ही वरण करती है। इस प्रकार **जयन्तविजय** के षोडश सर्ग में **हस्तिनापुर** नरेश **वैरिसिंह** की पुत्री **रतिसुन्दरी** के स्वयंवर का वर्णन है। **रतिसुन्दरी** भी विभिन्न राजाओं को छोड़कर कुमार **जयन्त** का वरण करती है। मंचपर **अज** और **जयन्त** का आसीन होना समान रूप से वर्णित है।

मेघदूत के अनेक पद्यों का प्रभाव **जयन्तविजय** काव्य पर है। **मेघदूत** के आरम्भ में आया है कि कामपीड़ित व्यक्ति का विवेक समाप्त हो जाता है, अतः उसे जड़-चेतन का भेद प्रतीत नहीं होता। यही तथ्य **जयन्तविजय** में भी वर्णित है। यथा—

कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु। मेघ० पूर्वमेघ, ५ श्लोक

जयन्तविजय में—

कामान्धास्त्यक्तमर्यादाः किं किं पापं न कुर्वते॥ जय० ३।५१

मेघदूत में बताया गया है कि व्यर्थ का काम करनेवाला व्यक्ति सर्वदा पराभव को प्राप्त होता है। यथा—

के वा न स्युः परिभवपदं निष्फलारम्भयत्नाः॥ पूर्वमेघ श्लो० ५८

जयन्तविजय में इसी भाव की प्रतिष्ठा की गयी है—

परपरिभवकारी कः किल प्रीतिमेति॥ जय० ८।१८

मेघदूत में कवि **कालिदास** ने लिखा है कि यदि सच्चे मनसे बड़ों पर उपकार किया जाये तो वे अपने ऊपर भलाई करनेवाले का आदर करने में विलम्ब नहीं करते। यही भाव **जयन्तविजय** में भी निबद्ध है। यथा—

सद्भावार्द्रः फलति न चिरेणोपचारो महत्सु॥ पूर्वमेघ १९ श्लो०

जयन्तविजय में—

फलति सहृदयेषु क्षिप्रमेवोपकारः॥ जय० ८।२४

जयन्तविजय का अष्टम सर्ग **मेघदूत** से पूर्णतया प्रभावित है।

---

१. वही ४।४९।

२. वही ४।५०।

३. वही ४।६८।

४. जयन्त० ११।१७-१८।

किरातार्जुनीय और जयन्तविजय :-

किरातार्जुनीय में राजनीति का वर्णन किया गया है। बताया है कि ऐश्वर्य की कामना करनेवाले व्यक्ति को शत्रु की शक्ति की उपेक्षा नहीं करनी चाहिए। यथा—

द्विषतामुदयः सुमेधसा गुरुरस्वन्तरतः सुमर्षणः ।
न महानपि भूतिमिच्छता फलसम्पत्प्रवणः परिक्षयः ॥

किरा० चौखम्बा, सं० १९६१ ई०, २।८

ऐश्वर्य की कामना करनेवाले मेधावी पुरुष शत्रु के महान् अभ्युदय की जो क्रमशः अवनति को प्राप्त करनेवाला है, उपेक्षा कर देते हैं, किन्तु यदि वह महान् अभ्युदय की ओर अग्रसर होता है, वर्तमान परिस्थिति में वह चाहे भले ही अवनति में पड़ा हो, कभी भी उपेक्ष्य नहीं है।

उपर्युक्त भाव को **जयन्तविजय** में निम्न प्रकार अभिव्यक्त किया है—

द्विषो न पोष्याः प्रणिपातमन्तरा निजैः पदार्थैरिति भूभृतां नयः ।
न जातु तेषां तमपश्यतां भवेज्जनाद्विशेषः फणिदुग्धपायिनः ॥ ज० ९।३३

इसी प्रकार "**कथाप्रसङ्गेन जनैरुदाहृतादनुस्मृताखण्डसूनुविक्रमः**" (**कि० १।४**)

का प्रभाव "**प्रमोदयामास कथाप्रबन्धैर्विशेषतः**" (**ज० ६।८१**) पर है।

शिशुपालवध और जयन्तविजयम् :-

शिशुपालवध का प्रभाव भी **जयन्तविजय** पर परिलक्षित होता है। ऋतुवर्णन, जलक्रीड़ा, वनविहार आदि स्थल **शिशुपालवध** के अनुकरण पर रचे गये हैं। सरल प्रकृतिवाली रमणियाँ नशे के कारण हास्य को विलास मनोहर, वचनों को चातुर्यपूर्ण और कटाक्षादिको रसपूर्ण बना रही हैं। यथा-

हावहारि हसितं वचनानां कौशलं दृशि विकारविशेषाः ।
चक्रिरे भृशमृजोरपि वध्वाः कामिनेव तरुणेन मदेन ॥ शि० १०।१३

जयन्तविजय में—

हावभावसविलासविभ्रमैस्तत्र तत्र विहिताप्सरोभ्रमैः ।
विश्वविस्मयरसं स यौवतैर्गीतनृत्यकलयान्वभाव्यत ॥ ज० ७।६९

शिशुपालवध में श्री**कृष्ण** की महत्ता बतलाते हुए नारदजी कहते हैं—

उदीर्णरागप्रतिरोधकं जनैरभीक्ष्णमक्षुण्णतयातिदुर्गमम् ।
उपेयुषो मोक्षपथं मनस्विनः स्वत्वमग्रभूमिर्निरपायसंश्रया ॥ शि० १।३२

इस पद्य का प्रभाव निम्नांकित पद्य पर है—

उदीर्णरागां स्मितनेत्रपत्रामम्भोजिनीं सायमिव द्विरेफः ।
अथैकदासौ रतिविह्वलाङ्गः पराङ्गनां प्राप च बन्धनं च ॥ ज० ६।४

कवि **अभयदेवने** माघ के समान पदावली ग्रहण कर एक नये भाव का ही नियोजन किया है। भावाभिव्यंजन की दृष्टि से **अभयदेव** का पद्य **माघ** की अपेक्षा अधिक सरस है।

नैषधचरितम् और जयन्तविजयम् :-

नैषधचरित का अध्ययन भी कवि ने किया है। **नैषध** में राजा की कीर्तिका वर्णन करते हुए कहा गया है कि जिस प्रकार वन्ध्या से पुत्र उत्पन्न होना, कच्छपी के दूध का होना, मूकों का गान करना एवं जन्मान्ध का देखना असम्भव है, उसी प्रकार इस राजा की अकीर्तिका होना सम्भव नहीं। यथा–

अस्य क्षोणिपतेः परर्द्धिपरया लक्षीकृताः सङ्ख्यया
प्रज्ञाचक्षुरवेक्ष्यमाणतिमिरप्रख्याः किलाकीर्तयः ।
गीयन्ते स्वरमष्टमङ्कलयता जातेन वन्ध्योदरात्
मूकानां प्रकरेण कूर्मरमणीदुग्धोदधेः रोधसि ।। नै० १२।१०६

जयन्तविजय में **विक्रमसिंह** की कीर्तिका चित्रण भी इसी प्रकार किया गया है–

यस्य क्षोणिपतेः प्रतापदहनज्वालावलीकेलिभिः
सप्ताप्यम्बुधयोऽम्बुबिन्दव इवाशोष्यन्त तेऽपि द्रुतम् ।
पूर्यन्ते स्म हतारिराजकवधूनेत्राम्बुपूरैः पुनः
स श्रीप्रीतिमतीं प्रियामिव महाभोगामभुङ्क्त क्षमाम् ।। जय० १।७२

इस प्रकार **जयन्तविजय** में भावों, पदावलियों एवं सन्दर्भों के नियोजन से कवि का गम्भीर अध्ययन प्रकट होता है।

●●●

સંપાદકીય[1]

પંચપરમેષ્ઠિનમસ્કારમંત્રના મહિમાને પ્રધાનરૂપે લક્ષ્યમાં રાખીને આ મહાકાવ્યમાં મગધદેશના રાજા **જયંત** અને તેના વિજયોનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. આ કાવ્યમાં ૧૯ સર્ગ છે અને આ મહાકાવ્ય 'શ્રી'શબ્દાંકિત છે. આ કાવ્યમાં કુલ ૧૫૪૮ પદ્યો છે. તે અનુષ્ટુભ્ માપથી ૨૨૦૦ શ્લોક પ્રમાણ છે.[2]

જયન્તવિજયમહાકાવ્યની સંક્ષિપ્ત કથાવસ્તુ :-

સર્ગો અનુસાર આ કાવ્યનું સંક્ષિપ્ત કથાનક આ પ્રમાણે છે :

પ્રારંભમાં આઠ શ્લોકોમાં મંગલાચરણ અને છ શ્લોકોમાં સજ્જન-દુર્જનસ્વભાવવિવેચન પછી કથાનો આરંભ થાય છે.

ત્યાર પછી **મગધ**દેશની **જયંતી**નગરીના રાજા **વિક્રમસિંહ**, તેમની રાણી **પ્રીતિમતી** અને મંત્રી **સુબુદ્ધિ**નો પરિચય આપવામાં આવ્યો છે. (સર્ગ-૧)

ત્યારપછી હાથણી અને ગજશિશુને જોઈને રાણીને સંતાન ન હોવાથી ઉદાસીનતા થાય છે, રાજા પ્રાણોની બાજી લગાવીને પણ રાણીની ઈચ્છા પૂરી કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે. (સર્ગ-૨)

મન્ત્રી **સુબુદ્ધિ** પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવાના સાધન તરીકે પંચપરમેષ્ઠિમંત્ર બતાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે **ધનાવહ**શેઠની કથા કહેવામાં આવેલ છે. **ધનાવહ**શેઠે ઉક્ત મંત્રના પ્રભાવે અનેક વિપત્તિઓ પાર કરી હતી. (સર્ગ-૩)

ત્યારપછી રાજાએ રાતે નગરવીક્ષા કરવી, નારીચીત્કારનું અનુગમન કરી નમસ્કારમંત્રના બળે એક દેવને પરાસ્ત કરવો અને તેની પાસેથી મુક્તાહાર પ્રાપ્ત કરવો અને આગળ જતાં એક કન્યાની બલિ ચડાવવા તત્પર એક યોગીને પરાસ્ત કરી કન્યાને પ્રાપ્ત કરવી—આ બધું વર્ણવાયું છે. (સર્ગ-૪)

---

૧. સંપાદકીય આ લખાણમાં 'કાવ્યપરિચય' જૈન સાહિત્યનો બૃહદ્ ઈતિહાસ ભાગ-૬ ગુજરાતી આવૃત્તિમાંથી સાભાર ઉદ્ધૃત કરીને આપેલ છે.

૨. दिक्करिकुलगिरिदिनकर(१२७८)परिमितविक्रमनरेश्वरसमायाम् ।
द्वाविंशतिशतमानं शास्त्रमिदं निमिर्तं जयतु ॥ [जयन्त० प्रशस्ति श्लो० १०]

કન્યાના પરિચયથી જાણ થવી કે તે પોતાની રાણીની બહેન છે. પછી એક દેવતા યોગીનો અને રાજા **વિક્રમસિંહ**નો પૂર્વજન્મ વર્ણવે છે. (સર્ગ-૫)

ત્યારપછી રાજાએ કન્યાને તેના પિતા પાસે લઈ જવી, કન્યાના પિતાએ કન્યાનો વિવાહ રાજા **વિક્રમસિંહ** સાથે કરવો, નવવિવાહિતા પત્ની સાથે રાજાનું પોતાની નગરીમાં પાછા આવવું અને દેવતાએ આપેલો મોતીનો હાર રાણી **પ્રીતિમતી**ને આપવો, રાણીએ ગર્ભ ધારણ કરવો અને વખતસર રાણીએ **જયંત** નામના પુત્રને જન્મ આપવો—આ બધું આલેખાયું છે. (સર્ગ-૬)

ત્યારપછી **જયંત** યુવાન થતાં તેનું યુવરાજ થવું અને વસંતઋતુમાં વનશ્રી જોવા ઉપવનમાં જવું તેનું વર્ણન કરાયું છે. (સર્ગ-૭)

ત્યારપછી દોલાંદોલન, પુષ્પાવચય, જલકેલિ, સૂર્યાસ્ત અને ચન્દ્રોદયનું વર્ણન છે અને સંધ્યા સમયે રાજધાનીમાં યુવરાજના પાછા આવવાનું સૂચન કરવામાં આવ્યું છે. (સર્ગ-૮)

એક વાર **સિંહલનરેશ**ના હાથીનું **જયન્તી**નગરીમાં ભાગી આવવું, રાજાની આજ્ઞાથી હાથીને પકડવો, **સિંહલનરેશ**ના માંગવા છતાં હાથીને પાછો ન આપવો, **સિંહલનરેશે** આક્રમણ કરવું અને તેનો સામનો કરવા **જયંતે** સસૈન્ય જવું તેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. (સર્ગ-૯)

ત્યારપછી **સિંહલનૃપ**ના મૃત્યુનું તથા **જયંત**ની વિજયયાત્રાનું વર્ણન છે. (સર્ગ-૧૦)

ત્યારપછી **જયંત**ના દિગ્વિજયનું વર્ણન આવે છે. (સર્ગ-૧૧)

ત્યારપછી **ગગનવિલાસપુર**ના રાજાની પુત્રી **કનકવતી**ના વિવાહાર્થે દેવતાએ **જયંત**નું અપહરણ કરવું અને **જયંતે** એક જિનમંદિરમાં જઈ **ધર્મસૂરિ** મુનિના મુખે દેશના સાંભળવી, એનું વર્ણન છે. (સર્ગ-૧૨)

ત્યારપછી **જયંત-કનકવતી**ના વિવાહનું વર્ણન છે. (સર્ગ-૧૩)

વિવાહ પછી ઈર્ષ્યાવશ આક્રમણ કરનાર રાજા **મહેન્દ્ર**ના યુદ્ધમાં વધનું વર્ણન છે. (સર્ગ-૧૪)

ત્યારપછી **જયંત**ના પિતા **વિક્રમસિંહ**ને મુનિના ઉપદેશથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ, વાદવિવાદમાં મુનિએ એક બ્રાહ્મણને હરાવવો અને તે બ્રાહ્મણને સભામાંથી કાઢી મૂકવો, તે સમયે **જયંત**નું પાછા આવવું તેનું વર્ણન છે. (સર્ગ-૧૫)

ત્યારપછી **જયંત**નું એક સ્વયંવરમાં જવું અને **રતિસુંદરી** દ્વારા પસંદ થવું (સર્ગ-૧૬), વિદ્યા દેવી દ્વારા **જયંત** અને **રતિસુંદરી**ના પૂર્વભવનું વર્ણન (સર્ગ-૧૭), **જયંતે રતિસુંદરી** સમક્ષ કરેલું ગ્રીષ્મ, વર્ષા અને શરદઋતુનું વર્ણન, **રતિસુંદરી**ના પિતાએ **જયંત**ને **હસ્તિનાપુર**નો રાજા બનાવવો તેનું વર્ણન છે. (સર્ગ-૧૮)

ત્યારપછી પિતાનું આમંત્રણ મળતાં **જયંત**નું **હસ્તિનાપુર**થી **જયંતી**નગરી પહોંચી જવું, પિતા પાસેથી રાજ્યભાર ગ્રહણ કરવો, **વિક્રમસિંહે** દીક્ષા ગ્રહણ કરવી તથા **જયંતે** નીતિપૂર્વક

પ્રજાપાલન કરવું અને જિનેન્દ્રભક્તિનો પ્રચાર કરવો અને **સૌધર્મેન્દ્ર**નું સન્માન પ્રાપ્ત કરવું અને અંતે સત્પાત્રદાનનું મહત્ત્વ વર્ણવવામાં આવ્યું છે. (સર્ગ-૧૯)

આ કાવ્યની કથા વસ્તુમાં ક્યાંક ક્યાંક પૂર્વભવોના વર્ણનના કારણે કથાપ્રવાહમાં શિથિલતા જણાય છે પરંતુ ધારાવાહિકતા અવિચ્છિન્ન છે. નવમા, દસમા અને ચૌદમા સર્ગના યુદ્ધપ્રસંગોમાં પાત્રોના કથોપકથનથી નાટકીય સજીવતા દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

વસ્તુતઃ **જયંતવિજય**ની કથાસામગ્રી સરળ, વ્યાપક અને સુસંબદ્ધ છે. આમાં કેટલાંય પાત્રો છે, પરંતુ **વિક્રમસિંહ** અને **જયંત**ના ચરિત્રનો સારો વિકાસ થયો છે. પ્રકૃતિચિત્રણ પણ કાવ્યમાં વ્યાપકપણે કરવામાં આવ્યું છે. દેશો અને ઋતુઓના વર્ણનમાં તેનું ઉદાત્ત દર્શન થાય છે.[3] પ્રકૃતિસૌન્દર્યની જેમ માનવસૌન્દર્યના વિવિધ પાસાઓનું ચિત્રણ પણ કવિએ આ કાવ્યમાં કર્યું છે.[4]

આ કાવ્યમાં તત્કાલીન સામાજિક પરંપરાઓની ઝલક પણ જ્યાં ત્યાં જોવા મળે છે.[5]

કાવ્યનું પ્રધાન લક્ષ્ય **જયંત** કથા દ્વારા પંચપરમેષ્ઠિનમસ્કારમંત્રનો મહિમા દર્શાવવાનું છે.

પંદરમાં સર્ગમાં ધાર્મિક તત્ત્વોનું નિરૂપણ પ્રધાનરૂપે જોવામાં આવે છે. આ નિરૂપણમાં કંઈક શાસ્ત્રાર્થ શૈલી અપનાવવામાં આવી છે. તર્કોના આધારે સર્વજ્ઞસિદ્ધિ પણ કરવામાં આવેલ છે.[6]

આ કાવ્યમાં વિવિધ રસોનો પરિપાક થયો છે. તેમાં વીરરસ પ્રધાન છે. વીરરસના સહાયકના રૂપમાં રૌદ્ર અને ભયંકર રસોનો પરિપાક થયો છે. તે ઉપરાંત અંગરૂપમાં વાત્સલ્ય શૃંગાર અને શાંતરસ પણ વિદ્યમાન છે.[7]

આ કાવ્યની ભાષા શુદ્ધ અને સરળ છે. ભાષા ઉપર કવિનું પૂર્ણ પ્રભુત્વ દેખાય છે. તેમાં ક્લિષ્ટતા અને અસ્વાભાવિકતાનો સંપૂર્ણ અભાવ છે. પ્રસંગને અનુરૂપ રૂપપરિવર્તનની ક્ષમતા આ કાવ્યની ભાષાની વિશેષતા છે. ભાષામાં લોકોક્તિઓ અને સૂક્તિઓનો સારો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.[8] તેને પરિણામે ભાષા અધિક પ્રભાવશાળી બની ગઈ છે. તેવી જ રીતે કાવ્યની ભાષા શબ્દાલંકારો અને અર્થાલંકારોથી સુશોભિત છે. તેમાં શ્રુતિમધુર અનુપ્રાસો

---

૩. સર્ગ ૮-શ્લોક ૬૦, ૬૮; સર્ગ ૧૨-શ્લોક ૩૩; સર્ગ ૧૪-શ્લોક ૧૫, ૧૮, ૧૯, ૩૬; સર્ગ-૧૮ શ્લોક ૧૯ વગેરે.

૪. સર્ગ ૧-શ્લોક ૬૭, ૬૯; સર્ગ ૧૩-શ્લોક ૩૫; સર્ગ ૧૭-શ્લોક ૮૪.

૫. સર્ગ ૧૯-શ્લોક ૧૨, ૫૮; સર્ગ ૧૩-શ્લોક ૫૧, ૮૧, ૮૪, ૯૪; સર્ગ ૧૬-શ્લોક ૧૪.

૬. સર્ગ ૧૫-શ્લોક ૮, ૧૦, ૧૨, ૧૭, ૨૨થી ૪૨ વગેરે.

૭. સર્ગ ૧૦-શ્લોક ૨૭થી ૨૯; સર્ગ ૯-શ્લોક ૩૮, ૩૯; સર્ગ ૪ શ્લોક ૯થી ૧૨, ૧૪; સર્ગ ૧૬-શ્લોક ૩૭; સર્ગ ૬-શ્લોક ૯૬, ૯૭; સર્ગ ૧૮-શ્લોક ૫૦, ૫૫, ૫૬ વગેરે.

૮. સર્ગ ૫-શ્લોક ૨૮, ૩૫, ૫૬, ૫૭; સર્ગ ૧૩-શ્લોક ૧૦૯; સર્ગ ૧૯-શ્લોક ૪૬ વગેરે.

અને યમક આદિ શબ્દાલંકારોના પ્રચુર પ્રયોગો થયા છે. અર્થાલંકારોમાં ઉપમા, ઉત્પ્રેક્ષા, રૂપક, અતિશયોક્તિ, સહોક્તિ વગેરે અનેક અલંકારોની યોજના થઈ છે.

આ કાવ્યના સર્ગમાં પ્રધાનતઃ એક જ છંદનો પ્રયોગ થયો છે અને સર્ગાંતે છંદપરિવર્તન કરવામાં આવ્યું છે. કવિનો પ્રિય છંદ ઉપજાતિ જણાય છે. તેનો પ્રયોગ પહેલા, છટ્ઠા, દસમા, ચૌદમા, સત્તરમા અને ઓગણીસમા સર્ગોમાં થયો છે. આ કાવ્યમાં કુલ મળીને અઢાર છંદોનો પ્રયોગ થયો છે.

કર્તા અને રચનાકાલ[૯] :-

કવિએ કાવ્યના અંતે ૧૦ શ્લોકોની એક પ્રશસ્તિ આપી છે. તેના પ્રમાણે આ કાવ્યના કર્તા આચાર્ય **અભયદેવસૂરિ**મહારાજ છે. તેમણે ઉક્ત પ્રશસ્તિમાં પોતાની ગુરુપરંપરા આપતાં લખ્યું છે કે,

ચન્દ્રગચ્છીય

↓

આ. વર્ધમાનસૂરિમહારાજ

↓

આ. જિનેશ્વરસૂરિમહારાજ

↓

આ. અભયદેવસૂરિમહારાજ (નવાંગી ટીકાકાર)

↓

આ. જિનવલ્લભસૂરિમહારાજ

↓

આ. જિનશેખરસૂરિમહારાજ

↓

મુ. પદ્મેન્દુમહારાજ

↓

આ. અભયદેવસૂરિમહારાજ (દ્વિતીય)

ઉક્ત પ્રશસ્તિમાંથી કવિના વિશે અન્ય વાતો જાણવા મળતી નથી. પ્રશસ્તિમાં આ કાવ્યની રચનાનો સમય સં. ૧૨૭૮ લખ્યો છે :

---

૯. સં. ૧૨૭૮માં ચંદ્રકુલના વર્ધમાનસૂરિ - જિનેશ્વર - નવાંગીવૃત્તિકાર અભયદેવ - જિનવલ્લભ - જિનશેખર-પદ્મેન્દુ શિષ્ય **અભયદેવસૂરિ** (બીજા)એ 'શ્રી' એ શબ્દથી અંકિત **જયન્તવિજય** કાવ્ય રચ્યું. (પ્ર. કાવ્યમાલા નં. ૭૫)

[જૈ.સા.સં.ઈ.નવી આવૃત્તિ પૃ. ૨૯૦-૫૯૩]

दिक्करिकुलगिरिदिनकर(१२७८)परिमितविक्रमनरेश्वरसमायाम् ।
द्वाविंशतिशतमानं शास्त्रमिदं निमिर्तं जयतु ॥ [जयन्त० प्रशस्ति श्लो० १०]

પૂર્વ સંસ્કરણ અંગે[૧૦] **:-**

'**श्रीमदभयदेवविरचितं जयन्तविजयम्**' આ નામથી કાવ્યમાલાના ૭૫ ક્રમાંક તરીકે નિર્ણયસાગર પ્રેસ - મુંબઈથી આ કાવ્ય ઈ. સ.•૧૯૦૨માં પ્રકાશિત થયેલ છે. આ કાવ્યનું સંશોધન **જયપુર**ના મહારાજાને આશ્રિત મહામહોપાધ્યાય પંડિત **દુર્ગાપ્રસાદ**ના પુત્ર **કેદારનાથ**ની કૃપાથી મહામહોપાધ્યાય પંડિત **શિવદત્તશર્મા**ના પુત્ર પંડિત **ભવદત્તશાસ્ત્રી** અને **મુંબાપુર**વાસી પરબ **પાંડુરંગ**પુત્ર **કાશીનાથશર્મા**એ કરેલ છે. એ પ્રકાશનમાં '**अभयदेवः**' શીર્ષક હેઠળ પંડિત **શિવદત્ત** અને **કાશીનાથે** પ્રસ્તાવના લખેલ છે તેમાં જણાવ્યું છે કે આ ગ્રંથનું એક જ પુસ્તક શ્રીયુત શ્રાવક **હીરાલાલ હંસરાજ**ના પ્રબંધ દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ છે. તે એક પ્રતના આધારે શોધિત-મુદ્રિત આ ગ્રંથમાં જ્યાં કોઈ અશુદ્ધિ જણાય તે સજ્જન મિત્રો તેનું સંશોધન કરે.

નવીનસંસ્કરણ અંગે :-

જૈનધર્મનો બૃહદ્ ઇતિહાસ ભાગ-૬માં પંચપરમેષ્ઠિના પ્રભાવ ઉપર આ કાવ્યમાં વર્ણન છે એવું વાંચ્યું, તેથી પંચપરમેષ્ઠિના પ્રભાવને જાણવાની જિજ્ઞાસાથી આ પુસ્તક અંગે તપાસ કરાવી. કોબા - કૈલાસસાગરસૂરિ જ્ઞાનભંડારમાંથી '**जयन्तविजयम्**' પુસ્તક ઈ. સ. ૧૯૦૨માં પ્રકાશિત થયેલ પ્રાપ્ત થયું. વિ. સં. ૧૨૭૮ની પ્રાચીન કાવ્યરચના જોતાં એમ થયું કે આ કાવ્ય પ્રાયઃ વર્તમાનમાં અપ્રચલિત છે અને પુસ્તક તદ્દન જીર્ણ થઈ ગયેલું છે, (કેટલાંક પાનાં તો ફાટી ગયેલી હાલતમાં છે.) તેથી આ કાવ્યનું નવીનસંસ્કરણ તૈયાર કરીને પ્રકાશિત કરવામાં આવે તો આવી પ્રાચીન કાવ્યરચના પ્રચલિત થાય અને કાવ્યજિજ્ઞાસુ વિદ્વાનો આ કાવ્યના રસાસ્વાદને જાણી માણી શકે. આવી ભાવનાથી મેટર કંપોઝ કરાવ્યું. બે પ્રૂફ વાંચીને તૈયાર પણ કર્યું. પૂર્વ પ્રકાશિત પુસ્તકમાં લગભગ ૭૫ જેટલાં સ્થાનો ખંડિત......આ રીતે આપેલા હતા, કેટલાક શ્લોકો પણ ખંડિત હતા, કેટલાક સ્થાનો અશુદ્ધ હોવાથી ત્યાં (?) કરેલ હતા, કેટલાક સ્થાને નીચે ટિપ્પણમાં....इति स्यात् કરીને સંભવિત પાઠ આપેલ હતાં. આ રીતે હોવાથી પછી થયું કે આ કાવ્યની હસ્તપ્રત મેળવીને એમાંથી આ વાચના મેળવી લેવાય તો સારું, આવી ભાવનાથી તપાસ કરાવતાં બે હસ્તપ્રતો '**जयन्तविजयम्**' કાવ્યની પ્રાપ્ત થઈ.

[૧] **જયન્તવિજયમહાકાવ્ય - સંપૂર્ણ, પૃષ્ઠ ૧-૧૫૨ મૂલ - આચાર્ય અભયદેવ-સૂરિ પાકાહેમ** - ૨૬૦૬ આયોજક : પૂ. ગુરુદેવ મુનિરાજ શ્રી**ભુવનવિજયા**ન્તેવાસી

---

૧૦. જિનરત્નકોશ પૃ. ૧૩૩ ઉપર પ્રસ્તુત કાવ્ય પ્ર. કાવ્યમાલા ૭૫ નિર્ણયસાગરપ્રેસ - મુંબઈ, જૈનધર્મ પ્રસારકસભા - ભાવનગર એ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે. (પરંતુ જૈ.ધ.પ્ર.સ.થી પ્રકાશિત પુસ્તક અમને પ્રાપ્ત થયેલ નથી.)

જમ્બૂવિજયજીમ.સા., સં. ૨૦૫૮ સ્થળ-નાકોડાજીતીર્થ. આ પ્રતની ઝેરોક્ષ નકલ **શ્રીમહાવીર જૈન આરાધના કેન્દ્ર કોબા - શ્રીકૈલાસસાગરસૂરિજ્ઞાનભંડાર**ના હસ્તપ્રતસંગ્રહમાંથી ત્યાંના કાર્યવાહકોના સૌજન્યથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. આ પ્રતની અમે P. સંજ્ઞા આપેલ છે.

[૨] **જયન્તવિજયકાવ્ય-પત્ર-૬૦ મુનિરાજ શ્રીમાણેકવિજયજી શાસ્ત્રસંગ્રહ - મુ. દરાપુરા** મુનિરાજ શ્રી**માણેકવિજયજી** શિષ્ય - મુનિશ્રી **નરેંદ્રવિજયજી** આ રીતે પ્રથમ પૃષ્ઠ ઉપર લખેલ છે. તે પ્રતની ઝેરોક્ષ નકલ **લા.દ.ભારતીય સંસ્કૃતિવિદ્યામંદિર**ના હસ્તપ્રતસંગ્રહમાંથી **પં. જિતેન્દ્રભાઈ બી. શાહ**ના સૌજન્યથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. આ પ્રતની અમે L. સંજ્ઞા આપેલ છે.

ઉપરોક્ત બંને પ્રતિઓના આધારે **જયન્તવિજયકાવ્ય**ની વાચના મેળવીને ખંડિત સ્થાનો, અપૂર્ણ શ્લોકો પૂર્ણ કરેલ છે. તથા જેટલા અશુદ્ધ સ્થાનો મુદ્રિતપુસ્તકમાં જણાયા તે સ્થાનો મુ. સંજ્ઞાથી ટિપ્પણીમાં આપીને P.L. પ્રતમાંથી શુદ્ધપાઠો મળ્યા તે ઉપર લીધેલ છે તેમજ ટિપ્પણીમાં પણ આપેલ છે. જે ૭૫ જેટલાં ખંડિત સ્થાનો હતા તે P.L. પ્રતમાંથી પરિપૂર્ણ કર્યા છે તે પરિશિષ્ટ-૪માં આપેલ છે. આ રીતે યથાશક્ય આ કાવ્યના શુદ્ધિકરણ માટે પ્રયત્ન કરેલ છે. આ સિવાય P. પ્રતમાં હાંસીયામાં તથા ઉપર ટિપ્પણીઓ આપેલ છે તેમાંથી અમુક ટિપ્પણીઓ પ્રસ્તુત સંપાદનમાં P. ટિ. આ સંજ્ઞાથી આપેલ છે. P.L. બંને પ્રતિઓ એક જ કુળની જણાય છે પાકાહેમ. પ્રતની વાચના મુજબ જ એલ.ડી. પ્રતની વાચના હોવાથી કોઈ પાઠભેદ પ્રાપ્ત થયાં નથી. પાકાહેમ. પ્રતમાં પ્રશસ્તિ પછી આ રીતે લેખનસંવત આપેલ છે :

''संवत १४६८ वर्षे मार्गमासे शुक्लपक्षे चतुर्थीतिथौ शुक्रवारदिने पुस्तिका लिखिता संपूर्णा ॥ शुभं भवतु मंगलमस्तु ॥ लेखकपाठकयोः ॥ ग्रंथाग्रं ॥ २२२०''

પૂર્વના કાવ્યમાલાના ૭૫ ક્રમાંકમાં આપેલ '**अभयदेवः**' શીર્ષકહેઠળ પંડિત **શિવદત્ત** અને **કાશીનાથ**ની, પ્રસ્તાવના પ્રસ્તુત નવીનસંસ્કરણમાં આપેલ છે. તેમ જ '**संस्कृत काव्य के विकास में जैन कवियों का योगदान**' ડૉ. **નેમિચન્દ્રશાસ્ત્રી**એ લખેલ શોધ-પ્રબંધ-**ભારતીયજ્ઞાનપીઠ**થી ઈ.સ. ૧૯૭૧માં પ્રકાશિત થયેલ પુસ્તકમાં '**जयन्तविजयम्**'ના મહાકાવ્યત્વ માટે પ. ૩૦૩થી ૩૨૮ ઉપર આપેલ લેખ પ્રસ્તુત નવીનસંસ્કરણમાં આપેલ છે. તેમાં આ કાવ્યના મહાકાવ્યત્વ અંગે સારો પ્રકાશ પાડેલ છે.

આ નવીનસંસ્કરણમાં પરિશિષ્ટ-૧માં ૧૯ સર્ગના શ્લોકોનો અકારાદિક્રમ, પરિશિષ્ટ-૨માં વિશેષનામોનો અકારાદિક્રમ, પરિશિષ્ટ-૩માં ગ્રંથમાં આવેલ કેટલીક સૂક્તિઓ અને પરિશિષ્ટ-૪માં મુદ્રિત પુસ્તકમાં જ્યાં જ્યાં અશુદ્ધસ્થાનો હતા તે સ્થાનો P.L. પ્રતિમાંથી પૂર્ણ કર્યા તેની નોંધ આપેલ છે. આ રીતે ચાર પરિશિષ્ટોથી સમૃદ્ધ આ કાવ્યગ્રંથ **ભદ્રંકરપ્રકાશન**થી પ્રકાશિત થયેલ છે.

ઉપકારસ્મરણ :-

'**जयन्तविजयम्**'નું નવીનસંસ્કરણ તૈયાર કરવામાં હું તો માત્ર નિમિત્તરૂપ છું. આ નવીનસંસ્કરણના પ્રકાશનનું સઘળું શ્રેય: પૂર્વના સંશોધક-સંપાદક અને પ્રકાશકના ફાળે જાય

છે. આ નવીનસંસ્કરણને પ્રકાશિત કરવા માટે શુભાશીર્વાદ આપવા સહ શુભપ્રેરણા કરનાર પરમપૂજ્ય, પરમોપકારી **રામચંદ્ર-ભદ્રંકર-કુંદકુંદ-વજ્રસેન**વિજયમહારાજના ઉપકારથી ઉપકૃત હોવાથી કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરું છું. પ્રસ્તુત નવીનસંસ્કરણનું છેલ્લું પ્રૂફ પરમપૂજ્ય, વર્ધમાનતપોનિધિ **નયભદ્રવિજયજી**મહારાજે વાંચી આપીને રહી ગયેલી અશુદ્ધિઓનું પરિમાર્જન કરી આપેલ છે, તેથી તેમનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનું છું. તેમ જ મારી સંયમસાધના અને શ્રુતસાધનામાં સહાયક બનનાર અને અનુમોદના-ઉપબૃંહણા કરનાર સૌ કોઈના ઉપકારોથી ઉપકૃત હોવાથી તે સૌ પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરું છું.

આ કાવ્યના નવીનસંસ્કરણના સંપાદનમાં શુદ્ધિકરણ માટે યથાશક્ય પ્રયત્ન કરેલ છે અને P.L. હસ્તપ્રતિના આધારે અશુદ્ધસ્થાનો મેળવીને શુદ્ધ કરેલ છે આમ છતાં પણ કાવ્ય પ્રૌઢશૈલિમાં હોવાથી જે કોઈ અશુદ્ધિઓ જણાય તે વિદ્વજ્જનો સુધારીને વાંચે તેમજ અનાભોગ કે દૃષ્ટિદોષ વગેરેથી રહી ગયેલી ભૂલો પણ સુધારીને વાંચે એવી ખાસ ભલામણ કરું છું.

આ કાવ્યનું સંશોધન-સંપાદન કરતાં કાવ્યના રસાસ્વાદને જાણવાથી - માણવાથી મને પોતાને તો અત્યંત આનંદની અનુભૂતિસ્વરૂપ ફળશ્રુતિ સાંપડેલ છે તેમજ પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કારમંત્ર પ્રત્યે અત્યંત શ્રદ્ધા ઉદ્ભવેલ છે. તેથી મારો કરેલો આ પ્રયાસ સફળ થયેલ છે.

પ્રાંતે અંતરની એ જ શભભાવના વ્યક્ત કરું છું કે, પંચપરમેષ્ઠિમહામંત્રના પ્રભાવ ઉપર ગ્રથિત થયેલ આવી શ્રેષ્ઠ કાવ્ય રચનાને વાંચી પંચપરમેષ્ઠિમહામંત્રના ગુણોથી ભાવિત બની, પંચપરમેષ્ઠિના જાપમાં - ધ્યાનમાં લીન બની હું અને સૌ કોઈ લઘુકર્મી ભવ્યાત્માઓ સમ્યગ્ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગને આરાધી-સાધીને સર્વવિરતિગુણસ્થાનકના પરિણામોને સ્પર્શીને અપ્રમત્ત ગુણસ્થાનકને પામી અસંગ ભાવને કેળવીને અપૂર્વકરણ, અનિવૃત્તિકરણ દ્વારા ક્ષપકશ્રેણિ ઉપર આરોહણ કરીને મોહનો સંપૂર્ણ ઉચ્છેદ કરી કેવલજ્ઞાનને પામી યોગનિરોધ, શૈલેશીકરણ કરીને શેષ અઘાતી કર્મોને ખપાવી અષ્ટકર્મથી વિનિર્મુક્ત બની શાશ્વતસુખના ત્યાગી બનીએ એ જ શુભકામના !!

शिवमस्तु सर्वजगतः

– પરમપૂજ્ય પ્રવર્ત્તિની સાધ્વીશ્રી
રોહિતાશ્રીજીમહારાજની શિષ્યાણુ
– સાધ્વી ચંદનબાલાશ્રી

એફ-૨, જેઠાભાઈ પાર્ક,
નારાયણનગર રોડ,
પાલડી, અમદાવાદ-૭
વૈશાખસુદ-૩, વિ.સં. ૨૦૬૭,
શુક્રવાર, તા. ૬-૫-૨૦૧૧.

●●●

विषयानुक्रमणिका ॥

विषयः	पृष्ठक्रमाङ्कः
પ્રકાશકીય	७-८
अभयदेवः ॥	९-१५
जयन्तविजयम् ॥	१६-४१
સંપાદકીય	४२-४८
विषयानुक्रमणिका ॥	४९-५०
जयन्तविजयमहाकाव्यम् ॥	
[१] प्रस्तावनादिनिरूपणो नाम प्रथमः सर्गः ॥	३-८
[२] पुत्रचिन्तादिनिरूपणो नाम द्वितीयः सर्गः ॥	९-१३
[३] नमस्कारप्रभाववर्णनो नाम तृतीयः सर्गः ॥	१४-२१
[४] सुरयोगीन्द्रविजयो नाम चतुर्थः सर्गः ॥	२२-२७
[५] योगीन्द्रस्वरूपनिरूपणो नाम पञ्चमः सर्गः ॥	२८-३८
[६] पुत्रजन्मोत्सवो नाम षष्ठः सर्गः ॥	३९-४६
[७] वसन्तवर्णनो नाम सप्तमः सर्गः ॥	४७-५३
[८] दोलाविलासपुष्पावचयजलकेलिसूर्यास्तचन्द्रोदयोनामाष्टमः सर्गः ॥	५४-६५
[९] दूतोक्तिवर्णनो नाम नवमः सर्गः ॥	६६-७१
[१०] हरिराजपराजयो नाम दशमः सर्गः ॥	७२-७८
[११] दिग्विजयो नामैकादशः सर्गः ॥	७९-८६
[१२] कुमारधर्मप्रतिपत्तिवर्णनो नाम द्वादशः सर्गः ॥	८७-९१
[१३] विवाहोत्सववर्णनो नाम त्रयोदशः सर्गः ॥	९२-१००
[१४] आयुधवर्णनो नाम चतुर्दशः सर्गः ॥	१०१-१०९
[१५] नरेन्द्रसम्यक्त्वप्रतिपत्तिवर्णनो नाम पञ्चदशः सर्गः ॥	११०-११६
[१६] स्वयंवरवर्णनो नाम षोडशः सर्गः ॥	११७-१२४

[१७] नरेन्द्रपूर्वभववर्णनो नाम सप्तदशः सर्गः ॥ १२५-१३०

[१८] ऋतुत्रयवर्णनो नामाष्टादशः सर्गः ॥ १३१-१३६

[१९] नरेन्द्रराज्यस्थितिवर्णनो नामैकोनविंशः सर्गः ॥ १३७-१४३

प्रशस्तिः ॥ १४४

परिशिष्टम् [१] जयन्तविजयमहाकाव्यस्थपद्यानामकाराद्यनुक्रमः ॥ १४७-१७०

परिशिष्टम् [२] जयन्तविजयमहाकाव्यस्थविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥ १७१-१७३

परिशिष्टम् [३] जयन्तविजयमहाकाव्यस्थकतियसूक्तिनामकाराद्यनुक्रमः ॥ १७४-१७५

परिशिष्टम् [४] मुद्रितपुस्तकस्थखण्डितपाठस्थाने P.L. हस्तप्रतिभ्यां परिपूरितस्थानानि ॥ १७६-१७८

● ● ●

जयन्तविजयमहाकाव्यम् पाकाहेम – २६०६ प्रथमपत्रम्

आयोजक : पू. गुरुदेव मुनिराज श्री भुवनविजयान्तेवासी

जम्बूविजयजी म.सा., सं. २०५८, स्थल – नाकोडाजी तीर्थ

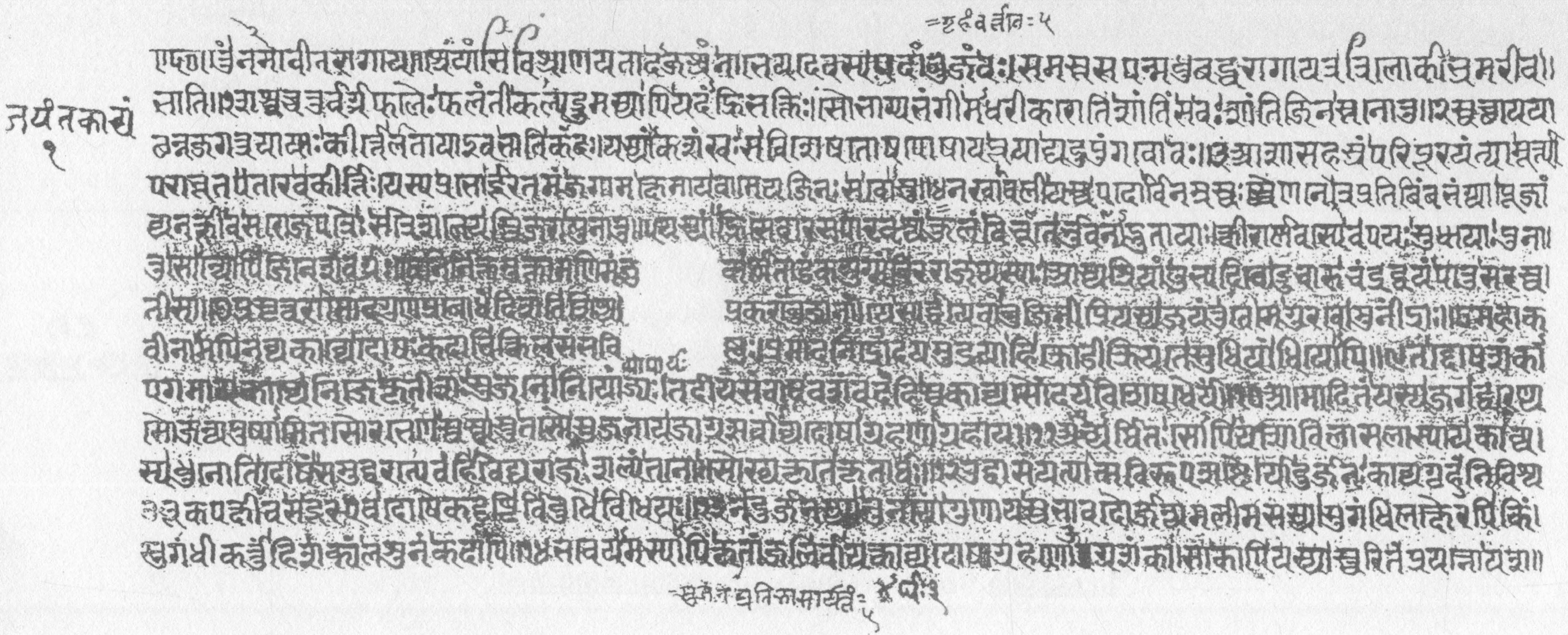

जयन्तविजयमहाकाव्यम् पाकाहेम – २६०६ अन्तिमपत्रम्

आयोजक : पू. गुरुदेव मुनिराज श्री भुवनविजयान्तेवासी

जम्बूविजयजी म.सा., सं. २०५८, स्थल – नाकोडाजी तीर्थ

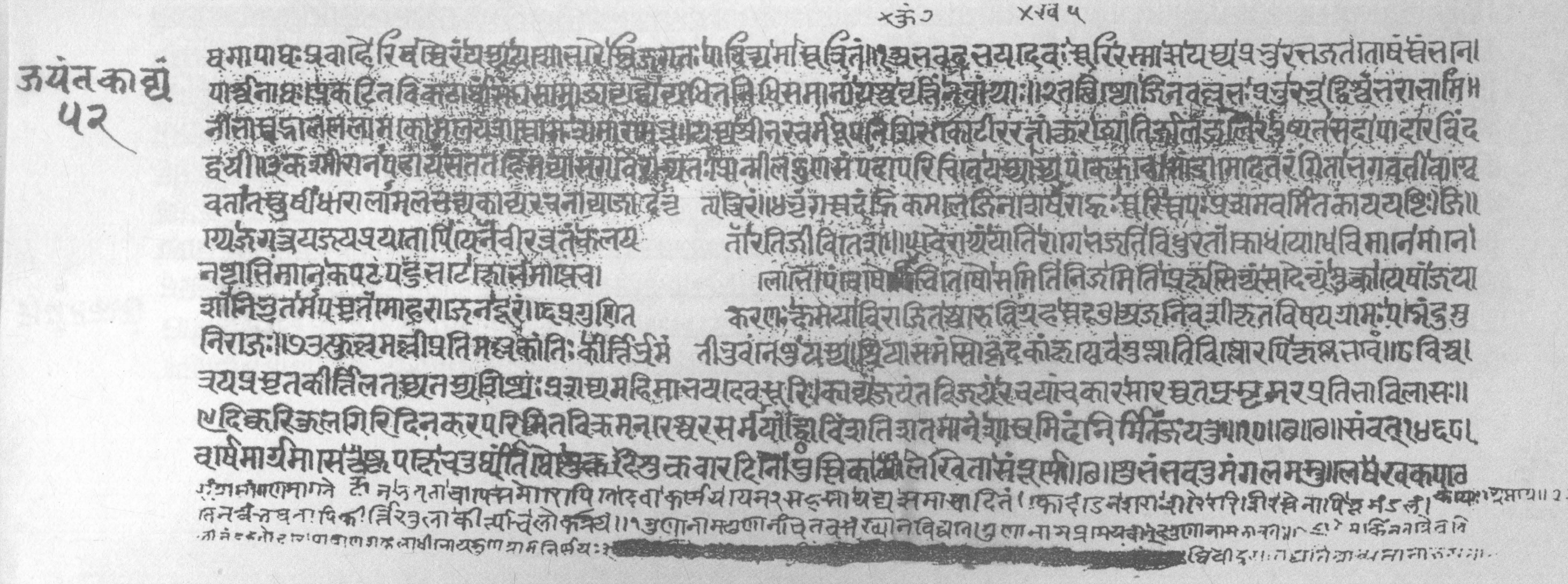

जयन्तविजयमहाकाव्यम् – प्रथमपत्रम्

ला.द. भारतीय संस्कृति विद्यामंदिर

जयंतविजय काव्यं॥

१

ऐ६०॥ ॐ नमो वीतरागाय॥ श्रेयःश्रियां सिविश्राणयतादजस्रं नाभेयदेवस्य पदांबुजं वः। समस्तसंपन्मधुबंद्धरा
गाय त्रिलोकी भ्रमरीव नाति॥१ शाखा व तुर्वर्ग फलैः फलंती कल्पद्रुमस्पर्धिपियं दक्षिनश्रीः। सौभाग्यभंगी
मंजरीकरोति वांतिं शांतिर्जिनस्तनोतु॥२ स्वच्छाययाख्लेनक्षगत्रयायाः कीर्तेर्लतायाइव नातिकंदः।
यस्यां कशंखः स त्रिलोकतोपपोषाय चूयाद्यदुपुंगवोवः॥३ आजन्मसहस्रं परिपूर्य यं त्यायुः स्थीपराभूता
तरेवकीर्तिः। यस्य श्रोईद्विरतरंगमाम। क्षेमाय वामेय जिनः स वोस्तु॥४ नखावली यस्य पदोर्विनिर्मल
स्वैणनेत्र तिविविनंग्ण। पूज्यां प्रनंकीव सरोजपंक्तेः संवैश्यलेयः स ज्ञागस्तुनात्तु॥५ यस्यां क्षिसेव
रसपारवश्यं कृतं विन्नते मुवनाद्भुतायाः। श्रीराह्नव सेवश्यः सुधीयाः सो न्यो ६ पिजिनेन्द्रवर्ग्गः॥
६ निर्निक्तमुक्तामणिमंजुकर्णताडंकयुग्मं विरराज यस्याः। आस्यश्रियां तुम्पदिवांशु वासदेदयं
यं पातु सरस्वती सा॥७ सद्वरामोदगुणज्ञबोधं द्विजांतिशिष्पश्करांबुजानां। ये स्पर्द्धयेवांबुजिनीशि
यस्य जयंतं तेमेगुरवो मुनीज्ञः॥८ महाकविनापि नव्यकाव्ये दोषः कदाचित्किल संभविष्णुः। प्रमादनि
द्रोदयमुद्रयाहि कोडीकियंते सुधियाशियो ६ पि॥९ तदोषशंकाप्रगमाय काव्ये निजोकृतीज्ञः सुजनोनि
योज्यः। तदीयसंवादसरांवदंहि स्वकाव्यसौंदर्यविशेषधैर्यं॥१० आमोदितं यस्य जगद्रगरेण सौजन्यपु
ष्पासितसौरभेण। स्वस्य स्तुततसै सुजनमयज्ञाय सर्वान्यदोषग्रहणग्रहाय॥११ अभ्यर्थितः सोऽपि
यशोविज सेलाक्षणयकाव्यस्य धुनोति दोषं। समुद्रस्य वहिर्वैदयाराज्ञः ज्ञायंतनोः सौख्यकृते कृतार्थः॥
१२ जहासयस्या ममविरूपत्वोष्टेर्यद्वि कुर्जः काव्यगुदंनिविजए। उलूक पक्षी व सद्धर पर दोषैकदृष्टि

जयन्तविजयमहाकाव्यम् – अन्तिमपत्रम्

ला.द. भारतीय संस्कृति विद्यामंदिर

जयंतवि० ९६

श्रीधारालामलभव्यकाव्यरचनाव्याजादनृत्यच्चिरं ॥४ तुंगस्तदंघ्रिकमले जिनतोऽस्य राद्धः सूरिस्ततः प्रद्युम
वर्मितकाययष्टिः॥ डिम्ये जगत्त्रयजयप्रयतो ऽपि येन वीरव्रतं कलयिता रतिजीवितेशः ॥५ वैराग्यव्यातिरा
गेन जगति विधुरस्तां कोऽप्ययोधि विमाने नष्टा निमाने कपरद्रुमदेशोन मासे वलोभे। पंचेषोः कुंचितेषो समिति निरु
मितीश्रेस्य सैन्यं सदैन्यं मुक्तायेषां जयाश्वां निचृतमपसृतं मोहराजेन दूरे ॥६ प्रगुणितकरणः क्रमयाविरा
जितश्चारुविग्रहस्तदनु। अजनि वशीकृतविषयग्रामः पद्मेंदुमुनिराजः॥७ तत्कुद्मनमहर्द्धीप्रतिमल्लकांति
:कीर्तिभ्रमंती भुवनेषु यस्य। श्रिया समं सौहृदकांक्षयेव मुष्णाति विद्मोरपि कुंदलमादं ॥८ विश्वत्रयप्रसृत
कीर्तिलतस्य तस्य शिष्यः प्रशास्यमहिमाभयदेवसूरिः। काव्यं जयंतविजयं रचयांचकार सारस्वतप्रसमरा
प्रतिभाविलासः॥९ दिक्करिकुलगिरिदिनकरपरिमितविक्रमनरेश्वरसमायां। रूपविंशाति शतमानं ग्रास्व
मिदं निर्मितं जयतु॥१०॥ ॥श्रीरस्तु॥

श्रीमदभयदेवविरचितं
जयन्तविजयमहाकाव्यम् ॥

श्रीमदभयदेवविरचितं
जयन्तविजयमहाकाव्यम् ।
प्रथमः सर्गः ॥

श्रेयांसि विश्राणयतादजस्रं **नाभेय**देवस्य पदाम्बुजं वः ।
समस्तसम्पन्मधुबद्धरागा यत्र त्रिलोकी भ्रमरीव भाति ॥१॥

शश्वच्चतुर्वर्गफलैः फलन्ती कल्पद्रुमस्यापि यदङ्घ्रिभक्तिः ।
सौभाग्यभङ्गीमधरीकरोति शान्ति स वः **शान्ति**जिनस्तनोतु ॥२॥

स्वच्छायया छन्नजगत्त्रयायाः कीर्तेर्लताया इव भाति कन्दः ।
यस्याङ्कशङ्खः स विशेषतोषतोषाय भूयाद् **यदुपुङ्गवो** वः ॥३॥

आशासहस्रं परिपूरयन्त्या मूर्त्या पराभूततरेव कीर्तिः ।
यस्य प्रभोर्दूरतरं जगाम क्षेमाय **वामेयजिनः** स वोऽस्तु ॥४॥

नखावली यस्य पदोर्विनम्रस्वस्त्रैणनेत्रप्रतिबिम्बभङ्ग्या ।
पूजां व्यनक्तीव सरोजपत्रैः स **त्रैशलेय**स्त्रिजगत् पुनातु ॥५॥

यस्याङ्घ्रिसेवारसपारवश्यं कुलं विभूतेर्भुवनाद्भुतायाः ।
क्षीरार्णवस्येव पयः सुधायाः पुनातु सो**ऽन्यो**ऽपि **जिनेशवर्यः** ॥६॥

निर्नि(र्णि)क्तमुक्तामणिमञ्जुकर्णताटङ्कयुग्मं विरराज यस्याः ।
आस्यश्रियं लुभ्यदिवोडुचारुचन्द्रद्वयं पातु **सरस्वती** सा ॥७॥

प्रसृत्वरामोदगुणप्रबोधं दिशन्ति शिष्यप्रकराम्बुजानाम् ।
ये स्पर्धयेवाम्बुजिनीप्रियस्य जयन्तु ते मे गुरवो मुनीन्द्राः ॥८॥

महाकवीनामपि नव्यकाव्ये दोषः कदाचित् किल संभविष्णुः ।
प्रमादनिद्रोदयमुद्रया हि क्रोडीक्रियन्ते सुधियां धियोऽपि ॥९॥

तद्दोषशङ्कापगमाय काव्ये निजे कृतीशः सुजनो नियोज्य ।
तदीयसंवादवशंवदं हि स्वकाव्यसौन्दर्यविशेषधैर्यम् ॥१०॥

आमोदितं यस्य जगद्वरेण्यसौजन्यपुष्पामितसौरभेण ।
स्वस्त्यस्तु तस्मै सुजनाय जाग्रत्सर्वान्यदोषाग्रहणाग्रहाय ॥११॥
अभ्यर्थितः सोऽपि यशोविलासलास्याय काव्यस्य धुनोति दोषम् ।
समुद्धरत्येव हि वैद्यराजः शल्यं तनोः सौख्यकृते कृतार्थः ॥१२॥
उद्वासयत्यात्मविरूपशब्दैर्यो दुर्जनः काव्यगृहं निविश्य ।
उलूकपक्षीव स दूर एव दोषैकदृष्टिर्विबुधैर्विधेयः ॥१३॥
न दुर्जनस्यानुनयो गुणाय स्वभावदौर्जन्यमलीमसस्य ।
सुगन्धिलक्षैरपि किं सुगन्धीकर्तुं हि शक्यं लशुनं कदापि ॥१४॥
भवेयमस्यापि कृताञ्जलिर्वा यत्काव्यदोषग्रहणोग्रशङ्का ।
सा कापि यस्यास्त्वरितप्रयत्नो यशस्विकाव्याय कवेर्भविष्णुः ॥१५॥
देव्या गिरां लास्यकलाविलासे रसानुगाः कान्तपदप्रबन्धाः ।
भवन्ति चक्रेषु महाकवीनां चित्रं तु सर्वत्र कृतप्रचाराः ॥१६॥
जयन्ति ते सत्कवयो यदुक्त्या बाला अपि स्युः कविताप्रवीणाः ।
श्रीखण्डवासेन कृताधिवासाः श्रीखण्डतां यान्त्यपरेऽपि वृक्षाः ॥१७॥
जयन्तु सर्वेऽपि कवीश्वरास्ते यदीयसत्काव्यसुधाप्रवाहः ।
विकूणिताक्षेण सुहृज्जनेन निपीयमानोऽप्यतिपुष्यतीव ॥१८॥
धर्मार्थकामाः प्रथिताः समोक्षाश्चत्वार एते खलु पूरुषार्थाः ।
चतुर्भुजस्येव भुजा न कस्य विशेषभद्रप्रसरत्प्रमोदाः ॥१९॥
तत्रार्थकामद्वयमैहिकार्थं भवोद्भवत्वेन सतां मतं न ।
जैनस्तु धर्मो हृदि जागरूकः स्यादैहिकामुष्मिकसौख्यहेतुः ॥२०॥
कल्पद्रुमाणामिव नन्दनोर्वी वनस्पतीनामिव वारि दाम्भः ।
महाविभूतेरिव कामधेनुर्लावण्यनद्या इव यौवनाद्रिः ॥२१॥
भवोचितानामिव कर्मणां श्रीः कुन्दाभकीर्तेरिव भूरि दानम् ।
संतोषलीलेव मनःसुखानां सुधारसानामिव दुग्धसिन्धुः ॥२२॥
अनन्यसाधारणराज्यमुख्यख्यातश्रियां पूर्णमनोरथानाम् ।
सिद्धाङ्गनासङ्गमशर्मणां च निबन्धनं श्रीजिनधर्मकर्म ॥२३॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
एतत्प्रभावप्रथितं त्रिलोकीहृद्यत्रिवर्गानुपमप्रकर्षम् ।
वीरव्रतालङ्करणं चरित्रं श्रीमज्**जयन्त**स्य नृपस्य वक्ष्ये ॥२४॥

मध्येऽखिलद्वीपसमुद्रसौधं चञ्चत्सुवर्णाद्रिशिखावतंसः ।
दीपप्रदीपप्रतिमोऽस्ति **जम्बू**द्वीपः सदालोकविलासलक्ष्मीः ॥२५॥
तस्यावतंसे **भरता**भिधाने क्षेत्रेऽस्ति देशो **मगधा**भिधानः ।
कल्याणवृन्दै रुचिराङ्गहारैरिवानिश नृत्यति यत्र लक्ष्मीः ॥२६॥
यत्रत्यकान्तानयनोत्पलश्रीनिरस्तशोभान्यसितोत्पलानि ।
इतीव तापात् सरसां जलेषु लुलन्ति मन्दानिलशीतलेषु ॥२७॥
यत्राद्भुतैर्नूतनधान्यकूटैः परःसहस्त्रैर्नगराणि भान्ति ।
सुभिक्षराजस्य सदैव काले शैलैरिवोत्तुङ्गतयाभिराभैः ॥२८॥
सर्वत्र सौराज्यबलेन यत्र प्राज्याः प्रजाध्वस्तसमस्तशङ्काः ।
शृङ्गारयन्त्युत्तमदानभोगैः स्वसम्पदः पुण्ययशोनिनादैः ॥२९॥
सरोवरैर्यत्र भुवो विभान्ति सरोवराणि स्मितपद्मखण्डैः ।
तैः पद्मखण्डानि च राजहंसैः स्वै राजहंसाः सुगतिप्रचारैः ॥३०॥
हस्तैरिवोच्चैस्तरवः पलाशैश्छायां दधानाः फलसम्पदा च ।
पथ्यङ्गिनां पथ्यदनाय[1] यत्र स्वबन्धुबुद्ध्यैव भवन्ति भूयः ॥३१॥
निजैर्गुणैः स्मारितकामधेनुव्रजा व्रजा यत्र गवां विभान्ति ।
स्वादिष्टदुग्धेन मुधा सुधापि यासां महिष्यश्च मनोहरास्ताः ॥३२॥
संसारचक्रस्य चकास्ति सारः पद्माकरः शर्मसरोरुहस्य ।
विश्रामभूमी रमणीयताया यः सम्पदामास्पदमद्भुतानाम् ॥३३॥
अनीतिशालीन्यपि संश्रयन्ते सस्यानि शश्वत्परमां समृद्धिम् ।
जडाधिवासान्यपि यत्र चित्रं पद्मानि मित्राभिमुखीभवन्ति ॥३४॥
यस्मिन्ननुग्रामपुरं वधूनां विशुद्धशीलाभरणाग्रिमाणाम् ।
सर्वाङ्गलावण्यमलङ्करोति सुवर्णरत्नोत्तमभूषणानि ॥३५॥
पदे पदे यत्र विचित्रवाप्यः प्रसन्नरूपाश्च विभान्ति कूपाः ।
ज्योत्स्नासपत्नेन जलेन पूर्णा माधुर्यदीक्षागुरुणा सुधायाः ॥३६॥
प्रीतिं परां यत्र नयन्ति लोकं सरांसि चेतांसि च सज्जनानाम् ।
अदृष्टपर्यन्ततया श्रितानि गम्भीरतान्यक्कृतवारिधीनि ॥३७॥

---

1. शम्बलाय P. टि. ।

यत्राभिरामाणि विशालशालिक्षेत्राणि संरक्षितुमीयुषीणाम् ।
गोपाङ्गनानां मधुरोपगीतैः कृच्छ्राद्युवानः पथि यान्ति पान्थाः ॥३८॥
विजिष्णुभिर्विष्णुपदीं नदीभिर्वनैः श्रिया ह्रेपितनन्दनैश्च ।
शैलैः सुवर्णाचलदत्तह्रीलैर्यः स्वर्गभाजामपि सेवनीयः ॥३९॥
श्रियामनन्यत्र निवासिनीनामन्योन्यमत्यन्तदिदृक्षयेव ।
यः सङ्गतैर्भाति पुरैः समन्तादाश्चर्यचर्यानिलयैः परीतः ॥४०॥
भोगावतीं भोगिपतिः सुरेन्द्रोऽमरावतीं प्रत्यधिकानुरागम् ।
मुमोच चारुत्वमवेक्ष्य यस्याः सा तत्र नाम्नास्ति पुरी **जयन्ती** ॥४१॥
रम्याणि हर्म्याणि सुवर्णरत्नमयानि यस्यां बहुभूमिभाञ्जि ।
येषां पुरःस्वर्गविमानलक्ष्मीः सूर्यप्रभाचुम्बितचन्द्रिकेव ॥४२॥
पौरा महेशाः प्रचुराः कुमारा गौर्यः स्त्रियोऽप्यत्र विनायकाश्च ।
इतीव कैलासनगोऽनुरागादावृत्य यां शालमिषेण तस्थौ ॥४३॥
अर्कांशुसम्पर्कविनिर्यदग्निज्वालारुणः स्फाटिकरत्नसालः ।
स्वराजराजत्प्रबलानुरागैरालिङ्गितात्मेव विभाति यत्र ॥४४॥
रम्यावधित्वेन यदीयसाल[1]विद्याधरीषु स्थितिमीयुषीभिः ।
विद्याधरीभिर्निशि धर्तुमीहाञ्चक्रे करे कन्दुकलीलयेन्दुः ॥४५॥
समुन्नतं कान्तमिवाम्बुजाक्षीप्राकारमुच्चैः सरसीकरोति ।
विराजिलीलालहरीकटाक्षैर्मुक्तावलक्षैः परिखा यदीया ॥४६॥
लक्ष्म्याः स्वपुत्र्याः सततं वसन्त्याः क्षीरार्णवो यत्र दिदृक्षयेव ।
स्नेहातिरेकात् समुपेत्य तस्थौ सुधानिभाम्भःपरिखामिषेण ॥४७॥
रम्भेव क्लृप्तामितकान्तमूर्तिः पणाङ्गनाली सविलासलास्या ।
विभाति यस्यां सुरमन्दिरेषु विस्मारितस्वःपुरकौतुकेषु ॥४८॥
नेत्रैः सरोजैरिव राजमाना लावण्यपूरैरमृतैरिवोच्चैः ।
कुचैश्च [2]चक्रैरिव सद्विलासैर्यत्रत्यरामाः स्मरकेलिवाप्यः ॥४९॥
उद्यानवापीषु जलाशयत्वं द्विजाश्रयेषु [3]प्रियविप्रयोगः ।
विलोक्यते राजकरोपमर्दः पद्माकरेष्वेव न यत्र लोके ॥५०॥

---

1. विज्जहरी इति प्राकारगृहविशेषः सर्वप्रसिद्धः P. टि. । 2. चक्रवाकैः P. टि. । 3. प्रिया विप्राः प्रियविप्रास्तेषां योगः P. टि. ।

जिनेन्द्रहर्म्योपरि शातकुम्भकुम्भावलीषु प्रतिबिम्बितात्मा ।
अनेकमूर्तिः प्रतिभाति भानुर्यस्याः श्रियं द्रष्टुमिवावतीर्णः ॥५१॥
कस्तूरिकास्थासकवर्णभाजां व्याजेन जैनेन्द्रगृहध्वजानाम् ।
या दत्तपत्त्रेव समस्तशस्तश्रियां पुरीणामुपरि स्वऋद्ध्या ॥५२॥
भूयिष्ठमुक्तामणिहेमतारैः कर्पूरपूरैर्मृगनाभिपुञ्जैः ।
दिव्यांशुकाद्यैः कलिता पणाली तदाकराकारधरेव यत्र ॥५३॥
सुरेशवेषाभरणाङ्गरागवरेण लावण्यतरङ्गिताङ्गः ।
निमेषमात्रेण परं सुरेभ्यो विभिद्यते यत्र जनः समस्तः ॥५४॥
सचेतनाचेतनचारुभावैरेषैव रेखां लभते पुरीषु ।
इति स्म वृद्धा बहुदेशभाजो वदन्ति यस्यामसमाद्भुतायाम् ॥५५॥
कोटिध्वजाग्रैः प्रतिबिम्बितैश्च हर्म्यावलीनां मणिकुट्टिमानि ।
कृतास्पदानीव विभान्ति यस्यां निधानरक्षाभुजगैः स्फुरद्भिः ॥५६॥
उद्यानलक्ष्मीमधिकप्रकर्षामसंख्यभेदैः सुमनोद्रुमाणाम् ।
विलोक्य यत्र द्युपतिर्बभूव मन्दादरः श्रीमति नन्दनेऽपि ॥५७॥
तस्यां बभूवाद्भुतविक्रमश्रीः क्षोणीपति**विक्रमसिंह**संज्ञः ।
विश्वम्भराभारभरं बभार यो [1]विश्रुताशेषगुणोऽपि चित्रम् ॥५८॥
राजन्वती येन जगत्यजस्रं निजाः प्रजाः पालयता नयेन ।
स्वर्भूरिवेन्द्रेण गुरुप्रशस्यमन्त्रीशमन्त्रेण [2]सुरोचितेन ॥५९॥
यः कामिनीनां प्रतिभाति कामः पितेव च प्रीतिपदं प्रजानाम् ।
कालः करालो रिपुभूपतीनां कल्पद्रुमश्च प्रणयिव्रजानाम् ॥६०॥
यस्याहवे वैरिकरीन्द्रकुम्भस्थलीगलत्तारकरम्बिताङ्गः ।
रेजे कृपाणोऽरिकुलं जिगीषोर्यमस्य जिह्वेव सदन्तपङ्क्तिः ॥६१॥
यस्यासिलूना चिरराजजन्यक्षेत्रेषु वैरिद्विपदन्तपङ्क्तिः ।
कीलालसिक्तेषु यशस्तरूणामुद्गच्छतामङ्कुरमालिकेव ॥६२॥
स्वैराज्यसर्वस्वसुवर्णरत्नहस्त्यश्वदण्डै रिपुमण्डलीभिः ।
मूर्त्तैः प्रतापैरिव ढौक्यमानैर्यः स्वैरविस्तारिगुरुप्रभावः ॥६३॥

---

1. न शेषोऽशेषस्तस्य गुणः, विश्रुतश्चासावशेषगुणः=इति विरोधः P. टि. । 2. सुष्ठु रोचितेन P. टि. ।

न मार्गणाः केचिदलब्धलक्ष्यां रणेषु दानेषु च यस्य जग्मुः ।
अपूरिताशा न यशोविलासा वरेण्यपुण्योदयकेलयश्च ॥६४॥
जितेन्द्रियस्योन्नतयौवनेऽपि स्थैर्येण धैर्येण कृतास्पदस्य ।
भूवल्लरीदास्यमतिप्रशस्यं यस्य श्रियः शिश्रियुरश्रमेण ॥६५॥
शचीव शक्रस्य महेश्वरस्य गौरीव लक्ष्मीरिव [1]माधवस्य ।
[2]श्रीनन्दनस्येव रतिश्च रत्यै तस्य प्रिया **प्रीतिमती** बभूव ॥६६॥
पीयूषभानोर्दलसञ्चयेन [3]चङ्गं यदीयाङ्गमसर्जि धात्रा ।
आनन्दकं लोचनकैरवाणां प्रकामसंतापहरं च येन ॥६७॥
उल्लासिलावण्यसुधातरङ्गैरङ्गैरनङ्गः सरसैर्यदीयैः ।
चित्रीयते स्त्रैणगुणैस्त्रिलोकीलोकश्च लोकोत्तरकीर्तिकारैः ॥६८॥
सञ्जीविनी चौषधिरङ्गजस्य विश्रामधामेव हृदः स्वभर्तुः ।
या राज्यऋद्धेरधिदेवतेव लावण्यवल्लेर्नवकन्दलीव ॥६९॥
रूपेण शीलेन धिया ह्रिया च दाक्ष्येण दाक्षिण्यगुणेन नीत्या ।
प्रीत्या गिरा कोमलया यया च ज्योत्स्नायितं पत्यनुरागसिन्धौ ॥७०॥
मन्त्री हरेर्जीव इवास्य जज्ञे सौधर्मसाम्राज्यमलङ्करिष्णुः ।
सुबुद्धिनामा विबुधप्रमोदक्षीरार्णवार्णः क्षणदाभुजङ्गः ॥७१॥
यस्य क्षोणिपतेः प्रतापदहनज्वालावलीकेलिभिः
सप्ताप्यम्बुधयोऽम्बुबिन्दव इवाशोष्यन्त तेऽपि द्रुतम् ।
पूर्यन्ते स्म हतारिराजकवधूनेत्राम्बुपूरैः पुनः
स श्रीप्रीतिमतीं प्रियामिव महाभोगामभुङ्क्त क्षमाम् ॥७२॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के प्रस्तावनादिनिरूपणो नाम प्रथमः सर्गः ॥

● ● ●

1. कृष्णस्य P. टि. । 2. कामस्य P. टि. । 3. शोभनमित्यर्थः ।

द्वितीयः सर्गः ॥

अथ स्वसौधोपरि सा नृपप्रिया ददर्श हर्म्यान्तररत्नकुट्टिमे ।
हृदीभ्यकान्तां दधतीं निजाङ्गजं सुधामिव स्पर्शमिषेण वर्षुकम् ॥१॥
नभस्थलीव द्युतिमद्विना कृता निशेव शीतद्युतिमण्डलोज्झिता ।
महौषधीवोन्मदवीर्यवर्जिता **'न सूनुहीना वनिता प्रशास्यते'** ॥२॥
परप्रकर्षाञ्चितहर्षवर्षिणे सुताय वध्वः सकलाः समुत्सुकाः ।
यदस्य जन्मोत्सवऋद्धिदर्शनैर्भवन्ति सद्यः सुखनिर्मिता इव ॥३॥
परां जनन्या जनयत्यनारतं महाकुलीनस्तनयो नयाञ्चितः ।
महर्घतामेधयते गुणश्रियो न किं यशोराशिरदम्भसौरभः ॥४॥
सुनिश्चितं भूमिपतेरपि प्रिया यदा भवेदङ्कनिवेशिनन्दना ।
तटी सुमेरोरिव सर्वदा तदा भजेदहो सर्वसुपर्वसङ्गमम् ॥५॥
दुरन्तवन्ध्यात्वनिवृत्तिचिन्तया क्व सौख्यगन्धोऽपि धरेन्द्रसुभ्रुवाम् ।
कुमुद्वतीनां विभया विभाविभोर्[1]विकाससौख्यं हि न जातु वल्गति ॥६॥
किमन्यदाप्नोत्यतिगौरवं वधूः प्रियस्य पुत्रैः खलु वृत्तशालिभिः ।
महार्घ्यतां रत्नखनी न किं भजेन्मणिप्रकाण्डैरिति सा व्यचिन्तयत् ॥७॥
समुत्सुका नन्दनजन्मने जगज्जनप्रमोदाङ्कुरनव्यवृष्टये ।
तदर्थवाञ्छाज्वरवेगदुर्बला व्यलोक्यऽथ क्षोणिभृता भृतार्तिना ॥८॥ पञ्चभिः कुलकम् ।
स भूभुजङ्गः समपृच्छतादृतः कृशोदरीयं कृशता कुतस्तव ।
विशेषशोका(षा) सरसीव मीनकं करोति या मां खलु खेदभाजनम् ॥९॥
पयोदवाताहतदर्पणस्य किं दधाति सादृश्यमिदं मुखाम्बुजम् ।
[2]किमिन्दुबिम्बद्युतिगोचरीभवत्सहस्रपत्राकृतिनी तवेक्षणे ॥१०॥

---

1. सूर्यस्य P. टि. । 2. चन्द्रबिम्बकान्तिविधया भवत् P. टि. ।

अमत्सरे मत्स्यवधूर्महातपस्थलस्थितेवासि किमाकुला प्रिये ।
कथं कुतोऽप्याहितदुःखशून्यता प्रयातविद्येव च खेचरप्रिया ॥११॥
अनेकधा व्याधिविबाधितेव किमाधिसम्बन्धविधूतधीरसि ।
न पूर्यते कोऽपि मनोरथस्ते मयि स्थिते सुभ्रु निदेशवर्तिनि ॥१२॥
मयाप्यखण्ड्यं तव देवि ! खण्डितं वचः किमाहूतयमेन केनचित् ।
दुनोति किं स्वप्नकृतोऽपि मानसं प्रिये ! सपत्नीजनितः पराभवः ॥१३॥
अकोपने किं मयि कोप एष ते तनोति यः प्राणितसंशयं मम ।
असौमनस्ये किमपीह कारणं द्रुतं प्रिये ! ब्रूहि यदाकुलोऽस्म्यहम् ॥१४॥
दिवापि सा शारदचन्द्रचन्द्रिका भ्रमं दधाना दशनांशुभिस्ततः ।
इति स्वदुःखं नृपतेर्व्यजिज्ञपद्भिषग्वरस्येव रुजं रुजातुरः ॥१५॥
न देवपूर्वोदितदुःखदुर्दशालवोऽपि लब्धावसरस्तनौ मम ।
तव प्रसादेन दिनेश्वरोदये नभस्तले वा क्व तमिस्रसंभवः ॥१६॥
सुखैरशेषैः सुखिनीषु मुख्यता ममेश शच्या अपि चित्तहारिणी ।
प्रसादतस्ते किमपूर्णमस्ति मे सुतं विना त्वेतदरुन्तुदं हृदः ॥१७॥
कृती निराकर्तुमिदं तु लाञ्छनं त्वमेव मे दुःसहसाहसप्रिय ! ।
[1]निमेषमुक्तां कुरुते हि पद्मिनीं न पद्मबन्धोरपरः कदाचन ॥१८॥
वसुन्धरोद्धारधुरन्धरेण मां विधेह्युपायेन सुतेन भूषिताम् ।
स्वदोहदेनेव लतां फलाञ्चितामिदं हि सारं किल सर्वसम्पदाम् ॥१९॥
इति प्रियाया वचनेन भूपतेर्मनोन्तरे दाव इवानिलाद्वने ।
अपुत्रता दुःखमवर्धताधिकं चकार चिन्तां स ततस्तदिच्छया ॥२०॥
विना विनीतेन सुतेन गेहिनां कुलं गृहं शून्यमनूनदुःखदम् ।
क्रमेण नश्यन्ति च सर्वसम्पदः स्थिरं निरालम्बमहो न किञ्चन ॥२१॥
अनन्यसाधारणवैभवोद्भवैः सुखैः सदा दुर्ललितोऽपि मानवः ।
अपुत्रजन्मप्रभवाभिबाधितो न कोटराग्निर्विटपीव नन्दति ॥२२॥
वरं दरिद्रोऽपि सनन्दनो जनस्तदीक्षणानन्दतरङ्गिलोचनः ।
न शक्रतुल्योऽपि समृद्धिभिः परः पराङ्मुखत्वेन विधेरनात्मजः ॥२३॥

---

1. विकसितां P. टि. ।

जनेऽप्यपुत्रस्य गतिर्न विद्यते क्षयं प्रयाति क्रमशश्च कीर्तनम् ।
इति प्रवादः खलु दुःसहः सतामपुत्रिणां भूप विलोप्य सम्पदाम् ॥२४॥
इतोऽतिदुःखात् प्रगुणं भवान्तरस्थितौ प्रियायाः खलु भावि जीवितम् ।
ममासुभिः सार्धमतः सुतेच्छया कमप्यवन्ध्यं विदधेऽद्य साहसम् ॥२५॥
समुद्रपर्यन्तमहीमहीपतिः [१]कृतावहि[1]त्थः क्षणमुल्बणोद्यमः ।
गिरा समाश्वासयदात्मवल्लभां कुमुद्वतीं चन्द्रिकयेव चन्द्रमाः ॥२६॥
भवन्ति पुण्योदयतः कदाचन स्ववाञ्छितानि द्रुतमेव देहिनः ।
उपायतो वा स्वकुलाधिदेवतामतः समाराधय भूरिभक्तिभिः ॥२७॥
अनेकशोऽभीष्टफलप्रदायिनी विलोकिता निर्मलभक्तितस्तथा ।
कुलस्य नः कल्पलतेयमर्चिता मनोरथं ते सफलं करिष्यति ॥२८॥
प्रियप्रियालापसुधारसोर्मिभिर्निरस्तसंतापभरा बभूव सा ।
तथैव सर्वं विदधे प्रियं वचः प्रियोपदिष्टं तनुते हि नात्र कः ॥२९॥
दिवेन्दुबिम्बद्युति गण्डमण्डलं स्ववामहस्ते दधती परे दिने ।
नृपेण पृष्टाऽकथयत् तदर्चनां [२][2]मुधास्य विद्यामिव बीजवर्जिताम् ॥३०॥
निवेश्य संदेहपदेऽपि जीवितं प्रिये प्रियं ते त्वरितं करोत्यदः ।
न चेज्जनोऽयं ज्वलने प्रवेशतः पतङ्गतां याति तदा विनिश्चितम् ॥३१॥
इति प्रतिज्ञावचनादमुष्य सा मुमूर्छ वज्राभिहतेव तत्क्षणम् ।
पपात च च्छिन्नलतेव भूतले किमद्भुतं प्रेमवतामिदं हि वा ॥३२॥
अथेतिकर्तव्यतयाकुलात्मना निजप्रियेणाङ्कगताभ्यषेचि सा ।
समूर्तिभिः प्रेमरसैरिवाश्रुभिस्ततः परं चन्दनशीतवारिभिः ॥३३॥
मुहुः प्रियायाः क्षितिपाञ्चलानिलैर्जगाम मूर्छा नृपतेः सहार्तिभिः ।
सचेतना जातवती सती ततो जगाद साश्रुर्निजजीवितेश्वरम् ॥३४॥
नरेन्द्र जीयाः कुलशैलजित्वरो निजायुषा नन्द सुरेश्वरश्रिया ।
अमङ्गलं तेऽपहरन्तु देवतास्तमांसि लोकस्य रवेरिव प्रभाः ॥३५॥

---

१. कृतावहित्थक्षणमुल्बणोद्यमः(?) मु. । कृतावहित्थः । क्षणमुल्बणोद्यमः P.L. । २. सुधास्य मु. L. । मुधास्य P. । 1. कृतमौनः P. टि. । 2. निःफलां ।

विभो ! भवज्जीवितसंशयार्जितं सुतस्य जन्मापि न मेऽवभासते ।
भवेच्छिदा येन सकर्णकर्णयोर्न तेन हेम्नापि खलु प्रयोजनम् ॥३६॥
उरस्थले स्थास्यति भर्तुराभवं स्फुरत्प्रभाहारलतेव हारिणी ।
[१]न्यवेदि देहोद्भवलक्षणैरिदं समस्तसारङ्गदृशां विलक्षणैः ॥३७॥
भविष्यतीयं क्रमशः सुतान्विता तातेन साम्राज्यवता त्वदङ्गजा ।
अभून्निमित्तज्ञवचः पुरः पितुस्तवेति धात्र्या जगदे नृपप्रिया ॥३८॥ युग्मम् ।
स्वभर्त्तुरिष्टा सुचिरं चिरायुषो भविष्यतीयं नृपनाथनन्दना ।
सखी प्रियाऽस्या जिनराजभाषिता पुरः सखेदस्य च भूभृतोऽवदत् ॥३९॥
नृपोऽप्यवादीत् त्यज दुःस्थतां प्रिये ! मनोरथं पूर्णमिमं विभावय ।
अथैष केनाप्युदितं मुदो भरादुपाशृणोत् सिद्धमिदं न संशयः ॥४०॥
वराश्वहेषां गजराजगर्जितं सतूर्यनादं शुभशङ्खनिःस्वनम् ।
अदक्षिणाक्षिस्फुरणं प्रियोदितं तदाशृणोच्छाकुनिकाग्रणीरसौ ॥४१॥
ममेष्टसिद्ध्यै शकुनावलिः शुभा दिवेव विद्युज्जलदस्य वृष्टये ।
[२]निवेद्य देव्या इति हर्षनिर्भरं यशोनिधिः प्राप सभां स भासुराम् ॥४२॥
महार्द्धिकैरिन्द्र इवेन्द्रसन्निभैः स सेवितः संसदि मण्डलेश्वरैः ।
ननन्द कुर्वन्ति न कं प्रसृत्वराः सविस्मयस्मेरमुखाम्बुजं श्रियः ॥४३॥
अथ स्वभर्त्तुर्द्युमणेः समागमेऽरुणाङ्गशोभां दिगवाप वारुणी ।
समेत्य सख्येव च सन्ध्ययाद्भुतं कृताङ्गरागेव नवीनकुङ्कुमैः ॥४४॥
दिनावसाने दिनरत्नमण्डलं निपातमाप द्रुतमस्तभूभृतः ।
दुरत्ययं कालविपाकमीयु[1]षः स्थितिः स्थिरा नोच्चपदश्रियोऽपि हि ॥४५॥
अथाम्बुधेरम्भसि भानुमण्डले निलीयमानेऽरुणपङ्कजत्विषि ।
दिशां मुखेभ्यस्तदनु प्रधाविता मधुव्रतव्रातनिभा तमस्ततिः ॥४६॥
[३]निजांसुनाशेऽ[2]पि नितान्तनिर्मलः कृतज्ञतां मुञ्चति नैव कश्चन ।
समुन्नतिं भानुमताधिरोपितः सहैव तेनास्तमियाय वासरः ॥४७॥

---

१. न्यवेवि(?) मु. । न्यवेदि P.L. । २. निवेदवे(य)द्या मु. P.L. । निवेद्य देव्या । ३. निजासु-(जांशु)नाशेऽपि मु. । निजांसुनाशेऽपि P. । 1. प्राप्तस्य P. टि. । 2. प्राणनाशेऽपि P. टि. ।

खरांशुतीव्रातपपाततापतः [१]सुरस्रवन्त्या[1] जलकेलिकारिभिः ।
धुतस्य दिग्दन्तिभिरम्भसो भृशं कणा इव व्योमनि भान्ति तारकाः ॥४८॥

अवाप तारानिकरं परां श्रियं नभस्तलेऽवाप्य [२]तमोऽञ्जनप्रभम् ।
किमङ्ग लाटीकचसञ्चयेऽञ्चितं न जातिमाल्यं भजतेऽद्भुतां लिपिम् ॥४९॥

रम्भाविभ्रमपुण्यपण्यवनितारब्धैः [2]सतूर्यत्रिकै-
[3]र्मङ्गल्यैः कृतकौतुकाद्भुतरसैः श्रोत्रामृतस्यन्दिनी ।
रम्या नम्रनरेश्वरोदितजयारावेण [4]सायन्तनी
सन्ध्या तस्य नरेश्वरस्य शुशुभे प्रोल्लासितारत्रिका ॥५०॥

अथ पृथुयशाः सर्वं लोकं विसृज्य स सत्वरं
नरपतिमहासिद्धेः सिद्धावबन्ध्यधियां निधिम् ।
स्वहितविदुरः स्वं मन्त्रीशं **सुबुद्धि**मपूपुजद्-
गुरुरिव यतः पूज्यो मन्त्री नृपस्य विवेकवान् ॥५१॥

सिद्धिः साहसकर्म[5]कर्मठधियामेवेप्सितानामिति
क्ष्मापस्तत्र समुत्सहिष्णुहृदयस्तस्याग्रतः श्रीमतः ।
मन्त्रीशस्य जगाद गौरवपरस्तां स प्रतिज्ञां यतः
क्षोणीन्द्रस्य सदैव मन्त्रणविधौ धौरेयता मन्त्रिणाम् ॥५२॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के पुत्रचिन्तादिनिरूपणो नाम द्वितीयः सर्गः ॥

● ● ●

१. सुरस्रवन्त्यां मु. । सुरस्रवन्त्याः P.L. । २. तमांजि(मोऽञ्ज)नप्रभम् मु. । तमोऽञ्जन-प्रभम् P.L. । 1. गङ्गाया P. टि. । 2. सगीतनृत्यवाद्यैः P. टि. । 3. मङ्गले हितं तैः P. टि. । 4. दिनान्तसत्का P. टि. । 5. कुशलं P. टि. ।

तृतीयः सर्गः ।।

ततः स राजशार्दूलं मूलमन्त्री व्यजिज्ञपत्
त्वत्प्रतिज्ञाम्बुधिर्देव दुस्तरेभ्योऽपि दुस्तरः ।।१।।
नमस्कारः परं तत्र श्रीपञ्चपरमेष्ठिनाम् ।
प्रयात्यनन्यसामान्ययानपात्रसगोत्रताम् ।।२।।
किं चायं विधिवद्ध्यातः सर्वकर्मसु कर्मठः ।
कल्याणकदलीकन्दस्यन्दमानः सुधारसः ।।३।।
पूरयत्याशु दुष्पूरमपि देव मनोरथम् ।
स्वदोहदः करोत्येव द्रुममाढ्यं फलश्रिया ।।४।।
तदस्य शृणु माहात्म्यं गृहाण विधिना च तम् ।
धनावह इव श्रेष्ठी [1]येनाऽसोष्ट [१]फलोदयः ।।५।।
कौतुकेनासृजद् वेधा भुवि स्वर्गमिवापरम् ।
यत्सर्वाद्भुतमादाय श्रीमत्**पृथ्वीवरं** पुरम् ।।६।।
शक्रेणापि कृताशङ्कबाहुदण्डबलो **बलः** ।
तत्र राजा प्रिया तस्य **पद्मा** पद्मेव देवता ।।७।।
तत्रैवासीद् **धन**श्रेष्ठी [2]श्रीदश्रीपरमार्हतः ।
श्रीमती **श्रीमती** कान्ता सुतस्तस्य **धनावहः** ।।८।।
महासार्थेन सोऽन्येद्युः प्राचलत् **कुण्डिनं** पुरम् ।
मासेन प्राप [२]राकायाः [3]प्रदोषमिव चन्द्रमाः ।।९।।
पुष्पोद्गम वाद्यायमत्र पुण्यतरोर्मम ।
सुवर्णकोट्यो लाभः पण्यस्यातिजहर्ष सः ।।१०।।
पृथ्वीं प्रीणयितुं पीतवारिर्वारिनिधेरिव ।
आत्तपण्योऽथ स श्रेष्ठी ततोऽम्भोद इवाचलत् ।।११।।

---

१. फलोदयम् मु. । फलोदयः P.L. । २. काराया: (?) मु. । राकाया: P.L. । 1. त्वं भवसि इष्टफलोदयः P. टि. । 2. धनदवत् P. टि. । 3. पूर्णिमायाः सन्ध्यां P. टि. ।

शाखान्तरेषु वृक्षाणां बिभ्रते पुष्पविभ्रमम् ।
सञ्चरन्त्यश्चिरं यत्र तारास्तारोज्ज्वलप्रभाः ॥१२॥
शङ्के सन्तापकत्वेन दिवाकरकरोत्करः ।
प्रवेशं यत्र नाप्नोति निश्छिद्रद्रुमपल्लवैः ॥१३॥
यस्मिन् कटाक्षयन्तीव सरांसि क्षीरसागरम् ।
नीलोत्पलदलैर्लोलरोलम्बपरिचुम्बितैः ॥१४॥
धर्मध्यानसुधापानकायोत्सर्गविधायिनाम् ।
महातपस्विनां यत्र पावित्र्यं पादरेणुभिः ॥१५॥
समस्तवनराजीनां साम्राज्यमिव वल्गति ।
यस्मिन् यमोपमैर्भिल्लैर्भयानां च महावने ॥१६॥
तत्प्रत्यासन्नवर्तिन्यां वर्तमाने प्रयाणके ।
धनप्राणहराः पेतुः सायं सार्थेऽथ तस्कराः ॥१७॥ षड्भिः कुलकम् ।
उपस्थिते धनप्राणसंशये कार्यवेदिनः ।
रक्षन्ति जीवितं 'जीवन्नरो भद्राणि पश्यति' ॥१८॥
इत्यदृश्यपटेनेव नैशेन तमसावृतः ।
श्रेष्ठी सार्थजने नष्टे नंष्ट्वा तत्राविशद् वने ॥१९॥
कामं कामेन कामी च दिग्मोहेन कृतान्धधीः ।
स बभ्राम चिरं तत्र दरिद्रस्येव मानसम् ॥२०॥
स्वधर्मारामममासेक्तुं संवेगामृतकूपतः ।
अरघट्टघटीमाला यस्याभाज्जपमालिका ॥२१॥
तं सिद्धिप्रेयसीलाभचिन्तयेव कृशं भृशम् ।
तपसा स मुनिं तत्र मूर्तं पुण्यमिवैक्षत ॥२२॥ युग्मम् ।
नमस्कृत्य मुनिस्तेन पपृच्छे किं तव प्रभो ।
ध्यानाधीनधियो ध्येयं ततः स [1]प्रत्यपीपदत् ॥२३॥
परमेष्ठिनमस्कारः शिवाय ध्यायते मया ।
मन्त्रोऽयं विधिना ध्यातः सर्वदा सर्वकामदः ॥२४॥
नरासुरसुरेन्द्राणामपि साम्राज्यसम्पदः ।
नमस्कारमहामन्त्रद्रुमस्य कुसुमोद्गमः ॥२५॥

---

1. प्रतिपत्तिं कारयामास P. टि. ।

काञ्चनाचलचूलेव स्थिरा यस्य नमस्कृतिः ।
रतिस्तस्य तु सान्निध्ये देवानामपि जायते ॥२६॥
नमस्कारप्रभावेण प्रभवन्ति न जन्तुषु ।
क्रूरा गजेन्द्रसिंहादिरक्षोदावानलादयः ॥२७॥
श्रुत्वेति तत्र वर्द्धिष्णुश्रद्धासम्बन्धबन्धुरः ।
तृषार्त इव पीयूषं विधिना स तमाददे ॥२८॥
प्रणम्य पादयुगलं गुरोराशीर्वचस्ततः ।
धर्मलाभं स लब्ध्वाग्रे चचाल शकुनेरितः[1] ॥२९॥
ऐरावतं करोत्क्षेपैर्गजं तर्जयतीव यः ।
धावते दिक्षु साक्षेपं जिघांसुरिव दिग्गजान् ॥३०॥
भियेव यस्य नायाति भूतलेऽभ्रमुवल्लभः ।
कदापि कौतुकेनापि क्रीडितुं मानसाद्रिषु ॥३१॥
मदाहूतालितुमुलैः प्रध्वनज्जयदुन्दुभिः ।
साश्चर्यशौर्यसाम्राज्यं राजेवोच्चैर्बिभर्तिः यः ॥३२॥
घनाघनो जलेनेव मदौघेनाथ वर्षकः ।
क्रुद्धः कुतोऽपि तं हन्तुं व्यालः काल इवाययौ ॥३३॥ चतुर्भिः कलापकम् ।
परमेष्ठिनमस्कारमन्त्रस्मृत्या यथाविधि ।
तेनास्तम्भि स दुःस्तम्भिस्तम्भयुक्त्येव पारदः ॥३४॥
ययावथसरः किञ्चिन्न्यञ्चितान्य[१]सरःस्मयम् ।
तमेव मत्तमातङ्गमारुह्यासह्यविक्रमम् ॥३५॥
पायं पायं पयस्तस्य स्नायं स्नायं च तत्तटे ।
अमृतच्छायवृक्षाढ्ये स विशश्राम सश्रमः ॥३६॥
कुर्वन्निव जगत्कम्पं [2]क्ष्वेडया क्षिप्रमेव हि ।
गाढपुच्छच्छटाछोटैर्भूपीठं पाटयन्निव ॥३७॥
नारङ्गकदलीमुख्यफलैरतिसुधारसैः ।
तं कृताहारमाहन्तुं तत्र सिंहः समाययौ ॥३८॥ युग्मम् ।
स नमस्कारमाहात्म्यात् ततो दूरे पलायत ।
प्रज्वलज्ज्वलनज्वालाजालेनैव करालितः ॥३९॥

---

१. °सरस्मयम्(?)मु.। °सरःस्मयम् P.L. । 1. प्रेरितः P. टि. । 2. सिंहनादेन P. टि. ।

वर्द्धयन्निव फूत्कारैर्विषज्वालां मुखेऽद्य ताम् ।
कालः क्रौर्येण कान्त्या च दुष्टं दुष्टोऽहिराययौ ॥४०॥
सर्पोच्चाटनमन्त्रेण निर्जितोर्जिततेजसा ।
परमेष्ठिनमस्कारेणैष तं दूरमक्षिपत् ॥४१॥
जज्वालाग्रेऽस्य दावाग्निः क्षयकालानलोद्धुरः ।
तत्र पञ्चनमस्कारस्मृत्या घनघटायितम् ॥४२॥
तदग्रे राक्षसस्तस्य भक्षणाय समुद्यतः ।
सोऽपि मन्त्रादितोऽनश्यद्यदयं सर्वभीहरः ॥४३॥
परमेष्ठिनमस्कारभक्तिर्वल्लीव मानसे ।
उल्लसन्ती फलं दत्ते जन्तोश्चित्तं जगत्स्वपि ॥४४॥
श्रीनमस्कारमन्त्रोऽयं कण्ठे श्वास इवानिशम् ।
यस्यासीद्दिवधूकण्ठे स कण्ठाभरणायते ॥४५॥
परमेष्ठिनमस्कारमन्त्रमाहात्म्यमूर्जितम् ।
कः संख्यातुमलम्भूष्णुरिति चित्ते व्यचिन्तयत् ॥४६॥
जङ्गालः प्रचचालाथ स श्वशुरकुलं प्रति ।
प्रथमे यामिनीयामे ययौ मेरुनिभं नगम् ॥४७॥ युग्मम् ।
कौतुकेनारुरोहैनं शुश्राव च वचः पुरः ।
कस्यापीति स्मरस्मेरविकारविधुरं मुहुः ॥४८॥
मदङ्गीकारतो विद्धि विधेयं मां मृगेक्षणे ।
त्रातारं वा स्मराभीष्टं न यावन्मार्यसे मया ॥४९॥
तदीयोग्रगिरा भीरुः कम्पमानवपुर्लता ।
श्रीजिनेन्द्रः परं त्राणं जगादेति ममात्र सा ॥५०॥
स स्त्रीं शस्त्रीप्रहारेण प्रहर्तुं तां समुद्यतः ।
कामान्धास्त्यक्तमर्यादाः किं किं पापं न कुर्वते ॥५१॥
तेन बद्धः स्वमन्त्रेण स्वबन्धैर्मृत्युबन्धुभिः ।
सतामार्तपरित्राणप्रगुणाश्चित्तवृत्तयः ॥५२॥
तं तथा वीक्ष्य सान्यच्च श्रेष्ठिनं सनमस्कृतिम् ।
श्रावकत्वेन तस्याभूद्विश्वासवशमानसा ॥५३॥

आकुलप्राणयाप्युच्चैर्मृग्येव व्याधबद्धया ।
त्वया नष्टक्षुतेनार्क इवास्मर्यत यज्जिनः[१] ॥५४॥
तद्धन्यासि त्वमेवैका नृत्यतीव कराम्बुजे ।
तव स्वर्गापवर्गश्रीः सेत्थं तेनोपबृंहिता ॥५५॥ युग्मम् ।
भद्रे त्वं कासि किं चायं जिघांसुस्त्वामुपस्थितः ।
पृष्टे तेनेति सा सारप्रेमोद्‌गारगिराऽवदत् ॥५६॥
रत्नगर्भाशिरःशुभ्रपुष्पशेखरविभ्रमे ।
रौप्ये भूभृत **वैताढ्ये**ऽस्तीह **राजपुरी** पुरी ॥५७॥
तत्र विद्याधरेन्द्रोऽस्ति **जय**स्तस्य **बृहस्पतिः** ।
नाम्ना बुद्‌ध्या च मन्त्रीशः पत्नी तस्य **मणिप्रभा** ॥५८॥
तयो **रत्नप्रभां** पुत्रीं मामयं मन्दिरादथ ।
रागैकदृष्टिरानिन्ये स्वर्णमालामिव द्विकः ॥५९॥
याचमानो विवाहाय[२] चाटुकारशतैरयम् ।
ममानुत्तरदानेन दुष्कर्मेति प्रचक्रमे ॥६०॥
गाढानुरोधादस्याः स्वां सार्थपालिकथामथ ।
जगाद किं न वाच्यं हि सद्भावाञ्चिततेजसाम् ॥६१॥
इत्थं मिथः स्ववृत्तान्ते कृते कर्णरसायने ।
ताभ्यां विलोक्य दिव्यर्द्धिस्तत्र विद्याधराधिपः ॥६२॥
उत्थाय पादयोर्लग्ना स्वपितुस्तस्य कन्यका ।
उच्चैराक्रन्द शब्दं च स्वान्तर्दुःखमिवामुचत् ॥६३॥
आलिङ्ग्य स्वाञ्चलेनास्याः प्रोन्ममार्ज मुखाम्बुजम् ।
अङ्के कृत्वाथ तां प्राह पुत्रि धीरा भवाधुना ॥६४॥
व्यज्ञपीदं तया तात कोऽप्ययं मयि वत्सलः ।
ररक्षेऽरिकराद्येन सिंहास्यादिव गौरहम् ॥६५॥
तत्तातैतद्‌गुणक्रीतीं विद्धि मामिति तद्‌गिरा ।
सर्वज्ञोक्तवरायास्मै स सन्मानं सतां ददे ॥६६॥

---

१. यज्जिन(?) मु. । यज्जिनः P.L. । २. वराहाय मु. । विवाहाय P.L. ।

सापराधमिव श्रेष्ठिवाक्यान्मन्त्री तमत्यजत् ।
सतां तुल्या मनोवृत्तिरुपकार्यपकारिषु ॥६७॥
प्रातरिन्दुरिवादृश्यपरिवारस्त्वमद्य किम् ।
मन्त्रिणः श्रुतपूर्वीदं[१] श्रेष्ठी श्रेष्ठः प्रतिष्ठया ॥६८॥
उवाच भिल्लधाटीतः स्वसार्थोल्लुण्ठनादिकम् ।
ततो मन्त्रिपतिः पल्लीमरुणत् सैन्यपेन सः ॥६९॥
कालरात्र्येव दृष्टा सा ग्रस्तेव समवर्तिना ।
ददृशे भिल्लनाथेन निर्नाथेव तदाकुला ॥७०॥
अथ सन्धानमाधाय सह सेनाधिपेन सः ।
यदात्तं सार्थसम्बन्धि तत्तस्य व्यतरद् भिया ॥७१॥
सर्वस्वेनापि संमान्य सेनानाथं निजेन सः ।
तेन सार्थेन चोपेतः श्रीमन्मन्त्रिपतिं ययौ ॥७२॥
महार्थोपायनैर्नत्वा मन्त्रिनाथमथार्चयत् ।
तेन सम्मानितः सोऽपि पल्लीं पल्लीपतिर्ययौ ॥७३॥
ययौ यानमथारुह्यासह्यवेगजितानिलम् ।
सह जामातृकन्याभ्याममात्यः स्वपुरं प्रति ॥७४॥
पर्यणैषीदपर्यन्तगर्जदुत्सववैभवाम् ।
तां श्रेष्ठी मन्त्रिणा दत्तसर्वस्वकरमोचनः ॥७५॥
ततः संप्रेषितस्तेन गौरवात् स्वसुतान्वितः ।
दूरेऽनुगम्य स क्षिप्रं ययौ **राजपुरीं** प्रति ॥७६॥
मार्गं दुस्तरमुत्तार्य श्रेष्ठी पोत इवाम्बुधिम् ।
पृथ्वीपुरं ससार्थोऽगात् किं न श्रेयो नमस्कृतैः ॥७७॥
अथाभूत् स नमस्कारमन्त्रे भृङ्ग इवाम्बुजे ।
लीनः सिद्धिमधुश्रद्धावृद्धिबन्धुरमानसः ॥७८॥
जिनस्य भक्तिपूजाभ्यां मन्त्रसिद्धिमवाप सः ।
साश्चर्यशौर्यपुण्याभ्यां राजेवाशु जयश्रियम् ॥७९॥

---

१. श्रुतपूर्वदं मु. । श्रुतपूर्वीदं P.L. ।

सुदृष्टिरेकदा कश्चित् सुरः श्रेष्ठिनमब्रवीत् ।
वश्यो मन्त्रादित [1]श्राद्ध ! तवाभीष्टकरोऽस्म्यहम् ॥८०॥
तत्रत्यपृथिवीपाल[2]स्तार्तीयीकदिनेन सः ।
व्यनश्यदसुतो रोगादामकुम्भ इवाम्बुतः ॥८१॥
पञ्चदिव्यैर्गजेन्द्राद्यैः सत्कृतः स कृतो नृपः ।
नमस्कारमहामन्त्रात् किं नोच्चैः प्राप्यते पदम् ॥८२॥
बभौ तस्यासनं व्योम्नि व्योमरत्ननिभं तदा ।
देव्यश्चामरधारिण्यो दिव्यच्छत्रकराः सुराः ॥८३॥
[3]नाकिनाथमिव क्षोणीक्षेमायेत्थमुपस्थितम् ।
श्रुत्वा नृपं भयाद्भूपास्तमेवान्ये विभुं व्यधुः ॥८४॥
गजाद्युपायनीकृत्य स्वकन्यास्तस्य ते ददुः ।
पर्यणैषीत् स रूपश्रीह्रेपिताप्सरसस्ततः ॥८५॥
एकच्छत्रं महाराज्यं न मुदेऽस्य तथाभवत् ।
यथा श्रीमज्जिनेन्द्रोक्तधर्मप्राप्तिः सुदुर्लभा ॥८६॥
भोगैर्दुर्ललितस्यास्य देवानामपि दुर्लभैः ।
श्रीनन्दनवनस्येव सन्तानश्रीरवर्धत ॥८७॥
अथान्यदा नमस्कारमन्त्रदं स्वगुरुं मुनिम् ।
तत्रागतं ववन्देऽसौ शुश्रावास्य च देशनाम् ॥८८॥
"राजंस्त्वं राजसे शुद्धसम्यक्त्वमणिभूषणः ।
अङ्गैरिव गणाधीशस्तथा द्वादशभिर्व्रतैः ॥८९॥
स्वर्णरत्नप्रियैर्भूप रत्नसानुविजित्वरैः ।
जिनेन्द्रमन्दिरैः पृथ्वीमण्डलं यदमण्डयः ॥९०॥
प्रावर्त्यन्त त्वया तत्र नानाश्चर्यमहोत्सवाः ।
वरेण्यपुण्यपीयूषसत्राणीव शिवाध्वनि ॥९१॥
श्रुतस्य श्रोत्रिणी श्रोत्रे नेत्रे जैनास्यनर्तिनी ।
कृतार्थे सार्थसामर्थ्ये कृतैरिष्टैः स धर्मिणाम् ॥९२॥

---

1. हे श्रद्धासमन्वित ! । 2. तृतीयदिने P. टि. । 3. इन्द्रं P. टि. ।

विश्वरङ्गे जिनाधीशशासनोन्नतिनर्तकीम् ।
नरीनर्तयितुं नृत्याचार्यकं तव निर्मलम् ॥९३॥
सर्वाणि धर्मकर्माणि भूप ! श्राद्धोचितानि ते ।
श्रद्धाधिक्येन वर्धन्ते दानेनेव यशःश्रियः ॥९४॥
[1]अप्रमद्वरधर्मेऽस्मिन्नित्थं तदपि भण्यते ।
राजहंस सदा राजहंसः [2]स्याः सङ्गमानसे" ॥९५॥
इत्थं कर्णातिथीकृत्य तथ्यां पथ्यां गिरं गुरोः ।
ववन्दे तं ततः सापि विजहार यथासुखम् ॥९६॥ सप्तभिः कुलकम् ।
जिनेश्वराणां रथतीर्थयात्रा कल्याण्यकाद्युत्सवपुण्यकृत्यैः ।
तद्राज्यलक्ष्मीः सुभगं भविष्णुरिष्टैः फलैः कल्पतरोर्लतेव ॥९७॥
काले काले नयमिव चतुर्धापि धर्मं स चक्रे
दध्रे शक्तित्रयमिव सुधी धाम रत्नत्रयं च ।
तेनैवायं परिमलभरेणापि मन्दारशाखी
लोकं लोकम्पृणगुणगुरुर्वासयामास शश्वत् ॥९८॥
स त्रिवर्गपरभागभूषणः प्राज्यसौख्यमनुभूय सूनवे ।
दत्तराज्यविभवो दिवं ययौ द्वीपमन्यमिव सायमर्यमा ॥९९॥
स तत्र रम्यवैभवं सुरेन्द्रराज्यमन्वभूत् ।
ततश्च्युतः क्षमापतिः कृतव्रतः शिवं ययौ ॥१००॥
नमस्कृतेरित्थमसौ महीपोऽनुभूतपूर्वी च फलं निशम्य ।
स सम्प्रदायं जगृहे नृपस्तां सुधां पिबेद् वा न हि कः सतृष्णः ॥१०१॥
मन्त्रस्य तस्य रुचिरप्रचुरप्रभावैः सर्वत्र विश्ववलयैरपरैरगम्यः ।
श्रीमान्समस्तजनतापरिभूतिबद्धकक्षैः कैरिव रविस्तिमिरैरथासीत् ॥१०२॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के नमस्कारप्रभाववर्णनो नाम तृतीयः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. अत्र मद्वरधर्मे मु. । अप्रमद्वरधर्मे P.L. । २. स्या सङ्गमानसे(?) मु. । स्याः सङ्गमानसे P.L. ।

चतुर्थः सर्गः ॥

तदनु भास्करसोदरदीपिकाद्युतिकदम्बविडम्बितवासरम्[1] ।
सुर इवोच्चविमानममानवं शयनमन्दिरमाप महीपतिः ॥१॥
इह स हंसशुभच्छदतूलिकं सुरतरङ्गवतीपुलिनोपमम्[2] ।
विहितसान्ध्यविधिः सुधियां गुरुः सुखरोचिततल्पमशिश्रियत् ॥२॥
समुपगूढमनाः सुतचिन्तयेत्यलममर्षभयादिव निद्रया ।
क्षणमपीक्षणगोचरचारितानविदधेऽस्य निशेव दिवामणेः ॥३॥
ग्रहबलैः शुभशंसिनमाप्तवान्कथमपीह निशीथमसौ तदा ।
पृथुपचेलिमपुण्यवतां स्वयं किमनुकूलमुपैति च हेलया ॥४॥
अथ चलन्नचला रमणस्तदा चतुरबुद्धिरदृश्यत नापरैः ।
नयनराजदृश्यकराञ्जनो जन इवाध्वनि भूरि नराकुले ॥५॥
असितपट्टमयांशुकवेषवानसिलताकलितैककराम्बुजः ।
स्वपुरसालमलङ्घ्यमलङ्घयद्द्रुगुमिवाशु[3] गिरेर्नवकेसरी ॥६॥
किमपि तत्र विनोदितलोचनः फलितपादपदेवकुलादिषु ।
पवनवेगगतिः स परिभ्रमन्समसृणेत्करुणं ध्वनिमग्रतः ॥७॥
गुरुकृपारसपूरितमानसस्तदनुसारमसावपरिश्रमः ।
नरपतिर्मरुतोऽप्यधिपङ्गुता व्रतमिवाङ्घ्रिजवेन ददद्ययौ ॥८॥
मृतककोटिकरालकलेवरप्रचुरदुःसहगन्धभरावहे ।
अभिमुखागतगन्धवहैर्मुहुर्यदतिदूरविवर्त्यपि सूच्यते ॥९॥
मिलदसङ्ख्यशिवाकृतफेत्कृतैर्यदसुकम्पकृदूर्द्धितमूर्द्धजम् ।
अधिकघूकघनार्तिदघूत्कृतैः स्खलितकातरजन्तुगतागति ॥१०॥
भृतदिगन्तरदुःश्रवहुङ्कृतैर्विकृतवेषवपुर्मुखनर्तनैः ।
प्रचुरराक्षसभूतपिशाचकैर्भयकुलैरिव दुर्गपथं नृणाम् ॥११॥

---

1. अनुकृत P. टि. । 2. नदीगङ्गो P. टि. । 3. प्राकारं P. टि. ।

विपुलमांसवसामदिरोन्मदं विततमुत्कलकेशमवस्त्रभृत् ।
भ्रमति यत्र ताण्डवडाकिनीकुलमकालमृतेरिव सादरम् ॥१२॥
निशि च यत्र निशाचरनिर्मितामतिभयङ्करकेलिविलोकनम् ।
छलयति स्म विधैर्यघनं जनं यमगृहातिथितां नयते च ताम् ॥१३॥
किमिह भूरिवचोभिरुदीरितैस्तदपरं भुवि कालनिकेतनम् ।
निजगृहं स्थिरधैर्यवतां पुनः पितृवनं स ददर्श नृपस्ततः ॥१४॥ षड्भिः कुलकम् ।
अथ स तत्र विवेश विशाम्पतिः प्रथितधैर्यधुरीणजनाग्रणीः ।
इदमभाष्यमभाषि च केनचिन्मनुजजातिनिसर्गभवद्रुषा ॥१५॥
विततदारुणदुःकृतकर्मणा हृतवपुध्रुवमागतवानसि ।
इह हि याति नृपोऽपि पतङ्गतां निशि निशाचरकोपपहुताशने ॥१६॥
पितृवने हतधीस्त्वमिहागतस्तदधिपश्य ममाप्यकृतार्चनः ।
क्षयमुपेहि तदद्य मया हतस्ततरुषा नकुलेन यथा फणी ॥१७॥
सरसभक्ष्यमिव स्वयमागमश्चिरबुभुक्षुतरस्य ममाग्रतः ।
त्रिभुवनेऽपि न सोऽस्ति तवाद्य यो भवति रक्षणकर्मविचक्षणः ॥१८॥
निजबलं मयि दर्शय माधुना मम पुरो मनुजाः किल कीटकाः ।
असुरनिग्रहमन्त्रचणोऽसि चेत् स्मर तमेव वशीकृतदैवतम् ॥१९॥
असिरयं चतुरङ्गरणे रिपुक्षितिपकण्ठविलुण्ठनलम्पटः ।
इह हि स त्रपते जनमात्रके खलु खलेऽधमवाचि नियोजितः ॥२०॥
इति वदन्नृपतिः स नमस्कृतेः स्मरणतो व्यधिताचलनिश्चलम् ।
तमसुरं भयवातसमाहतं हृदयपल्लवमस्य तु कम्पितम् ॥२१॥
अहमयंयुरिहाभवमाभवं जगति वीरकथा खलु मे वृथा ।
यदमुनैव कृतो विमदज्वरः सहजधैर्यवशंवदचेतसा ॥२२॥
अहमतीव मदान्धविलोचनं पशुरिवाविदितस्वपरान्तरः ।
अधिगुणेऽत्र जने महतागसा यदपतं विपदीत्थमनर्थकृत् ॥२३॥
करुणयैव न मे हृतवानसून्प्रकटदुष्टगिरोऽपि महाशयः ।
यदि कथञ्चन मोक्ष्यति मामयं तदुपकारितयास्तु मम प्रभुः ॥२४॥

इति निधाय निजे हृदि निश्चयं निभृतनेत्रयुगं नृपमैक्षत ।
विदितदैन्ययशः कृपयामुना स मुमुचेऽथ तथैव विधानतः ॥२५॥
तदनु वैद्युतपुञ्जमिव स्थिरं मणिसुवर्णविभूषणभूषितम् ।
सपदि दिव्यवपुर्दधदेत्य तं प्रणयतः प्रणनाम स भूपतिम् ॥२६॥
स्फुरितभक्तिभरादिव नम्रतां दधदधीशमसावसुरोऽवदत् ।
जय विभो ! शरणं श्रितवानहं बत भवन्तमनन्तयशःश्रियम् ॥२७॥
प्रभुरयं प्रभविष्णुरपि क्षमां सततमेव बिभर्ति यथा क्षमाम् ।
इति गुणद्वितयी तव गीयते सुरपतेः पुरतोऽप्सरसां गणैः ॥२८॥
यदपराद्धमिहापि मयाधमाधमधियाधिकदुःसहतेजसि ।
अहितहेतुरितीव तदज्ञता मम दुनोति मनो नितरामियम् ॥२९॥
अनुचितं यदवोचि वचो मया तदधुना क्षमणीयमिन त्वया ।
निजकभृत्यमितः परिभाव्य मां **'नतजने प्रभवः खलु वत्सलाः'** ॥३०॥
मम तवोपरि रागतरङ्गिणी गुरुतरङ्गभरैरिव नृत्यति ।
नवरवाविव चक्रपतत्त्रिणः प्रियतमोत्तमसङ्गमकारिणि ॥३१॥
त्वदपरोऽस्ति न मोक्षकृते मम क्वचन जैनमतादिव देहिनः ।
भवदनन्तगुणौघवशंवदं तदुरीकुरु मां निजसेवकम् ॥३२॥
भवतु दिव्यविचित्रमणिप्रभा प्रबलपल्लवलास्यवती मम ।
विमलमौक्तिकहारलता तव प्रथमदर्शनयोग्यमुपायनम् ॥३३॥
इयमुदात्तसुताय मृगीदृशां भवति कण्ठतले विनिवेशिता ।
इति निशम्य स तां द्रुतमाददे प्रणयिनां हि समाधिविधिस्तथा ॥३४॥
प्रकटयत्युदितं परमोचितां तव कृतज्ञकृतश्रुतिसम्मदाम् ।
विमलजात्यमणेरिव लक्षणं निजकमाकरजन्म शुभावहम् ॥३५॥
इदमुदीर्य निवर्त्य च तत्र तं श्रुतविलापमभिप्रचचाल सः ।
निजभुजैकसहायतया परं विदधतेऽधिकृतार्थमिहोर्जिताः ॥३६॥
विकचचम्पकचारुवपुःप्रभः प्रवरराजजनोचितलक्षणः ।
[१]भुजजितेन्द्रकरीन्द्रकारयतिर्विधृतनिर्दययोगिपतिव्रतः ॥३७॥

---

१. भुजजिनेन्द्रकरीन्द्रजकारय(?)र्विधृतं मु. । भुजजितेन्द्रकरीन्द्रकरायतिर्विधृत० P. ।

अशुभकारणकर्मणि कर्मठः शठतया प्रिययेव समाश्रितः ।
इह परत्र विरुद्धकराग्रणीर्निखिलदोषदवज्वलनानिलः ॥३८॥
स्वगुरुदर्शितमन्त्रविधायिनः पृथुलभूतलवर्तितमण्डलः ।
डमरुकस्य डमड्डुमडम्बरारवभरेण भृताखिलदिङ्मुखः ॥३९॥
प्रबलभूतबलिं बलवत्तरः सकलदिक्षु समं जलधारया ।
प्रथमतः पृथुशान्तिविधित्सया व्यधित यः स्फुटकल्पविकल्पवित् ॥४०॥
अकृत वाञ्छितसिद्ध्यधिदेवतां बहललोहितचन्दनचर्चिताम् ।
अरुणपुष्पचयै रचितार्चनां विहितयोग्यसमग्रबलिं च यः ॥४१॥
इह मया प्रतिकूललवोऽपि ते मुनिजनेन न कोऽपि करिष्यते ।
किमुत चिन्तितसिद्धिविधित्सया सुवदने भवती समुपाहृता ॥४२॥
किमिह रोदिषि शोकवशंवदा सुतनु विश्वसिहि त्यज सम्भ्रमम् ।
नृपसुतेऽभ्युदयोऽपि करिष्यते तव मया विविधाद्भुतभूतिभूः ॥४३॥
इति गिरास्तभया लघुतां व्यधाद्विगतरोदनताररवां च यः ।
त्रिभुवनाखिलमीलितमायया विहितसृष्टिरिवानृतजन्मभूः ॥४४॥
उपकृपाणकृतच्छुरिकाकरं मधुरवाक्यसुधोक्षितकन्यकम् ।
अधिकृतार्थविधौ विहितोद्यमं नृपतिरैक्षत तं पुरतस्ततः ॥४५॥ अष्टभिः कुलकम् ।
अजपदिष्टनिबन्धनमुद्रया प्रकृतमन्त्रमथाहुतिमक्षिपत् ।
विहितहोममतिज्वलितानले स्वमिव दुर्गतिशाश्वतपावके ॥४६॥
तदभिपश्यति तत्र धराधिपे बहुलतान्तरितेऽथ स कन्यकाम् ।
[१]समवदद्वरदायकदेवताबलिकृते त्वमिहाद्य विनाश्यसे ॥४७॥
इयदितस्तव जीवितमात्मनः कमपि रक्षणदक्षमिह स्मर ।
तदनु **विक्रमसिंह**महीपतिः शरणमेव ममेति जगाद सा ॥४८॥
क्षुरिकया न हि यावदपत्रपः प्रहरतीह स तावदपात्यत ।
क्षितिभुजा भुजतो द्रुतमस्य सा द्रुमलता[२]दलवद्घनवायुना ॥४९॥

---

१. समवदद्वरया(?)दक° मु. । समवदद्वरदायक P.L. । २. °दलवद्धन(?)वायुना मु. । °दलवद्घनवायुना P.L. ।

समुपतस्थुषि योगिपतौ युधे गतकरेऽथ कृपाणकरे रुषा ।
निजकरेण सितासिमकम्पयच्चरणताडनतश्च धरां नृपः ॥५०॥

भुवि ववल्ग स वल्गुबलो ददावसिनिपातशतान्यभिभूपतिम् ।
अभिभवन्ति न तानि किमप्यमुं तिमिरसन्ततयस्तरणिं यथा ॥५१॥

भुवि कृतैर्गुरुभिः पददर्दरैर्नमदशेषफणीन्द्रफणोन्नती ।
[1]वनगजाविव रोषकषायितौ रणमुखेऽभवतां नृपयोगिनौ ॥५२॥

प्रहितयोनिधनाय कृपाणयोरपि कृपाजनि तत्रतयोर्ध्रुवम् ।
परमया सुकुमारतयान्यथा [2]कथमिमावहतां गलताश्रयौ ॥५३॥

अथ मिथोऽसिलतापरिचुम्बितौ क्वचननिर्गतलोहितलोहितौ ।
वधधिया भ्रमणेन विरेजतुर्ज्वलदलातकचक्रयुगोपमौ ॥५४॥

कपटकोटिपटुः स विशाम्पतेः करतलादसिपत्रमपातयत् ।
प्रहतवैरिवपुःक्षतजारुणं मरुदिवाशु तरोः श्लथपल्लवम् ॥५५॥

करगृहीतकृपाणलतं पुनः समरदक्षतयाद्भुतया नृपम् ।
यममिवोद्धृतदण्डकरं रिपुस्तमवलोक्य मुमोच स धीरताम् ॥५६॥

द्विषदसिं विनिहत्य निजासिना क्षितिधवोऽपि सहेलमपीपतत् ।
इह भवन्ति जयर्द्धिकृते कृतप्रतिकृताय निरङ्कुशतेजसः ॥५७॥

अपहृतासि पराभवकोपितस्तदनु योगिपतिः कृतसाहसः ।
चिरमयुध्यत मल्लयुधा क्रुधा नृपतिना सह दुःसहतेजसा ॥५८॥

विविधबन्धनिबद्धवपुः कृतः स्व इव तेन स योगगतोऽचलः ।
नृपतिरप्यरिसूत्रितबन्धनं विधुतवांस्तिमिरं द्युतिमानिव ॥५९॥

[3]भुजगपाशदृढेन महीभुजा निजभुजद्वितयेन पराक्रमी ।
रिपुरबध्यत बन्धनपीडया मृतिपथस्थ इवाथ मुमूर्छ सः ॥६०॥

तमवलोक्य तथा विवशं विशाम्पतिरुदीर्णकृपामृतवीचिभिः ।
समभिषिच्य मुमोच पुनर्नवीकृतमिवेति हि राजकुलोचितम् ॥६१॥

---

१. वतमजीविव(?)रोषकषायतो मु. । वनगजाविव रोषकषायितौ P.L. । २. कथमिमां वहता गलताश्रयोः(?) मु. । कथमिमावहतां गलताश्रयौ P.L. । ३. मधुतवांस्तिमिरं मु. । विधुतवांस्तिमिरं P.L. ।

सिचयपल्लववीजनवायुना विगतमूर्छमुवाच नृपोऽथ तम् ।
कुरु करेऽसिलतां मम पूरय क्षम[1] रणे रणकेलिकुतूहलम् ॥६२॥
प्रतिजगाद स किं मम साम्प्रतं रणचणेन रणेन सह त्वया ।
सपदि दैन्यदशां गमितोऽस्मि यत्तव करैस्तरणेरिव चन्द्रमाः ॥६३॥
क्षपयति स्म स तस्य विलोलताममृतपूरसहोदरया गिरा ।
स्वकुलदेवतया कथितं स्मरन्नथ तथा प्रणनाम स भूपतिम् ॥६४॥
त्वयि नरेन्द्र ! हठादपि भूभुजां प्रणतिरायतिसुन्दरसम्पदे ।
किमु रसायनपायनमङ्गिनामनभिलाषवतामपि नो मुदे ॥६५॥
भवति कापि नरेन्द्रमहोचिती ध्रुवमनन्यसमाश्रयसम्भवा ।
सुरतराविव वल्गितसौरभा स्फुरति नेतरभूरुहमञ्जरी ॥६६॥
देवस्त्रीवधपापपङ्कपतनव्यावर्तनेनामुना
त्वं मेऽभूः परिणामसुन्दरतया तस्यां दयायां गुरुः ।
यन्माहात्म्यपुरस्कृतं खलु जनं स्वर्भूर्भुवः सम्पदः
सोत्कण्ठं कुचमण्डलेषु रमयन्त्या[१]सन्नसिद्धिश्रियम् ॥६७॥
युष्मत्प्रसादान्नृप मानसे मे हंसीयतां सा सुगतिं दधाना ।
वदन्निदं कन्दलयाम्बभूव प्रमोदकन्दं हृदये स तस्य ॥६८॥ पञ्चभिः कुलकम् ।
शौर्याकृष्टा तदनु विजयश्रीकटाक्षैर्वलक्षै-
रानर्चैनं कुसुमसुभगैः सानुरागा नरेन्द्रम् ।
देवश्रेणीकृतजयरवा पुष्पवृष्ट्या च हृष्टा
पूजापात्रं भवति हि मुहुः सद्गुणोत्कर्षवत्ता ॥६९॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के सुरयोगीन्द्रविजयो नाम चतुर्थः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. °सप्तसि मु० । °सन्नसि P.L. । 1. अनुदात्तेत्त्वप्रयुक्तात्मनेपदस्यानित्यत्वादत्र परस्मैपदप्रयोगे 'सहस्व' इत्यर्थो भवेत् ।

पञ्चमः सर्गः ॥

संरक्षणाय रिपुतोऽहमभूवमस्याः
सङ्ग्रामकेलिभिरियं स्मरतापतो मे ।
स्वैर्दर्शनामृतरसैस्तु समोपकार-
कन्येति तामथ मुहुर्नृपतिर्ददर्श ॥१॥

अस्याः स्मितोत्पलदलं नयनद्वयस्य
कान्तेः सुवर्णममलं वदनस्य चन्द्रः ।
वाचः सुधा रतिरनुत्तररूपलक्ष्म्याः
सौभाग्यभङ्गिमनिशं स्पृहयाम्बभूव ॥२॥

किं वागुरेयमपरा युवहृन्मृगाणां
निःस्पन्दतां दधति येन विलोकितापि ।
एकं स्मरस्य च जगत्त्रयजैत्रमस्त्रं
स्त्रैणोचिताद्भुतगुणोल्बणभूषणश्रीः ॥३॥

केयं क्व वाजनि कुले किमितापदीदं[1](?)
सञ्चिन्त्य तामभिललाप मुहुः स पश्यन् ।
दिष्ट्यासि जीवितवती सुभगे स्मरारिं
स्मेरस्मरः परिभवत्यपि दृग्बलात् ते ॥४॥

व्यालोकनेन सहसापि घनश्रियोऽस्य
हर्षप्रकर्षपरिनृत्तमनोमयूरा ।
अम्भःकणैरिव सुधामधुरैर्वचोभिः
सा प्राप निर्वृतिभरं क्षितिभृत्तटीव ॥५॥

अत्रान्तरे रुचिररत्नविमानमैक्षि
क्षोणीभृताद्युतितिरस्कृतभानुबिम्बम् ।
तस्मादुपेत्य सहसा सुरपुङ्गवेन
पूर्वोदितेन समनम्यत मानवेन्द्रः ॥६॥

---

1. 'लापदीयं' इति स्यात् ।

प्रासादमुन्मुखमयूखशिखाढ्यरत्नै-
दीपालिकोत्सवमिवादधतं निशायाम् ।
सिंहासनं च नवभङ्गिभराभिराम-
मारामममद्भुततमं रचयाञ्चकार ॥७॥
तद्भक्तिगौरववशाद्विहितासनस्य
तत्र क्षणं क्षितिपतेः पुरतः सदैव ।
प्रावर्तयद्रुचिरविभ्रमहावभाव-
लीलाविलाससरसं स्वपुरन्ध्रिलास्यम् ॥८॥
किं सानुरागहृदया मयि कन्यकेय-
मापद्गता किमिति मां शरणं प्रपेदे ।
योगीश्वरश्च किल कोऽयमिति क्षितीन्दु-
र्विस्मेरविस्मयरसप्रसरः स दध्यौ ॥९॥
देवोऽवदत् तदनु देव निवेद्यमानं
जिज्ञासितुं निजमिदं शृणु **रत्नपुर्याम्** ।
जज्ञे **जितारि**नृपतेर्दुहि**तेन्दुमत्यां**
श्रीः **श्रीमती**यमनुजा तव पट्टराज्याः ॥१०॥
साश्चर्यसौ(शौ)र्यसुभगत्वकलाप्रभुत्व-
दानादिभिस्तव गुणैरियमत्युदारैः ।
संख्यातिगैः श्रुतिपथातिथिभिर्बभूव
श्रीः श्रीपताविव[1] नृप त्वयि सानुरागा ॥११॥
युष्मद्वियोगविधुरा मधुराङ्गलक्ष्मीः
सङ्गाशया धृतवती नृप जीवितव्यम् ।
त्वन्नाममन्त्रमनिशं जपति स्म कामं
रूपं निरूपितवती च तदैव चित्रे ॥१२॥
कुप्यत्कृतान्तदशनान्तरवर्तिनीव
सस्मार देव तव नाम तदापदीयम् ।
गीतक्षुतस्खलनजागरणे भये च
संस्मर्यते प्रियजनस्य हि नाम लोके ॥१३॥

1. नारायणे P. टि. ।

लोकम्पृणोल्बणगुणा नृपराजलक्ष्मी-
मूर्तेव सर्व[1]विषयप्रभविष्णुसौख्या ।
सर्वाङ्गसुन्दरतया सुभगम्भविष्णुः
प्राणप्रिया तव भविष्यति कन्यकेयम् ॥१४॥

वृत्तान्तमस्य शृणु योगिपतेरिदानीं
रत्नावतीत्यभिधयास्ति पुरी प्रसिद्धा ।
तत्रो**ग्रसेन**धरणीपतिरुग्रसेन-
स्तस्याभवत् प्रियतमा **मणिमञ्जरी**ति ॥१५॥

पृथ्वीधरं पृथुनरेन्द्रनवावतारं
गङ्गाधरं च भुवि केतुमिवोल्लसन्तम् ।
एतावसूत तनयौ क्रमतः सती सा
वेलाम्बुधेरिव सुधारसकालकूटे ॥१६॥

भ्रात्रोरनुक्रममहर्न्निशमुत्तरङ्ग-
प्रेमोग्रमत्सरभरप्रभवप्रवृत्त्योः ।
जज्ञे तयोः कुशलता द्विजपुङ्गवानां
हस्ताङ्गुलीष्विव कलासु तदाखिलासु ॥१७॥

तत्रादिमः क्षितिपमन्त्रिपुरीजनाना-
[१]मुद्यन्मुदां समुदयैः सह वर्धमानः ।
संक्षोभणं [2]त्रिभुवनस्मितलोचनानां
स्मेरस्मरं तदनु यौवनमाससाद ॥१८॥

लोकं दहन्मुखविषोल्बणनिर्यदग्नि-
ज्वालावलीभिरिव दुर्वचनैस्तदन्यः ।
उत्त्रासयन्कुचरितैः कुटिलैर्गतैर्वा
दुग्धं [२]फणीव तरुणस्तरुणत्वमाप ॥१९॥

---

१. °मुद्यत्सुदां मु. । °मुद्यन्मुदां P.L. । २. फणी च मु. । फणीव P.L. । 1. पक्षे विषयो देशः P. टि. । 2. त्रिजत्स्त्रीणां P. टि. ।

आदेशतः पितुरथ क्षितिपालकन्या
रूपश्रिया जितरतीः परिणिन्यतुस्तौ ।
पृथ्वीधरे तदनु सर्वजनानुरागा-
द्राजा न्यधत्त जयशालिनि यौवराज्यम् ॥२०॥

क्षीणोऽन्यदा क्षयरुजा क्षितिपो क्षतार्तिः
पृथ्वीधरं धरणिनाथमथो विधाय ।
योगीव योगपरभागलयोपयोगे
चेतः स्थिरं सपदि निर्वृतिमाससाद ॥२१॥

अन्तःपुरे पुरजनेऽखिलराजलोके
शोकाकुले कलयति स्म सकालधर्मा ।
किं कोऽपि दण्डधरदण्डनिपातचण्ड-
दण्डस्य गोचरमुपैति न जीवलोके ॥२२॥

गङ्गाधरस्य निजबन्धुकृतैः प्रसादै-
रप्युग्रमत्सरभरः स तथैव तस्थौ ।
किं मुग्धदुग्धपटलप्लुतविग्रहोऽपि
काकः कदापि च न मुञ्चति कालिमानम् ॥२३॥

तेनालघोर्लघुधियाभिमराः[1] प्रयुक्ताः
स्नेहामृताब्धिमनसोऽपि वधाय बन्धोः ।
तेऽप्यन्धकारसचिवा ययुरीप्सिताय
प्रायः कुकर्मविधयो हि तमःसहायाः ॥२४॥

तत्र प्रविश्य च कथञ्चन ते निगूढाः
पृथ्वीधरे रहसि न प्रहरन्ति यावत् ।
तावन्नृपेण रणदक्षतयास्तशस्त्राः
सर्वेऽक्रियन्त महतां न मुधा हि तेजः ॥२५॥

बद्धाः पुरा [2]नरकपातकपातकेन
स्वाम्याज्ञया तदनु सन्निहिताङ्गरक्षैः ।
पृष्ठाः कशाभिरभिताड्यभियाभ्यधुस्ये
दुष्कर्मकारितमिदं भवतोऽनुजेन ॥२६॥

1. घातकाः P. टि. । 2. 'नरकपातकपातकेन' इति पाठे 'नरकपातजनकपातकेन शपथं कारिताः' इति व्याख्या भवेत् ।

किं मारणेन निजदुष्कृतमारितानामेषां यतो मृतकमारणकर्म निन्द्यम् ।
मेषां यतो मृतकमारणकर्म निन्द्यम् ।

प्रोद्भूतया करुणया प्रिययेति सम्यग्
विज्ञप्यमान इव तानमुचन्नरेन्द्रः ॥२७॥

ज्ञात्वाप्यपास्यमपराधविधानजन्य-
मालिन्यकश्मलतमं तमपायभूतम् ।
स्वच्छाशयः स युवराजपदे चकार
क्व स्नेहमोहितधियां स्वहितप्रवृत्तिः ॥२८॥

राज्याभिलाषविवशः स नरेश्वरस्य
स्वान्ते विवेश कृतकृत्रिमभूरि भक्त्या ।
मायां विना किमपि चेष्टितमद्भुतं तत्
मुह्यन्ति येन सुतरां सुधियां धियोऽपि ॥२९॥

उन्मीलता कपटनाटकपाटवेन
गूढेन गाढमखिलां नृपपर्षदं च ।
अन्यानपेक्ष्य बहुमानगुरुप्रसादै-
र्लोकम्पृणैश्च स गुणैः स्ववशीचकार ॥३०॥

राज्ञोऽङ्गरक्षक इवातिसमीपवर्ति
पश्चात् पुरस्तवविधौ धृतबन्दिमुद्रः ।
राज्ये प्रमाणमयमेव ततो व्यधायि
स्वात्मेव तेन ददृशे च निगूढमायः ॥३१॥

तज्ज्येष्ठबान्धववधार्थमिदं चरित्र-
मस्येति कश्चन न तत्र विदाञ्चकार ।
ब्रह्मापि लक्षयितुमक्षम एव मायां
मायाविनामतिशयेन हि सुप्रयुक्तात् ॥३२॥

निद्रादरिद्रनयनः क्षणदावसाने
संस्तम्भितोद्धृतकृपाणकरं निरीक्ष्य ।
गङ्गाधरं स्फुरति दैन्यमथान्यदा तं
भ्रातः किमेतदिति भूमिपतिर्जगाद ॥३३॥

चञ्चेव काञ्चन न यावदुवाच वाचं
तावत्सखेव मनुजं स जगाद साश्रुः ।
आः पाप पातकमिदं पतितं त्वयीत्थं
विश्वासघातकतया विदधे यदुग्रम् ॥३४॥

स्वस्वामिनः श्रुतगिरो द्रुतमङ्गरक्षा-
स्तत्राययुर्बहुविधा युधपाणयश्च ।
ते वारिता नृपतिना [1]नृपवंशजस्य
दण्डो विदेशगमनं हि महागसोऽपि ॥३५॥

जातेऽथ कर्णकुहरप्रणयिन्यमुष्मिन्
गङ्गाधरस्य चरिते त्वरितं स दुःखः ।
तत्रैत्य पौरनिकरः परुषैर्वचोभि-
स्तस्यावधूलनमिव प्रथयाम्बभूव ॥३६॥

दोषागमेऽधिकरुचिः खलु राजपुत्र
कार्यो मयेव भवता बहुतेजसायम् ।
दृष्टेर्न गोचरमुपैति यथातथेति
प्राप्तोदयस्तव रविर्नृप शंसतीव ॥३७॥

आकर्ण्य तूर्णमिति मङ्गलपाठकस्य
प्रस्तावसुन्दरतया स तथा चिकीर्षुः ।
तत्कालमुच्छलदनुच्छकृपापरीतस्-
[2]तन्मोचनौपयिकचिन्तनतत्परोऽभूत् ॥३८॥

पावित्र्यभाजि पुरुषेऽथ कृतावतारा
देवी समीहितकृतेऽस्य कृतावनाङ्घ्रिः ।
कृष्णागुरुप्रवरधूपसुगन्धपुष्पैः
पृष्टावदत् तव कुले नृपदेवताहम् ॥३९॥

महाकुलीनचरितान्यवगण्यपुण्य-
पण्यापणानिव कुकर्म विधाय शङ्कः ।
कुर्वन्प्रहारमसिना त्वयि वीक्ष्य रोषा-
दस्तम्भि गाढमपराधवशान्मयायम् ॥४०॥

---

१. नृपवशं यस्य मु. । नृपवंशजस्य P.L. । २. तन्मोचनो(?)पयिक° मु. । तन्मोचनौपयिक° P.L. ।

निस्तम्भदेहमथ देवतया विधाय
क्ष्माभृद्विदेशगमनाय तमादिदेश ।
तेजः श्रियाधिकतमस्तमसेव तेन
मुक्तः स्फुरत्कुवलयश्च रराज राजा ॥४१॥

देवी पुनर्विनयिनं तमुवाच पुत्र
प्रीत्या प्रमोदभरनिर्भरचित्तवृत्तिः ।
सायं दिवा मणिरुचामिव चक्रवालं
भाग्यं दिनानि कतिचित्तव भावि मन्दम् ॥४२॥

गङ्गाधराद्यदमुतस्तव राज्यलक्ष्म्यां
भ्रंशो भविष्यति तथा भवितव्यतायाः ।
तन्मा विषीद पुनराप्स्यसि तां स्वजेत्रि-
क्ष्मापाक्ष्ममेश समयेऽभ्युदयो हि [१]भानोः ॥४३॥

धर्मेण सद्गतिफलेन जिनोदितेन
स्वर्गापवर्गपुरगो[1]पुरसोदरेण ।
त्वन्मौलिरत्नमुकुटस्फुटपौनरुक्त्यं
नूनं भविष्यति भविष्यदमुद्रभद्रम् ॥४४॥

[2]आकल्पकोटि विजयस्व महीमहेन्द्र-
राज्यश्रियेति जननीव तदाशिषं सा ।
दत्वास्य पूजननमस्कृतिभूरिभक्त्या
हृष्टा ययौ निजविमानममानशोभम् ॥४५॥

गङ्गाधरः क्वचन तत्र चिरेण राज्यं
लेभे कथञ्चन पुनः सगुणोज्झितोऽपि ।
[3]उद्दामसम्पदुदये खलु देहभाजां
पुण्यं प्रमाणमुदितं न गुणो गुणो वा ॥४६॥

आबालकालकलिताधिकवैरबन्धः
स्वभ्रातरं प्रतिचचाल स भूमिपालः ।
राज्यं जिघृक्षुरपनिद्र[२]मदाबुलेपो
यूथं यथा द्विपपतिः प्रतियूथनाथम् ॥४७॥

---

१. भानाः(?) मु. । भानोः P.L. । २. °पदाम्बुलोपाः (?) मु. । °मदावलेपो P.L. । 1. प्रतोलीद्वार P. टि. । 2. यावत् P. टि. । 3. उत्कट P. टि. ।

दुर्भेद्यशालवलयेन परैरगम्यां
शीलप्रभावविभवे न सतीमिवास्य ।
आवेष्टयन्निजबलैः स पुरी बलीया-
न्मूर्त्तौ रवेरिव महापरिवेषदोषः ॥४८॥

विद्याधरा इव ततो विषमास्त्रदक्षा
[1]विद्याधरीपरिचयं मुमुचुर्न केचित् ।
वीराः परे तु नितरामवमन्य तस्थुः
शालस्य तस्य कपिशीर्षकशीर्षकाणि ॥४९॥

सा दानवैः सुरपुरीव परैः सुखेन
गम्या [2]न जातु गुरुमन्त्रिमतिप्रकर्षा ।
स्वस्वामिकार्यरसिकास्तदपि द्विषन्त-
स्तद्वप्रभञ्जनकृते समुपाक्रमन्तः ॥५०॥

लुण्टाककोटिपटुलुण्ठितबाह्यलोकः
कुट्टाकलोहलगुडावलिकुट्टितारिः ।
संख्यावतीतखनकैः खनितुं खनित्रैः
प्रारम्भि शालवलयो दहनेन दग्धुम् ॥५१॥

उत्तप्ततैलदहनज्वलदिन्धनादि-
प्राकारशृङ्गजनता क्षिपति स्म तत्र ।
उत्पातकाल इव [१]घोरघनः शिलाश्च
स्वैरं ववर्ष रिपुदर्पमिवाशु [२]भुङ्क्तम् ॥५२॥

कुप्यत्कृतान्तभटनिष्ठुरमुष्टिपात-
प्रायैरपायपरिवर्जितयन्त्रमुक्तैः ।
पाषाणगोलकशतैर्न्यपतन् [३]विनेशु
र्नेशुश्च केचन बहिः प्रियजीवितव्याः ॥५३॥

सेनाविपक्षनृपते[3]रुपशालमूलं
कूलङ्कषेव [4]कुलशैलतलं समेत्य ।
तद्भञ्जने विफलितौपयिकातिखिन्ना
क्षिप्रं पलायत ततः पुरसैन्यशस्त्रैः ॥५४॥

---

१. घोरमनः शिलाश्च मु. । घोरधनः शिलाश्च P.L. । २. भुक्तम् मु. । भुङ्क्तुम् P.L. । ३. विनेषु(?) मु. । विनेशु P.L. । 1. विज्जाहरी P. टि. । 2. कदाचित् P. टि. । 3. प्राकारमूलस्य समीपे P. टि. । 4. कुलाचलतलं P. टि. ।

कृत्वाथ भेदितसमस्तपरिच्छदन्तं
[१]राज्याच्च्युतं स विदधे गुरुमात्मबन्धुम् ।
भूयिष्टभावविधिना सुखमेव चक्रात्
सूत्रेण कुम्भमचिरादिव कुम्भकारः ॥५५॥

गङ्गाधरप्रभवभेदविधानबीज-
सञ्जातमत्सरतया [1]विरराज पर्षत् ।
नाथं [2]यथार्थमपि तं रिपुवद्ददर्श
सर्वं विधौ हि विमुखे विमुखं जनस्य ॥५६॥

आदाय राज्यकमलामधमः स्वबन्धोः
सूत्रत्प्रकारमवमत्य महोपकारम् ।
गोत्रे निजे [3]सुरतरङ्गवतीसगोत्रे
गङ्गाधरः समजनि प्रथमः कलङ्कः ॥५७॥

एकाक्ययं भवतु दूरविदेशगामी
पूर्वं यथास्य वचनादहमित्यवेत्य ।
मुक्तोऽथ [4]तेन स चचाल ततः पदाभ्यां
पौरैः पदातिरिव साश्रुभिरीक्ष्यमाणः ॥५८॥

शश्वन्मनोरथपथं स्फुरदात्मराज्यो-
पायस्तदा [२]भ्रमदनप्रमनाः क्षमायाम् ।
सेवां च न क्वचन कस्यचिदेष चक्रे
स्वातन्त्र्यराज्यमसमं स्ववशं हि [5]तस्य ॥५९॥

योगीश्वरं क्वचन भूभृदघोरघण्टं
वीक्ष्याश्रयत्परिचयोपचयात्तु तस्य ।
[6]सोऽभूद्दयालुहृदयोऽप्यतिरौद्रमुद्रः
क्षारं न किं लवणसागरतोऽम्बुमिष्टम् ॥६०॥

निःशूकमानसतया [7]जितदन्दशूक-
स्तुल्यो ममेति मुदितात् स्वगुरोः स दीक्षाम् ।
सम्प्राप पाणिमिव दुर्गतिकन्यकायाः
कन्याबलं विविधसिद्धफलं च मन्त्रम् ॥६१॥

---

१. राज्याच्युतं मु. । राज्याच्च्युतं L. । २. भ्रमदनःप्रमनाः मु. । भ्रमदनप्रमनाः P.L. ।
1. विरक्ताबभूव P. टि. । 2. सत्यार्थे P. टि. । 3. गङ्गासमे P. टि. । 4. गङ्गाधरेण P. टि. । 5. योगिनः P. टि. । 6. पृथ्वीधरः P. टि. । 7. सर्प P. टि. ।

तस्यानुभाववशतो द्रुतमन्तरिक्षे
　भ्राम्यन् विलोक्य नृपसौधतलाथ बालाम् ।
एतामिवानयदयं निजमन्त्रसिद्ध्यै
　प्रत्यक्षमेव तव देव पुरस्तु सर्वम् ॥६२॥
पृथ्वीपुरन्दर न सुन्दरमेव ताव-
　दात्मीयवृत्तकथनं स्वयमुत्तमानाम् ।
किं तु त्वदीयमहनीयमहोपकार-
　[1]संभारवर्णनधियैव करोमि किञ्चित् ॥६३॥
शुभ्रांशुशुभ्रं जिनहर्म्यविभानिभेन
　कृत्योपहासमिव यत्त्रिदशेन्द्रपुर्याः ।
श्री**श्रीपुरे**ऽजनि नृपः किल तत्र शत्रु-
　वित्रासलालसमना **शशि**नामधेयः ॥६४॥
तस्मिञ्शुभोदयदयादमदानमुख्यैः
　सर्वत्र विश्रुतगुणैर्गुणिनां धुरीणः ।
श्रेष्ठी बभूव **धनदो** जिनधर्मकर्म-
　निर्माणसन्निहितसिद्धिवधूविलासः ॥६५॥
प्राणेशलोचनचकोरसुधांशुलेखा
　लावण्यधाम ललना **ललिते**ति तस्य ।
सूनुस्तयोस्त्वमभवः फलिताम्रवृक्ष-
　स्वप्नेन सूचितधनो **धनदत्त**नामा ॥६६॥
कान्तैर्गुणैः कृतपदस्य तदायमेव
　[2]दोषस्तवाजनि जगत्त्रितयप्रतीतः ।
कुक्षिम्भरिर्यदसि शारदचन्द्रसान्द्र-
　ज्योत्स्नासपत्नरुचिभिर्गुणिनां यशोभिः ॥६७॥
त्यक्त्वा पुराणपुरुषं नववासलाभ-
　लोभादिवाश्रितमुखोऽजनि तत्र वेदैः ।
विष्णुर्द्विजः प्रणयिनी **कमला** च तस्य
　सूनुस्तयोः समुदपद्यत **देवशर्मा** ॥६८॥

---

१. संसारवर्णधनिकै[रि]व मु. । संभारवर्णनधियैव P.L. । २. दोष(?)सूवाजनि मु. । दोषस्तवाजनि P.L. ।

जन्मान्तरं तदनुयातवतोः स पित्रोः
पक्षीव तत्क्षणदभूदपपक्षभावः ।
बाल्येऽप्यनिष्टघटनाप्रभविष्णुदौस्थ्यः
[१]कालानपेक्षपतनः खलु कालदण्डः ॥६९॥

पाठीनवल्लभतमां द्विजराजविद्या-
निर्दम्भकेलिसदनं जलसङ्गमुक्तम् ।
बाल्येऽपि तस्य तदजायत धीरवत्त्वं
यन्मित्रमावहति कस्य न नाम चित्ते ॥७०॥

दारिद्र्यविद्रुतमना न मनागपि स्वं
लेभे वदान्यजनतोऽपि गुणार्गलोऽपि ।
कृच्छ्रादवाप्त[1]कशिपुस्तु निजान्तराय-
दुष्कर्मतोऽयमभवत् कृतरङ्कशङ्कः ॥७१॥

भिक्षां भ्रमन्न तु गृहं कणमात्रवृत्तिः
क्षुत्क्षामकुक्षिरनिशं मललुप्तकान्तिः ।
नव्यः शशीव जलदान्तरितप्रकाशः
श्रेष्ठ्यङ्गजेन ददृशेऽथ सता स तेन ॥७२॥

अत्यन्ताशुभकर्मसञ्चयवशान्निःश्रीकचूडामणिः
सद्योऽप्येष बभूव वैभववतां धुर्यो **धन**स्यैक्षणात् ।
किं नो फाल्गुनफल्गुवल्गनबलात् क्षीणोऽपि वृक्षः क्षणा-
ल्लक्ष्मीर्याति विलोलपल्लवलतालास्यप्रशंस्यां मधोः ॥७३॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के योगीन्द्रस्वरूपनिरूपणो नाम पञ्चमः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. कालानपेक्ष्य पतनः मु. । कालानपेक्षपतनः P.L. । 1. कशिपुर्भोजनाच्छादो P. टि. ।

षष्ठः सर्गः ॥

अथोपयेमे स गिरीन्द्रपुत्रीरूपा विलेपच्छिदुरस्वरूपाः ।
महर्द्धिविप्रान्वयसंप्रसूताः कन्याः प्रभूताः स्मरशस्त्रभूताः ॥१॥
रूपं मनोहारि वयो नवीनमसाधुसङ्गो धनमत्ततेति ।
मध्ये मनः सौधमनङ्गवह्नेर्घृताहुतिक्षेप इवास्य जज्ञे ॥२॥
वश्यः स्वकान्तोऽपि स धावति स्म सापायसङ्गासु पराङ्गनासु ।
किं केतकीषु स्फुटकण्टकासु न याति जातीः परिहाय भृङ्गः ॥३॥
उदीर्णरागां स्मितनेत्रपत्रामम्भोजिनीं सायमिव द्विरेफः ।
अथैकदासौ रतिविह्वलाङ्गः पराङ्गनां प्राप च बन्धनं च ॥४॥
स नीयमानः स्फुटदङ्गयष्टिरारक्षवीरैर्दृढबन्धबद्धः ।
वध्या च नो वध्यविडम्बनाभिर्विडम्बितोऽदर्शि धनात्मजेन ॥५॥
निवर्त्य तान् भूमिपतेः प्रधानमुपायनं भूरि धनं विधाय ।
तदाज्ञयामोचि स तेन सद्योदानं विसर्वव्यसनापहारि ॥६॥
नीत्वात्मसौधे कृतमज्जनादि सर्वोपचारं सकलाङ्गसुस्थम् ।
स्वदुष्कृतोत्पन्नघनानुतापं वच्छायवक्रं तमुवाच मित्रम् ॥७॥
यदत्र जन्मन्यपि जन्मभाजां क्षेत्रं स्फुरत्तीव्रविडम्बनायाः ।
कराद्यभावव्यधबन्धबाधाविधौ च दुर्वारमिवारिचक्रम् ॥८॥
यन्निष्कलङ्कस्य कुलस्य कामं कलङ्कपङ्काय सनातनाय ।
स्फुरद्विषोर्म्मप्रतिमश्रुतीनां हेतुश्च धिक्कारपरम्पराणाम् ॥९॥
असंख्यदुःखैः खलु दुःखितानां यन्तारकाणां नरकेषु भूयः ।
वज्रानलोल्लासिशिखासमूहलोहाङ्गनालिङ्गनलम्भनाय ॥१०॥
वैधव्यदुःखं कुलबालिकानां दौर्भाग्यभङ्गीमनपत्यतां च ।
वियोगदावानलदाहदौस्थ्यं तनोति दौर्जन्यमिवादधद् यत् ॥११॥

प्रत्यूहसंदोहलताप्ररोहनवाम्बुवाहप्रतिहस्तमेनम् ।
तन्मित्र दूरादपराङ्गनाङ्गसङ्घर्षसङ्गं त्यज तीव्रपापम् ॥१२॥ पञ्चभिः कुलकम् ।

"शीलव्रतस्याचरणादवश्यं पुण्यावधेः सिद्धिरसादिवातः ।
कल्याणकोटिः कलयाञ्चकार कराम्बुजे कस्य न लास्यलीलाम् ॥१३॥

मूलं जगद्व्यापि यशोद्रुमस्य समस्तसम्पत्प्रतिभू सनाभिः ।
प्रभावभानूदयपूर्वशैलः शीलं सलीलं परिशीलितं हि ॥१४॥

रूपं [१]जितायुग्मशरस्वरूपं सत्त्वं पराभूतसमस्तसत्त्वम् ।
संपद्यते देहभृतां यदत्र पुष्पोद्गमः शीलतरोः स नूनम् ॥१५॥

आदेयतायाः पदमद्वितीयं विश्वासभूर्विश्वसनीयतायाः ।
शीलं समस्ताभिमतार्थसिद्धेः प्रियैकसङ्केतनिकेतनं च ॥१६॥

उदग्रसौभाग्यमसंख्यसौख्यं न व्यर्थता क्वापि मनोरथानाम् ।
एकातपत्रं च यदाधिपत्यं तच्छीललीलायितमङ्गभाजाम् ॥१७॥

विवेककल्पद्रुममञ्जरीव स्वर्लोकमार्गे शिबिकेव दिव्या ।
पृथुप्रतोली च विमुक्तिपुर्याः प्रिया न कस्यामलशीललीला" ॥१८॥

इमं गृहीत्वा **धनदत्त**दत्तं हितोपदेशं जलवत्तृषार्तः ।
पराङ्गनासङ्गनिवृत्तिरूपं चक्रे व्रतं तेन तु सातिचारम् ॥१९॥

सोऽहं परस्त्रीषु रिरंसयाथ मालिन्यभाजा किमपि व्रतेन ।
सामानिकः [1]पुण्यजनाधिपस्य देवोऽभवं **कुण्डल**नामधेयः ॥२०॥

एवंविधेनाप्यनुशीलितेन शीलेन सम्पत्तिरजायतासौ ।
किं पङ्कसम्पर्कजुषापि जात्यरत्नेन लभ्येत न भूरिलाभः ॥२१॥

तदैहिकामुष्मिकदुःखशाखि कूलङ्कषां सन्निभमाश्रयन्ते ।
विशुद्धिसौरभ्यभराभिरामं शीलं [2]शुभोदर्कपराय सन्तः ॥२२॥

रङ्कोपमस्यापि ममाविरासीद्दशाविलासः परिपूरिताशः ।
युष्मत्प्रसादादिति भूमिपाल सीमासि निष्कारणवल्लभानाम् ॥२३॥

प्राप्तुं परं पारमपारपारावारस्य विश्वेश कदापि शक्यम् ।
न तु त्वदीयानुपमोपकारस्नेहप्रकारस्य मया कथञ्चित् ॥२४॥

कुलक्रमायातजिनेन्द्रधर्मकर्मैककामो **धनदः** पिता ते ।
श्री**सुस्थिता**ह्वस्य युगप्रधानगुरोरुपास्त्याशिवशर्म लेभे ॥२५॥

---

१. जितायुग्मजि° मु. । जितायुग्मश° P.L. । 1. राक्षसेश्वरस्य P. टि. । 2. स्वर्गापवर्गाय P. टि. ।

प्रोल्लासिता देव निजेव कीर्तिर्जिनस्य भक्तिर्भवतोऽतिमात्रम् ।
महोत्सवै रञ्जितलोकलक्षैस्तच्छासनस्योन्नतिरप्यनल्पा ॥२६॥
दानादिभिः पुण्यविशेषकृत्यैर्नृत्यद्यशोभिः सुरभीकृताङ्गम् ।
कटाक्षलक्षैर्नृपतेर्वलक्षैस्तां मोक्षलक्ष्मीर्मुहुरीक्षते स्म ॥२७॥
नरेषु बद्धायुरिति त्वमिन्द्रलक्ष्मीमुपेक्ष्येव नृलोकपुण्यैः ।
राज्ञस्तनूजो **हरिविक्रम**स्याभूर्भूपते**र्विक्रमसिंह**नामा ॥२८॥
श्रुत्वेति पूर्वं निजजन्म पश्यञ्जातिस्मृते स्वं च तथा स्वमन्त्री ।
प्रीत्या नृपो देवमथालिलिङ्ग प्रवेशनाय स्वहृदीव सद्यः ॥२९॥
देवः पुनः सप्रणयं प्रणम्य विज्ञो नृपं विज्ञपयाम्बभूव ।
कन्येयमाधातुमनाकुलत्वं पित्रोः पवित्रा भवतोपनेया ॥३०॥
निशादिनी कुर्वदिव द्युरत्नसपत्नरत्नद्युतिभिर्विमानम् ।
आरुह्य देवस्य गिरा नरेशः श्रीयोगिराजेन निषेव्यमाणः ॥३१॥
उपात्तकन्यार्धकटाक्षवीक्षा प्रसृत्वरानङ्गतरङ्गिताङ्गः ।
शृण्वन् स रामारमणीयगेयं पुरं **जितारे**स्त्वरितं जगाम ॥३२॥ युग्मम् ।
यक्षेन्द्रवाक्चैत्ररथैर्नरेन्द्रस्ततस्तदीयोपवनेऽवतीर्य ।
आमोद्यमानः सुमनःसमूहैः समं विशश्राम परिच्छदेन ॥३३॥
उद्यानपालः सहसोपलक्ष्यतां तां कन्यकां **प्रीतिमतीं** पतिं च ।
तत्रेयवांसं रभसा**ज्जितारे**र्निवेद्य जज्ञे परमोत्सवाय ॥३४॥
उत्कण्ठयोच्छृङ्खलया तदानीं सप्रेर्यतः क्षोणिवधूविलासी ।
तत्राभिगन्तुं पवनः प्रवृत्त्यानुकूलया पीत इवाब्धिपारे ॥३५॥
ततः सुवर्णाभरणादिदानैर्दारिद्र्यविद्रावणजागरूकैः ।
उद्यानपालं स महीमहेन्द्रः कृतप्रसादं विससर्ज सद्यः ॥३६॥
कस्तूरिकाकुङ्कुमवारिपूरैः सिक्तेषु मार्गेषु विकर्णपुष्पैः ।
प्रीत्या सहासेव नितान्तनृत्यद्भुजेव वायुप्रचलैर्ध्वजाग्रैः ॥३७॥
उत्तालकौतूहलनिर्निमेषैः सुरेशवेशैर्युवभिः सयोषैः ।
तदा सलीलं परितश्चलद्भि**र्जितारि**पूः स्वर्गपुरीव रेजे ॥३८॥ युग्मम् ।
अथाचलच्चञ्चलवाजिराजिखुरक्षतक्षोणिरजःप्रशान्तिम् ।
कुर्व**ञ्जितारिः** करिकुम्भमूलगलन्मदाम्भोभिरभिक्षितीशम् ॥३९॥

उपागतं स्वागतिकं स पौरं नरेश्वरं **विक्रम**भूमिपालः ।
चकार योग्यप्रतिपत्तिमात्रं निरन्तरस्मेरविवेकनेत्रम् ॥४०॥
महेश्वरस्यैव नगाधिराजो राज्ञस्ततस्तस्य नृपो **जितारिः** ।
सिंहासनस्थो विहितासनस्य स्वमेव सम्पत्त्युचितं चकार ॥४१॥
सहेलमागत्य कृतप्रणामामुदश्रुनेत्राम्बुरुहां स कन्याम् ।
उत्सङ्गमारोप्य शिरश्चुचुम्ब प्रमोदपीयूषपयोधिमग्नः ॥४२॥
संलापपीयूषविशेषवृष्टिं संक्षेपतः क्षोणिपतिर्विधाय ।
तौ कल्पिताकल्पविभूषणाङ्गौ पुरीप्रवेशे प्रगुणावभूताम् ॥४३॥
हिरण्यरत्नाभरणः करीन्द्रः श्री**विक्रम**क्षोणिभृताधिरूढः ।
दध्रे सुरेन्द्राध्युषितस्य शोभामभङ्गुराजङ्गमरत्नसानोः ॥४४॥
उदारशृङ्गारतरङ्गिताङ्गीं विधाय कन्यां पुरतो **जितारिः** ।
ऐरावणस्पर्धिनि वारणेन्द्रे पूर्वाद्रिशृङ्गेऽर्क इवारुरोह ॥४५॥
अनुज्ञया **विक्रम**भूमिभर्तुः शिश्राय देवोऽपि तदा विमानम् ।
क्षोणीतला सम्भविभूरिसावेः कौतूहलं कन्दलयञ्जनानाम् ॥४६॥
अथ प्रथीयश्चतुरङ्गरङ्गच्चमूभरन्यञ्चितभोगिराजः ।
समं समस्तैरचलज्**जितारिः** पुरं प्रति प्रीतिसमुत्तरङ्गैः ॥४७॥
निश्वासनादैः परितः स्फुरद्भिर्वाचालयन्भूधरकन्दराणि ।
तूर्यत्रिकैः पल्लवयन्नमन्दमानन्दमापूरितरोदसीकैः ॥४८॥
विचित्रयानैर्नगरप्रधानैः सामन्तमित्रैरनुगम्यमानः ।
सुखासनेषु स्थितिमीयुषीभिरन्तःपुरीभिश्च सुसंवृताभिः ॥४९॥
स राजहंसोचितपुण्डरीकैः प्रफुल्लकासोज्ज्वलचामरैश्च ।
तत्त्वन्नकालेऽपि शरत्समृद्धिं पुरीं विवेश प्रसरत्प्रतापः ॥५०॥ चतुर्भिः कलापकम् ।
कैलाशशैलप्रतिमल्लमुच्चैः प्रसादमासाद्य नरेश्वरौ तौ ।
स्फुरद्विभूतिप्रतिभासमानौ रत्नासने शिश्रियतुः सभायाम् ॥५१॥
तत्रोल्लसल्लास्यभरं तरङ्गि गीतध्वनिस्फूर्जिततूर्यनादः ।
तयोस्तदा वारविलासिनीभिर्वितेनिरे कौतुकमङ्गलानि ॥५२॥
अभ्यर्थितस्तत्र स सम्भ्रमेण **जितारिणा विक्रम**भूमिपालः ।
भ्रूसंज्ञया तस्य जगाद देवः कन्यापहारानयनादि सर्वम् ॥५३॥

उत्कर्णमाकर्ण्य वितीर्णतोषं स विक्रमं **विक्रमसिंह**वृत्तम् ।
चिरं चमत्कारमयीव सर्वा सभा समं भूपतिना बभूव ॥५४॥
आदेशतः पत्युरथाजगाम तत्राल्पमात्रेण परिच्छदेन ।
पितुः प्रमोदप्रसरेण सार्धं देवी द्रुतं **प्रीतिमती** प्रहृष्टा ॥५५॥
श्री**विक्रमः** कुण्डलकान्तिलिप्तकपोलभित्तेरथ कुण्डलस्य ।
वृत्तं स्फुरत्प्रेमनिबन्धनं तत्पुरः सभायाः प्रकटीचकार ॥५६॥
यशःपताकामिव मीनकेतोरास्येन दास्यं दिशती सुधांशोः ।
पित्रोपनीतां परमोत्सवेन कन्यां नृपस्तामथ पर्यणैषीत् ॥५७॥
श्रियःपतिः कौस्तुभमुख्यरत्नैरिवार्णवः प्रीतिसमुत्तरङ्गः ।
जामातरं भूपमपूजयत् तं धराधवः सिन्धुरवाजिदानैः ॥५८॥
शचीकुचाभोगविलासयोग्यैश्चीनांशुकैर्मौक्तिकहारिहारैः ।
तैस्तैर्महार्घैं रुचिभिः पदार्थैः पुत्र्योर्मुदं मेदुरयाञ्चकार ॥५९॥
आभ्यां समं मूर्त्तजयप्रतापश्रीभ्यामिवान्येद्युरसीमसैन्याम् ।
दूरेऽनुगम्य क्षितिभृज्**जयन्त्यां** श्रीविक्रमामुत्कलयाञ्चकार[१] ॥६०॥
श्री**कुण्डलो** राजनिदेशतस्तं निर्वास्य **गङ्गाधर**मात्मराज्ये ।
निवेश्य **पृथ्वीधर**माजगाम निरन्तरायाः खलु दिव्यशक्तिः ॥६१॥[२]
पुरीं **जयन्तीं** वरवैजयन्तीं श्री**विक्रमः** क्षोणिपतिः क्रमेण ।
सुरेश्वरस्यापि विलोकनीयमहोत्सवां प्रीतमना विवेश ॥६२॥
उत्कण्ठितायाः स भृशं प्रियायाः सुताय कण्ठे सुतजन्महेतुम् ।
न्यधत्त तं कुण्डलदत्तहारं पुण्योदयं मूर्त्तमिवात्मवंशे ॥६३॥
मुखप्रशान्तप्रविशद्गजेन्द्रसिंहेन्दुसुस्वप्नविलोकनेन ।
संसूचिताशेषविशेषसौख्यसाम्राज्यलक्ष्मीललिताधिपत्यम् ॥६४॥
तस्य प्रभावेण बभार गर्भं दिनेऽथ तत्रैव नृपप्रिया सा ।
सद्योऽप्यभीष्टार्थफलप्रसादाः सर्वत्र दिव्या हि भवन्ति भावाः ॥६५॥ युग्मम् ।
गर्भानुभावप्रभवद्विशिष्टसौभाग्यसम्भारतरङ्गिताङ्गी ।
उदेष्यदुष्णद्युतिमण्डलायाः प्राच्यास्तुलां सा बिभराम्बभूव ॥६६॥
आपन्नसत्त्वामभिवीक्ष्य देवीं हर्षप्रकर्षः समभून्न कस्य ।
तद्गर्भवृद्धेः पिशुनौ स्तनौ तु बभूवतुः श्याममुखौ तदानीम् ॥६७॥

---

१. °म्बभूव P.L. । २. ६१ क्रमाङ्कश्लोको मु. नास्ति P.L. प्रतावस्ति सम्पा. ।

न ह्यावयोरुद्धतिमेष जातः सहिष्यते हन्त विनीतवृत्तिः ।
इति स्फुरत्खेदभरादिवोच्चैस्तस्याः स्तनौ श्याममुखावभूताम् ॥६८॥
कस्यापि गर्भे समुपागतस्य पुण्यात्मनः शुद्धयशोविलासैः ।
संस्पृश्यमानेव च पाण्डिमानं कपोलपाली कलयाञ्चकार ॥६९॥
अलक्षितोच्चैर्नयने क्षिपन्ती साक्षेपमुष्णद्युतिमण्डलेऽपि ।
समस्ततेजस्विशिरोऽवतंसमसौ तनूजं जनयिष्यतीति ॥७०॥
गाम्भीर्यवार्धेरधिगर्भमस्य समागतस्यानुपमानरागात् ।
देव्याः शरीरे त्रिवलीतरङ्गा गङ्गेव लावण्यनिभादुपागात् ॥७१॥
वसुन्धराभारधुरन्धरस्य सुतस्य गर्भे समुपागतस्य ।
तदानुभावान्मणिकुट्टिमेऽपि चचाल सामं वरपादपातम् ॥७२॥
मातुः प्रमोदप्रसरैरनन्यैः पितुः प्रतापैर्विहितारितापैः ।
सामन्तमन्त्रीशमनोरथैश्च सार्धं सुखेनैष बभार वृद्धिम् ॥७३॥
गजेन्द्रमारूढवती प्रियेण धृतातपत्राचलचामरश्रीः ।
कादम्बिनी चात्र पुरि भ्रमन्ती दानाम्बुना कन्दलयामि वृष्टिम् ॥७४॥
इति प्रियाया बहुपुण्यगर्भमाहात्म्यजं दोहदमाकलय्य ।
अपूपुरत्पौरपरम्पराभिर्व्यावर्णगर्भाभ्युदयं महेन ॥७५॥
रेजे कृतैः पुंसवनादिकृत्यैः स गर्भसम्प्रीणनभावगर्भे ।
प्रशस्यसस्याङ्कुरमध्यभागा धरेव धाराधरवारिचारैः ॥७६॥
तैस्तैर्नृपोऽस्याः सुतजन्मचित्तः सर्वात्मनोल्लासमगादवन्ध्यैः ।
रसालशाखीव च दक्षिणस्याः समीरणैः सूचितसद्वसन्तैः ॥७७॥
अतुल्यकल्याणकलापसम्पत्कीर्तिप्रतापोन्नतिभिः परीतम् ।
असूत सा सूनुमनूनकान्तिं साम्राज्यलक्ष्मीकुलधाम्नि लग्ने ॥७८॥
खच्छलाद्गीतगुणालिनीभिर्बद्धा बभूवामरपुष्पवृष्टिः ।
मुक्ता कुमारं प्रति पुण्यलक्ष्म्या कटाक्षविक्षेपपरम्परेव ॥७९॥
तस्येह माहात्म्यसुधापयोधेर्डिण्डीरपिण्डभ्रममादधानः ।
नैर्मल्यमुच्चैरथ यामिनीषु पुपोष पीयूषमयूखमाली ॥८०॥ युग्मम् ।
दिशः प्रसन्नाः शरदीव नद्यो वातास्तदामोदभृतो जनाश्च ।
बभूवुरभ्रे सुरदुन्दुभीनां पयोदनादप्रतिमा निनादाः ॥८१॥

तत्र क्षणेऽभ्येत्य सुहृत् स देवः श्री**विक्रमं** विक्रमिणं प्रणम्य ।
प्रमोदयामास कथाप्रबन्धैर्विशेषतोऽशेषमनीषिहृद्यैः ॥८२॥
नितम्बबिम्बस्तनभूरिभारान्नितान्तमन्दक्रमणक्रमाणाम् ।
प्रलम्बमुक्ताफलहारयष्ट्या स्खलद्गतानामतिवेगभावात् ॥८३॥
उच्छ्वासपूर्णस्य सरोरुहाणामासेदुषीणां सविधे नृपस्य ।
वक्त्रं ततोऽभ्यङ्गजजन्मवार्ता वाचां विलासोऽजनि सुन्दरीणाम् ॥८४॥ युग्मम् ।
दिष्ट्या नरेन्द्राधिप वर्धसे त्वं श्री**प्रीतिमत्याः** सुतजन्मनाद्य ।
चन्द्रोदयेनेव सितद्वितीया तिथेर्जगत्प्रीतविलोकनेन ॥८५॥
पीत्वेति वाचं श्रुतिशुक्तिकाभ्यां सुधामिवासां विदधे प्रसादम् ।
स स्वर्णवस्त्रैर्मणिभूषणैश्च कन्दैरिवैश्वर्यमहाद्रुमस्य ॥८६॥
राज्ञस्तथान्यस्य सभाजनस्य तत्रोत्तरीयाणि मनोहराणि ।
निरन्तरस्वामिपदप्रसादश्रीशासनानीव तदा ददुस्ताः ॥८७॥
समादिदेशाथ नियोगिवर्गं सर्वत्र पुर्यां परमोत्सवाय ।
श्रियोऽनुरूपा सुतजन्मकाले न जायते कस्य महप्रवृत्तिः ॥८८॥
निरीक्षितुं नन्दनमुत्सुकोऽसौ कल्पद्रुमं जातमिवात्मगेहे ।
निवेद्यमानागमनः पुरोगैर्विशाम्पतिः सूतिगृहोन्मुखोऽभूत् ॥८९॥
द्वारेन्द्रनीलद्युतिमांसलाभिः समन्ततो वन्दनमालिकाभिः ।
रराज यद्दिव्यमहोत्सवश्रीः कपोलपत्राङ्कुरविभ्रमाभिः ॥९०॥
यूपैर्यदूर्ध्वैर्मुशलैश्च भाति कौसुम्भरागारुणवस्त्रमध्यैः ।
सपद्मरागाङ्गदबाहुयुग्मैरिवोन्नतैर्मङ्गलदेवतानाम् ॥९१॥
श्री**कुण्डला**ख्येन सुरेण तत्र यत्प्रेषिताभिर्निजसुन्दरीभिः ।
राजन्यकान्ताभिरपि प्रमोदात् प्रारब्धकर्णामृतवीचिगीतम् ॥९२॥
यस्मिन् कुमारस्[१]नपनेच्छुरभ्रगङ्गासितोल्[1]लोचमिषादिवागात् ।
यच्चन्द्रकान्तामलभित्तिभागकस्तूरिकार्द्रस्तबकैर्धितश्रि ॥९३॥
मधुव्रतव्रातनिपीयमानसौरभ्यपुष्पप्रकरं यदुच्चैः ।
भृतान्तरिक्षैर्गुरुधूपधूमैर्घनभ्रमान्नर्तिमयूरवृन्दम् ॥९४॥
प्रेङ्खोलदुच्छृङ्खलकान्तिरत्नमालावचूलावलिवर्धितश्रि ।
यदन्तरङ्गीकृतदीप्तदीपज्योतिः कुमाराङ्गमरीचि चक्रे ॥९५॥

---

१. °स्तु पनेच्छु मु. । °स्नपनेच्छु P.L. । 1. उज्ज्वलचन्द्रोदयमिषात् P. टि. ।

सर्वेन्द्रियाणामपि यत्समन्तादानन्दसाम्राज्यमिवादधानम् ।
स सूतिकावेश्म तदा विवेश विशाम्पतिः कौतुकनिर्निमेषः ॥९६॥ सप्तभिः कुलकम् ।

ससंभ्रमाथ प्रतिपत्तिपूर्वमुर्वीपतेरासनमाश्रितस्य ।
ततोऽनुजन्मानमिव स्मरस्य सादर्शयन्नन्दनमिन्दुकान्तम् ॥९७॥

तमङ्कमारोप्य निरूप्य सम्यक्सल्लक्षणैर्लक्षितकाययष्टिम् ।
अमन्यत क्षोणिपतिर्धरित्रीभारं समुत्तीर्णमिव स्वदोष्णः ॥९८॥

कुम्भस्तनीभिर्नवहेमकुम्भैः पण्याङ्गनाभिः स्नपितः सरागम् ।
स कल्पिताकल्पविभूषणश्रीः सद्यः सभामण्डपमाससाद ॥९९॥

तुरङ्गैरुत्तुङ्गै[१] रणदनणुघण्टैः करटिभिः
सुवर्णैः सद्वर्णैर्वसननिकरैः सुन्दरतरैः ।
त्वयि स्वैरं वर्षत्यधिप न शिरः केन दुधुवे
विमुच्यैकं क्षोणीभरपरवशं पन्नगपतिम् ॥१००॥

एकच्छत्रं विलसति सुखस्याद्य साम्राज्यमुच्चैः
सर्वस्यापि प्रभवति शुभोदर्कसूरिष्टिसिद्धिः ।
तैस्तैर्भावैर्भुवनसुभगं भावुकैः केन चित्रै-
श्चित्रीयन्ते सुकृतसुलभे त्वत्कुमारोदयेऽत्र ॥१०१॥

इत्थं स वैतालिकचक्रवालमुखाम्बुजप्रोल्लसितैर्वचोभिः ।
सुधातरङ्गैरिव पूर्णकर्णः स्वपुण्यलीलां परमाममंस्त ॥१०२॥

विशेषविहितश्रियं विविधदानहृष्यज्जनं
स्वबन्धुजनतोचितीकृतचमत्कृतिर्भूपतिः ।
परेऽहनि शुभे सुतं स्वकुलनन्दनं नन्दनं
जयन्त इति संज्ञया द्रुतमलञ्चकारादृतः ॥१०३॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के पुत्रजन्मोत्सवो नाम षष्ठः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. कुरङ्गै मु. । तुरङ्गै P.L. ।

सप्तमः सर्गः ॥

पुष्पदन्तरुचि कुण्डलद्वयं रत्नराजिमुकुटं च भासुरम् ।
भक्तिभूषितमनास्ततः सुरः स व्यधान्नरपतेरुपायनम् ॥१॥
तस्य भास्वदवरोधसुभ्रुवां मौलिरत्नमिव जीवितेश्वरीम् ।
अर्चति स्म स विभूषणाम्बरैर्विस्फुरत्किरणचित्रिताम्बरैः ॥२॥
उल्बणप्रणयसञ्चयाञ्चितस्तस्य राजतनयस्य चामरः ।
अङ्गदं विपदपाकृतिक्षमं स व्यधत्त भुजदण्डमण्डनम् ॥३॥
श्लाघ्यमङ्गलदशोज्ज्वलं कुलं सर्वमप्यकृत सत्क्षमाभृतः ।
सप्रसादमनसो हि देवता सून्वते तनुमतां समीहितम् ॥४॥
पूजनीयमभिपूज्य पूजया प्राज्यया सुरमनश्वरश्रियम् ।
प्रेमदुग्धजलधेरिवोर्मिभिस्तं वचोभिरवदन्नृपस्ततः ॥५॥
पुत्रजन्मविषयो मनोरथः क्षिप्रमेव सफलत्वमासदत् ।
त्वत्प्रसादवशतः सुरोत्तम ! स्यान्न वा किमिह कल्पपादपात् ॥६॥
मय्यभूस्त्वमुपकारकृत्तथा नो यथास्मि सुर[१] ! वक्तुमीश्वरः ।
भूपतेरिति निशम्य जल्पितं तं प्रणम्य स तिरोदधे ततः ॥७॥
कुण्डलामरनियुक्तदेवतापञ्चकेन परिपालितः सुखम् ।
शुक्लपक्ष इव चन्द्रमाः क्रमाद् वृद्धिमाप सुदृशोः सुधाञ्जनम् ॥८॥
अङ्कतोऽङ्कमपरं स नन्दनः क्ष्माभृतः सदसि जीववत्प्रियः ।
राजहंस इव पङ्कजन्मनः पङ्कजान्तरमशिश्रियत् तदा ॥९॥
कान्तकूर्चकचकर्षणैरसौ स्पर्शतश्चपलकोमलाङ्गजैः ।
मन्मनैश्च वचनैर्ददे पितुर्वागगोचरसुखोदयां दशाम् ॥१०॥

---

१. सुख(?) मु. । सुर P.L. ।

तत्र तत्र गमनं स्खलद्गतिक्रीडनानि सुभगानि शैशवे ।
प्रक्षणे क्षणरसेष्वनादरं चक्रिरेऽस्य वसुधाविलासिनः ॥११॥
आकलय्य सकलाः कलाः कलाचार्यतोऽपि सततोऽधिकोऽजनि ।
हन्त कौशलगुणेन धीमतां धीविलासविधवो ह्यनेकधा ॥१२॥
तेन नीरधिरिवेन्दुना ततश्चन्द्रमौलिरिव [1]शक्तिपाणिना ।
स्वर्गिणामिव पतिर्जयेन स श्री**जयन्त**तनुजन्मना बभौ ॥१३॥
उद्यदङ्गगुरुरामणीयकं कामिनीनयनमोहनौषधम् ।
प्राप यौवनमथैष पुण्यधीर्यत्त्रिवर्गपरभागभूषितम् ॥१४॥
अन्यदा तु युवराजमात्मजं श्री**जयन्त**मकृताकृतिस्मरम् ।
पर्यणाय यदथैष भूभुजां कन्यकाश्चतुररूपसम्पदः ॥१५॥
तत्र सन्ततमुदारमानसे प्रार्थना सफलतां गतार्थिनाम् ।
न त्वनङ्गवशवर्त्तिचेतसामन्यदीयमृगशावचक्षुषाम् ॥१६॥
शस्त्रशास्त्रपरभागवेदिनां प्राप स प्रतिभया धुरीणताम् ।
निर्जितेन्द्रियतया च नान्तरैर्बाध्यते स्म सुतरामरातिभिः ॥१७॥
कोऽपि विक्रमकथा तथा प्रथामाप तस्य भुजवीर्यशालिनः ।
कर्णकोटरगता यथा द्विषामादधे मनसि शल्यतुल्यताम् ॥१८॥
तेन कीर्तिलतिका तथाधिकं भूरिदानसलिलैरसिच्यते ।
तारकाकुसुमशालिनी यथा विश्वमण्डपतलेऽपि नो ममौ ॥१९॥
विक्रमक्षितिपतिर्न केवलं पुत्रशालिषु बभार धुर्यताम् ।
तेन दर्पितरिपुप्रमाथिना पार्थिवेष्वपि धरातलेऽखिले ॥२०॥
यत्र यत्र सुकुमारपुङ्गवः सञ्चचार सुभगाग्रणीः पथि ।
तत्र तत्र तमनङ्गविभ्रमात् पूजयन्ति नयनोत्पलैः स्त्रियः ॥२१॥
तस्य कापि परमौचितीगुणस्तोममुत्तमतमं व्यभूषयत् ।
यामिनीरमणरश्मिभासुरं तारहारमिव नायको मणिः ॥२२॥
पूर्वजन्मशुभवासनामृतैर्वर्धितः सुकृतकल्पपादपः ।
प्राज्ययानुपमया फलश्रिया तं तरङ्गितमुदं [१]सदाऽकृत ॥२३॥

---

१. तदाकृत मु. । सदाऽकृत P.L. । 1. कार्तिकेयेन P. टि. ।

जाड्यतः सकलविश्वदुःसहं सन्निगृह्य शिशिरं कुनायकम् ।
तज्जयोर्जित इवाथ सेवितुं श्री**जयन्त**मिनमाश्रयन्मधुः ॥२४॥

श्रीवसन्तनृपतेः समागमे कोकिलध्वनिरुदच्छलत्कलः ।
बन्दिवृन्दवदनाम्बुजान्तरं प्रोल्लसज्जयजयारवोपमः ॥२५॥

दाक्षिणात्यपवनो यथा यथा प्रासरत्प्रसृमरस्मरानलः ।
प्रेर्यमाण इव तेन भानुमानुत्तरां दिशमगात् तथा तथा ॥२६॥

केरलीकुचतटीविलासिनः कुन्तली चलितकुन्तलाञ्चलाः ।
सिंहलीवदनचुम्बनप्रियाः सञ्चरन्ति मलयाचलानिलाः ॥२७॥

तुल्यतां दयितचुम्बनोचितैः कामिनीविकचवक्रपङ्कजैः ।
भृङ्गपेयमधुभिर्यियासुभिर्वारिजैः समुदिताविवारिषु ॥२८॥

कौन्दपुष्पमपहाय जर्जरं निर्गुणं धनुरजायताधिकम् ।
चम्पकप्रसवचापमण्डलीलाभलोलुभमना मनोभवः ॥२९॥

चञ्चरीकनिकरम्बचुम्बिताश्चम्पकेषु कलिकाश्चकासिरे ।
मन्मथेन पथिकप्रमाथिना निर्मिता विषशिखा इवेषवः ॥३०॥

माधवप्रणयिना मनोभुवा मानखण्डनविधौ मृगीदृशाम् ।
कोमलोऽपि कलकण्ठकामिनीपञ्चमध्वनिरनीयतास्त्रताम् ॥३१॥

यद्विलिह्य सहकारमञ्जरीः कूजितां किमपि बालकोकिलैः ।
तद्बभार विषमेषुकार्मुकज्यानिनादपदवीं विलासिषु ॥३२॥

काननेषु [1]कुरुविन्दपाटलाः पाटला स्मरवरूथिनीमुखे ।
सर्वतो बत विभान्ति लोहिता वैजयन्त्य इव साधवोद्धृताः ॥३३॥

चञ्चरीकनिकरः कृपापरः शाखिनां शिरसि संरुवन्मुहुः ।
व्याजहार विरहिप्रमाथितां मन्मथस्य पथिकव्रजेष्विव ॥३४॥

तत्र चित्रितसमस्तकाननेऽनेहसि क्षिपितविप्रयोगिणि ।
प्राप तापकलितेषु मानिनीमानसेषु मदनोऽतिविस्तृतिम् ॥३५॥

दक्षिणानिलचलल्लताभुजां वीक्ष्य ताण्डववर्ती मधुश्रियम् ।
मन्मथेन विभुनापवर्जितानीव [2]नीपकुसुमानि रेजिरे ॥३६॥

1. पद्मरागवत्पाटलाः P. टि. । 2. कदम्बपुष्पानि P. टि. ।

क्षीरनीरनिधिचारिमञ्जुलं मुञ्चतापि करजालमुज्ज्वलम् ।
रोहिणीप्रणयिना विनिर्ममे स्वैरिणीजनमनो मलीमसम् ॥३७॥

विषययुक्तनवसुभ्रुवां सखीवृन्दमाकुलम[१]नोनुमन्दिरम् ।
पृच्छदुच्चकलकोकिलध्वनिः स्तम्भनौषधमिदं तदाभ्रमत् ॥३८॥

मारुतं शरमुपाददे स्मरः कौसुमं तमपहाय सायकम् ।
नूनमादधदनूनसौरभं यन्ममाथ मलयानिलोऽध्वगान् ॥३९॥

अध्वगप्रणयिनीषु दुर्दशां वीक्ष्यते करुणयेह मल्लिका ।
रोदतीव विपुलाश्रुभिर्भृशं स्यन्दमानमकरन्दबिन्दुभिः ॥४०॥

यद्बभूव सहकारमञ्जरीशुद्धकण्ठकलकण्ठकूजितम् ।
मानिनीनिवहमानि सन्ततेस्तत्प्रवासपटहस्फुटक्रियम् ॥४१॥

माधवेन कुसुमेषुभूपतेः क्रीडनाय कलधौतपर्वताः ।
निर्मिता इव विभान्ति चम्पका स्मेरगौरकुसु[1]मावगुण्ठिताः ॥४२॥

कामविश्वविजयप्रशस्तयः पुष्पसञ्चयविनिर्मिताक्षराः ।
चैत्रमासि नवमालिकालता लोकलोचनकृतोत्सवा बभुः ॥४३॥

स्वर्णतोरणविलासदोलयान्दोलनैः कृतगतागतैर्मुहुः ।
वीक्षितुं त्रिदिववामचक्षुषोऽभ्यासभङ्गिमिव कुर्वतेऽङ्गनाः ॥४४॥

श्याम[२]वृन्तमुपरिस्थषट्पदं किंशुकस्य कुसुमं नवं बभौ ।
स्वं निधानमिव मुद्रितं [2]जतुन्यासतः सुरभिणाधरोर्ध्वयोः ॥४५॥

किंशुकस्य शुकचञ्चुचातुरीचारिमाणि कुसुमानि रेजिरे ।
विभ्रमं मधुवधूवनश्रियो वाससां दधति शोणरोचिषाम् ॥४६॥

त्यक्तपात्रनिकरः [३]समन्ततश्छायया विरहितोऽस्मदाश्रयः ।
इत्यमूनि मधुकानि दुःखितानीव पेतुरवनीतले ततः ॥४७॥

पाटला विकचपुष्पसम्पदोऽन्यैव काचन लिपिर्विजृम्भते ।
दिक्षु वल्गति यदीयसौरभेऽन्यत्र सौरभकथैव मुद्रिता ॥४८॥

---

१. °मनो तु मन्दिरम्(?) मु. । मनोनुमन्दिरम् P.L. । २. °वृत्त° मु. । °वृन्त° P.L. । ३. समन्ततश्श्रया(?) मु. । समन्ततश्छायया P.L. । 1. आच्छादिताः P. टि. । 2. लाक्षान्यासतः P. टि. ।

माधवी विकचपुष्पलोचनैः पश्यतीव मधुभूपसम्पदम् ।
यूथिकापथमुपानयद्दृशां क्षीरसागरमिव स्वकान्तिभिः ॥४९॥
प्रेयसां नवसमागमे मधौ तत्क्षणोद्यदनुरागसागरे ।
अर्पयन्ति बकुलश्रियः स्रजं स्निग्धमात्महृदयं च सुभ्रुवः ॥५०॥
वीक्ष्य पुष्पितमशोकशाखिनं त्र्यम्बकाम्बकहुताशशङ्कया ।
उद्विलासलहरीस्तरङ्गिणीरङ्गनाः शरणिमादधे स्मरः ॥५१॥
चर्चरीष्वनुपदं विलासिनीवृन्दगीतकलपञ्चमध्वनिः ।
उल्ललास कुसुमेषुभूपतेः कोपहुङ्कृतिरिवावनीजये ॥५२॥
चर्चरीषु परमोत्सवे मधो स्त्रैणविभ्रमविलासनर्तनैः ।
कौशुकैः सरसतां नये ययुर्योगिनो दृषद एव तेऽथवा ॥५३॥
घर्मवृष्टिशिशिरैररुन्तुदाः सर्वदैव ऋतवोऽपरेऽङ्गिनाम् ।
सर्वकामदतया पुनः तया श्रीवसन्तसमयः प्रियङ्करः ॥५४॥
कस्य कस्य न तरोर्यथोचितैः श्लाघ्यपुष्पस्नपत्रसञ्चयैः ।
रामणीयकविशेषनाटके सूत्रधारपदवीं दधौ मधुः ॥५५॥
सर्वतः प्रथितरामणीयकं प्रायसो जितसमाधिवैभवम् ।
योगिनामपि किमन्यदुच्यते [1]श्रीविलाससरसावधौ मधौ ॥५६॥
गन्धलुब्धमधुपाङ्गनारुतव्याजगीतगुणपुष्पभूषणम् ।
द्वारपालविनिवेदितस्[2]तदोद्यानपाल उपभूपमाययौ ॥५७॥
नासिकापुटनिपेयसौरभैः पञ्चवर्णकुसुमैर्विनिर्मितम् ।
पुष्पकन्दुकमयं समर्पयन् **विक्रम**क्षितिपतिं व्यजिज्ञपत् ॥५८॥
त्वं कुमार इव देव साम्प्रतं श्रीवसन्तऋतुरेष राजते ।
यः प्रयाति सुमनः प्रशस्यतां विश्वजिष्णुविषमायुधोदयाः ॥५९॥
मेघमण्डलविलोकनोल्लसत्तोषताण्डवजुषः शिखण्डिनः ।
तत्र तूर्णमतिशेरतां जना दर्शनेन भवतो मधूत्सवे ॥६०॥
त्वन्निदेशवशतोऽथवा भवन्नन्दने विशति काननक्षितौ ।
तत्र नन्दनवनावनाविव स्वैरमेतु परिपूर्णतां महः ॥६१॥

---

१. स्त्री° मु. L. । श्री° P. । २. °स्ततोऽद्या(द्या)नपाल मु. । °स्तदोद्यानपाल P.L. ।

आज्ञया पितुरथ प्रथीयसा वैभवेन नलकूबरोपमः ।
प्राप चैत्ररथचारु तद्वनं नन्दनः सुवदनाभिरावृतः ॥६२॥
सानुरागहृदयं सुलोचना लोचनैर्मधुकरैरिवोच्चकैः ।
शिश्रिये स सकलाङ्गचारिमासीमसौरभविभूतिलोलुपैः ॥६३॥
गीयते स्म सुदृशां गणैस्ततस्तच्चरित्रमतिमात्रचित्रदम् ।
कौतुकादुपनतैर्यथाधिकं किन्नरैरपि शिरो व्यधूयते ॥६४॥
सर्वलोकरतिदानमात्मनो दर्शनान्नयवतो मते मतम् ।
इत्यमुष्य किल कुण्डलच्छलाच्छंसति स्मरवचोहरद्वयी[1] ॥६५॥
अस्य विद्धि सखि किञ्चनाद्भुतं लोचनत्रयमुमापतेरिव ।
एकमुल्बणविवेकलक्षणं विश्वयौवत[2]विमोहने परे ॥६६॥
भाति हारलतिकास्य वक्षसि प्रार्थितास्पदनिवासतोषतः ।
उत्तरीयकमिवेन्दुविभ्रमं नृत्यवेगवशतश्च्युतं श्रियः ॥६७॥
अस्य वीक्ष्य ललितं तथाङ्गना जल्पितं हसितमिङ्गितं गतम् ।
सानुरागमति ताः परस्परं वर्णनं श्रवणगोचरं व्यधुः ॥६८॥ चतुर्भिः कलापकम् ।
हावभावसविलासविभ्रमैस्तत्र तत्र विहिताप्सरोभ्रमैः ।
विश्वविस्मयरसं स यौवतैर्गीतनृत्यकलयान्वभाव्यत ॥६९॥
तुङ्गवंशशिखराग्रनर्तनैश्चक्रचोरविजयिभ्रमिक्रमैः ।
लोसिकातिशयदुष्करैर्नृणामाचकर्ष हृदयं समं धनैः ॥७०॥
नाटकाभिनयनैर्निरन्तरैस्तन्नदीष्णशुभपात्रसूत्रितैः ।
भूरिभङ्गिरसपाकपेशलैस्तत्र सोऽभजदपूर्वकौतुकम् ॥७१॥
विश्वविश्ववलयादुपागतैः कौतुकादिव समस्तकौतुकैः ।
स व्यधत्त जननेत्रपारणां श्री**जयन्त**युवराजशेखरः ॥७२॥
रूपयौवनविलासऋद्धिभिर्दानवर्षुकतयाद्भुतैर्गुणैः ।
तत्र तस्य सुभगं भविष्णुता कस्य कस्य न ननर्त चेतसि ॥७३॥

---

1. कामदूतद्वयी P. टि. । 2. युवतीनां समूहो यौवतं P. टि. ।

काञ्चीकाञ्चनकिङ्किणीरणरणत्कारापनिद्रस्मरं
दोलान्दोलनकौतुकं मृगदृशामालोक्य लोकोत्तरम् ।
तत्रासक्तमनाः प्रयाति नलिनीकान्तः प्रशान्तैर्हयै-
र्मन्दं मन्दमतीव वृद्धिमधिकां पुष्णन्त्यमी वासराः ॥७४॥

एते श्रीखण्डखण्डैः प्रियसुहृद इव प्रापितामोदमुद्रा
दोलाखेलत्तिलङ्गीघनजघनतटस्फारफारैः स्खलन्तः ।
कावेरीवीचिचाटुव्यतिकरसुभगम्मन्यसीमा रमन्ते
वाताः स्पर्शच्छलेन श्रवदमृतरसाश्चैत्रमैत्रीपवित्राः ॥७५॥

ज्योत्स्ना पञ्चमकोकिलध्वनिवनश्रीमण्डलाधीश्वरं
स्त्रैणप्रेमविलासहासललितैः पुष्टं महामन्त्रिभिः ।
साम्राज्यं मधुरं मधोर्मधुसखस्वाधीनसम्पद्भरं
वैराग्याञ्चितचेतसामपि चिरं केषां न रागास्पदम् ॥७६॥

स्त्रैणैः पादप्रहारैः कुचकलशतटीताडनैरीक्षणाद्यै-
[१]र्निश्चैतन्येऽप्यशोकप्रमुखविटपिनां पुष्पराजिच्छलेन ।
व्यक्तः कामानुरागः प्रसरति पुलकैः कामुकानामिवास्य
प्राज्ये राज्ये विलासातिशय इह मधौ कस्य धत्ते न चित्रम् ॥७७॥

इति बहुविधविस्मयाभिरामा नृपतिनयेन विलोकिता वनश्रीः ।
इयमतिसुमनाः प्रियेण सुभ्रूर्निजमिव रूपफलं समाससाद ॥७८॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के वसन्तवर्णनो नाम सप्तमः सर्गः ॥

• • •

१. निश्चिन्तन्ये(?)प्य° मु. । निश्चैतन्येऽप्य° P.L. ।

अष्टमः सर्गः ॥

अथ सरसमपश्यत् तत्र तां श्रीजयन्तो
युवतिनिवहदोलान्दोलनानन्दकेलिम ।
त्रिभुवनजनहृद्यां यत्र सौभाग्यभङ्गीं
भजति रतिविलासी पूर्णिमायामिवेन्दुः ॥१॥

सरभसमिह दोलान्दोलनैः कापि भाति
श्रवणयुगलखेलत्कुण्डलैः पक्ष्मलाक्षी ।
उभयतटविटङ्कप्रोल्लसच्चन्द्रसूर्या
प्रसृमरगुरुशोभा व्योमलक्ष्मीरिवोच्चैः ॥२॥

कुचकलशनिपातप्रोच्छलत्तारहार-
प्रचुररुचिवितानैर्व्योम्नि दोलाधिरूढा ।
प्रबलपवनरङ्गद्व्योमगङ्गातरङ्ग-
श्रियमिव विदधाना भाति काचिन्नतभ्रूः ॥३॥

वियति चलितदोलान्दोलिताया मृगाक्ष्याः
पटुपवनतरङ्गैरुत्तरीयेऽपनीते ।
दिशि दिशि विसरद्भिर्लोललावण्यपूरै-
र्नृहृतहृदयनेत्राश्चक्रिरे के युवानः ॥४॥

इयमिह हि सलीलान्दोलिता व्योम्नि दोला
सुभगगुणविलासा चापयष्टिः स्मरस्य ।
यदि भवति सबाणा वाणिनीभिः सदासौ
त्रिभुवनमपि जेतुं हेलयालम्भविष्णुः ॥५॥

व्रजति वियति काचिल्लोलदोलाधिरूढा
सह युवजननेत्रैः पद्मपत्रायताक्षी ।
चलति तदनु धन्यम्मन्यदीर्घप्रसर्प-
द्भुजगभुजधृतासौ किं चितैरेव सार्द्धम् ॥६॥

नवनवरसभङ्ग्याः श्री**जयन्ता**भिधान-
व्यतिकरकलगीतध्वानतानच्छलेन ।
चकितहरिणनेत्राः प्रह्वमाह्वा नयन्ति
स्मरमिव निजदोलान्दोलनालोकनायाः ॥७॥

अधरितरतिरूपं कामिनीचक्रवालं
दिशि दिशि गुरुदोलाकेलिकौतूहलैस्तैः ।
विदधदिव बभासे श्री**जयन्त**स्य नेत्रा-
मृतलहरिसपत्नैरातिथेयं प्रथीयः ॥८॥

त्वरितमथ **जयन्ती**नाथसूनुः प्रसूना-
वचनविरचनाय प्रेयसीचक्रवालैः ।
मधुरवचनवीचिप्रेरितः सञ्चचार
प्रिययुवतिवशे वा किं न यूनां मनांसि ॥९॥

करतलपरिसर्पत्ताम्रकान्तिच्छलेन
प्रबलघुसृणपङ्कैरर्चनं संविधाय ।
अभिनवतरुलक्ष्म्याः प्राज्यसौरभ्यपुष्पा-
वचयविरचनायां चातुरी चक्रिरे ताः ॥१०॥

रभसतरलिताभिस्ताभिरुच्चीयते स्म
स्मितकुसुमसमूहस्तत्र बालद्रुमाणाम् ।
तदनु करजनिर्यत्कान्तिपीयूषवर्षैः
[1]क्षतकृत इव तापः शान्तिमानीयते स्म ॥११॥

कुसुमशरनरेन्द्रस्यायुधोपायनानि
[2]प्रगुणयितुमिवैकाकामिनी पुष्पजातम् ।
त्वरितमवचिकायाक्रम्य रम्यस्तनान्तैः
शिखरिशिखरशाखाशेखरेभ्यः सुखेन ॥१२॥

---

1. नखव्रणैः कृत इव P. टि. । 2. मज्जयितुं P. टि. ।

भ्रमररवमिषेणालापपीयूषवर्षाः
  स्मितरुचिरतरस्याः सौरभेणाभिरामाः ।
इह हि सुमनसोऽपि स्त्रैणजात्या समाना-
  स्तदपि समुदमूल्यं ताभिरुद्यन्मदाभिः ॥१३॥
प्रसृमरमकरन्दोद्दामलक्ष्मीनिवासे-
  ऽनुपमकुसुमकोशे लुप्यमाने समन्तात् ।
नरपतिरमणीभिः कोऽप्यलीलां विराव:
  समजनि हृतचित्तः को न वा पूत्करोति ॥१४॥
गगनतलतरङ्गत्तुङ्गगौराङ्गनाभिः
  क्षितिधवयुवतीनां द्रागलक्ष्मीकृतेषु ।
अवचयविधिरासीच्चम्पकेषु स्मितेषु
  भ्रमरमिथुनलीलालीनतालोकनेन ॥१५॥
चरणकमलमेकं पादमूले सहेलं
  मृदुभुजयुगलं च स्कन्धदेशे निवेश्य ।
सरससुरतकेलिप्रोक्तमार्गेण काचित्
  प्रियमिव तरुमुच्चैरारुरोहायताक्षी ॥१६॥
अलिकुलरमणीयैर्मांसलः पुष्पजातैः
  सरभसमधिरूढः केसरः सुन्दरीभिः ।
त्रिभुवनसुभगाभिः पुष्पचापस्य पुण्यैः
  फलित इह नवीनः कल्पशाखीव रेजे ॥१७॥
मधुकलसमनाभिं स्फारसौरभ्यसारं
  कुसुमनिवहमेतां यं गृहीतुं प्रयान्ति ।
तदभिरुचितवासैस्ता अदृश्यन्त भृङ्गैः
  परपरिभवकारी कः किल प्रीतिमेति ॥१८॥

तरुशिखरगतायास्तत्र कस्याश्चिदुच्चै-
मर्रकतमणिरोचिर्मेचका काययष्टिः ।
विकसितसितपुष्पैर्बिम्बितैर्द्योतते स्म
स्फुरितरुचिरतारा व्योमवीथीव रात्रौ ॥१९॥

कुसुममधिरसान्द्रैरावृतं तत्र पत्रैः
परमपरिमलाढ्यं सस्वनं सञ्चरद्भिः ।
मधुकरनिकुरम्बैः कः पिबेत्यावचिक्ये
भवति हि मलिनानां सङ्गमो भङ्गहेतुः ॥२०॥

कुवलयदलनेत्रां पक्वनारङ्गनव्य-
त्वगुदितरसधाराक्षेपतो व्याकुलाक्षीम् ।
विदधदथ **जयन्तो**ऽन्यां चुचुम्बे तदग्रे
गुरुरिह चतुरत्वे कामदेवोऽस्य नूनम् ॥२१॥

अतिचतुरतयैकाः शाखिशाखाशिखासु
स्मितबहुविधपुष्पाकाङ्क्षया चञ्चलाक्ष्यः ।
द्रुतपदमनिरोहन्ति स्म तत्पादशङ्का-
परिकलनभुवस्तां श्री**जयन्तं** भियस्तु ॥२२॥

कुचकलशनितम्बस्तम्बभारेण नम्रा
स्खलितगतिपदाब्जा बालवृक्षात् पतन्ती ।
त्वरितमथ भुजाग्रे कापि कान्तेन दध्रे
धुरि तु सुभगकान्ताचक्रवालस्य बाला ॥२३॥

तरुणतरतरूणामात्तपुष्पास्तरुण्यः
करनखशिखराणां शोणकान्तिच्छटाभिः ।
विदधुरिव कृतज्ञास्तत्प्रवालद्रुमत्वं
फलति सहृदयेषु क्षिप्रमेवोपकारः ॥२४॥

उदतरदवचीयस्त्रैणमाशु द्रुमेभ्यः
कुसुमपटलिमाढ्यं भावुकं सौरभेण ।
व्रजति किमु न नाशं वैभवं कुस्थितीना-
मिति वददिव नादैर्मञ्जुमञ्जीरकाणाम् ॥२५॥

तपनकिरणजन्यप्रौढसंतापशान्त्यै
मृदुशिशिरसुगन्धैर्मारुतस्यार्पिताङ्‌ग्यः ।
हिमसमकुसुमानां भूषणैर्भूषितास्ताः
क्षणमतुलविलासा व्यश्रमन्नश्रमायाम् ॥२६॥

बहुविहगनिनादैर्बन्दिवृन्दैरिवोक्ते
विकटविटपवीथीच्छायया शीतमार्गे ।
पृथुसरसि स हंसीमण्डलेनेव हंसः
समचरदथ तस्मिन् सार्द्धमन्तःपुरेण ॥२७॥

चुलुकमनुकरोति स्वच्छमच्छोदमग्रे
भजति न महिमानं यस्य पम्पासरोऽपि ।
परिभवपदमर्ते[1](?)मानसं श्रीविवादैः
स्पृहयति च विभूतेस्ताण्डवं दुग्धसिन्धुः ॥२८॥

दिनकरपरितप्ता दिग्गजा वारिकेलौ
दधति खलु [2]यदन्तःपूतरीपोतशङ्काम् ।
कुलिशमयविमुक्ता बालशैवालवल्ली
किशलतटकुटीरे यस्य चास्थुर्नरन्द्राः ॥२९॥

लसति गुरुतरङ्गालिङ्गितव्योमरत्ने
प्रतिफलनमिषेणाम्भोदमाला च यत्र ।
अमृतरसमिवोच्चैः पातुकामा निकामं
परिहृतदहनाभक्षारनीरार्णवाम्बु ॥३०॥

---

१. °मीर्त्ते(?) L. । २. [न]यन्तः मु. । यदन्तःपू° P.L. ।

मधुकरनिकुरम्बैर्बम्भ्रमद्भिः समन्ता-
दुपरि परिमलाद्यैः स्मेरपद्मासनस्था ।
अभिनवशिखिपिच्छच्छत्रशोभाभिरामाः
प्रवरपयसि यस्मिन् राजहंसा ललन्ति ॥३१॥

विकसितसितपद्मैर्वर्मितं वारि यस्मि-
न्नधरितनवमुक्ताचूर्णतुल्यं विभाति ।
फणिपतितनुभासां चक्रवालं धरित्री-
वलयकुतुकवीक्ष्योत्कण्ठयेवावतीर्णम् ॥३२॥

भयभरशिथिलाङ्गाद्राद्गुणा ग्रस्यमाना-
त्कथमपि पतिताधश्चन्द्रतश्चन्द्रिकेयम् ।
गगनपतनदुःखात् क्रन्दमानेव यस्मिन्
गुरुलहरिविरावैर्लक्ष्यतेऽम्भोमिषेण ॥३३॥

रमण इव सहेलं श्री**जयन्ते** पुरस्थे
कुवलयनयनैः श्रीर्यत्र तं पश्यतीव ।
पवनचलित[1]वीचीबाहुभिर्नृत्यतीव
भ्रमरविरसनादैस्तद्गुणान् गायतीव ॥३४॥

[2]मधुरसविभवेन स्पर्द्धते नो धराग्रै-
ररुणिमसुकुमारत्वेन [3]पाणिप्रवालैः ।
कमलवनमिती[4]वासूययोत्पाटयन्ती-
रविशदथ **जयन्त**स्ताः पुरस्कृत्य तत्र ॥३५॥

मधुभिरिव विवृद्धैः पुण्यलावण्यपूरै-
रलिभिरिव विलोलैर्लोचनैश्चाप्तशोभैः ।
पयसि विदधुरास्यैः [5]कण्ठदघ्ने तदानी-
मपरकमलखण्डाडम्बरं तास्तरुण्यः ॥३६॥

---

1. कल्लोल P. टि. । 2. मकरन्दरसमाहात्म्येन P. टि. । 3. करपल्लवैः P. टि. । 4. इर्ष्यया P. टि. । 5. कण्ठप्रमाणे P. टि. ।

अथ करजलयन्त्रैर्वारिपूरं किरद्भिः
स्फुरति वियति वर्षाडम्बरेऽन्योन्यमुच्चैः ।
जलललितिषु तासां प्रीतिवल्लीविलासं
कलयति स च शोषं मानमुद्राजवासः ॥३७॥

शुचिरुचिरुचिमुक्ताहारसौभाग्यभङ्गीं
विदधति जलधाराः कण्ठपीठे लुठन्त्यः ।
विकटकुचतटान्तःस्फारकर्पूरपूर-
प्रभवमकरिकाणां विभ्रमं चाङ्गनानाम् ॥३८॥

मुखकमलविसर्पद्भूरिसौरभ्यलुभ्यद्-
भ्रमरनिकरकल्पे कुन्तलानां कलापे ।
विकचविचकिलश्रीस्फूर्जितं तर्जयन्ति
स्मितनलिनमुखीनां कान्तमुक्ताम्बुभाराः ॥३९॥

तरति हृदि वहन्ती विश्वविश्वम्भराया
भरमपि भुजदण्डैर्बिभ्रतं प्राणनाथम् ।
सरसि जलमगाधं कापि कान्ता न चित्रं
पृथुतरकुचतुण्डीडम्बरालम्बना हि ॥४०॥

पयसि लघु निलीनः कौतुकेनापकर्ष-
त्परिहितसि[च]यान्तं दक्षयालक्षि कान्तः ।
तदनु च स तयोक्तः कोऽपि चौरोऽयमेवं
सरसविधि बबन्धे बाहुपाशेन सद्यः ॥४१॥

क्वचन जघनबिम्बे क्वापि तुङ्गस्तनान्ते
क्वचिदपि मुखपद्मे क्वापि कण्ठेऽम्बुपूरम् ।
प्रगुणितकरयन्त्रैरक्षिपत् प्रेयसीनां
करकमलमिवायं कामकेलौ विलासी ॥४२॥

बहुविधजललीलाकौतुकैः प्रीतिचित्ताः
पथमनुसृतवत्यः श्री**जयन्त**स्य सर्वाः ।
जलनिबिडदुकूलव्यक्तनिम्नोन्नताङ्ग्यः
सरसमुदरसंस्ताः श्रीविलासात् सरस्तः ॥४३॥

प्रसरदगुरुधूमाध्यासितैः केशपाशै-
मुर्खशशधरदूरोत्सारितध्वान्तकल्पैः ।
शुचिरुचिरदुकूलैर्मण्डनैश्चानुकूलै-
रधितटमभिरामास्तस्थुरस्यैव रामाः ॥४४॥

तदनुमकरकेतोः केलिशैलानुकारं
सकलवरविलासोद्दीपनं श्री**जयन्तः** ।
निजसदनमदापत्तत्र तातं च भूपा-
लिकतिलकनिवेशोच्चित्रितां किं ननाम ॥४५॥[1]

पितुरथ ललितैस्तैस्तोषपीयूषवर्षं
विदधति युवराजे तत्र सन्ध्याविरासीत् ।
प्रगुणयितुमिवोच्चैः स्फारशृङ्गारभङ्ग्या
कुवलयदलनेत्राः सङ्गमाय प्रियाणाम् ॥४६॥

दधति दश दिशोऽथ स्निग्धसन्ध्याभ्रशोणा
विविधविहगराजीकूजितो जागरूकाः ।
मसृणघुसृणभासां भूपतेः सुन्दरीणां
प्रतिकृतिमिह सिञ्जन्मञ्जुमञ्जीरकाणाम् ॥४७॥

प्रथम[2]मुदयशैले मौलिमाणिक्यकान्ति-
स्तदनु गगननद्यां स्वर्णपद्मोपमोऽभूत् ।
रविरपरगिरिश्रीभालकालेयबिन्दु-
द्युतिरथ [3]वसुरन्तः स्युः क्व नो मण्डनाय ॥४८॥

अथ दिवसमशेषं रत्नगर्भां विलोक्य
प्रविशति [4]दिननाथस्तत्र रत्नाकरान्तः ।
समधिकतररागालिङ्गितः श्री**जयन्तः**
प्रतिमपुरुषरत्नालोकते कौतुकीव ॥४९॥

---

१. ४५ क्रमाङ्कश्लोको मुद्रिते नास्ति सम्पा. । २. °मुदयशीले मु. । °मुदयशैले P. । °मुदयशैलो L. । ३. वमुरन्तः स्फु क्व नो(?) मु. । वसुरन्तः स्युः क्व नो P.L. । ४. दिननाथः सूत्ररत्नाकरान्तः मु. । दिननाथस्तत्र रत्नाकरान्तः P.L. ।

सुरकरिधुतगङ्गाशीकराकारजैत्रै-
रथ कतिपयमात्रैस्तारकैर्व्योम कीर्णम् ।
श्रयति भुवनलक्ष्मीः सूत्रितोद्दाममल्ली-
मुकुलशबलितान्तः खेलधम्मिल्ललीलाम् ॥५०॥

विशविशदभविष्यच्चन्द्रिकावल्लिबीजै-
रिव गगनमशेषं तारकैस्तारकान्ति ।
स्मितकुसुमसमाजोत्तंसितैरिन्द्रनीलो
पलशकलशमुत्थैः कुट्टिमैः साम्यमाप ॥५१॥

कलितमिव तमालैः कुन्तलीकुन्तलाली-
रुचिभिरिव तताभिश्चुम्बितं विश्वविश्वम् ।
स्थगितमिव समन्तादञ्जनै राजपट्टै-
र्घटितमिव चकासे व्याप्तमिद्धैस्तमोभिः ॥५२॥

अभिनवमृगनाभी(भि)पङ्कक्लृप्ताङ्गरागा
भ्रमररुचिदुकूलैर्वेषमुद्रां दधानाः ।
मरकतकृतभूषाः पक्ष्मलाक्ष्यः सलीलं
रमणमभिसरन्ति स्वैरमिद्धेऽन्धकारे ॥५३॥

सपदि दधति जातैकातपत्रं प्रभुत्वं
जगति तिमिरराजे लुप्तभूभृत्समाजे ।
तरणितरुणवीरैस्तैरवस्कन्दहेतो-
रिव बहुविशिखाढ्यैर्भूरिदीपैरदीपि ॥५४॥

तिमिरपटलयोगं हर्तुकामो जगत्या-
स्तदनु च नयनानामौषधीशः क्रमेण ।
अमृतमयशलाकासन्निभां मन्दमन्दं
रुचिमुचितकलाभृत् तत्र चिक्षेप दक्षः ॥५५॥

क्षितिपरिभवहेतुध्वान्तसन्तानकोपा
दिवसमधिकरागं मण्डलं तत्र राज्ञः ।
निचितमिव चकोरीचक्षुषां वा मयूखै-
रुदयशिखरिचूडां चुम्बमानं चकासे ॥५६॥

क्षणमदधत पूर्वाशावधूवक्त्रपद्मे
घुसृणतिलकलक्ष्मीडम्बरं चन्द्रबिम्बम् ।
तदनु किरणमुक्ताजालकस्फीतशोभं
मदनधरणिभर्तुः पुण्डरीकश्रियं च ॥५७॥
अभिदुरतिमिरौघम्लेच्छसङ्गाशुचित्वं
प्रशमयितुमिवाशु व्योमनि व्योमलक्ष्म्याः ।
विनिहितमिव रेजे पावनं गाङ्गमम्भः
शशिकलशविसर्पच्चन्द्रिकाचक्रवालम् ॥५८॥
तिमिररिपुजयाय प्रस्थितस्याथ राज्ञो
रुचिरकिरणवीरैः प्रोल्लसद्भिः समन्तात् ।
जगदखिलमकारि क्षिप्रमेवाविपक्षं
किमिव वसुमतां न क्ष्मातले साध्यमस्ति ॥५९॥
सह तिमिरभरेण स्वैरिणीनां प्रमोदः
प्रशममगमदुच्चैश्चन्द्रिकायां लसन्त्याम् ।
चतुरतरचकोरप्रेयसीभिः सहाभू-
त्त्रिभुवननयनां किं च पीयूषपानम् ॥६०॥
दधति मुदमुदारां क्वापि चञ्चच्चकोरी-
ध्वनिविघटिततन्द्राश्चन्द्रिकायां चकोराः ।
क्वचिदरतिमयं ते चक्रवाकाः सशोकाः
सुखमसुखमिह स्यादात्मकर्मानुरूपम् ॥६१॥
मदकलकलकण्ठीकोमलः कालिमासौ
रजनिरमणबिम्बे लक्ष्यतेऽन्तर्निलीनः ।
प्रसभमभिरहस्यध्वान्तभूभर्तुरेत्य
श्रित इव युवराजः प्राणितत्राणहेतोः ॥६२॥
भुवनमपतमिश्रं सर्वतोऽपि प्रपेदे-
ऽभ्युदयमुदितराज्ये कौमुदीजीवितेशे ।
तदनु च कुसुमेषोर्मार्गणैः पञ्चसङ्ख्यै-
रपि भुवनविजित्रैर्लक्ष्यतां को न नीतः ॥६३॥

तिमिररिपुमयस्य प्रौढिमुल्लास्य दूरं
कुवलयरमणीयां चन्द्रिकासम्पदं च ।
अपरदिशि चचाल क्षोणिपालायमानः
कृतसकलविधेयो यामिनीकामनीशः ॥६४॥

विगलितवसुशोभावैभवं स्वं विदित्वा
तदनु शिशिररश्मिर्जातविच्छायकायः ।
अपरगिरिशिरोभिः काममन्तर्हितोऽभू-
द्विघटितविभवानां स्फूर्जितं ह्रीपदं हि ॥६५॥

अनवरतमखण्डं मण्डलं निष्कलङ्कः
प्रथयति कमलानां काममुन्निद्रतां च ।
अयमिति परिभाव्य क्ष्मापते**र्विक्रम**स्य
प्रविशति हिमरश्मिर्लज्जयेवाम्बुराशिम् ॥६६॥

अथ सरसविनोदैः प्रीतिमुद्भाव्य देव्या
[1]निधुवनरसमुद्रानिद्रया मुद्रिताक्षः ।
[2]रतिपतिरिव रत्या गाढमालिङ्गिताङ्गः
क्षणमिव रजनीं स क्षोणिपालो निनाय ॥६७॥

नागानां क्रमशृङ्खलाखणखणध्वानैः प्रबोधक्षणे
संपत्सुन्दरमन्दुरोदरचर[१]दृप्ताश्वहेषारवैः ।
माद्यन्मङ्गलतूर्यवर्यनिनदप्रोद्दामलीलायितैस्
तस्य क्षोणिपतेः प्रियेव चतुरा निद्रामुचल्लोचने ॥६८॥

मानोत्तानतया सखीषु कलुषाः प्रेङ्खोलरोषाश्चिरं
दूतीषु स्वयमानतेऽपि दयिते याश्चक्रिरे वक्रताम् ।
ताः प्रातश्चरणायुध[२]ध्वनिनिभादाज्ञामिवाप्य स्मर-
क्षोणीशस्य समुत्सुकाः प्रियपरीरम्भं स्त्रियस्तन्वते ॥६९॥

विस्मेराम्भोजराजीमधुरमधुरसप्रातराशाभिलाषा-
द्यावद्भृङ्गानुयाताः सुरभिसुमनसः पादपान्नर्तयन्तः ।
प्रातः शास्त्रेषु मान्या मदननरपतेर्वान्ति वातास्त एते
रत्यन्तक्लान्तवातास्तनतटघटितस्वेदमास्वादयन्तः ॥७०॥

---

१. दृप्ताश्व हेषा° मु. । दृप्ताश्वहेषा° P. । २. °ध्वनिमि° मु. । ध्वनिनि° P.L. । 1. आलिङ्गनादि-संभोगरसः P. टि. । 2. कन्दर्प्प इव P. टि. ।

माद्यन्मण्डलचक्रवालकलितं स्थेयः सुखश्रीकरं
सङ्ख्यातीतरथाश्च वैभवपदं नक्षत्रलोपावहम् ।
शङ्के सूरमपूर्वमीक्षितुमयं त्वं कौतुकीवाधुना
पूर्वक्ष्माधरमारुरोह नृपते पाथोजिनीवल्लभः ॥७१॥

मद्वल्लभां कैरविणीमुपेत्य चुम्बन्त्यमी रागवतेति राज्ञा ।
आमोचयत्यङ्कजगुप्तिन[१]द्धान् मित्रः प्रभाते वसुभिर्द्विरेफान् ॥७२॥

द्वारे तिष्ठति ते नरेन्द्र सुभग ! श्रीराजितं राजकं
सेवां कल्पतरोरिवेप्सितफलां हर्षाच्चिकीर्षच्चिरम् ।
सद्यो भूषयितुं तदर्हसि मणिभ्राजत्सभामण्डपं
जज्ञे मङ्गलपाठकोदितगिरामित्थं विलासस्ततः ॥७३॥ पञ्चभिः कुलकम् ।

स्मरविलसितवर्यां तां परित्यज्य शय्यां
करतलमवलम्ब्य स्वप्रतीहारिकायाः ।
जयजयजयशब्दैः सार्धमुत्थाय भेजे
[२]प्रचुररुचि सभायां रत्नसिंहासनं सः ॥७४॥

अथैत्य विनमच्छिरोमुकुटकोटिरत्नाङ्कुर-
स्फुरत्किरणकोरकोत्करकरम्बिताङ्घ्रिद्वयम् ।
क्षमायुवतिवल्लभैः सकलराजलोकैः
समं स विश्रुतपराक्रमः प्रणयतः प्रणेमे प्रभुः ॥७५॥

दृशा प्रसादाञ्चितमिक्षितास्ते प्रभोः पुरस्तादुचितासनस्थाः ।
चक्रुः श्रियां धाम्नि तदास्यचन्द्रे लीनं चकोरोपमयात्मचक्षुः ॥७६॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के दोलाविलासपुष्पावचयजलकेलिसूर्यास्त-चन्द्रोदयोनामाष्टमः सर्गः॥

● ● ●

---

१. °नद्वान् मु. । नद्धान् P.L. । २. प्रचर° मु. L. । प्रचुर° P. ।

नवमः सर्गः ॥

अथ क्षमां **विक्रमसिंह**भूपतेः प्रशासतः स्वर्गमिवापरेशितुः ।
दधौ **जयन्तः** स्वपितुश्चमत्कृतिं सदा नवश्रीपरिवर्द्धनक्रमैः ॥१॥
सदोदयैस्तस्य विभूतिसञ्चयैः पचेलिमैः पुण्यतरोः फलैरिव ।
उपायनीभावमुपागतैः स्वयं न कश्चमत्कारमपारमभ्यगात् ॥२॥
परेद्यु विद्योतितसर्वदिङ्मुखे कृतासनो रत्नमयासने नृपः ।
जयन्तमुख्यैः परिवारितो जनैर्ददर्श कञ्चिद् गजराजमग्रतः ॥३॥
समाययौ यस्य मिषेण जङ्गमः क्षमाभृतस्तस्य हिमाचलः किल ।
समुन्नतिं द्रष्टुमिवातिकौतुकादनन्यसाधारणतामुपेयुषीम् ॥४॥
यदीयकुम्भस्थलतल्पशायिनीस्रवन्मदाम्भस्तटिनीतटाश्रितैः ।
मधुव्रतैः सान्द्ररुतैः कदाचिदप्यवापत स्वापसुखं समुद्रजा ॥५॥
उदारजाम्बूनदभूरिभूषणैर्ज्वलन्मणिश्रेणिशिखाविभूषितैः ।
क्षपा क्षणोल्लासि महौषधीरुचिं हिमाचलं गौरवपुर्जिगाय सः ॥६॥
स्मरार्तकान्तानयनाञ्चलावली चलाचलेन श्रवणद्वयेन यः ।
बभौ नभोलङ्घनलोलपक्षवानिवेन्द्रहस्तीन्द्रयुधे कृतोद्यमः ॥७॥
विसारिसिन्दूरपरागपिञ्जरं समुन्नतं कुम्भतटं च धारयन् ।
पिशङ्गशृङ्गस्य नवार्ककान्तिभिर्बिभर्ति यः पूर्वमहीभृतः श्रियम् ॥८॥ कुलकम् ।
तदन्तरे श्रोत्रसुखैकपारणामिवादधद्भूमिपतेर्जनस्य च ।
वचो वरादित्युदियाय दैवतं तवैष भावी खचरेश्वरः सुतः ॥९॥
शुभोदयादस्य वशंवदात्मना मयार्पितोऽत्रैष चकास्तु कुञ्जरः ।
उदन्वता श्रीकुचकुम्भलालिते हरेर्यथा वक्षसि कौस्तुभो मणिः ॥१०॥
अयं गजः **सिंहल**देशभूपतेरभङ्गुरैस्तैः सुकृतैः समाहृतः ।
गृहाङ्गणं प्राप मम प्रभावतो गृहाण तं भो निगृहाण विद्विषः ॥११॥

शशाम यावत्तदमानवं वचो महीपतिस्तावदिभेन्द्रमात्मना ।
सुगन्धधूप[1]प्रसवैरपूजयज्जयास्पदं चक्रमिवाशु चक्रभृत् ॥१२॥
[2]वचोहरः **सिंहल**मेदिनीपतेरथागम**द्विक्रमसिंह**भूभुजः ।
सभां प्रतीहारगिरा सुरेशितुः सभापि यस्याः समुपैति नोपमाम् ॥१३॥
नृपं प्रणम्यैष कृतासनोऽवदत् पयोदगम्भीरगिरा वचोहरः ।
त्वदन्तिकं प्राप मम प्रभोः करी सरोवराद्धंस इवापरं सरः ॥१४॥
समञ्जसं यज्जयकुञ्जरः स नस्तनोति नेत्राम्बुजकौतुकं तव ।
अवैमि तस्मिन्न च लोभसम्भवं पयःप्रवेशे कतमा स्पृहाम्बुधेः ॥१५॥
सुहृत्त्वमाविष्कुरु **सिंहलेश्वरे** त्वमत्र तत्प्रेषणतो विशेषतः ।
विजृम्भतां निःस्पृहणीयतोद्भवं यशस्तवात्यद्भुतपुण्यजं हि ते ॥१६॥
गजेन्द्ररत्ने गृहमागते स्वयं महीभुजः कस्य मनो न लुभ्यति ।
तथापि हेयः स बलीयसस्त्वया न सुन्दरः क्वाप्यसमानविग्रहः ॥१७॥
विपत्तये वल्गति लोभसम्भवः क्षमाभुजां दाव इव क्षमारुहाम् ।
प्रमादतस्तत्र कृतोऽपि स त्वया समुच्यतां नीतिवधूविलासिना ॥१८॥
रदप्रभाणां मिषतः प्रकाशयन्नृपोऽपि नैर्मल्यमिवात्मचेतसः ।
वचोभिरुन्निद्रमना ययानुगैर्वचोहरस्योत्तरयाम्बभूव सः ॥१९॥
इमां यदस्मासु स **सिंहलेश्वरः** प्रभुस्तव स्नेहविशेषवर्मिताम् ।
उवाच वाचं तददर्शतामुना छटास्वसौजन्यमहोदधेरियम् ॥२०॥
ममाङ्गणालङ्करणं करीश्वरः सहेलमागत्य बभूव यः स्वयम् ।
तथार्पितो देवतया प्रसन्नया स दीयते चेल्लघुता तदा न किम् ॥२१॥
सुहृद्वृतः प्रेषयितुं न युज्यते ममेभराजस्तव मेदिनीपतेः ।
न चेदिदं प्रेषयतां स सम्प्रति स्वकीयराज्यं सममृद्धिभिः सुहृत् ॥२२॥
नयागते वस्तुनि राज्यभूषणे समर्पिते दूतमुखेन कस्यचित् ।
रणाक्षमत्वप्रभवा हि भूभुजां भवेदकीर्तिर्न कथं प्रथीयसी ॥२३॥
मुमोच यं(अयं) दिव्य[१]गजेश्वरः स्वयं भविष्णुसाम्राज्यवियोग[२]सूचकः ।
[३]प्रभोऽस्तु वा पुण्यबलस्य तस्य का बलिष्ठतैवं कतमश्च विग्रहः ॥२४॥

---

१. गजेश्वरं मु. । गजेश्वरः P.L. । २. सूचकम् मु. । सूचकः P.L. । ३. प्रभोस्तवापुण्य-बलस्य P.L. । 1. पुष्पैः P. टि. । 2. सन्देशहारकः P. टि. ।

प्रसेदुषी यस्य बभूव देवतार्पितद्विपेन्द्रा स बलीयसां धुरि ।
मदोद्धतः सूत्रजिघृक्षयान्धधीरयुक्तलोभः पतिरेव तावकः ॥२५॥
जगाद दूतः पुनरात्मनायकप्रभुत्वशंसीति यथा धराधव ।
असङ्ख्यहस्तीन्द्रवतोऽपि हस्तिनः परे ग्रहे ते कतमो ममाग्रहः ॥२६॥
मृगेक्षणानां सरसं समागमे स कण्टकत्वं[१] न तु राज्यसम्पदः ।
भविष्यतीतस्तु वदन्त्युपायनात् प्रसेदुषः **सिंहलभूभुजं** गतः ॥२७॥
न किञ्चिदूनं करिणामुना विना प्रभोर्मदीयस्य तथापि स द्रुतम् ।
ग्रहीष्यते तं हठतस्तवाऽधियः श्रिया सहासह्यरुषां धुरन्धरः ॥२८॥
नरेन्द्र बुध्यस्व धियात्मनोऽथवा महेन्द्रमन्त्रिप्रतिमस्य मन्त्रिणः ।
मम प्रभो प्रेषय कुञ्जराधिपं व्रजास्य कोपार्चिषि मा पतङ्गताम् ॥२९॥
तरङ्गितान्तःपृथुकोपपावकारुणेक्षणेन क्षितिपेन नोदितः ।
भ्रुवा **जयन्तो**ऽथ वचस्विनां गुरुर्जगाद तं दूतमभूतसम्भ्रमः ॥३०॥
महानिधीनामधिपोऽपि चक्रभृन्नयागतं वस्तु न जातु मुञ्चति ।
मतङ्गजस्यास्य मिषात् स्वमन्दिरे रमा प्रविष्टा क्रियते कथं बहिः ॥३१॥
विभोर्ममाजौ विषमायुधाधिकप्रहारपात्रीकृतविग्रहस्तव ।
भविष्यतीशो नवसङ्गमे वधूजनो यथोत्कण्टककम्पसाध्वसः ॥३२॥
द्विषो न पोष्याः प्रणिपातमन्तरा निजैः पदार्थैरिति भूभृतां नयः ।
न जातु तेषां तमपश्यतां[1] भवेज्जनाद्विशेषः फणिदुग्धपायिनः ॥३३॥
मदेन मत्तस्तव मेदिनीपतिर्दृढं ततोऽस्याजनि मन्दता धियः ।
गिरोऽप्यसभ्याः प्रचरन्ति ताः परं यतः कृतोत्साहपरम्पराः परे ॥३४॥
मयि द्विपानर्पणसम्भवाः क्रुधस्तवैव नाथस्य विनाशहेतवः ।
स्वतः प्रसूता निधनं धनञ्जयज्वलच्छिखाः किं न नयन्ति शाखिनम् ॥३५॥
न लभ्यते सद्मसमाश्रितः स्वयं महात्मनां नीतिरियं गरीयसी ।
पुरापि मैनाकमवाप वीक्षितुं न गोत्रभिद्वारिधिमध्यमाश्रितम् ॥३६॥
सुमेरुमाखोः खनतः[२] खनित्रतां खरागदंष्ट्राशिखरैरुपागतैः ।
न दन्तभङ्गादपरं फलं यथा तथा द्विषामप्युपसर्पितामिह ॥३७॥

---

१. कण्ठ॰ मु. । कण्ट॰ P.L. । २. खनितः मु. । खनतः P.L. । 1. प्रणिपातं P. टि. ।

निशम्य निन्दामथ भर्तुरात्मनः परिस्फुरत्कोपभरारुणेक्षणः ।
जगाद दूतः क्षितिनाथनन्दनं प्रकम्पसम्पक्वलितोत्तराधरः ॥३८॥
निपीड्य दोर्दण्डबलेन तत्प्रभुद्विपाधिराजं सह राज्यसम्पदा ।
न यावदादास्यति तावदस्य ते प्रभोः प्रतीतिर्न भविष्यति ध्रुवम् ॥३९॥
द्विधापि बालोऽसि कुमार निश्चितस्त्वमज्ञतोद्गारगिरां प्रपञ्चतः ।
अगण्यदोषो विदुषां ततोऽधुना स्वमाननं मुद्रय मौनमुद्रया ॥४०॥
गताग्रहस्त्वं जय कुञ्जरां पुरो विधाय सर्वस्वमुपायनीकुरु ।
प्रसादनायास्य जिजीविषुर्यदि प्रसेदुषो राज्यमितो लभस्व ॥४१॥
गिरा तदारुन्तुदया तदार्दितः सूतः स दूतस्य जगाद भूपभूः ।
हरिः स कूपस्य परं यदीयया कुशिक्षया ते सजलातिशायवाक् ॥४२॥
मुधात्र किं ताण्डवडम्बरैर्गिरां मदीयभूभृद्बलवल्गु वल्गितम् ।
सितासिधाराम्बुनिमज्जितारयो निवेदयिष्यन्ति महाजिभूमयः ॥४३॥
हरेर्मदीशप्रहितास्त्रदुःसहे रणक्षणे दर्शनिशीव चन्द्रमाः ।
अवस्थितिं नो कलयापि लास्यतीत्यवेत्य तस्मै विनिवेदय द्रुतम् ॥४४॥
सदात्यया वह्निरिव क्रुधा ज्वलन् समेत्य नत्वा च हरिं नरेश्वरम् ।
मुखस्य विच्छायतयैव सूचयन् व्यजिज्ञपत्कार्यमसिद्धमात्मनः ॥४५॥
नृपाधिराज द्विपराजमञ्जसा न मुञ्चते हन्त कथञ्चनापि सः ।
फणीश्वरः स्फारफणामणिं क्वचिज्जहाति जीवन्न हि दर्पदुर्द्धरः ॥४६॥
रिपोः स्वरूपं विनिवेदयिष्यति स्फुटार्थमेतन्मयि मा रुषं कृथाः ।
महीभृतां सत्यगिरो हि सेवकाः प्रसादपात्रं पुरतो हितैषिणम् ॥४७॥
परत्र वीरे नरवीर का कथा न शङ्कते जातु पुरन्दरादपि ।
प्रचण्डदोर्दण्डबलावलेपतस्तृणाय न त्वामपि मन्यते प्रभोः ॥४८॥
न पुण्यलक्ष्मीजरसेव जर्जरा तवेश ! रक्षासु विचक्षणा ततः ।
गजेन्द्रवद्राज्यमिदं हरिष्यते तदीयपुण्यैः सुभटैरिवोद्भटैः ॥४९॥
निशम्य दूतादिति दुःश्रवं वचः प्रणष्टतत्त्वार्थविचारणः क्रुधा ।
समूलकाषं कषितुं स विद्विषं समुद्ययौ तार्क्ष्य इव क्षणात् खगः ॥५०॥
विधेर्विबुध्य प्रतिकूलकारितां गजेन्द्रनाशप्रकटीकृतां ततः ।
स मन्त्रिभिर्नीतिपथैकजान्धिकैर्न्यचारि तेन द्विषतारिणं नृपः ॥५१॥

तथाप्यवज्ञाय तदीयमन्त्रितं प्रयाणमाधत्त मदोद्धतस्ततः ।
अरिष्टसंसूचितमृत्युरप्यसौ '**विलङ्घ्यते कैर्भवितव्यताथवा**' ॥५२॥ अग्रे कुलकम् ।
विलोलकर्णानिलवीचिशीतलैः सदाभिषिञ्चन्ति कराग्रशीकरैः ।
विमूर्च्छितान्यस्य भयेन दिग्गजान् स्वजातिवात्सल्यधियेव हस्तिनः ॥५३॥
नृपोऽसहिष्णुः परशूरमण्डलं जगत्सु शूरोऽयमितीव सर्वतः ।
यदीयतुङ्गत्तुरगाः खुरोद्धतैर्धरापरागैः स्थगयन्ति तत्पथि ॥५४॥
जलाशयान्निर्जलतामिवानयन्नगाधनीरैरतिनीरधीरपि ।
मुहुर्मुहुर्मज्जनपानगाहनैरनीकभूयिष्ठतया तदा पथि ॥५५॥
धराभुजङ्गश्चतुरङ्गसेनया तरङ्गभङ्ग्येव तरङ्गिणीपतिः ।
असीमसामन्तमहर्द्धिडम्बरः प्रयाणभेरीरवपूरिताम्बरः ॥५६॥
स्वदेशसीमानममानमानभूः समाससाद क्रमशः स विक्रमः ।
हरिर्नरशः सरभाङ्किताम्[1]इव क्षितिं द्विषद्दन्तिघटाविघट्टनः ॥५७॥
अथो **जयन्ती**श्वरचारपूरुषः समेत्य भूपं विधिना व्यजिज्ञपत् ।
विभो रिपुस्ते हरिराययौ स्वयं स्वदेशसीमानमसीमसेनया ॥५८॥
रमाकुचस्पर्शसुखेन शायिनं मुकुन्दमप्यम्बुनिधौ विविप्रयन् ।
निदेशतो **विक्रमसिंह**भूपतेः प्रयाणभेरीध्वनितं ततोऽभवत् ॥५९॥
मयि स्थिते हन्त निदेशवर्तिनि स्वयं प्रयासः कतमः प्रभोरिति ।
समुत्सहिष्णुः समराय राजसूर्व्यजिज्ञपन्मन्त्रिमुखेन भूभुजम् ॥६०॥
द्विषन्नरेन्द्रस्य हरेः पराजयो रणाङ्गणे यद्युवराजतोऽमुतः ।
तवैव तद्देव यशःप्रशस्तये त्वदीयमूर्त्यन्तरमूर्जितं हि सः ॥६१॥
प्रयातु तज्जेतुमनेकशक्तिभृज्जयी कुमारोऽभिनवस्त्वदाज्ञया ।
प्रभाकरस्यापि विभो ! भवेदिदं विभाकरः किं न तमस्ततिच्छिदे ॥६२॥
विमृश्य विज्ञप्तिमिति क्षितीश्वरः समञ्जसां चेतसि मन्त्रिसंविताम् ।
हरेर्विधातुं परितः पराजयं **जयन्त**माज्ञापयति स्म सस्मयः ॥६३॥
उदात्तवीरव्रतनीतिभूषणं रणाय नम्रक्षितिपालमण्डलीम् ।
कृतप्रसादां सह गन्तुमादिशत् ततः कुमारेण जिगीषता द्विषः ॥६४॥

---

1. अष्टापदजीवविशेषः P. टि. ।

समूलमुन्मूलितवैरिपादपे हरीयितुं **सिंहलराज**कुञ्जरे ।
ततः कुमारः क्षितिभृन्निदेशतः समीहितार्थाय तदोपचक्रमे ॥६५॥
विशिष्टवेषाभरणैर्जगत्त्रयीं स कौतुकानन्दमयीमिवादधत् ।
पितुः प्रणम्यैष पदौ तदाशिषं जयश्रियः सिद्धिमिवाददे ततः ॥६६॥
शुभे मुहूर्ते **जयकुञ्जरा**धिपं रणे जयं मूर्तमिवाधिरूढवान् ।
स चामरग्राहिकुरङ्गचक्षुषां बभौ कटाक्षैरिव चामरैः सितैः ॥६७॥
स **विक्रम**क्षोणिधवान्वयाम्बरप्रभाकरः प्रीणितबन्धुपङ्कजः ।
असीमतेजःशमितारिकौशिकस्ततः प्रतस्थे चतुरङ्गसेनया ॥६८॥
चमूचराणां तुमुलेन भूयसा चलंश्चकाशे क्षितिपालनन्दनः ।
युगान्तकालोच्छलितोरुयादसो गभीरधीरध्वनिनेव वारिधिः ॥६९॥
सुरनिकरकराब्जप्रेरिता पुष्पवृष्टिः समजनि वसुधाया हर्षहास्यप्रभेव ।
तदनु मनुजवृन्दैः श्रूयमाणः स्मितास्यैर्दिवि निरवधिरुच्चैर्दुन्दुभीनां ध्वनिश्च ॥७०॥
पृष्ठे स्पर्शमिषात् क्षरन्निव सुधावायुर्ववौ पक्षिणां
श्रेणीष्वाख्यदिव प्रदक्षिणगतिः कल्याणमालारवैः ।
जज्ञे तत्र निमित्तमन्यदपि तत्साम्राज्यलक्ष्म्याः परी-
रम्भारम्भमिवास्य गोत्रतरणे विज्ञापयामास यत् ॥७१॥
तव स्फूर्जच्छौर्यप्रभवयशसा चन्द्रमहसा
भृशं शुभ्रीभूतं खकचनिचयं वीक्षितवती ।
पलिक्नीत्वभ्रान्त्या कुलितहृदयात्रौषधविधेः
शची पृच्छाक्लेशे निपतति मुहुः स्वर्गिभिषजोः ॥७२॥
उपकृतिमहिभर्तुर्[1]भूमिभारं दधानोऽङ्गदमिव भुजदण्डे यः प्रचण्डे करोति ।
त्रिजगति स **जयन्तः** कस्य देवो न वर्ण्यः प्रगुणगुणगणानां नायकानां धुरीणः ॥७३॥
वाचालवैतालिकचक्रवालस्योत्तालवाचां ललितैरमीभिः ।
आसीत् प्रमोदाङ्कुरितः कुमारः प्राणप्रियः श्रीयुवराजलक्ष्म्याः ॥७४॥[१]

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के दूतोक्तिवर्णनो नाम नवमः सर्गः ॥

●●●

---

१. ७३/७४ श्लोकौ खण्डितौ P. प्रत्या पूरितौ । 1. शेषनागस्य P. टि.।

दशमः सर्गः ॥

प्रयाणके तस्य ततः सहस्रैः सम्मर्दचारिध्वजिनीध्वजानाम् ।
उल्लोचलीला कलयाम्बभूवे दूरापनीतार्कमरीचितापैः ॥१॥
तत्रैककालं परिवाद्यमाना[१]न्निस्वानवृन्दादुदिदितैर्निनादैः ।
क्षुभ्यत्समुद्रोर्मिजलेन सूर्यछमश्छमत्कारमकारि शीतः ॥२॥
इलां ततः पङ्किलतां नयद्भिर्मदप्रवाहैर्द्विरदैश्चलद्भिः ।
स निर्झरैर्जङ्गमतां प्रपन्नै रराज शैलैरिव सैन्यमस्य ॥३॥
हस्तीन्द्रहस्तोत्करसीकराणां [२]गणैरदर्श्यन्त नभस्तलेऽस्य ।
प्रयाणरेणुः स्थगिते खरांशौ समुद्गतानीव [३]शुभान्युडूनि ॥४॥
एकोऽप्ययं वैरिनरेन्द्रपक्षक्षोदक्षमस्तन्मदवैभवं वचः ।
भूषैव भृङ्गाः करिणामितीव कपोलमूले कथयाम्बभूवुः ॥५॥
[1]प्रोथावलग्नैः पृथुफेनपिण्डैर्वनायुदेश्यास्तुरगास्तदीयाः ।
ह्रेषारवैः पूरितभूरिसङ्ख्यप्रयाणशङ्खा इव रेणुरुच्चैः ॥६॥
तुरङ्गमास्तस्य चतुःसमुद्रीं रजःसमाजैः स्थलतां नयन्ति ।
खुरोद्धतैर्दातुमिवावकाशमपारनासीरपरम्पराणाम् ॥७॥
तदास्य तङ्गत्तुरगाङ्घ्रिपातप्रेङ्खोलितोच्छृङ्खलधूलिपुञ्जैः ।
मुखानि वैरिक्षितिपाङ्गनानां दिशां च बाढं मलिनीबभूवुः ॥८॥
तत्सैन्यधूलीपटली व्यधत्त व्योमान्तरे मामवनीमितीव ।
शेषः सितच्छत्रमिषादकार्षीन्मूर्त्यन्तराणीव विवोढुमेनाम् ॥९॥

---

१. °निश्वान(?)वृन्दादुरिति° मु. । न्निस्वानवृन्दादुदितै° P.L. । २. गणैरदर्श्यंस्त(?) मु. । गणैरदर्श्यन्त P.L. । ३. शुभान्यदु(मू)नि मु. । शुभान्युडूनि P.L. । 1. अग्रनासिका प्रोथः P. टि. ।

मत्तोऽधिकं तच्छिबिरं ह्रियेति विस्तार्यपि व्योम तदा विलम्बम् ।
लीनं तदीयाश्वखुरोत्थधूलीपटीकुटीकोटरकोणकोटौ ॥१०॥
यदश्वधारालखुरक्षतायां निम्नोन्नतायामवनौ स्खलन्तः ।
कृच्छ्रानेच्छात् पथि रथ्यवाहा भरेण भुग्ना इव सञ्चरन्ति ॥११॥
रथैः पराभूतनिकेतपङ्क्तिर्मतङ्गजैर्न्यक्कृतकेलिशैला ।
प्रयाणके तस्य बभूव साक्षात् सेनैव सा जङ्गमराजधानी ॥१२॥
विश्वम्भराभारभराय भूयस्तथा स्वसैन्यैरभवत् कुमारः ।
फणैरशेषैरपि शेषराजो यथावनम्रैः कथमप्यधत्ताम् ॥१३॥
तदीयसैन्यैः प्रविलोकिनीनां विद्याधरेन्द्रामरसुन्दरीणाम् ।
कुतूहलैः पिप्रियुरीक्षणानि रणः कणैर्व्योमनि चिक्लिशुश्च ॥१४॥
स प्रावृडम्भोदमयीमिवोरुमायूरपिच्छातपचारणोत्थैः ।
व्रजञ्शरन्मेघमयीमिव द्यां चक्रे च विस्तारितपुण्डरीकैः ॥१५॥
दुग्धाम्बुधेरप्यधिकर्द्धिभाजां पङ्काकुलत्वेन जलाशयानाम् ।
विलुप्त्या भूमिरुहां श्रिया च यस्य प्रयाणोज्झितभूरलक्षि ॥१६॥
हरेरथारेः प्रविवेश देशं सिंहो द्विपस्येव वनप्रवेशम् ।
गजेन्द्रसैन्यैः स परःसहस्रैर्विन्ध्याटवीविभ्रममादधानैः ॥१७॥
ररक्ष देशं स्वमिवाप्यशत्रोः क्षयं स तस्येव[1] यतश्चिकीर्षुः ।
स्वभाववैरान्नकुलो हि सर्पं निहन्ति नो तत्सदनं प्रविष्टः ॥१८॥
दूतः कुमारप्रहितोऽथ गत्वा श्री**सिंहलेशं** सहसा प्रणम्य ।
समुद्रनिर्घोषविशेषसख्या वाचा क्षुभसर्वसभं बभाषे ॥१९॥
गजार्थिना दूतमुखेन रोषं निन्ये त्वया यः परुषैर्वचोभिः ।
तेनारि कान्ताकुचपत्रवल्ली विलोपसाटोपभुजप्रतापः ॥२०॥
दोर्दण्डकण्डूर्भवतोऽपनेतुमसौ कुमारः प्रहितो **जयन्तः** ।
कल्पान्तवातोद्धतनीरराशिनीरैरिवाशु स्वबलैरुपेतः ॥२१॥ युग्मम् ।
प्रसाध्य देशान् सकलांस्तवोच्चैर्निजाज्ञयासौ निकषागमत्त्वाम् ।
द्वित्रैर्दिनैरेत्य रणाङ्गणे यत्करिष्यते द्रक्षसि तत्त्वमेव ॥२२॥

---

1. शत्रोरिव P. टि. ।

अनिष्टवाक्यप्रथमावतारे जातेऽथ [१]कर्णध्वनि भूभृदूचे ।
वध्योऽसि नो दूत इति प्रयाहि त्वमाश्रयत्वीशमिवार्धचन्द्रः ॥२३॥
अथापमानादुपयातकोपः सद्यः स मत्वा स्फुरदोष्ठपृष्ठः ।
अजातपूर्वं [1]तद्रातिक्लृप्तं स्वस्वामिने विज्ञपयाम्बभूव ॥२४॥
प्रयाणकं तत्क्षणमेव चक्रे श्रीराजसूनुः प्रतिशत्रुराजम् ।
सोऽप्याययौ सम्मुखमस्य को हि प्रारब्धवैरावलिरप्युदास्ते ॥२५॥
आसन्नतां जग्मुषि सैन्ययुग्मे तत्रातिमात्रं प्रतिशब्दतीर्थम् ।
प्रातः समापूरितरोदसीकं सन्नाहभेरीध्वनितं बभूव ॥२६॥
आसन्नसङ्ग्रामसमुत्सहिष्णोर्वीरव्रजस्यानशिरे मनांसि ।
हर्षप्रकर्षैः समुदञ्चदुच्चरोमाञ्चचक्रैश्च चिरं वपूंषि ॥२७॥
प्रमोदसोच्छ्वासतया तदानीं स्फुटं स्फुटत्पूर्वरणव्रणौघैः ।
अखण्डवीरव्रतबाहुदण्डैः संनद्धुमारभ्यत वैरिवृन्दैः ॥२८॥
रणोत्सवोत्साहसमुद्भविष्णुरोमाञ्चचञ्चत्कवचान्तरस्य ।
एकस्य कस्यापि महाभटस्य भाति स्म कृच्छ्रेण तनौ तनुत्रम् ॥२९॥
वीरोऽपरं शौर्यधुरैकधुर्यस्तत्रापि सन्नाहकृताङ्गरक्षः ।
सिंहो बली प्रक्षरितश्च सोऽभूद् जय्यो न कस्यापि रिपोः कदापि ॥३०॥
स्ववल्लभायाः कमलायताक्ष्या व्यालोकनेच्छैः पुलकैर्भृतायाः ।
कस्यापि सम्मान्ति तनौ तनुत्रे क्षणं तिरोधाच्चतुरावधे सा ॥३१॥
सापत्न्यमप्यस्तु जयश्रिया मे नवीनया वल्लभया तवाद्य ।
प्रियाशिषं गद्गदया गिरेति श्रुत्वा ययौ कोऽपि रणेऽतिहर्षितः ॥३२॥
सामन्तमुख्या द्विषतामसह्याः संनह्य सङ्ग्रामकलास्ववाह्याः ।
बलीयसा स्वस्वबलेन सार्धं कुमारपादान्तिकमीयिवान् सः ॥३३॥
संमानदानादिभिरेष तेषां हर्षप्रकर्षं प्रथयाम्बभूव ।
[2]मन्थाद्रयस्ते ह्यरिसैन्यसिन्धुमन्थेन भर्तुर्विजयश्रिये स्युः ॥३४॥
कृताङ्गरक्षोऽपि सदेवताभिरङ्गे कुमारः कवचं चकार ।
सङ्ग्राममुद्रेति ततः प्रपेदे प्रियामिवोच्चै रणकेलिदीक्षाम् ॥३५॥

---

१. वर्णध्वनि मु. । कर्णध्वनि P.L. । क्रियाविशेषणमेतत् । 1. वैरिविरचितं P. टि. ।
2. मन्दराचलाः P. टि. ।

सज्जीकृतं हस्तिपकाधिपेन पुरोधसा रोपितदिव्यशस्त्रम् ।
युधैकधीर्विक्रमसूर्गजेन्द्रमैरावणं शक्र[१] इवारुरोह ।।३६।।
सामन्तसेनापतिमन्त्रिमित्रसगोत्रराजन्यगणैरुपेतः ।
महर्द्धिचञ्चच्चतुरङ्गसैन्यसकौतुकाक्षिप्तजगच्चचाल ।।३७।।
अलङ्कृतायामथ युद्धभूमावन्यूनसैन्येन नृपाङ्गजेन ।
सोऽप्याययौ **सिंहलभूमिपालः** कालेन कोपादिव कृष्यमाणः ।।३८।।
तदाग्रसैन्ये रणतूर्यनादैः सहाच्छलद्भिस्तुमलोल्बणास्यैः ।
शितास्त्रशस्त्रैर्ववृषेऽतिमात्रं वर्षाम्बुवाहैरिव वारिवारैः ।।३९।।
[२]योधैः प्रसिद्धैर्युयुधेऽरियोधैः सहाश्ववारैः सममश्ववारैः ।
रथिप्रवीरै रथिकैश्च सार्धं समानकक्षैर्जयबद्धलक्षैः ।।४०।।
विनश्वरैरप्यसुभिः स्वकीयैरनश्वरं जन्ययशोऽर्थयद्भिः ।
राजन्यकैस्तत्र चिरं चचक्रेऽहम्पूर्विकापूर्वकमाजिकेलिः ।।४१।।
भटस्य कस्यापि बभौ शितासिभिन्नेभकुम्भोच्छलिता पतन्ती ।
मुक्तावली मूर्द्धनि पुष्पवृष्टिर्मुक्तेव देवैरवदानतोषात् ।।४२।।
नाराचबाणासि[1]मुसण्ढिभल्लीचक्रार्धचक्रप्रमुखास्त्रशस्त्रैः ।
भूमण्डली खण्डितवीरमुण्डमालाकुलालोहितपङ्किलाभूत् ।।४३।।
तुरङ्गमातङ्गघटाभटाङ्गव्यासङ्गिशस्त्रौघविदारणोत्थैः ।
रक्तस्रवन्ती निवहैर्वहद्भिर्दुःसञ्चरा क्वापि धरा बभूव ।।४
कृते कथञ्चिन्नृपतेः सुतस्य पराङ्मुखे शत्रुभिरग्रसैन्ये ।
कल्लोलिनीजीवितवल्लभस्य तटाम्बुनीव प्रतिकूलवातैः ।।४५।।
मा कान्दिशीकत्वमिहाश्रयध्वं यशश्चिनुध्वं निजपूर्वजानाम् ।
अदृष्टपूर्वं भवतां हि पृष्टं [2]सङ्ख्येष्वसङ्ख्येष्वपि वैरिवीरैः ।।४६।।
इत्थं गिरोत्साह्य पुरः प्रवर्त्य रणाय राजन्यकमुद्धतास्त्रम् ।
सेनापतिः **सिंहल**सैनिकेषु श्येनः शकुन्तेष्विव निःपपात ।।४७।। विशेषकम् ।

---

१. शक्रमिवा° मु. । शक्र इवा P.L. । २. योधे प्रसिद्धार्युयुधैरिसौ(रो)धैः मु. । योधैः प्रसिद्धैर्युयुधेऽरियोधैः P.L. । 1. शक्तिः P. टि. । 2. सङ्ग्रामेषु P. टि. ।

अश्वा न ते तत्र न चाश्ववारा न ते गजा नापि गजाधिरूढाः ।
पदातयो नो रथिनो न [1]रथ्या ये जर्जरा नाऽस्य शरैर्बभूवुः ॥४८॥

छत्राणि चिच्छेद रणग्रिमाणां तेजांसि साक्षादिव तीव्रबाणैः ।
ध्वजान् स कीर्तीरिव नर्तिकीर्तिः शिरांसि वंशानिव मूलतोऽपि ॥४९॥

कूलङ्कषाया इव वारिपूरैः कूलद्रुमाः क्षालितमूलजालाः ।
शरैस्तदीयैरदयैर्विपक्षी बभूवुरापातपदं च केचित् ॥५०॥

द्रूणां फलानीव शिरांस्यरीणां शाखाः प्रशाखा इव बाहुदण्डान् ।
अङ्गान्युपाङ्गानि दलोपमानि चिच्छेद [१]निस्त्रिंशतयाऽसिरस्य ॥५१॥

कथावशेषे द्विषतामशेषे श्री**भीमसेने**न कृतेऽथ सैन्ये ।
श्री**सिंहल**स्यापि **सुषेण**नाम्ना सेनाधिनाथः प्रससार योद्धुम् ॥५२॥

परस्परं तौ परुषैर्वचोभिराक्षेपयन्तौ निकटावभूताम् ।
ततः क्रुधान्धौ [2]वनसैरभेन्द्राविवोन्मदौ चक्रतुराहवं च ॥५३॥

कथञ्चनानन्यमनाः [२]**सुषेणः** प्रमद्वरं तत्र स [३]**भीमसेनं** ।
गाढप्रहारैर्विधुरीकृताङ्गं मूर्च्छामतुच्छां सुचिरं निनाय ॥५४॥

कोलाहलः **सिंहलराज**सैन्ये जितं जितं नः प्रभुणेत्युदस्थात् ।
मूर्च्छावसाने च स **भीमसेनो**ऽप्यथात्मसैन्यप्रमदेन सार्धम् ॥५५॥

रणे तदोत्साहमुवाह चेतः शौर्यं जयाकर्षि च बाहुदण्डः ।
श्री**भीमसेन**स्य तथा यथासौ स्वःसुन्दरीगेयगणो बभूव ॥५६॥

नीरन्ध्रबाणान्तरितान्तरिक्षं न्यक्कारनादैर्बधिरीकृताशम् ।
रणे तयोः स्फूर्जितमूर्जितं तद्बभूव वा गोचरमेति यत्र ॥५७॥

एतावुभावप्यनिवार्यवीर्यौ कृतश्रमौ द्वावपि चास्त्रशस्त्रौ ।
युद्धे सदृक्षावथ वीक्ष्य वीर जेतानयोः कः समशेरतेत्थम् ॥५८॥

रणश्रमेणातनुना **सुषेणं** महाज्वरेणेव विसंस्थुलाङ्गम् ।
बुद्ध्वा स चिक्षेप विभोः पुरस्तात्ततो हरेर्मूर्तमिव प्रतापम् ॥५९॥

---

१. निस्त्रिंशतया शिरस्य(रांसि) मु. । निस्त्रिंशतयाऽसिरस्य P.L. । २. सुखे(षे)ण प्रमद्वरं(?) मु. । सुषेणः प्रमद्वरं P.L. । ३. भीमसेन मु. । भीमसेनं P.L. । 1. तुरङ्गाः P. टि. । 2. वनमहिषाविव P. टि. ।

ततो गृहीते निजसैन्यनाथे नाथः पृथिव्याः पृथुपार्थिवश्रीः ।
क्रोधादुदस्थात् क्षयकालकेलिं कर्तुं जयन्ते विशिखानलेन ॥६०॥

कुर्वन्नसौ शोणितसान्द्रपङ्कं निःशङ्कमेवारिबलं बलेन ।
व्यालोडयामास तदातपेनोपतापितः पल्वलवल्लुलायाः ॥६१॥

असीमसङ्ग्राममहार्णवेषु पारीणतां येऽपि ययुः प्रवीराः ।
कल्पान्तवातैरिव तस्य शस्त्रैर्विनिन्यिरे तेऽपि दिशां मुखेषु ॥६२॥

रणे प्रमोदामृतवीचिसेकादिव प्रसर्पत्पुलके प्ररोहः ।
[१]अथोदतिष्ठत्स्वयमुग्रशौर्यः श्रीमज्**जयन्तो** जयकुञ्जरेण ॥६३॥

रराज तत्र क्षतकुम्भिकुम्भस्थलीगलन्मौक्तिकचक्रवालम् ।
कुमारशौर्याद्भुतरञ्जिताया रणक्षमाया इव हास्यलास्यम् ॥६४॥

बाणैः कृपाणेन च तोमरैश्च क्षिप्रं गजेन्द्रस्य च वेगगत्या ।
अलक्षि लक्षैरिव बाहुदण्डैः स मण्डितः खण्डितवैरिमुण्डैः ॥६५॥

तं वीक्ष्य भूयिष्ठबलाश्वसेनं सहेलनिर्लोठनकौतुकोत्कम् ।
स्वस्यातिदूरत्वम[२]मंस्त बाढं गुणाय सप्ताश्वर[३]थाश्वराजेः ॥६६॥

प्रकामसङ्ग्रामरसः स वैरिकुम्भीनकुम्भेषु कृतोपमर्दः ।
अरिश्रियामुच्चकुचस्थलानि श्रीमज्**जयन्तः** स्ववशान्यमंस्त ॥६७॥

सेनाजने [४]तच्छरधोरणीभिः समन्ततो दृष्टिपथादतीते ।
एकाक्यभूत् **सिंहलभूमिपाल**स्तारागणे चन्द्र इवार्कभाभिः ॥६८॥

दृष्टेर्गोचरचारिणि प्रहरति श्रीमज्**जयन्ते** हठात्
तत्रोच्चैर्जयकुञ्जरे च विजयव्यापारपारङ्गमे ।
उदगच्छद्गुरुमत्सरो हरिरपि क्षिप्रं विपक्षक्षमा-
भृत्यक्षयकाङ्क्षयाशनिनिभां चिक्षेप बाणावलीम् ॥६९॥

---

१. अथो तदिष्ट(?)त्स्वय° मु. । अथोदतिष्ठत्स्वय° P.L. । २. °ममस्तगाढं मु. । °ममंस्त बाढं P.L. । ३. °रथाश्वराजः(?) मु. । °रथाश्वराजेः P.L. । ४. नच्छ(श्व)र° मु. । तच्छर° P.L. ।

छत्रं चिच्छेद तस्य प्रवररिपुजयश्रीविलासाशयासौ[१]
कीर्त्या सार्धं चकर्त ध्वजमपि च सततं[२] राजवंशावतंसम् ।
निर्जीवं चापमस्त्रैर्हरिविहितपदं कुञ्जरेन्द्रं च चक्रे
तत्राश्चर्यं कबर्यं किमिव न विदधे वैक्रमिर्विक्रमेण ॥७०॥

खड्गाखड्गिशराशरप्रभृतिभिर्युद्धप्रकारैर्युधं
कारङ्कारमपारकौतुकरसं विस्तारयन्तौ दृशाम् ।
प्रत्येकं विजयश्रिया रणगुणोत्कर्षापकर्षक्षणे
कं यामीति विमुग्धया प्रतिकलं[1] तौ वीक्षितौ खिन्नया ॥७१॥

अथ क्लेशावेशप्रसरविरसं **सिंहलपति**-
र्जगादैवं वध्यस्त्वमसि मम नासेः शिशुरिति ।
सतां निस्त्रिंशोऽपि प्रभवति न हि भ्रूणहतये
प्रपद्याज्ञां तन्मे व्रज निजगृहं रन्तुमधुना ॥७२॥

एतैस्त्वं मदविह्वलोऽसि वचनैरुच्छृङ्खलैर्लक्षितः
स्फारैः शारदवारिदैरिव निरासारैरसारैर्भृशम् ।
निग्राह्योऽसि रणे मम प्रतिभटम्मन्यः क्रुधेति ब्रुवं-
श्चिच्छेदास्य शिरःसरोजमसिना श्रीमज्**जयन्त**स्ततः ॥७३॥

स्थिरीकर्तुमिवाङ्केऽस्य हठात् कृष्टां जयश्रियम् ।
मन्त्रैर्जय जयेत्युच्चैः सुराः पुष्पाणि चिक्षिपुः ॥७४॥

स तस्य सप्ताङ्गसुसङ्गतां श्रियं जग्राह सार्धं यशसा यशोनिधिः ।
प्रभुः प्रपेदे च तदीयनन्दनैरुदेति यः कोऽपि स एव वन्द्यते ॥७५॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के हरिराजपराजयो नाम दशमः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. °साशयासो(?) मु. । °साशयासौ P.L. । २. सतां मु. । सततं P.L. । 1. प्रतिक्षणं P. टि. ।

एकादशः सर्गः ॥

अथ **विक्रम**[1]भूभर्तुः पुत्रः प्राज्यपराक्रमः ।
प्रताप इव पिण्डस्थः प्रतस्थे दिग्जिगीषया ॥१॥
श्री**जयन्त**स्ततः पूर्वं पूर्वस्यामचलद् दिशि ।
चतुरङ्गचमूश्चक्रे चलयन्नचलामपि ॥२॥
वल्गद्भिस्तुरगैस्तस्य द्विरदैर्मदवर्षिभिः ।
प्रापत्समन्ततः कम्पं तं च व्यस्तक्रमं मही ॥३॥
ततश्चीरखुरक्षुण्णक्ष्मापीठप्रभवैर्भृशम् ।
रजोभिरभवन् [१]वन्ध्यव्यापारास्तरणेस्त्विषः ॥४॥
तस्मिश्चलति भूपालमौलिलालितशासने ।
अहितानामवर्धन्त त्रासश्वासमहोर्मयः ॥५॥
तत्सैन्यपदसम्मर्दनिर्दयोद्धूतरेणुभिः ।
भूभृतां मलिनान्यासंश्चक्राणि च शिरांसि च ॥६॥
सर्वस्वादानतः केचिन्मानभङ्गाच्च केचन ।
शरण्यं शरणीकृत्य मार्गभूपास्तमन्वयुः ॥७॥
स पूर्वपर्वतोत्सङ्गतरङ्गितमहोत्सवान् ।
विजिग्ये तरसा भूरि भिल्लानुल्लङ्घितक्रमः ॥८॥
ततः समुत्तरन् सुह्मानजिह्मितपराक्रमः ।
चकार चरणन्यस्तमस्तकानस्ततेजसः ॥९॥
नागानुपायनीकृत्य तमेवोर्जितविक्रमम् ।
सिषेवे खर्वितं जानन् गौडः [2]शौण्डीर्यमात्मनः ॥१०॥

---

१. वन्ध्यावापारा °मु. । वन्ध्यव्यापारा° P.L. । 1. मूर्तिमान् P. टि. । 2. पराक्रमः P. टि. ।

स वैरिकैरवरविर्दृप्यद्दोर्दण्डमण्डलः ।
प्रापत्तमालहिन्तालश्यामलं कूलमम्बुधेः ॥११॥
मुक्तासूत्रोर्मिभिर्मुक्ता हठेनार्त्तस्य शूलिना ।
स शोकस्येव लक्ष्यन्ते बालेन्दोरश्रुबिन्दवः ॥१२॥
मम राज्ञः कुलस्यापि [1]वनश्रीरुपकण्ठजा ।
भग्नामुनावलेनाब्धिरितीव कलुषोऽजनि ॥१३॥
[१]उपस्थितेऽपि मे शोषे पानाद्वैरस्य सैन्यतः ।
रक्षिका क्षारतैवेति [२]तुष्टुस्तां तुष्टवेऽम्बुधिः ॥१४॥
निवेश्य शिबिरं तत्र तीरे नीरेशतुस्ततः ।
यशस्तोमैरिवात्मीयैर्डिण्डीरैरतिपाण्डुरे ॥१५॥
उत्तुङ्गान्वङ्गभूपालकीलकानुच्चखान सः ।
चखान च जयस्तम्भान्निर्दम्भभुजविक्रमः ॥१६॥ युग्मम् ।
प्रतापतपनेनोच्चैः शोषयन् कपिशां नदीम् ।
सममुत्कलकान्तानां कस्तूरीपत्रवल्लिभिः ॥१७॥
सैन्यकोलाहलैर्दूरं पूरयन् रोदसीमथ ।
चचाल नरशार्दूलः **कलिङ्गा**धिपतिं प्रति ॥१८॥ युग्मम् ।
अखण्डैः खण्डितारातिभुजदर्पः प्रयाणकैः ।
महेन्द्रविक्रमः प्राप **महेन्द्रा**द्रेरुपत्यकाम् ॥१९॥
तत्र निस्त्रिंशनिर्घातत्रुटत्[2]कङ्कटसङ्कटम् ।
निरन्तरशरासारसूत्रितोद्दामदुर्दिनम् ॥२०॥
परस्परास्त्रसंघट्टस्फुरदग्निस्फुलिङ्गकम् ।
कलिङ्गपतिना सार्धमभवद् युद्धमद्भुतम् ॥२१॥ युग्मम् ।
विलोड्याथ क्षणेनैव विपक्षबलसागरम् ।
कुमारः कैटभारातिरिवोद्दध्रे जयश्रियम् ॥२२॥

---

१. उपस्थितोऽपि मशोषे पानाद्वेरस्य मु. । उपस्थितेऽपि मे शोषे पानाद्वैरस्य P.L. । २. तुष्टुस्तां मु. । तुष्टस्तां P.L. । 1. पक्षे जलश्रीः P. टि. । 2. सन्नाह P. टि. ।

तस्यावरोधनैः पुत्रभिक्षामभ्यर्थितस्ततः ।
निवेश्य तत्सुतं राज्ये प्रतस्थे दक्षिणां दिशम् ॥२३॥
निशम्य भूभुजङ्गं तमुपायान्तं रसादथ ।
साध्वसध्यासिता प्राप दक्षिणा कम्पसम्पदम् ॥२४॥
सम्मुखापतितैस्तस्या दिशश्चाटुकरैरिव ।
लवङ्गवायुभिः शीतैः सिषेवे नृपनन्दनः ॥२५॥
सहास्यामिव निर्मोकनिर्मलैः फेनिलैर्जलैः ।
शकुन्तकूजितैः पूर्वाभिभाषणपरामिव ॥२६॥
शफरोद्वर्तनैर्मुक्तकटाक्षामिव सर्वतः ।
तरङ्गैरङ्गहारांश्च रभसा कुर्वतीमिव ॥२७॥
शीकरैः पवनोद्धूतैः प्ररूढापुलकामिव ।
अथ **रेवां** स हेवाकमवलोकयति स्म सः ॥२८॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
स तत्तीरतरुप्रान्तविश्रान्तैः किन्नरीगणैः ।
कर्पूरगौरमाश्रौषीद् गीयमानं निजं यशः ॥२९॥
तस्यास्तमालहिन्तालश्यामलास्तीरभूमयः ।
असेव्यन्त रतान्तेषु तत्सैन्यललनाजनैः ॥३०॥
सा सिन्धुर्गाहनायातैस्तन्मत्तेभैररुच्यते ।
जग्मुः पयोनिधिः किन्तु तेषां दानाम्बुनिम्नगाः ॥३१॥
विश्रम्य विविधैस्तत्र विनोदैर्भूरिवासरान् ।
प्रतापाग्रेसरः सोऽथ प्रतस्थे **केरलान्** प्रति ॥३२॥
बभौ बलभरस्तस्य तिरयन् दक्षिणां दिशम् ।
स्मरन् वैरिमिवागस्त्यं ग्रसितुं वार्धिरुद्यतः ॥३३॥
शरासने[1] भजत्यस्य वक्रता शक्रतेजसः ।
केरलानां ललाटेभ्यः प्रोषिता भ्रुकुटिच्छटाः ॥३४॥
अहो तच्चापदण्डस्य नवीनः कोऽपि विक्रमः ।
दर्शयन् युधि यः पृष्टं निष्ठान् नयति विद्विषः ॥३५॥

---

1. धनुषि P. टि. ।

प्रतापतपनेनास्य **केरलै**राकुलीकृतैः ।
आत्मा निर्वापितः पादनखचन्द्रमरीचिभिः ॥३६॥
अथ स्मरशिशुक्रीडासाक्षिभिर्दक्षिणानिलैः ।
सूचितोऽनाध्वना भूपः प्रतस्थे **मलयं** प्रति ॥३७॥
निवेश्य भूभृतो भूभृत्कटके कटकं ततः ।
अध्यास्ताध्यासितान् भोगी भोगिभिश्चन्दनद्रुमान् ॥३८॥
एलापरिमलाढ्येषु श्रीखण्डद्रुमशालिषु ।
मलयाद्रिनिकुञ्जेषु स[1] रेमे रमणीसखः ॥३९॥
वातः सन्तापयेदस्मान् मा[2] पुनर्विरहेष्विति ।
ददुर्दरीगृहद्वारि शिलाः सेनानतभ्रुवः ॥४०॥
तद्दन्तिदन्तसङ्घट्टस्यन्दिभिश्चन्दनद्रुमैः ।
अजायत भटस्त्रीणामयत्नेनैव मण्डनम् ॥४१॥
वैक्रमि**र्विक्रमे**णाथ **पार्वतीया**न् विजित्य सः ।
तेभ्यः सारमिवास्याद्रेरुपायनमुपाददे ॥४२॥
अथ प्रस्थानभेरीणां प्रतिशब्दैर्दरीगतैः ।
शुभं शिलोच्चये तस्मिन् मुहूर्तमिव शंसति ॥४३॥
चमूचक्ररजःपुञ्जैः शोषयन् दक्षिणोदधिम् ।
जयन्तः पर्वतात् तस्माज्जेतुं **पाण्ड्यां**श्चचाल सः ॥४४॥ युग्मम् ।
यथा यथा करोत्येष पदं तद्देशसीमनि ।
तथा तथा विपक्षाणां श्यामिका मुखपङ्कजे ॥४५॥
तस्मिन् **पाण्ड्य**महीभर्तुः समूलोन्मूलनोद्यते ।
भङ्गभीतेश्च तल्लक्ष्मीर्भेजेऽस्य भुजपञ्जरम् ॥४६॥
तरसा नरशार्दूलः **पाण्ड्या**नालोड्य दुर्मदान् ।
सांयुगीनत्वमनयदात्मनश्चरितार्थताम् ॥४७॥
लब्धैकच्छत्रसाम्राज्यपरच्छत्रेऽर्थयेव सः ।
भूभृतां तुङ्गवंशानां सर्वान् दण्डानखण्डयत् ॥४८॥

---

१. सरोमरमणीसखः मु. । स रेमे रमणीसखः P.L. । २. मापुने(?)र्वि° मु. । मा पुनर्वि° P.L. ।

ततः सरोजवदनां चक्रवाकपृथुस्तनीम् ।
पृथुरोधोनितम्बां स ताम्रपर्णीमसेवत ॥४९॥
पयोदपरिरम्भोत्थस्वेदबिन्दुसहोदरैः ।
मौक्तिकैः सरितस्तस्याः स जग्राहोपदामिव ॥५०॥
सहसा सम्मुखे तस्मिन् रागिणि क्षितिपाङ्गजे ।
[१]स्रस्त**काञ्ची**निवेशाथ चकम्पे **द्राविड**क्षितिः ॥५१॥
विजित्याटविकान् प्राप **काञ्ची**मञ्चितपौरुषः ।
निरुद्धविषयग्रामो वशीव परमं पदम् ॥५२॥
बभौ बलभरेणास्य परितः परिवेष्टितम् ।
काञ्चीदुरवगाहेण लङ्केव जलराशिना ॥५३॥
अपश्यन्नथ **काञ्चीशः** शरणं काञ्चिदात्मनः ।
सर्वस्वमुपदीचक्रे स्वीचक्रे चास्य शासनम् ॥५४॥
अथ **कर्णाटका**न्तानां मदविभ्रमघस्मरैः ।
अपूर्यत प्रयाणेऽस्य रोदसीपटहस्वनैः ॥५५॥
पश्चादुड्डीनमेतस्य रजोभिः सैन्यसम्भवैः ।
प्रत्यर्थिभूभृतां प्राणैः पूर्वमिथ्यावशादिव ॥५६॥
विपद्भिर्भूभृतस्तस्य न सेहे वाहिनीरयः ।
महोन्नतैरतिस्तब्धैरपि तालद्रुमैरिव ॥५७॥
विजित्य जगति प्राप्तवर्णः **कर्णाट**भूपतीन् ।
चकार चरणोपान्तविश्रान्तशिरसः कृणोत् ॥५८॥
निवेशितबलस्तत्र तीरे दक्षिणनीरधेः ।
अमन्यत गताशङ्कः स लङ्कामङ्कगामिव ॥५९॥
नभोनिर्झरिणीनीरनर्तिभिर्दुन्दुभिस्वनैः ।
कुर्वन्नुर्वीधरापातप्रतिभामम्भसान्निधेः ॥६०॥
अहितानां हितानां च समं सन्तापसम्मदः ।
तेजोभिश्च यशोभिश्च परितः परिवर्धयेत् ॥६१॥

---

१. तस्तकाञ्चीदिवैशाथ(?) मु. । स्रस्तकाञ्चीनिवेशाऽथ P.L. ।

सैन्धवीनां कपोलेषु लुम्पन्पत्त्रलताङ्कुरान् ।
रजोभिः सैन्यसम्भूतैः प्रतस्थे पश्चिमामथ ॥६२॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
तस्य प्रस्थाननिस्वानध्वनिभिर्बधिरा इव ।
अशृण्वन्तः शुभोदर्कमपि वाक्यं विपश्चिताम् ॥६३॥
तत्सैन्यपांशुभिश्चान्धीभूता इव निरङ्कुशैः ।
अपश्यन्तः पुरस्तात् तं मृत्योर्द्वारमिवात्मनः ॥६४॥
बान्धवैरिव [1]निर्बन्धा[2]दनिमित्तैर्धृता अपि ।
निपेतुस्तमभिक्ष्मापाः पाश्चात्याः रणरागिणः ॥६५॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
बलपाथोधिना सोऽथ निजेन नृपनन्दनः ।
आपतन्तीमरातीनां प्रतिजग्राह वाहिनीम् ॥६६॥
आततज्यधनुर्ध्वानैर्निस्वानानां च निस्वनैः ।
अभूद्भीरुभट[१]श्रेणीस्त्रस्त शस्त्रो रणक्षणः ॥६७॥
सोमग्रहणशङ्काभूदातपत्रैः समस्तकैः ।
दिवापि दिवि दीव्यद्भिः शितशस्त्रसमुद्धृतैः ॥६८॥
गजेन्द्रात् क्षेपितैर्वीरैः स्वैरमाधोरणा बभुः ।
प्रीतये प्रेतनाथस्य प्रस्तुतोपायना इव ॥६९॥
परस्परास्त्रसङ्घट्टाद्रेक्षुरग्निस्फुलिङ्गकाः ।
वीरैर्विलोकनायेव कृता दीपा जयश्रियः ॥७०॥
मत्तमातङ्गसङ्घातनिघातनसमुद्भवम् ।
बभूव क्षीबताहेतु क्षतजं [3]जाङ्गलाशिनाम् ॥७१॥
अथ व्यथितमालोक्य सैन्यं धनुषि राजसूः ।
कृतान्तभ्रुकुटीभङ्गभीषणो दत्तवान् दृशम् ॥७२॥
तस्मिन् पर्जयन्तवत् तत्र शरासारं विमुञ्चति ।
राजहंसैः समुड्डीनमुद्धूतं कीर्तिकन्दलैः ॥७३॥

---

१. °श्रेणीस्ततः शस्त्रो(?)रणक्षमः मु. । °श्रेणीस्त्रस्तशस्त्रो रणक्षणः P.L. । 1. आग्रहात् P. टि. । 2. दुर्निमित्तैः P. टि. । 3. मांसाशिनां P. टि. ।

भयङ्करं भयस्यापि कृतान्तस्यापि कम्पकृत् ।
चकार वैक्रमिर्वैरिकुलान्तःकरणं रणम् ॥७४॥

अथारातिसमुद्दीप्ते तेजोऽग्नौ राजसूर्निजे ।
पुरोवर्तिना निःशङ्कमुपयेमे जयश्रियम् ॥७५॥

तस्मिन् सुरकरोन्मुक्ता प्रस्तने[१]प्रकराम्बभुः ।
कटाक्ष इव [1]शौण्डीर्यसन्तुष्टाया जयश्रियः ॥७६॥

इति निर्जित्य पाश्चात्यभूपतीनवनीपतिः ।
स्वविक्रमकथोद्घोषे चक्रे वैतालिकं न कम् ॥७७॥

अथ मानवतां मूर्ध्नि पदमुद्दामविक्रमा ।
कुर्वन्नुर्वीपतिर्भेजे [2]धनदाधिष्ठितां दिशम् ॥७८॥

तस्मिन्नपूर्वमार्तण्डे **कौबेरीं** दिशमीयुषि ।
विद्विषां समवर्धन्त निशीथिन्यो दिनानि च ॥७९॥

दुर्निवारप्रतापोऽस्य प्रससार धरापतेः ।
हृदि विद्विषतां किन्तु सन्तापः समवर्धत ॥८०॥

तप्तं तत्तेजसात्यन्तं यशसा शीतलीकृतम् ।
स्नानपानक्रियायोग्यमभूद् [२]**वङ्क्षु**नदीपयः ॥८१॥

सञ्जाते सम्मुखे तस्मिन् दैवे च विपराङ्मुखे ।
मनो **हूण**नरेन्द्राणां दध्रे देशश्च शून्यताम् ॥८२॥

हूणाः सोढुमपर्याप्ताः सत्प्रतापं रणाङ्गणे ।
इतीव व्योमवाहिन्याः पयःपूरमशिश्रयन् ॥८३॥

दिशन्पराजयक्षोभमुत्तराशापतेरपि ।
हिमाद्रिमारुरोहाथ पृथ्वीनाथो जयोद्यतः ॥८४॥

तत्सैन्यभरमुद्वोढुमक्षमः क्ष्माभृतां पतिः ।
ररास कन्दरावक्रप्रतिशब्दैरितीव सः ॥८५॥

---

१. प्रकरो(?)बभुः मु. । प्रकराम्बभुः P.L. । २. वङ्क्षू P.L. । 1. पराक्रम P. टि. । 2. उत्तरादिशं P. टि. ।

पुण्डरीकप्रभास्तस्य क्रीडन्तः सानुसीमनि ।
अलक्ष्यन्त गिरेरस्य गण्डशैला इव द्विपाः ॥८६॥

तदापातभयान्नक्तं निलीनाः कन्दरोदरे ।
असूयन्ति महौषध्ये ज्वलन्त्यस्तस्य वैरिणः ॥८७॥

विजिग्ये फलकव्यग्रपाणिभिः पादचारिभिः ।
गिरिशृङ्गगतानश्मवर्षिणः सक्षणा द्विषः ॥८८॥

प्रणतिलुलितमौलयः पुरस्ताद्रुततरमेत्य वनेचराः कुमारम् ।
विविधमणिसुवर्णरत्नदानैः शिरसि कृताञ्जलयोऽथ भेजिरे ते ॥८९॥

ततः समुत्तीर्य गिरेर[1]नुद्रुतो वनेचरैर्विश्ववशंवदः पदम् ।
बबन्ध कालागुरुगन्धबन्धुरे स कामरूपामधिदेशसीमनि ॥९०॥

विश्वम्भराविजयजाग्रदुदग्रवीर्यं
तं कामरूपनृपतिः स्वपुरं प्रवेश्य ।
तैस्तैरुपायनशतैरभिनन्द्य पूर्व-
मुर्वीपतिं तदनु शासनमाददेऽस्य ॥९१॥

इत्थं पृथ्वीवलयमखिलं पादमूले स कृत्वा
कीर्तिस्तम्भस्तबकितपयोराशिवेलावनान्तः ।
कुर्वन्नुर्वीपरिवृढशिरःशेखरम्लानिमुद्य-
त्तेजःपुञ्जैः स्वनगरमथ श्रीजयन्तः प्रतस्थे ॥९२॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के दिग्विजयो नामैकादशः सर्गः ॥

● ● ●

---

1. अनुगतः P. टि. ।

द्वादशः सर्गः ॥

अथ धरणिधवः पति**र्जयन्त्या** निजतनयस्य समस्तदिग्जयेन ।
श्रवणपथगतेन सप्रमोदस्तबकभराञ्चितमानसो बभूव ॥१॥
बहुविधरसभङ्गिसङ्गि लास्यं निजपुरि वर्धनकं व्यधापयत् सः ।
रिपुविजयमनु क्षितीश्वराणां भवति पुरीषु न का महोत्सवश्रीः ॥२॥
कतिपयदिवसव्यतिक्रमेऽस्य श्रवसि विवेश वचो यथात्मसैन्यात् ।
नृप तव तु जयं जहार कश्चिन्निधिमिव भूमितलाददृष्टरूपः ॥३॥
समजनि पितुराकुलं त्वमन्तस्तदशुभसम्भवशङ्कया सुतस्य ।
प्रथयति हि तनुत्वमम्बुराशेरविरवियोगदिशापि शीतरश्मेः ॥४॥
उदितसुतवियोग[1]दुःखभारेप्यवनिपतौ शुभशंसिभिर्निमित्तैः ।
किमपि मनसि निर्वृतिं विधाय स्थितवति धैर्यमहानिधावितश्च ॥५॥
शिखर[2]कषितशीतराशिबिम्बस्रवदमृतस्नपनैरिवातिशुभ्रे ।
क्षितियुवतिशिरोवतंसकाल्यरजतगिरौ स्वचराधिवासधाम्नि ॥६॥
तदुपरि धरणीविचित्ररोचिर्मणिमुकुटोत्कटडम्बरं समृद्ध्या ।
सुरपुरविजयाय जागरूकं **गगनविलासपुरं** पुरं समस्ति ॥७॥
रिपुधरणिभुजां भुजावलेपप्रसरतमिस्रसरोजिनीभुजङ्गः ।
प्रसमरजिनशासनोन्नतिर्यः **पवनगति**र्नृपतिः स तत्प्रशास्ति ॥८॥
त्रिभुवनविजयाय मीनकेतोर्निरुपममेकमिवास्त्रमस्य राज्ञी ।
समजनि जगदर्थ्यरूपलक्ष्मीर्जिनमतपुण्यमयीव **चित्रलेखा** ॥९॥
रतिरमणनृपान्तरङ्गसेना निरवधिरूपवतीषु लब्धरेखा ।
समजनि तनया क्रमेण तस्याः **कनकवती** कनकाभिगम्यकान्तिः ॥१०॥
सरसमथ सुपुत्रजन्मनीव क्षितिभृदकारयतोत्सवं तथास्याः ।
असुभगमिह जन्म कन्यकानामजनि यथैष वृथा प्रवादपङ्कः ॥११॥

---

१. °दुःखभारप्य(?)वनितौ मु. । दुःखभारेप्यवनिपतौ P.L. । २. °कखित° मु. । °कषित° P.L. ।

क्षितिपतिकुलकन्यकोचिताभिः सकलकलाभिरलङ्कृता क्रमेण ।
अवनिपतिसमा सुवर्ण्यरूपप्रमुखगुणा सुखमेधते स्म तन्वी ॥१२॥
इयमतिशयसौरभाभिरामे कमल इवालिवधूर्जिनेन्द्रधर्मे ।
निरवधिमधुनेव सिद्धिलक्ष्मीः सततसुखेन मनोहरेऽभिरामे ॥१३॥
कुसुमशरसुधारसायनं सा युवजननेत्रचकोरचन्द्रिकाभः ।
प्रसृमरगुणचित्रचित्रसौधं सकलविलासमयं वयः प्रपेदे ॥१४॥
शुभकुलबलरूपशौर्यराज्यैर्नृपतिशतैः सविता सुतामयाचि ।
नलिनगुणतया स तानमुञ्चत् '**सदृशगुणैर्हि समागमो गुणाय**' ॥१५॥
निजतनयकृते नभश्चरेन्द्रः **पवनगतिं** प्रणयादयाचतैनाम् ।
अभिलषति वरं न देव कञ्चिन्मम तनयेत्यथ तेन स न्यषेधि ॥१६॥
तदसुखभरसङ्क्रमार्तचित्तः क्षितिपतिरौपयिकं विचिन्त्य तत्र ।
अभिमतफलकल्पशाखिशाखा जिनविभुशासनदेवता **जया**र्च्या ॥१७॥
अवददिति निजाशयं सुतायास्तदनु य योजितपाणिपल्लवा सा ।
स्वजनकवचनं प्रपद्य शेषामिव समुपाक्रमत क्रमेण तत्र ॥१८॥ युग्मम् ।
द्युतिमति सदने कृतासनेयं शुचिवपुरात्तपवित्रशुभ्रवस्त्रा ।
अकृत जिनपदार्चनं प्रमोदाद्यदिदमशेषशुभान्तरायहारि ॥१९॥
मृगमदघनसारकुङ्कुमाद्यैः प्रसृमरसौरभवासितान्तरिक्षैः ।
सुरतरुसुमनःस्रजां समाजैर्मधुपवधूमधुपानकेलिपात्रैः ॥२०॥
प्रसरदगुरुधूपधूम्रधूमैर्नभसि घनभ्रमतः स केकिकेकैः ।
अकृत सुकृतिनीष्टदेवतार्चामधिकलभक्तिभरादिवावनम्रा ॥२१॥ युग्मम् ।
तदनु कृशतनुस्तपोविशेषादधिगतदेवतयैक्यमावहन्ती ।
क्षणमिव दिवसान्निनाय यत्नादभिमतयोगसुखाय योगिनीव ॥२२॥
सुरभिपवनमिश्रपुष्पवृष्टिः समजनि सप्तमवासरेऽथ तत्र ।
रुचिविजिततडिल्लता पुरस्तान्न्यगददिदं समुपेत्य देवता सा ॥२३॥
अयि नृपतनये तवेतिभक्तेरिह जिनशासनदेवताहमागाम् ।
फलतु वरमनोरथस्तवायं तरुरिव दोहदतः प्रसादतो मे ॥२४॥
चतुरुदधिपयःपवित्रसीमक्षितिवलयैकविलासिना वरेण ।
भव रजतगिरिप्रसिद्धविद्याधरनृपवन्द्यपदा **जयन्त**नाम्ना ॥२५॥

मम वचनमिदं निवेद्य सद्यो जनयितुरिष्टवरस्य सङ्गमाय ।
व्रज निजपरिवारवर्धितश्रीर्जिनसदनोपवनेऽपनीतखेदे ॥२६॥
इदमुदितवती तयार्चितासौ सपदि तिरोभवदादृता तदुक्तम् ।
उषसि शशिमुखी तथैव चक्रे '**हितवचने हि रतां शुभं लभन्ते**' ॥२७॥
सकलनृपतिचक्रमेकहेलं स्फुरदनुभाववशंवदं विधाय ।
निजनगरमभिप्रयान्तमेषा झटिति **जयाथ जयन्त**माजहार ॥२८॥
प्रकटितहृदयानुकूलभावं मुखमवलोक्य विकस्वरं स तस्याः ।
पदकमलयुगं ननाम देव्या विनयगुणाञ्चितमानसा हि सन्तः ॥२९॥
अथ निजजननीव सा बभाषे नृपतनयाहमिहानयं नगे त्वाम् ।
तव गगनचरेषु चक्रिलक्ष्मीप्रभवगुणा नृपकन्यकां प्रदित्सुः ॥३०॥
ध्वजपटमिषतो वरेण्यपुण्य[१]प्रभवतयेव जगत्सु [२]दत्तपत्रे ।
इह सुरसदने जिनेन्द्रबिम्बं नय नयनामृतसारणिं स्वनेत्रे ॥३१॥
वियदिव परिमातुमुच्छ्रितानां विकसितपुष्पमिषेण पादपानाम् ।
घनमुपहसतीव नन्दनाह्वं वनमपि यन्निजवैभवोदयेन ॥३२॥
सरसफलभरा[1]वनम्रशाखद्रुमशिखरैः पवनेन यन्नमद्भिः ।
प्रणमदिव जिनं शिरोभिरस्यालयमतुलं परिवृत्य तिष्ठति स्म ॥३३॥
सुरगगनचरेन्द्रसुन्दरीभिः स्मितनयनाञ्जलिभिः प्रपीयमानः ।
तदिदमुपवनं स्वलीलयालङ्कुरु भविता च तयेह सङ्गमस्ते ॥३४॥
समयसमुचिते कृतेऽथ कृत्ये मितपरिवारविभूषितस्तयासौ ।
हितजनवचनं बुधैर्विधेयं ध्रुवमिति जैनगृहे जगाम हृष्टः ॥३५॥
अहमहमिकया जिनेन्द्रबिम्बं खचरनृपैर्विहितोत्सवं स तत्र ।
सरभसमवलोकयाम्बभूव ध्रुवशिवसौख्यतरोरवन्ध्यबीजम् ॥३६॥
निरवधिमकरन्दबिन्दुवृन्दैः सततवशंवदषट्पदैः प्रसूनैः ।
मुखकमलनिलीनलोचनोऽसौ सरभससमर्चयति स्म तत्कुमारः ॥३७॥
विपुलपुलकमांसलः सदेवं प्रणयवशीकृतमानसः प्रणम्य ।
शुचिरुचिपटलीजटालमुच्चैर्मणिमयमण्डपमासदत् तदग्रे ॥३८॥

---

१. °प्रभवगुणा तयेव(?) मु. । °प्रभवतयेव P.L. । २. दक्षपात्रे मु. । दत्तपत्रे P.L. ।
1. शिखराण्यवशिरांसि तैः P. टि. ।

जनकुमुदततेः कुमुद्वतीनां पतिरिव यः परितश्चकास्ति तत्र ।
घनसमय इवोपशान्तिवल्लेः कुमतकरीन्द्रघटासु केसरीव ॥३९॥
फलमिव परिपाकि दाडिमीनां चिरपरिचुम्बितनिष्कषायभावम् ।
सततमपि मनो यदीयमास्ते वनमिव सत्करुणोदयैश्च हृद्याम् ॥४०॥
विषयविषविषङ्गवैशसस्य स्फुरति लवोऽपि न यस्य मानसान्तः ।
प्रतिकलमिह खेलति स्म यस्मात् प्रसृमरशान्तरसामृतप्रवाहः ॥४१॥
समतृणमणिलोष्ठकाञ्चनस्य त्रिकरणशुद्धिवधूधवस्य यस्य ।
क्रमकमलनमस्ययापि जन्तोस्त्यजतिसुदुस्तरतामदं भवाब्धिः ॥४२॥
सुरगिरिवियस्तटैः स रत्नैतरुरिव सौरभशालिभिः प्रसूनैः ।
व्रतनियमतपोऽनवद्यविद्यागुणनिधिभिः सुभगोऽधिकं स्वशिष्यैः ॥४३॥
रुचिररुचितभङ्गिसुभ्रूवां यः सरसविलाससुर्वणदर्प्पणाभः ।
शिवपथपथिकैकसार्थवाहः प्रथितयशः स्खलितस्मरप्रतापः ॥४४॥[1]
दशविधमदधद्यतीन्द्रकृत्यं गुणमिव यः सुकवेर्महाप्रबन्धः ।
अवितुमिव जगन्ति मोहशत्रोरधिगुणधर्मधरः समन्ततोऽपि ॥४५॥
भविकशिवपुरीप्रवेशतूर्यध्वनिमधुरैर्वचनैर्जिनेन्द्रधर्मम् ।
खचरसुरजनस्य कीर्तयन्तं स तमवलोक्य ननाम **धर्मसूरिम्** ॥४६॥ अष्टभिः कुलकम् ।
गुरुरपि नृपजं स धर्मलाभप्रवितरणेन मुदास्पदं चकार ।
सुरभयति न कं शिरोवतंसीकृतमभितः स्मितपारिजातपुष्पम् ॥४७॥
शृणु सगुण जयन्त ! जैनधर्मं सकलसुखोपयिकं भवद्वयेऽपि ।
इति गुरुवचने स बद्धतृष्णः समजनि चातकवत्पयोदनीरैः ॥४८॥
सपदि शिवपदाय वीतरागं परममवेहि जिनेन्द्रमेव देवम् ।
किमपि मृगदृशां कटाक्षपातैः शिरसि कृतस्मरशासनैः किमन्यैः ॥४९॥
घनसमयपयोदगर्जिनादैः स्फुटसुमनस्त्वमुपैति केतकीव ।
द्रुतमपि जनता यदीयवाक्यैर्भज सुगुरुं तमपास्तसर्वसङ्गम् ॥५०॥
परिहर परिहार्यमार्यवर्यैः[2] कुपथमपथ्यमिवातुरः सकर्णः ।
इतरजनसमानतैव यस्मिन् विषयजुषां खलु देवता गुरूणाम् ॥५१॥

---

१. ४३-४४ श्लोकद्वयस्थाने मुद्रिते ४३ पूर्वार्धः तथा ४४ उत्तरार्ध इति एक एव श्लोकोऽस्ति ।
२. °मार्य वीर्यैः मु. । °मार्यवर्यैः P. ।

विषयसुखमशेषदेहभाजां मुखमधुरं परिणामदारुणं च ।
इति विदुरधियामपीह शक्तिर्विलसति मोहमहीन्द्रशासनं हि ॥५२॥
तरुणतनुमतां वराङ्गनेव क्षितिपतनूज ! दया यदि प्रिया ये(ते) ।
द्रुतमनुभविता तदा ह्यनङ्गव्यतिकररम्यतमां दशां सदैव ॥५३॥
[१]मुखकमलमलङ्करोति सत्यव्रतमतिविस्मयकारि हारि यस्य ।
सह मणिकिरणैः सदा निदेशो विलसति तस्य नरेन्द्रमौलिचक्रे ॥५४॥
निरवधिमणिकाञ्चना विभूतिस्त्रिदशपतेरपि लोभमावहन्ती ।
परधनपरिहारसारपुण्यैः सदनमलङ्कुरुतेऽनुजन्म जन्तोः ॥५५॥
जनितयुवपतङ्गदेहदाहं ज्वलितगुणं च शिखायमानरूपम् ।
परयुवतिवपुः प्रदीपकल्पं भवति सदा यतधीर्न जातु जन्तुः ॥५६॥
विविधविभवभोगभूरितृष्णा ज्वरलहरीव भवावधिप्ररूढा ।
जनयति हृदि तापमित्यमन्दं प्रशमय निस्पृहतासुधारसैस्ताम् ॥५७॥
बलमिव परितश्चतुःप्रकारं जिनगदितं कुरु दानमुख्यधर्मम् ।
नरसुरशिवसम्पदां पदं स्वं सपदि चिकीर्षसि चित्प्रियं प्रियाणाम् ॥५८॥
सकलसुकृतकल्पपादपानां दवदहनप्रसरोपमं समन्तात् ।
नय चतुरशमं कषायवर्षं प्रशमरसेन सुधासधर्मणा त्वम् ॥५९॥
संवेगामृतपूरसुन्दरसुरस्रोतस्विनीस्रोतसि
स्नातुं हन्त नदीप्लु(?)तां व्रज रजःसंभारसर्वङ्कषे ।
अर्हन्निर्मलधर्मकर्मविधिनाशृङ्गारसारेण च
स्वं शृङ्गारय यत्प्रभावसुभगं त्वामेति सिद्धिः स्वयम् ॥६०॥
सञ्जातायां तदनु सुगुरुर्देशनायां **जयन्तः**
शुद्धः श्रद्धाकवचितमनाः स्वाञ्चितं धर्मकर्मा ।
प्राप्याक्षीणं निधिमिव मुदा मेदुरः सादरोऽयं
जज्ञेऽनन्याभ्युदयसुभगं भावुकश्रीविलासः ॥६१॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के कुमारधर्मप्रतिपत्तिवर्णनो नाम द्वादशः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. मुद्रितेऽयं श्लोकः खण्डितोऽस्ति, सः P.L. प्रतिना पूरितस्तथा मुद्रिते ५५ क्रमाङ्कश्लोको नास्ति सोऽपि P.L. प्रतिना पूरितः, पश्चादेकैकक्रमाङ्को परावृत्तः ॥ सम्पा.

त्रयोदशः सर्गः ॥

अञ्जलिं शिरसि बिभ्रददभ्रव्यक्तभक्तिरसकुम्भमिवोच्चैः ।
श्रीमुनीन्द्रमथ पार्थिवसूनुस्तं प्रणम्य चचाल यथेष्टम् ॥१॥
तस्य जैनसदनस्य विनिर्यच्चन्द्रकान्तिमिकान्तिपयोभिः ।
नित्यमुक्षितमिवालिकुलाभं कौतुकादुपवनं स विवेश ॥२॥
यत्र यत्र स चचार वधूभिस्तत्र तत्र सुभगः परिवव्रे ।
श्रीयते हि मधुसौरभसारं पारिजातकुसुमं भ्रमरीभिः ॥३॥
तद्वपुर्लवणिमामृतपूरैः सूत्रलोलनयनाभिरपाङ्गैः ।
पीयते स्म कुसुमायुधजन्यस्मेरतापमपहर्तुमिवाशु ॥४॥
लोचनैरिव विकस्वरपुष्पैः पल्लवैः करतलैरिव शौणैः ।
उत्कुचैरिव फलैर्वनलक्ष्म्यास्तत्र विस्मयमतीव सा भजे ॥५॥
यामिनीचरमयाम[१]विरामे चक्रवाक इव सम्भृतरागः ।
स प्रियां नृपतिवंशपताकां तां तदेक्षितुमभूदनिमेषः ॥६॥
देवतावचनतो नृपपुत्री मीनकेतननिकेतनमेकम् ।
साप्यथोपबनमुत्सुकचित्ता सञ्चचार सुकुमारशरीरा ॥७॥
मार्गसत्वरगमश्रमजातस्वेदबिन्दुभर[1]दन्तुरिताङ्गी ।
अन्तरुल्लसितरागपयोधेर्मौक्तिकैरिव बभौ निचिता सा ॥८॥
यूथविच्युतमृगीव विलोलक्षिप्तचक्षुरखिलास्वपि चक्षुः ।
तस्य दर्शनकृतेऽत्र वने सा क्वापि केलिनिलये प्रविवेश ॥९॥
आस्यसौरभमिलन्मधुपालिध्वानमांसलितनूपुरनादैः ।
तत्रा काञ्चन विभाव्य मृगाक्षीं सोऽपि कौतुकवशेन विवेश ॥१०॥
तां तडिद्द्युतिविर्जित्वरकान्तिं रूपतर्पितजगत्त्रयनेत्राम् ।
वीक्ष्य विस्मयतरङ्गितचेताः स व्यचिन्तयदिदं युवराजः ॥११॥

---

१. ॰चिरामे मु. । ॰विरामे P.L. । 1. विषमोन्नता P. टि. ।

पर्वते किमिह पर्वतपुत्री पर्वतश्रियमवेक्षितुमागात् ।
किं रतिः किमु रमा खलु नैव मर्त्यलोकललनैव निमेषात् ॥१२॥
पादपङ्कजतले खलु रागः पद्मरागरुचिरः प्रथितेऽस्याः ।
निर्ममे मम मनोद्रुमरागं साम्प्रतं कृतपदेयमतीव ॥१३॥
लाक्षया विहितरागतरङ्गैः साङ्कुरैः स्मरतरोरिव बीजैः ।
पादपङ्कजनखैः समयूखैः शोभते रजनिजानिमुखीयम् ॥१४॥
विद्रुमद्रुममरीचिसगोत्रैः पादयोर्नखमयूखशिखाग्रैः ।
एतदङ्गलतिका स्मरभूभृद्दोःप्रतापपटलीव विभाति ॥१५॥
एतदङ्घ्रिसुभगाकृतिलक्ष्मीलाभलम्पटतयेव सदापि ।
क्षोणिभारवहनव्रतचर्यासेवनैव रसिकोऽजनि कूर्मः ॥१६॥
सुभ्रुवः क्रमपरिक्रमणेऽस्या जात्यहेममणिनूपुरनादैः ।
बोभवीति मकरध्वजभूभृन्निद्रया सततमेव दरिद्रः ॥१७॥
हारिणीं क्रमगतिं हरिणाक्ष्याः शिक्षितुं सुचिरमभ्यसनेऽपि ।
केलिहंसललना न शशाक स्वल्पधीः खलु जलाशययोगात् ॥१८॥
रामणीयकमनङ्कुशमस्या जङ्घयोरनघयोरवलोक्य ।
नूनमुद्गतपराभवदुःखा सस्नुरेणललना वनवासम् ॥१९॥
एतदूरुमिषतः पृथुरम्भास्तम्भयुग्ममिव यौवनलक्ष्म्याः ।
उद्धृतः प्रविशतः पुरमध्ये मन्मथक्षितिपतेः प्रतिभाति ॥२०॥
दीपदीप्तमणिकाञ्चनकाञ्ची किङ्किणीक्वणमिषान्नृपपुत्र्याः ।
यौवनोन्मदकरीन्द्रपुरस्ताड्डिण्डिमारव इव प्रतिभाति ॥२१॥
उल्लसल्लवणिमामृतवीच्या नाभिमण्डलगभीरसरस्याः ।
रोमराजिरुपकण्ठदूर्वा प्रातिभं वहति चारुदृशोऽस्याः ॥२२॥
उन्नतिः कठिनयोः कुचयोर्यत्स्थानमप्युपरि मे मृदुनोऽस्याः ।
तत्सुदुःसहमतीव बभूव क्लेशवश्यमुदरं कृशमस्याः ॥२३॥
भारितं गुरुभरेण कुचाभ्यां विस्तृतेन जघनेन च रुद्धम् ।
इत्यसह्यतमवेदनयेव प्राप्तमेतदुदरं ननु कार्श्यम् ॥२४॥
एतदुच्चकुचसद्मनि निश्रेणीव भाति ललिता त्रिवलीयम् ।
गच्छतो रतिपतेरवलम्बस्तारहारलतिकोभयतोऽत्र ॥२५॥

कण्ठसौष्ठवगुणैर्गमितोऽयं कम्बुरम्बुजदृशा परिभूतिम् ।
नूनमन्तरधुनापि दधात्यावर्तरूपमतिदुःखमितीव ॥२६॥
सुभ्रुवो मदनकेलिगुरुत्वं प्राप्तवत्यतितरां कुचयुग्मे ।
निर्भराम्बुभरविभ्रममेति स्फारहारलतिकोभयतोऽस्याः ॥२७॥
केतकीदलदृशः स्तनपीठे सूत्रयत्यधरपल्लवकान्तिः ।
अप्रयत्नभवकुङ्कुमरागश्रीविलासमनुवेलममुष्याः ॥२८॥
एतदीयसरलोन्नतनासां वंशपार्श्वगतलोचनयुग्मम् ।
एकनालकमलद्वयशोभा वैभवं दधदिव प्रतिभाति ॥२९॥
लङ्घितुं श्रवणयोश्चिरसीमां लोचने मृगदृशो विवदाते ।
निर्विवादविषयेऽपि विवादः शश्वदश्रुतिमतां किमु चित्रम् ॥३०॥
नित्यभूषणजुषः श्रुतियुग्मस्योपमास्तु किमु मौक्तिकशुक्त्या ।
या विदार्य परिमुञ्चति मुक्तामण्डनं निजमखण्डमरीचि ॥३१॥
अग्नितापघटनैर्घटदुःखं यच्च रत्नखचनाद्युपसोढुम् ।
तत्कपोलतलचुम्बनतोऽस्याः कुण्डलद्वयममन्यत सौख्यम् ॥३२॥
अष्टमीशशिनिभेऽधिकनीलं भ्रूयुगं लसति भालतलेऽस्याः ।
वल्लरीद्वयमिवास्यसरस्याः सम्भृतं लवणिमामृतपूरैः ॥३३॥
तारकावलयवैभवभाजा व्योमपार्वणहिमद्युतिनेव ।
कान्तिमौक्तिकवृतेन नताङ्ग्याः शोभतेऽलिकतलं तिलकेन ॥३४॥
कुन्तलैरलिकुलैरिव नीलैः केसरैरिव रदद्युतिपूरैः ।
कण्ठनालपरिवर्धितशोभं शोभते वदनवारिजमस्याः ॥३५॥
आहृतेन जगतामपि लावण्यामृतेन ससृजे वपुरस्याः ।
वेधसा युवतिसृष्टिकलायां स्वस्य कौशलधरामिव मातुम् ॥३६॥
स्त्रैणसृष्टिनिपुणेन विधात्रासर्जि नूनमियमेव मृगाक्षी ।
श्रोत्रनेत्रपथमेति यदन्या नेदृशी क्वचन काचन तन्वी ॥३७॥
रूपगर्वमयतां स्मरकान्ता पार्वती सुभगतामदमेतु ।
स्त्रैणसर्वगुणगौरवपात्रं किं त्वियं परमिति प्रतिभा मे ॥३८॥
खेचरेन्द्रदुहितापि कुमारं रूपसम्पदपहस्तितमारम् ।
वीक्ष्य तत्क्षणमभूदनुरागक्षीरसागरतरङ्गनिमग्ना ॥३९॥

प्रेरितैः प्रथमतः प्रणयेन व्रीडया विचलितैरथ किञ्चित् ।
तिर्यगञ्चितपुटैर्नयनैः सा तं ददर्श मुहुरम्बुरुहाक्षी ॥४०॥
श्री**जयन्त**जगदद्भुतरूपस्तम्भिताङ्गलतिकां नृपपुत्रीम् ।
तां विभाव्य सरसोक्तिसनाथं तत्सखी शशिमुखीति बभाषे ॥४१॥
सम्पदास्य पुरतस्तृणमिन्द्रस्तेजसा कमलिनीहृदयेशः ।
मीनकेतुरपि भासुररूपश्रीविशेषललितैः प्रतिभाति ॥४२॥
स्वर्गराज्यहरणोल्बणशङ्काशङ्कुसङ्कुलमना इव शक्रः ।
अस्य विश्वजयिनः श्रुतशौर्यः कौतुकादपि न भूतलमेति ॥४३॥
दानशौर्यगुणगौरयशोभिर्भूषितं सुभगमस्य चरित्रम् ।
गीयते स्मरतरङ्गितगात्रं स्वर्वधूभिरखिलास्वपि दिक्षु ॥४४॥
भाति भोगिषु तथा न फणीन्द्रस्तारकेषु न च तारकराजः ।
भासुरेषु न सुरेषु सुरेन्द्रः क्ष्माविलासिषु यथैष कुमारः ॥४५॥
विक्रमप्रथित**विक्रमसिंह**क्षोणिवल्लभकुलाम्बरचन्द्रम् ।
आत्मतुल्यगुणमाशु भजैनं '**दुर्लभो हि सदृशैः खलु सङ्गः**' ॥४६॥
धारयेव नववारिदपङ्क्तेः कान्तवर्णनगिराथ तथास्याः ।
केसरैरिव बभौ पुलकौघैः सा कदम्बसुमनःपटलीव ॥४७॥
साचि सञ्चरणदक्षिणचक्षुः क्षिप्तमौक्तिकसदृक्षकटाक्षैः ।
वीक्षितो मृगदृशाथ **जयन्त**स्तत्करग्रहणसौख्यमिवाप ॥४८॥
सा विकासिवदनापि कुलीना लज्जया निगदितुं न शशाक ।
किं तु कम्पपुलकाञ्चितगात्रैरेव तं वरतया प्रतिपेदे ॥४९॥
प्रेर्यमाणमिव हर्षतरङ्गैरालिचक्रमचिरेण कुमार्याः ।
एत्य भूपमभिनम्य च सम्यक् तां व्यजिज्ञपयदीप्सितसिद्धिम् ॥५०॥
तां विलोक्य जिनशासनदेवीं तत्र राजतनयापि तुतोष ।
श्रीकुमारवरदाननिदानव्यक्तभक्तिरथ पूजयति स्म ॥५१॥
निःसमानबहुमानविधानात् सप्रमोदहृदया सविशेषम् ।
देवता तदनु साजनि तस्याः कामधेनुरिव कासितदानैः ॥५२॥
अभ्यगादथ नृपः स महर्द्ध्या तं नरेन्द्रतनयं सह देव्या ।
सोऽपि तस्य विदधे प्रतिपत्तिं '**नौचितीं त्यजति जातु कुलीनः**' ॥५३॥

तौ कथां प्रथयतः स्म मिथस्तां प्रेमवारिनिधिवीचिमिवोच्चैः ।
या श्रुता सुरगुरोरपि चेतः स्मेरविस्मयरसं विदधाति ॥५४॥
कन्यका **कनकवत्य**भिधाना पादपङ्कजयुगे निजपित्रोः ।
सा सहेलमलिनीव महीयः स्नेहसौरभवशेन सिषेवे ॥५५॥
स व्यचिन्तयदिदं मम नूनं साम्प्रतं विधिरभूदनुकूलः ।
मामकीनतनयावरयोर्यच्चन्द्रिकाशशभृतोरिव योगः ॥५६॥
रूपवैभवकलाद्भुतभाग्येनामुना जगति कोऽपि सदृक्षः ।
अस्य ते न तनया मम योग्या पाणिपीडनकृते कृतवर्ण्या ॥५७॥
इत्युदीर्य निजबन्धुसमक्षं **विक्रम**क्षितिपतेस्तनयाय ।
तं महेन महता स महीन्द्रः शौरये श्रियमिवाब्धिरदत्त ॥५८॥
सिक्तमार्गमथ कुङ्कुमनीरैर्यद्विचित्रकुसुमप्रकरं च ।
आम्रकम्रदलवन्दनमालं गोपुराग्रमणितोरणराजि ॥५९॥
वीज्यमानहरिदश्वरथाश्वैः केतुभिर्बहु चितं सितसौधम् ।
यद्विचित्रमणिभूषणरेखारामणीयकतरङ्गितपौरम् ॥६०॥
श्रीम**दम्बरविलासपुरे** स्वे स्वःसमानगुणसम्पदि तत्र ।
देवतार्पितविमाननिषण्णः पावनं **पवनगत्य**भिधानः ॥६१॥
संविधाय पुरतः खचरेन्द्रः श्री**जयन्त**युवराजविमानम् ।
आतपत्रचलचामरलक्ष्मा दत्तविस्मयरसं प्रविवेश ॥६२॥ चतुर्भिः कलापकम् ।
वैक्रमेस्तदनु **कुण्डल**संज्ञस्तत्र सत्वरमुपेत्यनतांह्रिः ।
उक्ततातकुशलोऽथ समीपे काञ्चनासनमलङ्कुरुते स्म ॥६३॥
निश्चितेऽप्रतिमलग्नदिनेऽथ क्ष्मापतेर्मुदि मनो निममज्ज ।
कृत्यजातमपि बन्धुवधूभिर्भूपसम्पदुचितं विदधेऽत्र ॥६४॥
प्रत्यहं करयुगाङ्गुलिपर्वीश्रेणिभिस्त्वरितमेणदृशोऽस्याः ।
लग्नपूर्वदिवसान् गणयन्त्याः कान्तसंस्मृतिरभूत् खलनाय ॥६५॥
तां तदाभ्युदयभाजि मुहूर्ते विष्टरे मणिमये विनिवेश्य ।
सर्वमप्यविधवाः कुलवध्वस्तेनिरेऽथ विधिना विधिजातम् ॥६६॥
उद्यदम्बुरुहिणीप्रियरोचिः सङ्गमारुणसरोरुहलक्ष्मीम् ।
सान्द्रयावकरसेन तदीयं रञ्जितं पदतलं जयति स्म ॥६७॥

निर्मिते च रुरुचेऽरुणरोचिः 'पादपङ्कजनखव्यपदेशात् ।
तत्तनोः कृतपदस्य सपर्यां बन्धुजीवकुसुमैः कुसुमेषोः ॥६८॥
निःसपत्नविनिवेशितरत्नैः पञ्चवर्णकिरणाङ्कुरितैः सा ।
भूषणैरुपचिताङ्गविभूषा कल्पशाखिलतिकेव रराज ॥६९॥
यत्प्रसाधनम[१]सूत्र्यत तस्याः सर्वतो लवणिमातिशयाय ।
तत्सुधाधवलनं तुहिनांशोः स्वादुताथ सितया च सुधायाः ॥७०॥
निर्मितानि किरणैरिव चान्द्रैः पारिणेत्रसिचयान्यथ कन्या ।
पर्यधायि कृतकङ्कणबन्धा सूत्रितोचितविवाहविधेया ॥७१॥
सा विवाहसदनं नृपपुत्र्या देवता व्यरचयद् द्रुतमेव ।
भूरिभङ्गिरचनाञ्चितशोभावैभवादनिमिषैर्नृभिरीक्ष्यम् ॥७२॥
कामधेनुनवगोमयपूतं कल्पशाखिदलवन्दनमालम् ।
इन्द्रचापचतुरद्युतिदण्डैस्तोरणैर्मणिमयैरधिकश्रि ॥७३॥ युग्मम् ।
तत्र साङ्कमधिरोप्य कयाचिन्मातृदेव्यभिमुखं लघु नीत्वा ।
पादयोर्नतिमकार्यत तासामासिता च रुचिरासनमग्रे ॥७४॥
सप्रमोदपुलकं कलकण्ठध्वानगानजनितप्रमदाभिः ।
तत्क्षणोचितविधिप्रवणाभिः कृत्यवस्तुनि कृते प्रमदाभिः ॥७५॥
भूषितः सुरवितीर्णमयूखप्रेङ्खदुल्बणविभूषणमुख्यैः ।
आवृतः परिकरेण समन्ताच्चारुवेषरचनारुचिरेण ॥७६॥
विक्रमक्षितिपतेरथ सूनुः पाणिपीडनसमुत्सुकचेताः ।
प्राचलत् समधिरुह्य विमानं कामिनीनयनकैरवचन्द्रः ॥७७॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
वैत्रिणेव सुहृदा[२] त्रिदशेन स्नेहतः सपदि दर्शितमार्गः ।
द्वारि खेचरपतेः सदनस्य प्राप शम्भुरिव सोऽथ हिमाद्रेः ॥७८॥
आगताभिरभिराजवधूभिः सूत्रनेत्रकमलैः परितोऽपि ।
पूज्यमानतनुरुत्तरति स्म स्मेरपङ्कजमुखः स विमानात् ॥७९॥
तस्थिवानथ मरुद्ध्वजदण्डं स प्रलम्बमवलम्ब्य करेण ।
कल्पपादपलताश्रितहस्तैरावतश्रियमुवाह कुमारः ॥८०॥

---

१. °मसूत्रि(त्र)त मु. । °मसूत्र्यत P.L. । २. दिदशेन(?) मु. । त्रिदशेन P.L. ।

मङ्गलानि धवलानि च गायन्तीभिरद्भुतरसं वरवध्वोः ।
अर्थदानमथ कङ्कणबन्धसूत्रितस्य विदधे सधवाभिः ॥८१॥
ताः कुसुम्भरसरञ्जितवस्त्रं कण्ठकन्दललते विनिवेश्य ।
सौधमध्यमनयन्मृगनेत्राः श्रोत्रपेयकलगीतविलासम् ॥८२॥
श्री**जयन्त** इति नामनि मन्त्रे योगिनीव मतकारिणिनीला ।
सास्ति यत्र कुसुमास्त्रपताका मातृपूजनमसौ विदधेऽत्र ॥८३॥ युग्मम् ।
वाससा शशिरुचाथ स तन्वीं तामपश्यदवगुण्ठितदेहम् ।
क्षीरसागरविसारितरङ्गैरावृताङ्गलतिकामिव लक्ष्मीम् ॥८४॥
कारिते हृदयहारिणि तारामेलके लघु यथाविधि तत्र ।
हृष्टयो मिथुनकस्य विरेजुः कामशाखिकुसुमोद्गमकल्पाः ॥८५॥
वेदिकाम्बरमितः सह वध्वा स्त्रैणमुल्लसितगीतमनैषीत् ।
तत्क्षणं च मकरध्वजराजं प्रोढमानमिह विश्वजयाय ॥८६॥
आसने कनकरत्नमयेऽसौ मोदमेदुरमना निषसाद ।
तस्य पार्श्वमभजन्नृपपुत्री वल्लरीव वनकल्पतरोः सा ॥८७॥
देवताभिरवरोधवधूभिर्बन्धुभिश्च विविधैरथ पौरैः ।
मन्दिरं नृपजनैरपरैस्तद्दाडिमीफलमिवाजनि बीजैः ॥८८॥
निःस्वने निभृतचक्षुषि लोके सावधानहृदये च नरेन्द्रे ।
झल्लरीध्वनिमुखेन विदित्वा लग्नमुच्चसकलग्रहरम्यम् ॥८९॥
हस्तलेपमतिपावनशम्यश्वत्थचूर्णमतितूर्णमथार्द्रम् ।
श्रोत्रियः करतले नृपपुत्र्या [1]न्यक्षिपत् [2]स्मरतरोरिव बीजम् ॥९०॥ युग्मम् ।
सेक्तुकाम इव तत्क्षणजातस्वेदबिन्दुनखरक्षरणेन ।
तच्च पाणिकमलेन कुमारः सोत्सवं स पिदधे सुमुहूर्ते ॥९१॥
तत्क्षणं धवलमङ्गलमिश्रैरुच्छलद्बहुलतूर्यनिनादैः ।
मण्डलानि स ददे परितोऽग्नेर्निर्वृतिं च खचरक्षितिभर्तुः ॥९२॥
तत्र मण्डलचतुष्कसमाप्तौ खेचराधिपतिरात्मसुतायाः ।
पाणिमोचनमचीकरदुच्चैराज्यसारविभवेन कुमारम् ॥९३॥

---

१. न्यदिप(ध)त् मु. । न्यक्षिपत् P.L. । २. स्मरतोरिव बीजम् (?) मु. । स्मरतरोरिव बीजम् P.L. ।

तत्र दानसमये खचरेन्द्रः प्राज्यवाजिकरटीन्द्रघटाभिः ।
स्वर्णरत्ननिकरैश्च स चक्रे श्रीपतिं हरिमिवार्थिसमाजम् ॥९४॥
[1]याप्ययानरथवाजिगजस्थै राजलोकनिवहैः स्मितचक्रैः ।
आवृतैः [१]खचरभूमिभृतायं प्राज्यऋद्धिपरिवारवृतेन ॥९५॥
दम्पती समधिरुह्य विमानं छत्रचामरतरङ्गितकान्ती ।
पौरवर्ण्यगुणरूपविभूती प्रापतुस्तदनु तौ सदनं स्वम् ॥९६॥ युग्मम् ।
वैजयन्तमिव भूमितलेऽन्यं वासमन्दिरमगात् सह वध्वा ।
कामकेलिखुरलक्षितकल्पं यत्र कल्पितमदृश्यत तल्पम् ॥९७॥
यत्परस्परसमर्पितचित्तं साचिसञ्चरितनेत्रयुगं यत् ।
यन्मनोभवमनोरथपात्रं तत्तयोरजनि दर्शनमत्र ॥९८॥
रूपकौतुकविलोकनलोलं लोचनाम्बुजयुगं च मिथस्तौ ।
हर्षबिन्दुभिरिवार्थयतः स्म स्वाभिवाञ्छितकरः खलु पूज्यः ॥९९॥
तौ मिथोऽप्रतिमकौतुकरूपं श्रीविलोकनविमोहितनेत्रौ ।
तत्क्षणादमृतसिन्धुतरङ्गस्नापिताविव तदा समभूताम् ॥१००॥
मुद्रितेक्षणयुगः सुखनिद्रामुद्रयानववधूपरिरम्भात् ।
उत्तरङ्गरतिसागरमग्नस्तत्क्षणं क्षणमिवैष निनाय ॥१०१॥
देव त्वल्लीलयोच्चैर्धरणिधरशिरःश्रेणिषु न्यस्तपादः
पद्मोल्लासं समन्ताद्विदधयदुदयैः पद्मिनीप्राणनाथः ।
निद्रामुद्रादरिद्रे विरचय नयनाम्भोरुहे तत्कुमार !
प्रातःकृत्यप्रवृत्तिं प्रकटय निकटस्पष्टकल्याणमालाम् ॥१०२॥
इत्थं वैतालिकानां मुखकमलकलोत्तालकोलाहलेन
स्फूर्जन्मङ्गल्यतूर्यप्रसमरमधुरध्वानसंवर्गितेन ।
कान्ताविस्तारितुङ्गस्तनकलशतटाश्लेषसौख्ये निमातः
क्षिप्रं निद्राममुञ्चत् सकलसमयविद्विश्वविश्वैकवीरः ॥१०३॥
प्रणतिपरनरेन्द्रश्रेणिरोचिष्णुरोचिर्मणिमुकुटविटङ्काङ्केषु संक्रान्तमूर्तिः ।
स विभुरथ बभाषे भक्तितस्तैरुदूढप्रतिम इव समासे सन्निभायां सभायाम् ॥१०४॥

---

१. खशर° मु. । खचर° P.L. । 1. नरविमानं P. टि. ।

पवनगतिमथैत्य स्वामिदूतो बभाषे तव **कनकवती**ति ख्यातिमत्यस्ति कन्या ।
निजतनयकृते तां याचते स्नेहगर्भं गुरुविनयमयं त्वां चक्रवर्ती महेन्द्रः ॥१०५॥
तस्येति दूतस्य निशम्य वाचं तं प्रत्यवादीत् स मुदावनम्रः ।
राज्यं कुटुम्बं विभवश्च सर्वाः प्राणश्च मेऽस्येव विभोः किमन्यत् ॥१०६॥
दत्ता मया किन्तु **जयन्त**नाम्ना भूगोचरेण क्षितिपाङ्गजेन ।
सा पर्यणायीति विभोर्निवेद्यं मदीयभक्त्या प्रथमं प्रसाद्य ॥१०७॥
उवाच दूतोऽथ नरेन्द्रपूर्वं यत्प्रार्थितोऽपि प्रभुणा तथेयम् ।
ददे परस्मै तनया त्वया तन्नूनं कृतान्तः प्रगुणीकृतोऽयम् ॥१०८॥
महापराधेन तव श्रुतेन क्रुद्धे विभौ कः शरणं जगत्सु ।
उत्कोपिते यष्टिमुखेन सिंहे क्षेमो हि कौतस्कुतमङ्गभाजः ॥१०९॥
विराजमानं युवराजलक्ष्म्या श्रीचक्रिणोऽप्यस्य सुतं विहाय ।
भूगोचरस्यापि कथं त्वया सा द्विकस्य हंसीव ददे परस्य ॥११०॥
एनं प्रत्यवदज्**जयन्त**सचिवो नीतिप्रियैः क्षत्रियै-
र्दूतोऽसीति न वध्यसे स्फुटकरं वध्योऽपि दुर्भाषणात् ।
यस्त्वं किन्तु कुधीरवादयदिदं तं दुर्मदान्मेदुरं
युद्धे जीवितसंशयं मम विभोर्नेष्यत्यपास्य श्रियम् ॥१११॥
हेलादिग्विजयार्जितोऽर्जितयशःशस्तप्रशस्ताक्षरै
रम्यां स्तम्भपरम्परां निहितवान् सर्वाब्धितीरेषु यः ।
हीलां कारयितुस्त्वदीयनृपतेश्छित्वा शिरःपङ्कजं
सङ्ग्रामाङ्गणदेवताङ्घ्रिकमले प्रक्षेप्तुमभ्येति सः ॥११२॥
[1]श्रीस्वामिदर्पेण पुनर्विवक्षुः कण्ठप्रदत्ताप्रतिमार्धचन्द्रः ।
शश्वत्प्रहारैर्विहितः कठोरैर्वाक्यैः सभाया निरकाशि दूतः ॥११३॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते श्रीजयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के विवाहोत्सववर्णनो नाम त्रयोदशः सर्गः ॥

• • •

1. श्रीदर्पस्वामिदर्पेण च P. टि. ।

चतुर्दशः सर्गः ॥

अथेति दूतादवगम्य सम्यग्विद्याधराणामधिपः प्रवृत्तिम् ।
करालकोपस्फुरदोष्ठपृष्ठः क्षणादभूद् भ्रूकुटिभीषणास्यः ॥१॥
जयश्रियं संयति लब्धुमिच्छोस्तस्याबभुः स्वेदलवाः शरीरे ।
सापत्न्यसम्भावनया विमुक्ता बाष्पाम्बुलेशा इव राजलक्ष्म्याः ॥२॥
तस्याट्टहासः प्रससार दन्तप्रभाप्ररोहैरुपचीयमानः ।
परं समुल्लासमुपेयुषोऽन्तः शौर्याम्बुधेः फेनिलवानुकारः ॥३॥
दोष्णः कृपाणे च रुषाभिताम्रा तस्याघदृष्टिः शुशुभे पतन्ती ।
सङ्ग्रामकालस्य जयाय पूजानिमित्तमम्भोरुहमालिकेव ॥४॥
रराज गुञ्जारुणनेत्रकान्तिकरम्बिता तस्य कृपाणलेखा ।
समस्तवैरक्षितिपालशौर्यसूर्यास्तसन्ध्येव परिस्फुरन्ती ॥५॥
करीन्द्रकुम्भाहतिकर्कशेन स ताडयन्नंसतटं करेण ।
चिराय वैरिव्ययतः प्रसुप्तं प्रबोधयञ्शौर्यमिव व्यराजत् ॥६॥
इत्युल्लसत्तीव्रतराभिषङ्गः सङ्ग्रामसाध्यं रिपुमाकलय्य ।
अमात्यवृद्धानवधीर्य दर्पात्तं प्रत्यचालीद् **रघुनूपुरेशः** ॥७॥
तस्य प्रयाणक्षणवाद्यमाना समाननिस्वानमहानिनादः ।
स सम्भ्रमैर्निश्चलकर्णतालमाकर्णितो दिक्करिभिर्विविग्नैः[१] ॥८॥
भेरीरवस्तत्र समुल्ललास तथा यथा ध्यानजुषां मुनीनाम् ।
स सम्भ्रमाणां करपङ्कजेभ्यो द्रुतं निपेतुः स्फटिकाक्षमालाः ॥९॥
तत्रोल्लसद्भिः पटहप्रणादैर्दिशां मुखानि प्रतिशब्दवन्ति ।
कुर्वन्ति सामन्तमहीपतीनामाकारणं[२] कारणतः स्वभर्तुः ॥१०॥
तत्रैककालं परिवाद्यमाननिश्वा(स्वा)नभेरीपटहप्रणादैः ।
संस्थापिता सारथिना त्रसन्तः कथं कथञ्चित्तरणेस्तुरङ्गाः ॥११॥

---

१. °र्विवग्नैः मु. L. । °र्विविग्नैः P. । २. °मकारणं मु. । °माकारणं P. ।

समारुरोहाथ समुल्लसद्भिर्ध्वजैः समन्तादुपढौकितश्रि ।
स चित्ररत्नद्युतिचित्रिताशं विमानमुन्निद्रतराभिमानः ॥१२॥
जाते नभःप्राङ्गणसङ्गतेऽथ **विद्याधरेन्द्रस्य** तदा विमाने ।
क्रमेण सामन्तमहीपतीनां विमानपङ्क्तिः पिदधेऽन्तरिक्षम् ॥१३॥
विद्याधराणां रुचिरैर्विमानैर्निरन्तराले पवमानमार्गे ।
निःश्रीकतैवांशुमतः समन्तादभूदभिज्ञानकृते तदानीम् ॥१४॥
तस्याथ दैवे प्रतिकूलभावमुपेयुषि प्रोषितपुण्यराशेः ।
समुल्ललासाभिमुखो नभस्वान् कुर्वन्निवोच्चैर्गलहस्तितानि ॥१५॥
तेन प्रचण्डेन समीरणेन समूलमुन्मूलयता पताकाः ।
विनिर्मिता खेचरभूपतीनां विलूनवेणीव विमानमाला ॥१६॥
समन्ततः शोणितपङ्कपिण्डविडम्बनाडम्बरमादधानः ।
बभूव दुष्प्रेक्ष्यतरः खरांशुरवस्थितोऽन्तःपरिवेषमुच्चैः ॥१७॥
दिवाकराधिष्ठितदिग्विभागमाश्रित्य फेत्कारपरम्पराभिः ।
भृशं शिवाः कातरजन्तुजातमुत्रासयन्त्यः प्रकटीबभूवुः ॥१८॥
गच्छन्ति मार्गे सममेव गृध्रश्येनादयः क्रूरपतत्त्रिणस्तैः ।
व्यापारयन्तो नयनान्यभीक्ष्णं तेषां शरीरेष्वतिमांसलेषु ॥१९॥
[1]पतिप्रयाणं [2]स्खलतोऽप्यभीक्ष्णं स दुर्निमित्तैरिति **खेचरेन्द्रः** ।
[3]आकृष्यमाणः किल कालपाशैः स्वदेशसीमानमलञ्चकार ॥२०॥
अत्रान्तरे चारमुखात् तदीयं प्रस्थानमाकर्ण्य स कर्ण्यवर्ण्यः ।
महीपति**र्वायुगतिर्जयन्त**ममात्यवृद्धांश्च तदेत्यवोचत् ॥२१॥
असौ समागच्छति **खेचरेन्द्रः** सान्द्राभिषङ्गः किल संयुगाय ।
प्रचण्डदोर्दण्डबलावलेपादपि त्रिलोकीं कलयंस्तृणाय ॥२२॥
जानामि तावद्भुजवीर्यमस्य जानामि राज्याङ्गसमग्रतां च ।
एतच्च जानामि यदस्य दैवमन्यायवृत्तेः प्रतिकूलमेव ॥२३॥
अतः समायान्तममुं निशम्य सङ्ग्रामकामं न मदीयमेतत् ।
दोर्दण्डयुग्मं सहते विलम्बमतः परं यूयमिह प्रमाणम् ॥२४॥

---

१. पतिप्रयाणां मु. । प्रतिप्रयाणं P.L. । २. स्खलतो मु. । स्खलितो P.L. । ३. आकृष्यमाणाः मु. । आकृष्यमाणः P.L. ।

इत्थं समाकर्ण्य वचस्तदीयं न्यायानुविद्धं च समुद्धतं च ।
कालोचितं नीतिपथप्रवीणैः पुरस्कृतं मन्त्रिवरैस्तदेव ॥२५॥
यातव्य एवायमयं न साध्यो **विद्याधरेन्द्र**स्तव देव ! सद्यः ।
उपेक्ष्यते कोऽभ्युदयी समीपं समीयिवांसं रिपुमस्तशस्तम् ॥२६॥
समस्त्यसाध्यं भुवनत्रयेऽपि किं नाम देवस्य सदैव यस्य ।
हठोद्धृतारातिबलावलेपः सहायतामेव **जयन्तदेवः** ॥२७॥
इत्थं च नैमित्तिकभाषितं तत्कृतार्थतामेतु **जयन्तदेव** ! ।
अतः प्रचण्डेऽपि **नभश्चरेन्द्र**जयाय नूनं विजयोद्यमो वाम् ॥२८॥
इतीरितं नीतिपथानुकूलममात्यवृद्धैर्वचनं निशम्य ।
महीपती तौ रभसादभूतां निपीतपीयूषरसाविवोच्चैः ॥२९॥
महीपति**र्वायुगति**स्तदानीं विद्या समग्रा अपि सानुबन्धाः ।
प्रीत्या कुमाराय ददौ स तस्मै '**किमस्त्यदेयं हृदयङ्गमानाम्**' ॥३०॥
अनन्तरं **विक्रमसिंह**सूनोः प्रत्यग्रपुण्योपचयाञ्चितस्य ।
असाधिता अप्यनुकूलभावं प्रपेदिरे ताः किल पाठसिद्धाः ॥३१॥
ततः प्रतस्थे स्थिरचित्तवृत्तिः शुभे मुहूर्ते पुरुहूतकान्तः ।
सामन्तसेनापतिमन्त्रिमुख्या नानन्द सद्यः स पुरस्क्रियाभिः ॥३२॥
प्रयाणतूर्यध्वनिभिः समन्तान्नभोगणं नादमयं वितन्वन् ।
विमानमालाभिरपि प्रकामं [१]समुद्गतार्कं दुसहस्रशोभि ॥३३॥ युग्मम् ।
तस्मिन् क्षणे दुन्दुभिमेघनादमाकर्ण्य तद्वीरविदूरभूमिः ।
मुमोच रोमाञ्चचयापदेशाद्रत्नाङ्कुरश्रेणिमिव प्रकामम् ॥३४॥
गभीरभेरीरणितैरमर्त्यमर्त्येषु दूरं बधिरीकृतेषु ।
तदात्मनः सर्पकुलं श्रुतीनामभावमुच्चैर्बहु मन्यते स्म ॥३५॥
तस्य प्रयाणक्षण एव देवैः प्रसूनवृष्टिर्मुमुचे नभस्तः ।
छन्दानुवर्तीव समीरणोऽपि मार्गानुगामी समजायतास्य ॥३६॥
वामेतरेणाक्षिसरोरुहेण प्रस्यन्दमानेन तथा भुजेन ।
तदात्मनः संयति सांयुगीनः स निश्चिकायाभ्युदयं **जयन्तः** ॥३७॥

---

१. समुद्गतार्कं मु. L. । समुद्गतार्के P. ।

तस्य प्रतापेन पुरस्कृतो वा बभूव भानुर्द्विगुणप्रतापः ।
[1]सु(स्व)भ्रीकृतानीव तदीय[2]कीर्त्यः प्रसादमापुः ककुभां मुखानि ॥३८॥
उपक्रमोऽयं विजयाय भावी तस्येति नूनं शकुनाः शशंसुः ।
प्रदक्षिणावर्तमिषेण येन ददुर्निजं दक्षिणहस्तमस्मै ॥३९॥
इत्युल्लसद्भिः शकुनैरनिन्द्यैरानन्दसन्दोहतरङ्गिताङ्गः ।
अलञ्चकार क्षितिपालचन्द्रः स्वदेशसीमानममानमानः ॥४०॥
समीपभावं समुपागतेऽथ विद्याधराणां शिबिरद्वयेऽपि ।
परस्परं यामिकसैनिकानां भवत्सु कोलाहलडम्बरेषु ॥४१॥
अन्योन्यशौण्डीर्यगुणप्रकर्षप्रकाशनोत्तालकुतूहलेषु ।
मिथः प्रयुक्तेषु च सञ्चरत्सु तदन्तरे बन्दिपुरन्दरेषु ॥४२॥
निरूपिते निर्भरसङ्गराय दिनेऽथ दैवज्ञगुणैर्गुणाढ्यैः ।
भेरीरवापूरितरोदसीकं सैन्यद्वयं तत्प्रगुणीबभूव ॥४३॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
पूर्वाचलं चुम्बति चण्डरश्मौ विस्मेरवक्राम्बुरुहो **जयन्तः** ।
प्रत्यूषकृत्यं विधिवद्विधाय संस्मृत्य चान्तःस्मरणीयमिष्टम् ॥४४॥
प्रदक्षिणीकृत्य पतिं प्रभूणामुदङ्मुखः सङ्गरबद्धलक्ष्यः ।
आनन्ददानैरनुजीविवर्गं सङ्ग्रामभूमिं समलञ्चकार ॥४५॥ युग्मम् ।
अनन्तरं **वायुगति**र्नरेन्द्रः समस्तसामन्तसनाथपार्श्वः ।
लब्धाग्ररेखः समराजिरेषु तस्याग्रतोऽभूदसमाभिमानः ॥४६॥
विद्याधरेन्द्रोऽपि सहस्रसङ्ख्यैः सामन्तसेनापतिभिः परीतः ।
सुते पुरोवर्तिनि सांयुगीने **रत्नाङ्गदे** सङ्गररङ्गमागात् ॥४७॥
अवन्ध्यविद्याबलतस्तदानीं पक्षद्वयेऽपि प्रसरत्प्रतापम् ।
आविर्बभूव प्रतिपन्थिकार्थविक्षोभदक्षं चतुरङ्गसैन्यम् ॥४८॥
ततः कृतान्तभ्रकुटीकरालकोदण्डचण्डध्वनिपूरिताशम् ।
समं समानैः परिपन्थिसार्थैः प्रारब्धमायोधनमग्रसैन्यैः ॥४९॥
समुल्लसद्भूरितरान्धकारे निरन्तराभिः शरधोरणीभिः ।
दिवापि निर्भर्त्सितभानुबिम्बं नभस्यभूत्तारकचक्रवालम् ॥५०॥

---

१. सु(स्व)भ्रीकृतानीव मु. । शुभ्रीकृतानीव P.L. । २. °कीर्त्य मु. । °कीर्त्या P.L. ।

धनुर्धरः कश्चिदवार्यवीर्यः शौर्यातिरेकाद्युगपत्क्षुरप्रैः ।
प्रत्यर्थिवीरस्य पतत्त्रिपङ्क्तिमौर्वीजयाशां च जवाल्लुलाव ॥५१॥

निशातनिस्त्रिंशविशीर्णजीर्णशरीरबन्धैर्युधि वीरवर्गैः ।
सम्प्राप्य दिव्यं वपुराशु मेने परापकारोऽप्युपकार एव ॥५२॥

परस्परप्रेरितशस्त्रसङ्घसङ्घट्टजन्मा जगतः पतीनाम् ।
जयश्रियः पाणिसमागमेऽभूत् प्रदक्षिणा योग्यदशः कृशानुः ॥५३॥

प्रमादिनं वीक्ष्य विपक्षवीरमरातिसूतः प्रयतः प्रहर्तुम् ।
तदीयनिस्त्रिंशहतोरुयुग्मः सद्यः प्रपेदेऽरुणसारथित्वम् ॥५४॥

प्रचण्डदण्डाहतिचूर्णितानां रथस्थितानां रथिनामुपेत्य ।
परस्परास्त्रोन्मथनप्रसूतः पर्यन्तकृत्यं दहनश्चकार ॥५५॥ युग्मम् ।

प्राणांस्तृणीकृत्य विपक्षकुम्भिकुम्भस्थलीपाटनलम्पटोऽन्यः ।
तदीयमुक्ताफलबीजवापमसत्रयत्कीर्तिलतोद्गमाय ॥५६॥

आधोरणानामभितः पतद्भिर्विपक्षविक्षोभकरैश्च कुन्तैः ।
तुरङ्गिणः कीलितकायकाण्डाः समं तुरङ्गैरगमन्रसायाम् ॥५७॥

तुरङ्गमातङ्गनरोत्तमाङ्गैर्निरन्तराले रणरङ्गपीठे ।
परस्परं लोचनगोचरस्थैरपि प्रहर्तुं चकमे न वीरैः ॥५८॥

परिच्युतं संयति गाढघाताच्छिरः शिरस्त्रप्रतिबद्धमेव ।
परामृशन्पक्षगणस्तदापत्त्रोटत्त्रुटेरन्यदहो न किञ्चित् ॥५९॥

निशातशस्त्रप्रविदीर्णदेहैर्नागैर्नगेन्द्रप्रतिमैर्निपत्य ।
शिरःसरोजाभरणाः कियन्त्यः कीलालकुल्या परिकल्पिता न ॥६०॥

इति प्रवृद्धे समरोपरागेऽप्यरागवत्तीव्रजवैर्मरुद्भिः ।
श्रीमज्**जयन्त**स्य विपक्षसैन्यैर्बलं बलिष्ठैः परितोऽवधूतम् ॥६१॥

ततः प्ररूढप्रमदो मदान्धैर्भूपालवृन्दैरनुगम्यमानः ।
जयन्तमुद्दिश्य विवृद्धकोपो विद्याधराधीशसुतः प्रतस्थे ॥६२॥

तं वीक्ष्य विक्षोभकरं परेषां परापतन्तं रभसादसह्यम् ।
तदन्तरे **वायुगति**र्नरेन्द्रः प्रत्यग्रहीदग्रसरो रणेषु ॥६३॥

तयोरथोल्लम्भितभीमनादमुदारनाराचतिरोहिताशम् ।
त्रुटत्तनुत्रं भरभग्नपत्रं त्रस्यज्जनं जन्यमजायतोच्चैः ॥६४॥
समुच्छलद्भिर्गजगर्जिनादैर्हेषारवैरश्वमतल्लिकानां ।
प्रवीरकण्ठध्वनिभिश्च विश्वं विश्वं तदा नादमयं बभूव ॥६५॥
कश्चित् प्रवीरः परिपन्थिशस्त्रप्रहारमूर्च्छाविधुरोऽतिमात्रम् ।
प्रयातु कामानपि [१]नानुमेने प्रतिप्रहारप्रविधित्सयासून् ॥६६॥
दृप्तप्रतिद्वन्द्विकृपाणलूने शिरस्यथो सायककीलितेऽन्यः ।
निहत्य सामर्षतया विपक्षं **विलक्षकीर्ति**र्दिवमारुरोह ॥६७॥
प्रहारमूर्छाप्रविलुप्तसंज्ञं वरार्थिनी कश्चिदुपेत्य वीरम् ।
पुनः प्रवृत्तं प्रधनाय दृष्ट्वा जगाम लज्जां विधुरा सुरस्त्री ॥६८॥
आधोरणैस्तीव्ररुषः प्रयुक्ताः करैः प्रवीरान् करिणोऽभिगृह्य ।
चक्रुः समाक्रम्य वपुः पदाभ्यां शिरःसरोजैर्बलिमन्तकाय ॥६९॥
रथाङ्गधीरध्वनिनादमुद्यत्प्रहारकूजत्करिकण्ठनादम् ।
नृत्यत्कबन्धं समराङ्गणं तत्कृतान्तसङ्गीततुलां प्रपेदे ॥७०॥
गतेऽथ दैवे प्रतिकूलभावं विद्याधराधीश्वरसूनुसैन्यम् ।
कुलं द्विपानामिव सिंहनादादशातिशस्त्रोन्मथनाद्विशीर्णम् ॥७१॥
ततः प्रहस्य प्रहतप्रवीरकपालमालाकुलितं रणाग्रम् ।
रत्नाङ्गदं वायुगतिर्विधृत्य **जयन्त**पादान्तिकमानिनाय ॥७२॥
निशम्य सूनोरपमानमुच्चैर्नभश्चरेन्द्रोऽप्यथ सान्द्रकोपः ।
अनन्यसाध्यं रिपुमाकलय्य प्रचक्रमे स स्वयमाहवाय ॥७३॥
तस्मिन् समाक्रामति च प्रदोषे तमःसमूहैरिव भूरिसैन्यैः ।
रणाङ्गणं पूर्वमहीधरं वा **जयन्त**शीतांशुरलञ्चकार ॥७४॥
ततस्तयोः सम्प्रयुजे प्रकोपप्रकम्पमानाधरयोः क्षणेन ।
दृशाथ दृष्टिर्वचसा च वाक्यं शस्त्रेण शस्त्रं युगपत्प्रहर्त्रोः ॥७५॥
वितेनतुर्निर्विवरं प्रवीराववन्ध्यपातैरिषुभिस्तु तस्थौ ।
नभोऽङ्गणं सङ्गरदर्शिनीनां शूराङ्गनानां जनिताभ्यसूयौ ॥७६॥

---

१. नातु मेने मु. । नानुमेने P.L. ।

शस्त्रैर्धनुःखड्गभुशुण्डि[१]भल्लनाराचचक्रप्रमुखैः सरोषम् ।
कुर्वाणयोः सङ्गरकर्म तीव्रं तयोर्न कश्चित् परभागमाप ॥७७॥
स दुर्गतस्येव मनोरथेषु समस्तशस्त्रेषु फलीभवत्सु ।
विद्याधरेन्द्रोऽरिवधाय दृप्तं मुमोच दिव्यं द्विरदास्त्रमुच्चैः ॥७८॥
रणाङ्गणे वैरिवरान् कराग्रैरुल्लासयन्तः कलभास्ततोऽस्मात् ।
निश्चक्रमुः सङ्गरसम्मुखानां स्वर्गं स्वेदेहैरिव दर्शयन्तः ॥७९॥
प्रचण्डदन्तावलदन्तदण्डविखण्डितं वीक्ष्य **जयन्तदेवः** ।
सैन्यं विपक्षक्षयबद्धलक्ष्यः पञ्चाननास्त्रं विससर्ज सद्यः ॥८०॥
बिम्बादिव व्योममणेर्मयूखाः सहस्रशः केशरिणः प्रसस्रुः ।
तस्मादकस्मादिभकुम्भपीठं विपाटयन्तः कुटिलैर्नखाग्रैः ॥८१॥
विद्याधरेन्द्रोऽप्यथ वारणेन्द्रान् पारीन्द्रवृन्दैर्निहितानवेत्य ।
समाददे तद्वधबद्धकक्षमक्षीणशक्तिः शरभास्त्रमुच्चैः ॥८२॥
उदस्तहस्ताः शरभास्ततोऽस्मात् पञ्चाननान् कन्दुकलीलयैव ।
समुत्क्षिपन्तो नवनीरवाहगभीरधीरध्वनयो निरीयुः ॥८३॥
तिरस्कृतान् वीक्ष्य विपक्षमुक्तैः सिंहानथासौ शरभैर्नृसिंहः ।
आग्नेयमस्त्रं त्रिपुराय पूर्वं पुरान्तकारीव मुमोच दृप्तम् ॥८४॥
धूमावलिश्यामलिताम्बरान्तैर्बभौ भटित्रीकृतवीरवारम् ।
जाज्वल्यमानैर्ज्वलनैः कृतान्तमहानसं वा समराजिरं तत् ॥८५॥
भस्मीकृतान् खेचरचक्रवर्ती शिखिप्रपञ्चैः शरभानवेत्य ।
ततस्तदाटोपहरं तपस्वी पाथोधरास्त्रं तरसा मुमोच ॥८६॥
ततोऽन्धकारीकृतदिग्विभागैः स्तनद्भिरुल्लासिसुरेन्द्रचापैः ।
तडिल्लतादन्तुरितैः प्रहृष्टमुच्चैस्तरां तत्र घनाघनौघैः ॥८७॥
अथानले चञ्चलदीप्तिदम्भादम्भोधराणां शरणं प्रपन्ने ।
पयोदसम्मर्दविधाववन्ध्यं वायव्यमस्त्रं नृपतिर्मुमोच ॥८८॥
दिशो दिशं तूलमिव क्षिपन्तः पयोदवृन्दं मरुतस्ततोऽस्मात् ।
निरीयुरायोधनकर्मवन्ध्यं प्रत्यर्थिसैन्यं च महाजवेन ॥८९॥

---

१. ॰मुसण्ढि P.L. ।

ततः प्रकोपप्रसरत्कदुष्णश्वासानिलान्दोलितहारयष्टिः ।
विद्याधरेन्द्रः पवनाशनास्त्रं मुमोच तच्चापलदोषहारि ॥९०॥
प्राणान् पिबन्तस्त्रिजगज्जनानां कौटिल्यमुच्चैरुपदर्शयन्तः ।
क्षतं विनैवाङ्गभृतां लगन्तस्ततः प्रसस्रुः प्रसभं द्विजिह्वाः ॥९१॥
भुजङ्गपूगग्रसनादजस्रं प्रभञ्जने भङ्गुरतां प्रयाते ।
प्रत्यस्त्रमुच्चैरमुचन्महीपो महीपतिः पत्ररथेन्द्रसंज्ञम् ॥९२॥
उत्पातवातोद्धतपक्षपातप्रकम्पिताशेषनगाः खगेन्द्राः ।
तस्मान्निरीयुर्निजकायकान्त्या पतिं प्रभाणामपि भर्त्सयन्तः ॥९३॥
मृणालनालोपमया निमेषाद्भुजङ्गपूगे कवलीकृते तैः ।
मुमोच गुञ्जामुखमेव कामं **नभश्चरेन्द्र**स्तिमिरास्त्रमुच्चैः ॥९४॥
तमालतालीगवलालिनीलैर्नीलीरसेन स्नपितामिवोर्वीम् ।
कुर्वद्भिरुद्भूतमथान्धकारैः कारानिकेतप्रतिमैः परेषाम् ॥९५॥
निमीलिता लोचनचक्रवाले विहङ्गमानामनुजीविनां च ।
ध्वान्तस्ततस्तत्परिपन्थिभूतं प्रद्योतनास्त्रं नृपतिर्मुमोच ॥९६॥
ततः किरन्तः करजालमुच्चैर्विस्मेरयन्तो नयनाम्बुजानि ।
विशोषयन्तः परवाहिनीं च प्रादुर्बभूवुस्तपनाः समन्तात् ॥९७॥
निराकृते सन्तमसः प्रचारे खरांशुभिः खेचरचक्रवर्ती ।
दिशद्दशां दीनतरामरीणां विधुन्तुदास्त्रं तरसा मुमोच ॥९८॥
देहं विनाप्याश्रितविग्रहोग्रास्तमःस्वरूपा अपि तज्जितार्काः ।
निकृत्तकण्ठा अपि चित्समग्राः प्रसस्रुरुच्चैरथ सैंहिकेयाः ॥९९॥
स्वर्भाणुभिर्भास्करचक्रवाले बलावलेपात् कवलीकृतेऽथ ।
श्रेणीद्वयस्यापि भविष्णुचक्री चक्रायुधास्त्रं तरसा मुमोच ॥१००॥
देहप्रभापीवरिताम्बरान्तास्तस्मादकस्मान्मुरविद्विषोऽथ ।
निश्चक्रमुश्चक्रगदाकृपाणकोदण्डदण्डाञ्चितबाहुदण्डाः ॥१०१॥
तेषां च तीव्रांशुसितांशुरूपे विजृम्भिते लोचनचक्रवाले ।
कृतापराधैरिव यत्तमोभिः पलायितं हन्त किमत्र चित्रम् ॥१०२॥

गतेषु दूरं विधवाङ्गनानां लावण्यरूपेष्विव निष्फलत्वम् ।
अस्त्रेषु शस्त्रेषु च **खेचरेन्द्र**स्त्रपावनम्रो जगदे नृपेण ॥१०३॥

हंहो महावीर ! विमुञ्च लज्जां रणान्निवर्तस्व भव स्वराज्यम् ।
किं नाम तारुण्यबलावलेपो भवन्तमद्याप्युपरीकरोति ॥१०४॥

श्रुत्वेति कोपान्धितधीर्नरेन्द्रः सोऽप्याह योग्योऽस्मि न तेऽधुनापि ।
गम्योऽस्ति गोमायुशिशोः कदाचिद् गृध्रोऽपि किं रे हरिणाधिराज ! ॥१०५॥

अस्मादिदं दुर्वचनं प्रवृत्तमितीव रोषात् त्रिपुरान्तकास्त्रम् ।
अमोघमस्मै नृपचक्रवर्ती मुमोच चिच्छेद च कण्ठपीठम् ॥१०६॥

अथ सुरपथवल्गाद्दिव्यभेरीनिनादद्विगुणितकलभृङ्गारावगर्भं नभस्तः ।
शिरसि सुरकराब्जप्रेरितं पुष्पवर्षं न्यपतदवनिभर्तुर्मङ्गलोद्गारसारम् ॥१०७॥

पुरमथ **रथनूपुरा**भिधानं गगनचरैः परिवारितः प्रविश्य ।
अभजत निजपौरुषोपनीतामवनिपतिः खचराधिराजलक्ष्मीम् ॥१०८॥

तदनु विनयवामना नरेन्द्राः खचरपतेरनुजीविनः प्रणम्य ।
अवनिपरिवृढं किरीटकोटीघटितकराः शिरसा दधुस्तदाज्ञाम् ॥१०९॥

विलेभे विषयान् सद्यस्तेषामपि महीपतिः ।
न नाम महतां सेवा भजते जातु वन्ध्यताम् ॥११०॥

राज्याभिषेकमनुभूय **नभश्चरेन्द्र**सूनुं निदेशगतमत्र निवेश्य यानम् ।
श्रीमान् स **वायुगति**सन्निहितोऽधिरुह्य स्वं राज्य**मम्बरचराधिपतिः** प्रतस्थे ॥१११॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते श्रीजयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के आयुधवर्णनो नाम चतुर्दशः सर्गः ॥

● ● ●

पञ्चदशः सर्गः ॥

इतश्च **सुस्थितः** सूरिः श्री**जयन्त्यां** समाययौ ।
निजै रराज यः शिष्यैः कल्पशाखीव पल्लवैः ॥१॥
मूर्तिमानिव यो धर्मः कुलशान्तेरिवामलम् ।
कृपावरेण्यपण्यस्त्रीलास्यलीलैकरङ्गभूः ॥२॥
उद्यत्तीव्रं तपस्तेजः सोमत्वं च परं दधत् ।
यो बभौ मिश्रितैः सृष्टः पुष्पदन्तदलैरिव ॥३॥
यः केवलावलोकेन विरेजे संशयच्छिदा ।
व्योमेव व्योमरत्नेन ध्वान्तध्वंसपटीयसा ॥४॥
यद्गुणैर्हृताचित्तोऽपि तत्त्वार्थविदुराग्रणीः ।
जायते जनता चित्रं कस्य नेदं विवस्वतः ॥५॥
श्रुतपूर्वी समायातं निजोद्याने महीपतिः ।
गत्वा **विक्रमसिंह**स्तं ववन्दे सपरिच्छदः ॥६॥
ततश्च दशनज्योतिर्ज्योतिताधरपल्लवः ।
आनन्द्य धर्मलाभेन तमारेभे स देशनाम् ॥७॥
"सार्वसर्वोपमातीतः समस्ताद्भुतवैभवः ।
श्रीसर्वज्ञपरं देवः सतां निःश्रेयसः श्रिये ॥८॥
तदाज्ञामौलिमाणिक्यः सुसाधुश्च गुरुर्मतः ।
यतः पारीणतां याति जन्तुः संसारवारिधेः ॥९॥
लोकम्पृणः पृणीतस्तैर्धर्मो जीवदयाग्रणीः ।
यो मनोरथवल्लीनां स्पर्द्धते निजदोहदैः ॥१०॥

जैनं जनस्य दानानि धर्मकर्म चतुर्विधम् ।
राजसैन्यमिवानन्यदन्तरारि जयश्रिये ॥११॥
सुगतिप्रेयसी पुंसां बोभवीति वशंवदा ।
जृम्भमाणे जिनेन्द्रोक्तधर्मकार्मणकर्मणि" ॥१२॥
इति देशनया सूरेर्मिथ्यात्वममुचन्नृपः ।
निःशङ्कं पङ्कसम्पर्कं शरदेव सरिज्जलम् ॥१३॥
श्रद्धासमृद्धिसम्बन्धबन्धुरो धरणीधवः ।
श्राद्धधर्मधुराधीरधौरेयत्वमधात् ततः ॥१४॥
अत्रान्तरे द्विजः कश्चित् पाण्डित्यमदमेदुरम् ।
वाचमुल्लासयामास सर्वज्ञाभावसिद्धये ॥१५॥
मत्सरो नात्र मे राज्ञा सर्वज्ञो मन्यतेऽद्य यत् ।
अप्रमाणेन तेनायं किं त्वेतैर्विप्रतारितः ॥१६॥
सर्वज्ञो नास्ति यद् ग्राह्यः प्रमाणैः पञ्चभिर्न सः ।
यदेवं तद्भवेदेवं यथा व्योमसरोरुहम् ॥१७॥
रम्याङ्गहारहारिण्यो यथा रूपं मृगीदृशः ।
विलोकते तथा चक्षुः सर्वज्ञस्य न जातुचित् ॥१८॥
वधूनामधरस्येव मधुरां मधुसम्पदम् ।
नैव सर्वज्ञतां जातु गृह्णीते रसनेन्द्रियम् ॥१९॥
ग्रामरागादिसन्दर्भगर्भसौभाग्यभूषणम् ।
गीतिभङ्गीमिवादत्ते श्रोत्रं सर्वज्ञतां न हि ॥२०॥
कर्पूरागरुकस्तूरीविचित्रकुसुमोद्भवम् ।
सौरभ्यमिव नादत्ते सर्वज्ञं घ्राणमिन्द्रियम् ॥२१॥
सर्वज्ञोऽस्तीति न ज्ञानं स्पृशति स्पर्शनेन्द्रियम् ।
कुष्टिन्यङ्गमिवानङ्गसमाङ्गो जातु धीधनः ॥२२॥

प्रत्यक्षं पञ्चधाप्येवं [१]मुधा सर्वज्ञसाधने ।
तत्प्रतिष्ठाविधौ [1]मानं [२]नाऽनुमानं च वल्गति ॥२३॥

लिङ्गेन लिङ्ग्यते लिङ्गी साध्यधर्मविभूषितः ।
अविनाभावसम्बन्धं सम्बन्धेन च नात्र तत् ॥२४॥

सर्ववित्तोपमानेन प्रमाणेनैष गृह्यते ।
प्रवर्तते हि सादृश्यात् तद्गोगवययोरिव ॥२५॥

परेषां नागमेनापि सर्ववित्साध्यते बुधैः ।
अन्योन्याश्रयदोषो हि निर्विवादोऽत्र वादिनाम् ॥२६॥

नार्थापत्तिप्रमाणं च सर्वज्ञास्तत्त्वसिद्धये ।
तत्र साध्याऽविनाभावभावो यत्रास्ति कश्चन ॥२७॥

प्रमाणपञ्चकस्यैवं सर्वज्ञो नास्ति गोचरः ।
तदभावप्रमाणेनाभावस्तस्येति मन्यताम् ॥२८॥

अनुज्ञया गुरोस्तस्य **क्षुल्लको** वादिसत्तमः ।
प्रतिवादिवचोऽनूद्य दूषयामास वादिनः ॥२९॥

न सर्वज्ञः प्रसिद्धस्ते साध्यधर्मीह साधने ।
अप्रसिद्धविशेष्यत्वं पक्षदोषः स्फुटस्ततः ॥३०॥

हेतुमप्याश्रयासिद्धहेतुदूषणदूषितम् ।
अन्धुमन्ध इवाग्रेऽपि कुदृष्टे त्वं न पश्यसि ॥३१॥

प्रमाणपञ्चकं तस्याग्राहकं तव चेन्मतम् ।
आत्मीयं परकीयं वा तार्किकम्मन्य ! तद्वद ॥३२॥

प्रत्यक्षाद्यैस्तवाज्ञातं यदि वस्तु न विद्यते ।
तदा पितामहाद्याः स्युरसम्भवपदं तव ॥३३॥

ततस्तवापि नो जन्म सम्भवीति प्रसज्यत ।
पण्डितैस्तदहो श्लाघ्यं पाण्डित्यं खण्डितान्वयम् ॥३४॥

---

१. सुधास° मु. । मुधा सं° P.L. । २. जातु मानं मु. । नाऽनुमानं P.L. । 1. प्रमाणं P. टि. ।

द्वितीयके तु पक्षे स्यान्नूनं सर्वज्ञता तव ।
यो वेत्ति तत्र सर्वेषां प्रत्यक्षाद्यपर्वतनम् ॥३५॥
ब्रूषेऽथ साध्यधर्मीह सर्वज्ञः परसम्मतः ।
ततश्च [१]पक्षहेतूक्तदोषाश्लेषोऽस्ति कोऽपि न ॥३६॥
तेन निर्मूलमेवेदं साधनं यत्त्वयोदितम् ।
प्रामाण्यकोटिसंटङ्कं कथमाटीकते ततः ॥३७॥
प्रमाणमप्रमाणं वा पराभ्युपगमस्ततः ।
प्रमाणं चेत्त्वयैवेदं साधितं नः समीहितम् ॥३८॥
अप्रमाणे तु तत्र स्युः सर्वे दोषास्तथैव ते ।
पाण्डित्यमुखयोर्मूर्खमालिन्याय मखीसखा ॥३९॥
अथ ब्रूषे प्रमेयोऽयं [२]कल्पनयैव कल्पितः ।
विद्यमानस्य सा तस्या विद्यमानस्य वामता ॥४०॥
पक्षे सा प्रथमे व्यर्था तस्य सत्वाद्विनापि ताम् ।
तद्विधानेऽपि वेदादौ भवेत् सातिप्रसङ्गतः ॥४१॥
स तु कल्पनया हन्ति निरासो नोचितस्ततः ।
विरुद्धसाधकत्वेन विरुद्धो हेतुरत्र ते ॥४२॥
अथास्याविद्यमानस्य कल्पनाभिमता तव ।
एवं न कोऽपि हेतुः स्यादाश्रयासिद्धिभोजनम् ॥४३॥
बौद्धं प्रत्यात्मनित्यत्वे साध्येऽनुत्पत्तिराहता ।
सुकल्पसाध्यधर्मित्वात् सद्धेतुः स्यात् प्रसङ्गतः ॥४४॥
प्रमाणपञ्चकाभावः सर्वज्ञाभावसिद्धये ।
ज्ञातोऽनवस्थयाक्रान्तो ज्ञातोऽज्ञस्यापि किं न सः ॥४५॥
सम्बन्धग्रहणं तत्र न [1]मानाग्राह्ययोस्तयोः ।
इत्यज्ञाते स्वरूपेऽस्वस्वरूपासिद्धता भवेत् ॥४६॥

---

१. पक्षहेमू(तू)क्तदोषो श्लेषोऽपि मु. । पक्षहेतूक्तदोषाश्लेषोऽस्ति P.L. । २. कल्पनयैन(?) मु. कल्पनयैव P.L. । 1. अनुमान P. टि. ।

पुरुषत्वान्न सर्वज्ञः सोऽस्मदादिवदित्यपि ।
न युक्तमत्र सन्दिग्धविपक्षावृत्तिसाधनात् ॥४७॥
किं च पश्यत्ययं सर्वमिन्द्रियापेक्षया न वा ।
सर्वज्ञो नादिमे पक्षे यन्नातीन्द्रियभाववित् ॥४८॥
पक्षान्तरेऽपि सर्वज्ञाः स्युरन्धबधिरादयः ।
इति चेत् तदसद्येनाभ्युपागमपराहतम् ॥४९॥
किं च [1]ज्ञानं न सर्वज्ञं विज्ञानत्वाद्यथा तव ।
नेदं सम्यगिहोपाधिर्यज्ज्ञानावरणोदयः ॥५०॥
प्रागभावं यदि ब्रूषे प्रध्वंसाभाव[2]मस्य वा ।
[3]पश्चात्पूर्वं तदस्ति त्वं सर्वज्ञस्य न वेत्सि किम् ॥५१॥
अस्येतरेतराभावे सत्त्वं कुम्भेभयोरिव ।
स्यान्नात्यन्तमभावोऽपि सतोऽनुमानतोऽमुतः ॥५२॥
अस्त्यतीन्द्रियविज्ञेयः साक्षात्कारीह कश्चन ।
चन्द्रार्कग्रहणादीनामालिङ्गाद्युपदेशतः ॥५३॥
तथोपदशेको यत्र यः साक्षात्कुरुते स तम् ।
अस्मदादिर्यथा स्वानुभूते भावे तथा च सः ॥५४॥
प्रमाणपञ्चकेत्यादि[१]हेतुमूलोंऽशतस्ततः ।
स्वरूपासिद्धिमध्यास्ते शलभोऽग्निशिखामिव ॥५५॥
सर्वज्ञे संशयः प्राप्तः साधकं बाधकं विना ।
मानं त्वयेति नाशङ्क्यं मदुक्तव्यक्तयुक्तितः ॥५६॥
अथ ब्रूषे निराकारं ज्ञानं सर्वविदो यदि ।
[4]तत्तदाकारशून्यत्वान्नाप्यर्थग्रहणे प्रभुः ॥५७॥
निजाकारेण साकारे तत्र नार्थावभासनम् ।
प्रसज्येत पराकारदरिद्रं तद्यतो मतम् ॥५८॥

---

१. °हेतुर्मो(र्मू)लांशतस्ततः मु. । हेतुर्मूलोंऽशतस्ततः P.L. । 1. ज्ञानं सर्वज्ञं न भवति विज्ञानत्वात्, यथा तव ज्ञानं, अत्र ज्ञानावरणोदये सतीत्युपाधिर्वक्तव्यः P. टि. । 2. ज्ञानावरणोदयस्य P. टि. । 3. अतीतकाले भविष्यत्काले P. टि. । 4. अर्थाकाररहितं P. टि. ।

अथार्थैरर्पिताकारे तत्र विश्वस्य शून्यता ।
प्रसज्यते ततो ज्ञानं तत्र गोचरयत्वदः ॥५९॥
अर्थैः समर्पिताकारैरनन्तैस्तत्समाकुलम् ।
सजातीयविजातीयभेदनिर्ना(र्णा)यकं कथम् ॥६०॥
अत्रोच्यते त्वयोद्दिष्टा दोषा ज्ञाने हि कोऽपि न ।
अर्थग्रहणरूपेण परिणामि हितं मतम् ॥६१॥
ततोऽनन्तस्वभावत्वादनन्तार्थोपलम्भकम् ।
ज्ञानं सिद्धमितः सिद्धिः सर्वज्ञस्येति मन्यताम् ॥६२॥
निर्जिते मुनिना वादे निग्रहस्थानमागतः ।
निर्भर्त्स्य मत्सरी राज्ञा स ततो निरकास्यत ॥६३॥
प्रशशंस विशामीशस्ततस्तं वादिनं मुनिम् ।
इत्थं प्रभावना जज्ञे त्वत्तोऽद्य जिनशासने ॥६४॥
विकल्पजालकल्लोलैर्जल्पकल्लोलिनीपतौ ।
पातालप्रणयिन्यत्र धीरभूत् तस्य वादिनः ॥६५॥
मुनेऽद्य मौनमुद्रास्ये वैलक्ष्यं वास्य वादिनः ।
ददे त्वयाददे वाशु जल्पकौशलजं यशः ॥६६॥
अथ विद्याधरः कश्चिदवतीर्य विमानतः ।
मुनिं नत्वा नृपं चास्य व्यजिज्ञपदतिप्रियम् ॥६७॥
योऽपजह्रे सुतस्तेऽसौ **वैताढ्यं** सानुकूलया ।
चक्रे देवतया राजकन्येशश्चक्रवर्त्यपि ॥६८॥
सोऽयमायाति भूमीन्द्र ! प्रसाध्य जगतीमिह ।
जयन्तः स्वभुजप्राप्यशौर्यनिर्जितशात्रवः ॥६९॥
सुरस्त्रोतस्विनीस्रोतः स्रुतं वारीव शीतलम् ।
राज्ञोऽथ तद्वचोऽपास्य तापं पुत्रवियोगजम् ॥७०॥

अभूदवीचिभिः स्नातः सस्नेहं सुतवार्तया ।
दिदृक्षुरक्षिपच्चक्षुस्तं ततः स नभस्तले ॥७१॥

आययौ खेचरश्रेणिचक्रवर्तिश्रियः प्रियः ।
विमानैः पूरयन्नाशा मुदा च नयने पितुः ॥७२॥

जिनेन्द्रमिव देवेन्द्रः समुत्तीर्य विमानतः ।
नमश्चक्रे नमस्यार्हं श्री**जयन्तो** गुरुं ततः ॥७३॥

आश्चर्यैकपदैर्गुणैस्त्रिभुवने भ्राम्यद्यशःसौरभै-
स्तैस्तैरभ्युदयैरसीमसुकृतप्रागल्भ्यलभ्यैर्भृशम् ।
दिग्यात्रासु जयैश्च तस्य जनको नारञ्जि राजा तथा
श्लाघ्यैः श्रीजिनधर्मकर्मभिरपि प्रीत्या गृहीतैर्यथा ॥७४॥

पितुः स विद्याधरचक्रवर्ती सुश्रावकत्वेन गुणी गुणेन ।
तदा कुमारोऽपि मुदम्बुपूरैः समुद्रमुद्रां बिभराम्बभूव ॥७५॥

मुखालोकैः प्रौढप्रणयसुभगैस्तस्य सुगुरोः
कृतार्थीकुर्वाणो नयननलिने भूपतिरथ ।
पदोरर्चां कृत्वा मणिमुकुटिदीप्तांशुकुसुमै-
रलञ्चक्रे शक्रानुज इव विभूत्या स सदनम् ॥७६॥

सर्वत्र क्षितिमण्डले क्षितिधवैः श्री**विक्रम**क्ष्मापते-
रादेशेन विनिर्मिताद्भुततमा जैनेन्द्रहर्म्यावलिः ।
उन्मीलन्मणिकिङ्किणीक्वणमिषादाख्यातुमभ्युद्यते-
वाभादद्भुतपुण्यकीर्तिपटली[1] कान्ता प्रभुत्वाश्रया[2] ॥७७॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के नरेन्द्रसम्यक्त्वप्रतिपत्तिवर्णनो नाम पञ्चदशः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. °पटला मु. । पटली P.L. । २. प्रभुत्वाश्रया मु. । प्रभुत्वश्रियै P.L. ।

षोडशः सर्गः ॥

अन्यदा सदसि राजशासनाद्वेत्रिणा सपदि संप्रवेशितः ।
विक्रमक्षितिपतेः पुरः पुमान् कश्चिदेवमवदत् कृताञ्जलिः ॥१॥
अस्ति **हास्तिनपुरं** [१]भवसुराम्नातिदूरभुवि देव ! विश्रुतम् ।
येन दक्षिणदिगङ्गनामुखाम्भोरुहे तिलकचारुता दधे ॥२॥
चन्द्रकान्तमणिसान्द्रकान्तिभिर्यज्जिनेन्द्रसदनैर्मनोरमैः ।
स्वं पुरीमिव हसत्यनुक्षणं गोत्रभिद्विहितनीतिसम्पदम् ॥३॥
यत्र वेदमुखरा द्विजातयः सप्तमीं भवनभूमिमाश्रिताः ।
संवदन्ति निजवासनोद्धतं कुम्भजन्ममुनिना सहान्वहम् ॥४॥
पालयत्यवनिपालमण्डलीमौलिलालितपदस्तदद्भुतम् ।
वैरिसिंह इति वैरिसुन्दरीलोचनाञ्जनतमिस्रभास्करः ॥५॥
स्फारपुष्करकदम्बचुम्बिता यस्य खड्गलतिका कराम्बुजे ।
युद्धनाशितहतावनीभृतानामवर्णवहिकाश्रियं दधे ॥६॥
भाग्यसम्पदिव पुष्पधन्वनः सृष्टिसारमिव पद्मजन्मनः ।
तस्य देव कमलेव वारिधेरद्धुतास्ति **रतिसुन्दरी** सुता ॥७॥
तत्स्वयंवरविधानकौतुकोत्साहदर्शनसमीहया नृपः ।
रूपयौवनमदाभिमानिनः सर्वतः क्षितिपतीनजूहवत् ॥८॥
किन्तु सन्तु शतशः परे नृपा रूपसम्पदधिकाभिमानिनः ।
श्री**जयन्त**मपहाय नापरस्तन्मनोन्तरधिकं विजृम्भते ॥९॥
वाचमेवमवनीपुरन्दरः सुन्दरामथ निपीय [२]सादरम् ।
तत्क्षणं कृतयथोचितक्रियं राजदूतमवदत् प्रमोदतः ॥१०॥

---

१. भवसुराम्नातिदूरभुवि मु. । भवत्पुरान्नातिदूरभुवि P.L. । २. सादनम् मु. । सादरम् P.L. ।

इत्थमस्ति यदि दूत ! नूतनस्नेहमोहितमना महीपतिः ।
श्री**जयन्त**मवलम्बितक्रमं प्रेषयामि सममेव तत् त्वया ॥११॥

सम्मतेन निजगोत्रमन्त्रिणां वासरेऽभ्युदयशंसिनि द्रुतम् ।
श्री**जयन्त**मथ स व्यसर्जयद्भूरिसैन्यभरभङ्गुरावनिम् ॥१२॥

दुन्दुभिध्वनिभरेण रोदसीं पूरयन्नपरिमेयविस्तरः ।
सोऽचलद्बलविमर्दरेणुभिर्दर्शयन्नहनि दर्शयामिनी[1] ॥१३॥

अध्वनि प्रतिदिनं स नूतनैः कौतुकैस्तरललोचनाञ्चलः ।
वासरैः परिमितैरपि द्रुतं प्राप **हास्तिनपुरं** नरेश्वरः ॥१४॥

तं समागतमवेत्य पूरुषै**र्वैरिसिंह**नृपतिः प्रमोदतः ।
सम्मुखं निखिलसैन्यसञ्चयन्यञ्चितावनितलस्तदाचलत् ॥१५॥

उत्सहिष्णुहृदयौ समन्ततस्तत्र तौ क्षितिपती वितेनतुः ।
अवितीमथ मिथः प्रथीयसा गौरवेण गुणरत्नरोहणौ ॥१६॥

भूपतिस्तदनु भूरिसत्कृति प्रीतिमप्रतिमरूपसम्पदम् ।
श्री**जयन्त**युवराजमादरादानिनाय निजमुद्ध्वजं पुरम् ॥१७॥

भूरि पौरजरतीकरक्षरल्लाजला[2]ञ्छितशिरः शिरोरुहः ।
तत्र सत्वरनरेन्द्रदर्शिते वेश्मनि स्मितमुखः स तस्थिवान् ॥१८॥

हर्षनिर्भरमहीभृदाहृतातिथ्यसुस्थितवपुः परिच्छदः ।
अत्यवाहयदहस्तदुत्सवोत्साहतः क्षणमिवाश्रुविक्रमिः ॥१९॥

कन्यकाकरपरिग्रहेर्ष्ययेवाधिकं विरहितः सनिद्रया ।
यामिनीमथ कथं कथञ्चनाप्यत्यवाहयदीनसाहसः ॥२०॥[१]

बन्दिवृन्द[२]निनदेन बोधितः प्रातरेव कृतदेवतार्चनः ।
तत्स्वयंवरविधानमीक्षितुं तत्क्षणादकृत स प्रसाधनम् ॥२१॥

दिव्यभूषणगणैः स भूषितः कान्तिचक्रकृतशक्रकार्मुकैः ।
काञ्चन श्रियमवापदद्भुतां दाहतः प्रथममङ्गजो यथा ॥२२॥

रूपसम्पदनुरूपमण्डनाडम्बराहितमहाकुतूहलः ।
तत्स्वयंवरसमाहृताखिलक्षोणिपालमगमत् सभाङ्गणम् ॥२३॥

---

१. श्लोक २० मु. नास्ति P.L. मध्येऽस्ति सम्पा. । २. °ननिदेन मु. । निनदेन P.L. ।
1. अमावस्यारात्रिः P. टि. । 2. भ्रष्टं धान्यं भवेल्लाजा P. टि. ।

तत्र चित्ररचनामनोहरं काञ्चनोपचितमञ्चमुच्चकैः ।
आरुरोह स नरेन्द्रदर्शितं तुङ्गभूधरमिवाशु केसरी ॥२४॥
विस्फुरत्यथ स दक्षिणेक्षणे पाणिपीडनविधानशंसिनि ।
पूर्वभूधरतटीमिवार्यमा हेमविष्टरमलञ्चकार च ॥२५॥
भूभृतः सदसि तस्य भूषणोद्भासिरत्नमुकुरेषु बिम्बितः ।
रूपसम्पदपहस्तिता क्षणादाश्रितास्तमिव सेवनेच्छया ॥२६॥
यैः पुरा स्फुरदुरुप्रभाभराद्राजभिः सदसि भास्करायितम् ।
श्री**जयन्त**युवराजसन्निधौ ते दधुर्दिनविधूपमेयताम् ॥२७॥
तत्र पौरनिकरेषु कौतुकोत्तानलोचनपुटेष्वनुक्षणम् ।
मागधेषु निजबुद्धिवर्धितोद्दामकाव्यरचनाभिधायिषु ॥२८॥
उल्लसत्यगुरुसौरभे जनघ्राणतर्पणविधौ पटीयसि ।
मूर्छति प्रतिपदं च दुन्दुभिध्वानमांसलितशङ्खनिस्वने ॥२९॥
गीतमङ्गलकुतूहलोन्मुखे भूरिपौरयुवतीकदम्बके ।
स्वाचितासननिवेशदर्शितप्रीतिषु क्षितिवधूविलासिषु ॥३०॥
सान्द्रचन्द्रकरसोदराम्बरा चारुचन्दनतरङ्गसङ्गता ।
मूर्तिमत्युदितवक्रवारिजा स्वर्धुनीव कुचचक्रशालिनी ॥३१॥
अङ्गसङ्गतिविचित्रभूषणोद्गीर्णकान्तिकृतशक्रकार्मुका ।
[१]उन्नमद्गुरुपयोधरोद्धुरा मेघकालकमलेव जङ्गमा ॥३२॥
श्रोणिबिम्बकुचकुम्भगौरवान्माशु गच्छतु रसा रसातलम् ।
दानमेदुरमतङ्गसालसं मन्थरां गतिमितीव तन्वती ॥३३॥
[२]वेत्रभृत्करधृतस्वयंवरोद्दामदामनि निविष्टलोचनाम् ।
गन्धलुब्धमधुपाङ्गनाघनध्वानमत्सरभरादिवानिशम् ॥३४॥
कामिनीजननिसर्गसज्जया लज्जया विनतचक्रवारिजा ।
वाञ्छिताभिनवभर्तृदायिनः कुर्वतीव नतिमङ्गजन्मनः ॥३५॥
आविरास रसनागुणक्वणत्किङ्किणीनिकरबोधितस्मरा ।
वैरिसिंहनरनाथनन्दिनी नन्दिनी निखिलभूपचक्षुषाम् ॥३६॥ कुलकम् ।

---

१. उत्तमद्° मु. । उन्नमद्° मु. P.L. । २. चक्रभृत्कर° मु. । वेत्रभृत्कर° P.L. ।

[१]भासयत्पुरसभानभोऽङ्गणं तां **जयन्त**युवराजभास्करे ।
चेतसापि विजहुः क्षितीश्वरा वासरश्रियमिवांशुतारकाः ॥३७॥
व्यालिलेख मुहुरङ्घ्रिणा महीं सा चकर्ष भृशमंशुकाञ्चलम् ।
श्री**जयन्त**युवराजदर्शने कारिता किमु न पुष्पधन्वनः ॥३८॥
एतदीयवदनेन्दुदर्शनादुत्तरङ्गगुरुरागसागराः ।
चेष्टितानि विदधुर्वसुन्धराधीश्वराः सदसि ते स्मरोद्धतम् ॥३९॥
प्राप्तरेखमखिलेषु भूभुजां भूषणेषु निजहारमुज्ज्वलम् ।
उन्नतेन हृदयेन सर्वतः कोऽप्यदर्शयदखर्वगर्वतः ॥४०॥
हन्ति पञ्चभिरपीषुभिः स्मरो मां तदेनमभिहन्मि हेलया ।
कोऽप्यभाषत नृपः कृपाणिकावल्गुवल्गनमितीव सूचयन् ॥४१॥
नागवल्लिदलवीटिकामिषादङ्गुलीरिव मुखे विनिक्षिपन् ।
कोऽप्यलक्ष्यत पतिं वरेच्छया मन्मथस्य पुरतः क्षितीश्वरः ॥४२॥
अङ्गुलीयमणिदर्पणे महत्येणनाभितिलकं न्यभालयत् ।
कोऽपि भूपदुहितुः समीहयेवाक्षरावलिमलीकसङ्गताम् ॥४३॥
पाटवं वचसि नाटयन्मुधा मीनलाञ्छनगुरोर्निदेशतः ।
नव्यकाव्यरचनासु चातुरीं कोऽप्यदर्शयदुदारदर्शनः ॥४४॥
सम्भ्रमाद्विवृतमीक्षणाम्बुजं कोऽप्यधत्त वसुधापुरन्दरः ।
पातुमेकसमयं नृपाङ्गजारूपसम्पदमृतच्छटा इव ॥४५॥
कीर्तनं विशतु मा स्म कन्यका काङ्क्षिणामपरभूभृतामिव ।
अङ्गुलीकिसलयेन कश्चन श्रोत्रसम्पुटमिति व्यघण्टयत् ॥४६॥
व्यालिलेख सदसि क्रमाङ्गुलीपल्लवेन तपनीयविष्टरम् ।
तत्र सुप्तमधिकं परिश्रमाद्बोधयन्निव झषध्वजं पुरः ॥४७॥
बन्दिवृन्दनिनदं स सम्मदां सन्निरुध्य मधुरोद्धतध्वनिः ।
भूपतीन् विदितवंशविक्रमान्वेत्रभृत्क्रमवशादकीर्तयत् ॥४८॥
शम्भुशैलमभिमानलीलया वामपाणिकमले निधाय यः ।
आचकाङ्क्ष किल दक्षिणे करे कर्तुमुच्चममराचलं बली ॥४९॥

---

१. भासयत्त सभा नभो° मु. । भास्यत्पुरसभानभो° मु. P.L. ।

पुष्पलावमवलूय मस्तकानर्चयत्यसमविक्रमे क्रमान् ।
यत्र तद्गुणवरं विलोकयन्नाकुलः समभवत्त्रिलोचनः ॥५०॥
तं सुरासुरसमाजरावणं रावणं रणधुरीणविक्रमम् ।
प्रेमभर्तुरतिथिं वितन्वता येन शान्तिकमतन्यत क्षितेः ॥५१॥
तस्य **मैथिल**सुताविलासिनो **राम** इत्यनघनामशालिनः ।
अन्वये शशिमुखि क्षणं पुरः पश्य भूपमनुरूपवैभवम् ॥५२॥
एतदङ्कशयनीयशायिनी नेत्रनीलनलिनावलोकनैः ।
राघवान्वयपुरीं निरन्तरं त्वं कृतार्थय कुरङ्गलोचने ॥५३॥
तं निरूप्य नृपतिः पतिंवरा किञ्चिदञ्चितपुटेन चक्षुषा ।
अत्र रागविमुखा मुखादिति व्युत्ससर्ज फणिवल्लिपल्लवान् ॥५४॥
क्षोणिवल्लभमथापरं पुरः स्मेरकैरवसमानलोचनम् ।
वेत्रभृन्मृगदृशो वशीकृतास्तोकराजकमदर्शयद् द्रुतम् ॥५५॥
यत्प्रतापतपनोपतापितैः कौशिकैरिव जवादरातिभिः ।
नामसाम्यमधिगम्य भूभृतां कन्दरासु परिकल्पिता स्थितिः ॥५६॥
सैष चन्द्रमुखि वेदनायकः सायकाम्बुशमितारिपावकः ।
अस्ति तेऽत्र यदि नेत्रकौतुकं तद् वृणीष्व विषयाभिलाषिणि ॥५७॥
रूपवत्यपि गुणैकभाजने तत्र सा समभवत्पराङ्मुखी ।
प्रेमपूर्वजनुरर्जितं क्वचिज्जायते हि किमिवात्र कौतुकम् ॥५८॥
सम्मुखं सपदि वेत्रधारिणा तामथान्यनृपतेर्निनाय सा ।
हंसिकामिव तरङ्गपद्धतिः पङ्कजादपरपङ्कजं क्षणात् ॥५९॥
सिन्धुरोधसि यदीयसिन्धुराः सञ्चरन्ति मदवारिदुर्धराः ।
सांयुगीननिजशौर्यचर्यया दिग्गजानिव विजेतुमूर्जितान् ॥६०॥
उज्जयन्यधिपतेस्तनूद्भवः सोऽयमद्भुतविलासमन्दिरम् ।
पाणिपीडनविधाविहाधुना मन्त्रिकर्मणि तवाशु मन्मथः ॥६१॥
विस्फुरत्तरलमीननेत्रया चक्रयुग्मकुचकुम्भशोभया ।
राजहंसगतयाब्जहस्तया सख्यमस्तु तव देवि ! **सिप्रया** ॥६२॥
एवमाहितुरसापि सा दधे नाभिलाषमपि तत्र भूपतौ ।
सौकुमार्यरसिका कुमुद्वती भास्वतीव महसां समाश्रयौ ॥६३॥

तामथापरमहीमहेश्वरस्याभिमुख्यमनयन्मृगेक्षणाम् ।
नीतियुक्तिरिव भाग्यशालिनः सम्पदं सपदि वेत्रधारिणी ॥६४॥
यत्तुरङ्गखुरपातदारितक्षोणिरेणुनिकरेऽम्बरस्पृशि ।
धातुरिष्टपरिमाणसङ्ग्रहव्यग्रहाजनि चिरात् परिग्रहे ॥६५॥
सोऽयम**अङ्ग**नृपतिः सुराङ्गनागीयमानभुजदण्डविक्रमः ।
दृष्टिरस्तु तव देवि ! साक्षिणी स्रग्निवेशविधयेऽत्र चेतसः ॥६६॥
भारती वसति वक्त्रवारिजे वक्षसि स्फुरति वारिधेः सुता ।
अस्य चाङ्कमधिगम्य निर्मलं त्वं तयोर्भव शुभे तृतीयका ॥६७॥
तामनादरवतीमिहाधिकं सावितर्क्य सुकुमारया गिरा ।
अन्यमुन्नतभुजं महीभुजं ख्यातकीर्त्तनमकीत्तर्यद् द्रुतम् ॥६८॥
शिश्रिये निशितशस्त्रघट्टनप्रोच्छलच्छिखिशिखामिषेण यः ।
सम्भ्रमाद्युधि जयश्रिया हरेर्व्यत्ययादिव [१]वसनयांऽशुकम् ॥६९॥
भस्मसात्कृतमवेत्य मन्मथं मन्मथारिनयनोत्थतेजसा ।
भूप एव तमिवाधिकद्युति यं व्यधत्त विधिरद्भुतावधिम् ॥७०॥
सोऽयमब्जनयने ककुब्जये कुब्जतामहिपते करोति यः ।
कन्यकुब्जनृपतिश्चमूभरैर्नेत्रपङ्करुहगोचरोऽस्तु ते ॥७१॥
क्षेप्तुमस्य शिरसीव तत्क्षणं पाद[२]पद्ममुदपातयद् द्रुतं ।
गन्तुमन्तिकमसौ समुत्सुका श्री**जयन्त**नृपतः समीहितम् ॥७२॥
यानपास्य नृपतीन् पतिंवरा सा जगाम गुरुकामविह्वलान् ।
ते तयाञ्जनघनैर्विलोचनैः श्यामतां दधुरिवाक्षमेक्षिताः ॥७३॥
सा विहाय नृपतीनथाजनि श्री**जयन्त**मभि भूपतेः सुता ।
नाकिनोऽनुपमरूपसम्पदः श्रीर्मुकुन्दमिव मन्थनेऽम्बुधेः ॥७४॥
तत्र चित्रितजगत्त्रयाधिकं सानुरागमनसं विशङ्क्य ताम् ।
वेत्रभृत्तदनु तापमुच्चकैरभ्यधत्त मधुराक्षरामिति ॥७५॥
यत्करेऽरिकरिकुम्भभेदनोन्मुक्तमौक्तिकभरेण दन्तुरः ।
भात्यसिः समिति वीक्ष्य नश्यतः सत्त्वरानुपहसन्निव द्विषः ॥७६॥

---

१. वव्यानयांशुकम् P. । २. °युग्म L. ।

विष्टपत्रयजयैकधुर्यया निर्जितः स्वभुजशौर्यचर्यया ।
कुण्डलाख्यविबुधो मदोद्धतोऽप्याशु दास्यमभजद्यदग्रतः ॥७७॥
जैनजैत्रभुजशालिना प्रजा पालिताभ्यधिकऋद्धिवृद्धिभिः ।
निन्दति स्म मरुतामपि श्रियं सोऽस्ति **विक्रम** इति क्षितीश्वरः ॥७८॥
सम्मुखः सखि स एष शोथितद्वेषि पङ्कनिकरः स्वतेजसा ।
उल्लसन्निजकुलैकभास्करः श्री**जयन्त** इति तत्तनूद्भवः ॥७९॥
उच्छलत्प्रबलपक्षशालिनाप्याधिमुख्यमुपगम्य चापलात् ।
यत्प्रतापदहनेऽतिदुःसहे **सिंहलेन** शलभायितं युधि ॥८०॥
सिंहलीवदनचन्द्रचन्द्रिकां सिंहिकासुत इवासि भीषणः ।
यस्य बाहुरसहिष्ट विष्टपानिष्टलुण्ठनपटुर्न सङ्गरे ॥८१॥
खेचरेशमतिदुःसहैः शरैः कुर्वतापि नृपतेः कुटुम्बिनम् ।
चक्रवर्तिपदसम्पदात्मसाद्येन राजतगिरो व्यधीयत ॥८२॥
यश्चकार शरधोरणिक्षतान् खेचरान् समिति भूमिगोचरान् ।
तद्वधूनयनबाष्पबिन्दुभिः सार्धमुद्धतिपरः [1]पुरस्सरान् ॥८३॥
आदिकोलकुलशैलकच्छपाम्भोधिभोगिपतिदिग्मतङ्गजाः ।
सन्ति सम्प्रति चिरात् सुखोन्मुखा भारमुद्धरति यद्भुजे भुवः ॥८४॥
चन्द्रमाः शशमलीनसच्छविस्तापकृत्तरणिरुग्रतेजसा ।
तन्न किञ्चिदसृजद्विधिश्चिरादस्य येन मुखमेति तुल्यताम् ॥८५॥
कस्य तस्य सखि भूपसम्पदं स्तोतुमेति रसना समर्थताम् ।
यस्य विश्वजनतातिशायिनो मन्मथेन तुलनापि लाञ्छनम् ॥८६॥
कौशलेन कलया कुलेन च त्वं तमेनमनुरूपमात्मनः ।
एहि मुग्धहृदये वृणु द्रुतं रोहिणीव हरिणाङ्कमुत्सुका ॥८७॥
आकर्ण्य कर्णमधुरामिति वाचमुच्चैः किञ्चित्त्रपामरमपास्य नरेन्द्रपुत्री ।
मालां स्वयंवरमहोत्सवसाक्षिणीं तां श्रीम**ज्जयन्त**नृपतेः क्षिपति स्म कण्ठे ॥८८॥
अंसदेशनिहितामथ मालां तां दधन्नरपतिर्विरराज ।
शेषभूमिपतिकीर्तिपताकामाहितामिव मनोभवभर्त्रा ॥८९॥

---

१. पुरः स्मरान्(?) मु. । पुरस्सरान् P.L. ।

उद्गच्छद्गुरुमत्सरोद्धुरधियोऽप्यन्येऽथ पृथ्वीभुज-
स्तत्राशङ्क्य **जयन्त**खेचरपतिं दुर्जेयमाजिक्रमे ।
मन्दं मन्दमपत्रपाभरभवन्नीचैर्दृशः प्राभृता-
न्यादायाधृत **वैरिसिंह**विहितान्यासत्प्रतीपङ्गमा ॥९०॥
समं तया भूमिपतेस्तनूजया [१]**जयन्त**भृत्सपरिच्छदः सदः ।
कुतूहलोत्तालपुरन्ध्रिमङ्गलैर्महोत्सवं मांसलयन्नथाचलत् ॥९१॥
अद्य श्रिया हरिरभाजि विराजतेऽद्य पाथोपतिः सुरतरङ्गवतीसनाथम् ।
देवी शिवा प्रणयिनं हरमद्य लेभे पुष्पायुधं रतिरवाप किलाधुनैव ॥९२॥
सफलतामधुनैव हि वेधसः श्रमभरोऽपि जगाम [२]चिरादयम् ।
यदनुरूपवरेण समागमः समजनि स्मितपङ्कजचक्षुषः ॥९३॥
पौराणामित्थमभ्यर्णे कर्णे कुर्वन् गिरः पथि ।
मन्दिरं मङ्गलोद्भासि सोऽथ प्राप महीपतेः ॥९४॥ त्रिभिर्विशेषकम ।
हर्षोत्कर्षाद् द्रुतमुभयतः सङ्गताभिर्वधूभिः
स्पर्द्धावन्ध्यादधिकरुचिरे कृत्यजाते कृतेऽथ ।
लग्ने सौम्यग्रहलयुजि स्वानुभावानुरूपं
तस्मिन्नुर्वीपतिदुहितरं पर्यणैषीज्**जयन्तः** ॥९५॥
प्रमोदनटनत्रुटत्पणपुरन्ध्रिहारावली-
गलत्तरलमौक्तिकैः पथि चतुष्कमापूरयन् ।
ततोऽभिनववल्लभामवनिवल्लभः सादरं
हरिः श्रियमिवानयन्निजनिकेतमुत्तोरणम् ॥९६॥
अनुभवन्ननया सह भूपतिस्तदनु वैषयिकीं श्रियमद्भुताम् ।
कतिपयान् दिवसान् पितृदर्शनोत्सुकमना अपि तत्र निनाय सः ॥९७॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के स्वयंवरवर्णनो नाम षोडशः सर्गः ॥

• • •

१. जयन्तभू(?)तत्स मु. । जयन्तभृत्स° P.L. । २. विदारयम् मु. । चिरादयम् P.L. ।

सप्तदश: सर्ग: ॥

अथ श्रिया निर्जितवैजयन्तं श्रीमज्**जयन्तो** जगदेकवीर: ।
अध्यारुरोह प्रियया तयेन्द्र: शच्येव सार्धं सविलाससौधम् ॥१॥
[१]सङ्गीतकेन प्रमदाकुलानां कर्णामृतैर्वाग्मिगिरां विलासै: ।
तत्र प्रियाया: सरसै: कटाक्षैर्जगत्त्रयानन्दमिवाप भूप: ॥२॥
चतु:समुद्रान्तमहीपमहेलाविलासितस्तस्य नरेश्वरस्य ।
श्री**वैरिसिंहे**न विधीयमानयथोचितार्चस्य दिनानि यान्ति ॥३॥
परेद्यवि श्री**रतिसुन्दरी**दं प्राणप्रियं विज्ञपयाम्बभूव ।
उल्लासयन्ती दशनांशुजालै: सा मीनकेतोरिव वैजयन्ती ॥४॥
कस्माद्विमुच्याऽन्यनरेन्द्रवृन्दं त्वां तूर्णमेवावृणवं सहेलम् ।
आद्यावलोकेऽपि च तेऽवनीश ! दिवमाणेरम्बुजिनीव जाता ॥५॥
विद्याधराणामधिप: स विद्यादेव्या मुखेनोत्तरयाम्बभूव ।
प्रियप्रियालापसुधावसेका दिवाङ्गरङ्गत्पुलकाङ्कुरश्री: ॥६॥
उवाच सा पूर्वभवे भवस्य स्निग्धा भवानीव सधर्मिणीयम् ।
बभूव तेऽत्रापि ततोऽनुरागात् स्वभ्यस्तमभ्येति भवान्तरेऽपि ॥७॥
तथाहि यस्यां कुचकुम्भचक्षुर्नीलोत्पलास्येन्दुनितम्बबिम्बै: ।
स्त्रैणं चकाशे चतुरङ्गसैन्यैरिवोल्बणै: पञ्चशरस्य राज्ञ: ॥८॥
श्री**स्वस्तिमत्यां** पुरि तत्र भूभृद्बभूव **वज्रायुध**नामधेय: ।
हेलाहतानम्रनरेन्द्रकान्तानेत्राम्बुसंवर्धितवारिराशि: ॥९॥
आसीच्च तत्रैव **समुद्रदत्त**: [1]कलानदीष्णोऽपि सदा दरिद्र: ।
स्वपूर्वकर्मस्फुरितानुसारं शुभाशुभं देहभृतां फलं हि ॥१०॥

---

१. २-३ श्लोकौ मुद्रिते खण्डितौ, P.L. प्रत्या पूरितौ । 1. सर्वासु कलासु चतुरोऽपि दरिद्र: ।

स कुन्तली कुन्तलभासि पक्षे दिने दिने चन्द्रिकया च चन्द्रः ।
सम्पूर्णभिक्षाविरहे तदोच्चैः क्षीणः सपत्न्या सह कान्तिमत्या ।।११।।
एकातपत्रेऽपि सुभिक्षराज्ये वदान्यताभाज्यपि तत्र लोके ।
सुदुर्लभा तस्य बभूव भिक्षा क्व मन्दभाग्यस्य समीहितं वा ।।१२।।
गृहे गृहे तत्र समं सपत्न्या बभ्राम भिक्षामपि मुक्तमानः ।
दुष्पूरसीमोदरपूरणाय प्राज्ञोऽपि दुष्कर्म करोति किं न ।।१३।।
निरन्तरासह्यदुरन्तदुःखदारिद्र्यमुद्राज्वरजर्जिताङ्गौ ।
तौ दम्पती जीवितनिर्व्यपेक्षौ शैलं समारोढुमथ प्रवृत्तौ ।।१४।।
तमालतालीवनराजिनीलः कालग्निधूमः किल कौतुकीव ।
यद्व्याजतः पूरितरोदसीको निर्गत्य भूभागमलञ्चकार ।।१५।।
तङ्गत्तरङ्गैः सरितां प्रवाहैर्मही यदीया सततं चकास्ति ।
वामभ्रुवामुच्चकुचस्थलीव स्फुरत्प्रभैर्मौक्तिकहारिहारैः ।।१६।।
तस्मिन् तपस्यन्नथ साधुरैक्षि न्यस्तार्कदृष्टिर्विहितोर्ध्वबाहुः ।
हस्तावलम्बाय शिवोन्मुखानां भवाम्बुधौ पातभियेव ताभ्याम् ।।१७।।
महात्मनो दुष्करकारिणोऽस्य पादप्रणामः खलु शम्बलं नौ ।
प्रेत्य प्रयाणेऽस्त्विति दध्यतुस्तौ हृद्यं हृदम्भोरुहि भावि भद्रम् ।।१८।।
श्रीमन्मुनिं तन्मिथुनं ववन्दे हर्षप्रकर्षोद्धुषिताङ्गयष्टिः ।
सधर्मलाभेन ततः कृताशीरादत्तदा तत्र कृतोपयोगः ।।१९।।
मुक्ताफलं न्यस्तमिव स्वहस्ते ज्ञानेन निर्णीय तयोः स्वरूपम् ।
आलापयद् भद्र ! न भद्रमेतत्प्राणं प्रहाणं युवयोरिहैवम् ।।२०।।
निन्द्यं बुधैरात्मवधं विधत्ते कथं सुधीरप्यधमत्वधाम ।
न चामुतः किञ्चिदपैति दुःखं **'व्याधिः कुपथ्यादिव वर्द्धते तु'** ।।२१।।
जलाञ्जलिं दित्ससि चेन्निजानां दुष्कर्मणां दुःखशतप्रदानाम् ।
समीहितार्थौपयिकं तदेकं सुपात्रदानं कुरु भिक्षयापि ।।२२।।
अङ्गीचकारेति गुरूपदेशं कल्पद्रुमस्येव फलं बुभुक्षुः ।
ततः प्रमाणं कृतपूर्व्यपूर्वभक्त्या पुरस्तन्मिथुनं प्रतस्थे ।।२३।।

प्रायेण विद्वज्जनमण्डलीव समन्ततो निर्जलतां तनोति ।
या ब्रह्मशापप्रहतेरिवोच्चैर्विनाकृता स्वादुफलैर्द्रुमौघैः ॥२४॥
यादोभिरुग्रैरिव वारिराशिर्या श्वापदैर्हिंस्रतरैः कृतार्तिः ।
दुर्लक्ष्यमार्गा गहनैस्ततस्तां भीमाटवीं तन्मिथुनं विवेश ॥२५॥
तौ प्राणसन्देहदशामसह्यां तत्रानुभूयाथ तृषाक्षुधार्तौ ।
सत्त्वादलङ्घ्यामपि तां विलङ्घ्य श्लाघ्यं पुरं प्रापतुरिभ्यलोकैः ॥२६॥
बम्भ्रम्यमाणं मिथुनं श्लथाङ्गं तत्राथ भैक्षाय तदा तदाप ।
सम्पूर्णमिष्टं च कुतोऽपि दातुः स्थले तृषार्तो जलदादिवाम्भः ॥२७॥
दुःस्थामवस्थामपि जग्मिवांसौ कृच्छ्राप्तभिक्षामभिभोक्तुकामौ ।
तौ दम्पती तत्र जलाशयान्ते स्थानं ततः शीतलमाश्रयेताम् ॥२८॥
मासोपवासादितपोविशेषैस्त्वगस्थिशेषाङ्गमनङ्गरूपम् ।
तस्मिन् पुरे पारणकाय यान्तं तौ दृष्टवन्तौ सुकृती मुनीन्द्रम् ॥२९॥
सुदुर्लभं सर्वरसप्रशस्यं त्रिलङ्गनान्ते ददतस्तदन्नम् ।
मुनेस्तदा सर्वमखर्वभावो '**किं दुष्करं धर्मधनस्पृहां हि**' ॥३०॥
तद्दानतस्तौ परमप्रकर्षप्रमोदपीयूषविशेषपानैः ।
अवेदनाज्ञौ स तृषः क्षुधोऽपि सुखं शिवस्येव तदान्वभूताम् ॥३१॥
राजन् ! समागत्य सुरः सुदृष्टिर्मुनीन्द्रभक्त्याथ तयोरुपान्ते ।
विद्युत्प्रभाभासुरकायकान्ति**र्विद्युत्प्रभा**ख्येऽभिदधे स्मितास्या ॥३२॥
अहो महादानमिदं तवाभूच्छ्रीमन्मुनेस्तीव्रतपोऽवसाने ।
महाद्रुमस्येव घनाघनाम्भः सम्भारवृष्टिः शुचितापशेषे ॥३३॥
यद्दुष्करं दुष्करकारिणेऽस्मै विश्राणनं त्वत्करपङ्कजेन ।
सुपात्रदानानुगुणेन तेन त्वयि प्रसन्नोऽस्मि **समुद्रदत्त** ! ॥३४॥
विधेहि वाग्गोचरसंवरिष्णुः स्ववाञ्छितं तद्विदधामि येन ।
एवं हि मे नृत्यतु दानधर्मानुमोदनालक्षणपुण्यलक्ष्मीः ॥३५॥
कृताञ्जलिर्वीक्ष्य ससम्भ्रमस्तं व्यजिज्ञपत् सोऽपि विनम्रमौलिः ।
सुदुर्लभं श्रीजिनशासनं यल्लेभे मया तत् किमितोऽर्थनीयम् ॥३६॥

तथापि सा धार्मिकवत्सलानां प्रभावसौभाग्यतरङ्गितानाम् ।
प्रसादवाक्यं भवतां सुरेश ! मन्मस्तके यातु किरीटसख्यम् ॥३७॥
जिनेन्द्रधर्मस्य समुन्नतीनां सार्वत्रिकीणां परभागभाजाम् ।
सदेहलोकेऽपि भवत्प्रसादान्निबन्धनं स्यामिति मेऽभिलाषः ॥३८॥
ततः सुरो चिन्तयदस्य पुण्यैः प्राज्यैरुदेति स्म शुभाशयोऽयम् ।
जागर्ति यः सिद्धिसुखोत्तरायै नरामराधीश्वरसम्पदेऽपि ॥३९॥
सम्पत्स्यते ते स्वयमेव पुण्यैस्त्रिविष्टपाभीष्टकरैस्तदिष्टम् ।
साहाय्यमात्रं त्विह मत्प्रभावस्तं प्रत्यवादीत् त्रिदशः प्रहृष्टः ॥४०॥
बिभ्रत्यदभ्रां सुरपद्मलक्ष्मीं सौधे समस्ताद्भुतवस्तुभाजि ।
रूपश्रिया प्रीणितनेत्रया च चक्रे स तौ स्वर्मिथुनायमानौ ॥४१॥
ततो विमाने किरणैर्मणीनां दिवामणेर्विभ्रममादधाने ।
निवेश्य दिव्यर्द्धिविशेषरम्ये स **श्रीपुरो**द्यानमवापयत् तौ ॥४२॥
तदास्य भूभर्तरि कालधर्मः क्रोडीकृते दैववशादपुत्रे ।
समाकुले राजकुले समन्तादस्तङ्गते भानुमतीव चक्रे ॥४३॥
लुण्टाकलोकेन विलुण्ट्यमाने गृहे गृहे पौरजनस्य चित्ते ।
नीराजराज्यग्रहणाग्रहेण डोढौक्यमानेऽपरराजलोके ॥४४॥
निधीयमाने च धने धरायां सर्वत्र विस्फूर्जति वैयसे च ।
राजानमैच्छज्जनता तदानीमुपप्लवानामुपशान्तिहेतुम् ॥४५॥ विशेषकम् ।
उपद्रवं सर्वमपास्य देवः पयोधरस्येव पयो दवाग्निम् ।
प्रदर्शयामास ततः कुमारं राज्योचितं राजसभासदां सः ॥४६॥
अनेन नाथेन सनाथतां नः श्रीमत्कुमारेण विभो ! विधेहि ।
सुरेश्वरेणेव विधिः सुराणां तैर्व्यज्ञपीदं स नमच्छिरोभिः ॥४७॥
मुदाभिषिक्तोऽथ स तेन तत्र रराज राजा शरदीव शूरः ।
यस्य प्रतापः प्रतिपन्थिकान्ताकपोलपत्राङ्कुरशोषणोऽभूत् ॥४८॥
सुपर्वणा पर्वणि तत्र दत्तश्री**राजसिंहा**परनामधेयः ।
सामन्तमुख्यैरथ स प्रणेमे पृथुप्रभावो जयशब्दपूर्वम् ॥४९॥

तूर्यत्रयं तत्र सुराङ्गनानामपूर्वरूपं रसभावरम्यम् ।
राज्योत्सवेऽभूत्तदशेषविश्वं प्रमोदमुद्राङ्कितमेव यत्र ॥५०॥
एकातपत्रं विदधे स्वराज्यं स धर्मधुर्यो जिनशासनं च ।
दिव्यप्रभावात् प्रभविष्णु किं न त्रिवर्गसर्वस्वमितीन्दुकीर्ति ॥५१॥
यदद्भुतं किञ्चन देहभाजां यद्वर्णनाव्यग्रमुखा नरेन्द्राः ।
यदैहिकामुष्मिकसौख्यमूलं विश्राणितं तत् त्रिदशेन तस्य ॥५२॥
अयं घनस्येव समुन्नतिं यज्जिनेन्द्रधर्मस्य शुचिः करोति ।
तदुक्तनिर्वाहधुरन्धरेऽत्र स्थाने ममासौ सफलः प्रसादः ॥५३॥
इति प्रमोदामृतवीचिमज्जन्मनाः सुरेन्द्रप्रतिमः स देवः ।
विद्युत्प्रभः क्ष्मापभृतमुवाच वाचस्पतेरपि प्रीतिकरैर्वचोभिः ॥५४॥
धर्म्यैर्गुणैस्ते हृदयं मदीयं वशीकृतं गौरयशोवतंसैः ।
नरेन्द्र ! शार्दूलसमूलचूलसंसारवृक्षक्षयबद्धकक्षैः ॥५५॥
सद्भावभाजा विनयेन भक्त्यासन्दानितात्मेव न गन्तुमीशः ।
तवाद्य यद्यप्यमरेन्द्रपुर्यां तथापि मामुत्कलयोचितज्ञः ॥५६॥
सम्यग्दृशां देव ! शिरोमणिस्त्वं स्वयं सुरेन्द्रेण निबद्धसख्यः ।
अन्वग्रहीर्मामपि तादृशं यल्लोकोत्तरं ते चरितं यदीश ! ॥५७॥
स्तुत्वेति तं भक्तिभरावनम्रः सम्पूज्य पूज्यं विहितोपकारम् ।
स प्रार्थयामास दृशोः सदास्तु त्वद्दर्शनानन्दमयोत्सवो मे ॥५८॥
तदनु तदनु रागेणान्तरङ्गीकृतात्मा
शुचि यशसि चरित्रै **राजसिंहस्य** देव ।
सुरपरिवृढबन्धुर्विस्मयस्मेरनेत्रं
जगदपि विदधानः स्वश्रिया स्वर्जगाम ॥५९॥
अथ सकलधराया मण्डनाङ्गं सराज्यं
सुकृतमपि सुकृतज्ञः कार्मणं सिद्धिवध्वाः ।
त्रिभुवनमपि कीर्तेर्लास्यलीलैकरङ्गं
गुणिषु निपुणदानं श्रीनिदानं चकार ॥६०॥

राज्ये निवेश्य तनयं समये **जितारिं**
राजा तया मृगदृशा सह **कान्तिमत्या** ।
कोटिं परां समधिरुह्य च भावनाया
दिव्यं विमानमिव स त्रिदिवं जगाम ॥६१॥

वृन्दैरप्सरसां विलस्य विनमत्स्वःसद्मचूडामणि-
श्रेणीषु प्रतिबिम्बचुम्बिचरणां भुक्त्वेन्द्रराज्यं चिरम् ।
क्षोणीमण्डलपालनाय करुणोद्रेकादिवावातरः
स त्वं **विक्रमसिंह**भूपतिकुले श्रीमज्**जयन्तो** नृपः ॥६२॥

प्रथितलटभरूपान्तःपुरीचक्रवाले
तुलिततिलकलक्ष्म्याः **कान्तिमत्या**श्च जीवः ।
अजनि स मुनिदानादिन्द्रसामानिकश्री-
स्तदनु नृपतिपुत्री प्रेयसी ते च भूप ! ॥६३॥

विद्यादेवी[१]निगदितभुवा तत्र जातिस्मरेण
व्यक्ते हस्तामलकतुलया पूर्वजन्मस्वरूपे ।
शुद्धे पक्षे शशिसमुदयेनाम्बुराशेरिवाम्भः-
स्तस्य प्रेमानवधि मिथुनस्याथ विस्तारमाप ॥६४॥

इतः प्रत्यक्षं ते चरितमुदितश्रीपरिकरं
परं किं किं ब्रूमोऽपरनृपयशःकैरवरवे ! ।
इदं विद्यादेवी निगदितवती तेन महिता
विसृष्टा हृष्टा सा द्रुतमथ तिरोऽभूत् तडिदिव ॥६५॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदयभेदवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के नरेन्द्रपूर्वभववर्णनो नाम सप्तदशः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. °निजगति° मु. । निगदित P.L. ।

अष्टादशः सर्गः ॥

अथ निरन्तरया **रतिसुन्दरी**मुखसुधाकरचन्द्रिकयाञ्चितः ।
अपि समागतमुष्णशतं नृपः शशिरकालमिवाकलयत् तदा ॥१॥
यदभिसङ्गमतः खलु मित्रतोऽप्युदयते परितापभरो भुवि ।
उपदवादिव वीरुधिदारुणः किमु निदाघऋतुः स न दुर्जनः ॥२॥
अकृत सृष्टिममुष्य सरस्वती सुचिरशोषकृतोऽपि ऋतोर्विधिः ।
भुवि पुराणपुमानिति मन्दधीरति कलङ्कपदं स ततोऽजनि ॥३॥
दिनकरः करदण्डनिपातनैस्त्रिजगतां परितः परितापदः ।
तदपि पङ्कजिनीष्वमृतायते प्रियतमासु न को हि [1]मृदुर्जनः ॥४॥
पथिषु पान्थजनस्य च रेणवस्तपनतापवशे नखम्पचाः ।
स्फुरितवह्निकणैरिव वर्षिणः सततगाश्वनितान्तमरुन्तुदाः ॥५॥
बहुनृपेव रसारसपानतस्तरणिरेष महाभरदुर्वहः ।
अभवदस्य रथाश्वगतिः शनैर्ध्रुवमतो दिनवृद्धिरजायत ॥६॥
सरसचन्दनपङ्कविलेपनैः सुपनसारपरागतरङ्गितैः ।
शिशिरतादि[2]गुणैस्त्रिभिरञ्चितैः सततगैः सुरतक्रमहारिभिः ॥७॥
घननिभैः कदलीदलमण्डपैः स्मरविबोधनबन्धुरपण्डितैः ।
विमलमौक्तिकभूषणभूषया तुहिनरश्मिरुवाच जलार्द्रया ॥८॥
हिमरुचे रुचिरैः करकोरकैरुपवनैर्मधुधोतरधरातलैः ।
स्मितसरोजरजःसुरभीभवन्नवपयस्सु [3]सरस्सु च मज्जनैः ॥९॥
अभिमतैः शिशिरैरपरैरपि स्मरनरेन्द्ररसाढ्यरसायनैः ।
जगति भोगिजनेन पुरस्कृतैर्लघुनिदाघऋतुः परिभूयते ॥१०॥ चतुर्भिः कलापकम् ।

---

१. मुदुर्यतः मु. । मुदुर्जनः P.L. । २. °गुणैः स्विभि(?)रञ्चितैः मु. । गुणैस्त्रिभिरञ्चितैः P.L. ।
३. रयस्सु वमज्जनैः मु. । सरस्सु च मज्जनैः P.L. ।

सरसकेलिमिथाङ्गनिपीडनैर्दृढमनङ्गसुखैः खलु वञ्च्यते ।
यदिह भोगिजने घनधर्मतस्तदिहमुग्रऋतोः खलु वल्गितम् ॥११॥
व्यरचि यो मृगलोचनया प्रपा सुरभिकुम्भजलेन युवा तृषः ।
लवणिमामृतनिर्भरपानतोऽजनि स तत्कुचयोस्तृषितोऽद्भुतम् ॥१२॥
गिरिदवानलदग्धवनोद्भवं भ्रमति भस्मसितं वितीकृतम् ।
जगति बन्दिजनैरिव वायुभिर्यश इवोष्ण ऋतोरवनीपतेः ॥१३॥
खररुचे रुचिभिः परितापितैः प्रकुपितैरिव मण्डलमादधे ।
अनिलतो विततैर्दिवरेणुभिः कलितपाकपलाशदलोपमम् ॥१४॥
न परमुग्रमयं **रतिसुन्दरी** प्रियतमः सहते निजशासनात् ।
इति भयादिव कम्पितमानसस्त्वरितमुग्रऋतुः प्रपलायत ॥१५॥
जय जयोन्मुखमङ्गपाठकैरिव कलापिकुलैः कलनादिभिः ।
घनघनाघनघोषमिषेण च प्रसृमरैर्जयदुन्दुभिनिःस्वनैः ॥१६॥
जलदमध्यचलद्द्विश[1]कण्ठिकावलिमिषाच्चमरैश्च चलाचलैः ।
स्फुटशिलन्ध्रितताातपवारणैर्भुवि तपात्ययभूभृदवातरत् ॥१७॥
वितनुते भुवनाद्भुतवैभवं त्वमिव किन्तु मुखे मलिनत्वमभृत्[१] ।
अयमिति प्रियमुक्तवती सती समभवद्रतये **रतिसुन्दरी** ॥१८॥
मिथुनकैर्नववारिदवायुना पुलकितैरमृतोर्मिविवर्षिणा ।
अथ मिथः परिरम्भसुखैस्तदा नवमिवाक्रियते स्मरशासनम् ॥१९॥
जलदकालनृपस्य घनो भटः परिलसत्तरवारिसमुद्भटः ।
तडितमुग्रऋतो स्म दिदृक्षया क्षिपति दृष्टिमिवातिरुषां नृणाम् ॥२०॥
भृतनभस्तलवारिदवृष्टिभिर्नयनयोर्द्रुतमर्पितकौतुकः ।
विलसतां सह वल्लभया भृशं भवति वारिमुचां समयः प्रियः ॥२१॥
भुवनमप्यमृतेन पयोधरः सुखयति प्रहतातपवैशसः ।
विरहिणीर्दहति स्मरवह्निना पुनरहो चरितं विविधं विधेः ॥२२॥
कवलितं सकलं किल तेजसं पटलमुल्बणमुग्रऋतोरिव ।
पवनवल्गितदीप्तदवानलप्रशमनच्छलतो घनवारिभिः ॥२३॥

---

१. मलिनत्वमभूत्(?) मु. । मलिनत्वमभृत् P.L. । 1. बलाका P. टि. ।

जलदवारिकणैः परिचुम्बितं नवकदम्बमुदञ्चितकेसरम् ।
अनुकरोति विलासिनमुच्चकैः पुलकितं दयितापरिरम्भणैः ॥२४॥
गिरिशिरःपरिपातितरङ्गिणीतरलतुङ्गतरङ्गपयःप्लवः ।
त्रिजगतामुपकारितया भ्रमद्यश इव प्रतिभाति पयोमुचः ॥२५॥
जगविलासमयेऽपि मनस्विनी स्फुरितमानविखण्डनपण्डिते ।
नवघने बहुमानपरम्परा निशमभूदुपकारिणि कामिनाम् ॥२६॥
स्मितवती कुटजैः स्फुटकेतकीद्युतिभिरिद्धकटाक्षपरम्परा ।
घनविभूतिरियं जगतीतले ललति रञ्जितकामनरेश्वर ! ॥२७॥
रुचिरतां चिनुते स्म परां घनः किशलपुष्पफलैश्च वनश्रियाम् ।
मृगदृशामिव यौवनमुन्नतं स्मरविलासकुलैरिव विभ्रमैः ॥२८॥
रविमवेत्य निदाघमिवापरं जगदरुन्तुदमम्बुधरः क्रुधा ।
वसुविलासमपास्य विनिर्ममे कवलिताखिलमण्डलमुच्चकैः ॥२९॥
जगदुपद्रवणेषु सहायतां विदधतोग्रऋतोरहिमांशुना ।
मिलति [१]दर्शदिनेष्वरिणा ततः सतिरुचि गिलितस्तनयित्नुना ॥३०॥
रुचिरकाञ्चनचित्रमणिप्रभा [२]वलयपल्लवभृन्मुकुटश्रियम् ।
दधदिवेन्द्रशरासनमण्डलं घनऋतो नृपतेः प्रविराजते ॥३१॥
समयवर्षणतः सफलीभवत्कृषि वलो कृषी लोलदृशां दृशाम् ।
परिचयादिव वारिमुचां चयः शुचिमरीचिमरीचिनिभो बभौ ॥३२॥
[३]प्रथितसर्वजनीनसमुन्नतौ विगलितायुषि वारिदभूभुजि ।
अथ **जयन्त**नरेन्द्रमुपाययौ स्मरशरैर्विधुरेव शरद्वधूः ॥३३॥
कुसुमसायकनायकपत्तनप्रतिनिधिं स च सौधमधिश्रितः ।
प्रणयिनीमथ कर्णरसायनं वचनमेवमुवाच महीपतिः ॥३४॥
प्रियतमे **रतिसुन्दरि** ! निश्चितं शरदियं तव याति सदृक्षताम् ।
अपकलङ्कशशाङ्कमुखी भवेद्यदि सदा स्मितकैरवलोचना ॥३५॥
इह मरालकुलं कमलाकरे सरभसं रमते कलकूजितम् ।
विशदपक्षवतां गुणिसङ्गमः कलयतीष्टतरेषु धुरीणताम् ॥३६॥

---

१. दश° मु. । दर्श P.L. । २. वलयपल्लव° मु. । प्रवलपल्लव° P.L. । ३. प्रतित° मु. । प्रथित P.L. ।

जलदबन्धनमुक्तिमहे विधोः स्नपयितुर्जलधेरिव वीचितः ।
पतितमुज्ज्वलमौक्तिकमण्डलं स्फुरति तारकचक्रमिषादिव ॥३७॥
जगति पङ्कमकारि मम द्विषा जलभृता [1]सरितश्च विवर्धिता ।
इति रुषेव रविस्तदशोषयत् प्रविदधेति तनूरबला हिताः ॥३८॥
अहनि तापमधत्त परं रविर्घनघनां च शशी निशि चन्द्रिकाम् ।
शरद इष्टतरावधिकारिणाविव निदेशवशात् कुरुतस्तथा ॥३९॥
दिनकरस्य करैः परिपाकतो जलमशेषजलाशयसङ्गतम् ।
सरसतां शरदि प्रतिपद्यते निशि शशिद्युतिभिः शशिकान्तिभिः ॥४०॥
मदभरोच्छलनेन निरङ्कुशाः प्रबलदर्पभरादिह कुञ्जराः ।
ततकरोन्नमनैर्गलगर्जिभिर्विदधतीव सुरद्विपतर्जनम् ॥४१॥
कविजुषामपि कान्तरसात्मनां विदधते सरितां तटपाटनम् ।
इह वृषाः शितशृङ्गशिखायुधैः क्व खलु दुर्मदिनामुचितज्ञता ॥४२॥
कलमशालिवनं नवगोपिका मृगदृशः परिपान्ति मृगादितः ।
कलरवैस्तरुणान्नसङ्गमे कुसुमसायकसायकपाततः ॥४३॥
विलसदङ्कुरसत्पुलकाञ्चिताः शरदि हृद्यरसश्रुतिविश्रुताः ।
अलिकुलामदलावलिकुन्तलाः प्रियतमा इव भान्ति भुवीक्षवः ॥४४॥
मृगदृशां कलगीतरसे निशि प्रसरतीह जगन्मुदमाययौ ।
मृगवियोगभिया मृगलाञ्छनः पुनरभूदतिपाण्डुवपुर्ध्रुवम् ॥४५॥
जगति [१]राजभिरक्षयमण्डलैर्धनसमृद्धिबलैश्च विभूषितः ।
इति **जयन्त**नृपः सुभगैर्गुणैर्हृतहृदा शरदा समुपासत ॥४६॥
नृपसुताक्षितिपाधिपयोस्तयोरतिरतिप्रिययोर्नवयोरिव ।
सरसकान्तकुतूहलकेलयेऽजनि शरत्समयः समयोः श्रिया ॥४७॥
कतिपयेषु दिनेषु गतेष्वथ [२]स्वपितरौ हितधीः परमार्हती ।
जिनमते प्रतिबोधयति स्म सा स्मितसरोजमुखी नृपनन्दिनी ॥४८॥
स परिपाकविवेकभराङ्कुरप्रतिमरोमसितं नरपुङ्गवम् ।
समवलोक्य जराज्वरजर्जरं नृपतिरेवमचिन्तयदेकदा ॥४९॥

---

१. राजसि रक्षय मण्डलै° मु. । राजभिरक्षयमण्डलै° P.L. । २. स्वपितरोहितधीः मु. । स्वपितरौ हितधीः P.L. । 1. नद्यः P. टि. ।

वपुरिदं प्रथमं सुखसाधनं तदपि रोगजरादिभिरस्थिरम् ।
किमिह मिष्टफलं प्रभवं वनं वनजवह्निशिखाभिरभङ्गुरम् ॥५०॥
स्मरसमानकुलपङ्कजलोचना ललितलोचनचञ्चलमङ्गिनाम् ।
प्रथितमायुरुपैति च यौवनं तरणितापितपुष्पदलश्रियम् ॥५१॥
लवणिमा सुरकार्मुकसोदरः सुभगता तु [१]सखी चपलारुचाम् ।
अतुलरूपबलाद्यपि देहिनां समदसिन्धुरकर्णचलाचलम् ॥५२॥
नववधूप्रियसङ्गमसम्भ्रमस्तनतटीतलहारलतातुलम् ।
जगति राज्यमशेषधराधराधिपशिरोमणिलालितशासनम् ॥५३॥
स्फुरितकोपफणीन्द्रफणावलीतलनिवासरतिं भजतामिव ।
विषयसेवनमुक्तिमुपेयुषां मुखविषादिव दुर्गतितो भयम् ॥५४॥
भवति शारदनीरदसोदरं सकलमेव भवप्रभवं सुखम् ।
परिणतौ विरसं मधुरं मुखे विषतरोरिव पक्वफलं नृणाम् ॥५५॥
त्रिभुवनेष्वपि नित्यमनित्यताकवलितं निखिलं खलु खेलति ।
तदविलम्बमनन्तसनातनानुपमशर्म करं व्रतमादधे ॥५६॥
क्षितिवधूधव**विक्रमसिंह**भूस्त्रिभुवनाक्रमणैव पराक्रमः ।
मम सुतापतिरेष विशेषतः प्रणयभू[२]सुतस्य सुतोऽधुना ॥५७॥
निजकुलागतराज्यसमर्पणं ध्रुवममुष्य ममाप्यतिसुन्दरम् ।
इति विचिन्त्य चिरं मणिमञ्जरीपतिरमात्यमतं जगृहेऽत्र सः ॥५८॥
अभिषिषेच **जयन्त**नरेश्वरं तमधिराज्यमुदारमहेन सः ।
कनककुम्भमुखोच्छलिताम्बुभिः पुरजनोऽप्यनुरागसुधारसैः ॥५९॥
स जिनसङ्घपदाम्बुजपूजनं प्रमुदितार्थि च दानमनेकधा ।
क्षितिभृतां व्रतराज्यपरिग्रहे यदुचितं तदशेषमचीकरत् ॥६०॥
सह **जयन्त**नृपेण स **हास्तिनापुर**पतिर्गुरुमेत्य विनत्य च ।
शिरसि मौलिमिवाञ्जलिना परं विरचयन्नतिधर्ममयाचत ॥६१॥
सानन्दं गुरुणा ततः करनखज्योतिःप्रवाहाम्बुना
राज्ञस्तस्य विनिर्मिते व्रतमहाराज्याभिषेकक्रमे ।
तत्रासौ मुमुदे शुचौ च सुचिरं श्रीमज्**जयन्तः** पुन-
स्तत्त्वज्ञोऽपि विमुह्यतीष्टविरहे धिङ् मोहलीलायितम् ॥६२॥

---

१. सखा वफला° मु. । सखी चपला° P.L. । २. °सतस्य मु. । °सुतस्य P.L. ।

चक्रेऽथ बन्धुरवचः किरणैस्तदीयं
स्वान्ताम्बुजं विगतशोकविकोचमुद्रम् ।
सूरिर्दिवाकर इति प्रथितो गुणेन
नाम्ना च चित्रमभृतं क्षरती[1]क्षणेषु ॥६३॥

स्मेरास्यः श्रीविलासः सुचिरमथ गुरोः पादपङ्केरुहाणां
प्रीत्योपास्तिं विधाय प्रणतिमपि मुनेस्तस्य भूवल्लभस्य ।
पीयूषस्यैव वृष्टिं निजसुकृतयशःशाखिनस्तन्मिषेण
क्षोणीनाथः प्रकाण्डः क्षितिपगृहमगात् स श्रियां डम्बरेण ॥६४॥

चूडारत्नायमानः समजनि महतां यः क्षमापालकानां
विश्वश्लाघ्याद्यरेखश्चरणगुणगणैर्धर्मलीलाबलेन ।
जित्वा मोहं ससैन्यं त्रिभुवनजयिनं केवलज्ञानलक्ष्मीं
लब्ध्वा श्रीमन्मुनीन्द्रो रमयति हृदये **वैरिसिंहा**भिधानः ॥६५॥

सार्धं करैः शूर इवाथ सूरिः स केवली केवलिमुख्यशिक्षैः ।
कदाचिदन्यत्र पुरे प्रतस्थे भव्यारविन्दप्रतिबोधनाय ॥६६॥

तदनु तमनुगम्य श्रीमुनीन्द्रं नरेन्द्रो
[2]मुदकलयद[१]मन्दं साश्रुनेत्रोऽभिवन्द्य ।
तमपि गुरुरथाशीर्वाददानेन कामं
व्यदधदमृतपूरेणेव निष्पापतापम् ॥६७॥

निर्व्याजस्मरकेलिनिर्भररसे प्रोज्जृम्भमाणेऽनिशं
सोत्कम्पा **रतिसुन्दरी** प्रणयिनी जज्ञे स्फुरत्साध्वसा ।
उन्मीलद्धनकण्टका च परितः क्षोणी तु नो जातुचि-
त्तस्मिञ्शासति राज्यमूर्जितनये श्रीमज्**जयन्ते** नृपे ॥६८॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के ऋतुत्रयवर्णनो नामाष्टादशः सर्गः ॥

● ● ●

---

१. °स्त्रन्दं(?) मु. । °मन्दं P.L. । 1. नेत्रेषु P. टि. । 2. आप्रपच्छे P. टि. ।

एकोनविंशः सर्गः ॥

अथाऽन्यदाऽध्यास्त सभां स भूपः सुधर्मयापि स्पृहणीयशोभाम् ।
अत्यन्तविस्मारित**वैरिसिंह**क्ष्माधिराजः स्वगुणैः प्रजानाम् ॥१॥
अमात्यमात्मीयपितुर्नृपस्य द्वितीयमात्मानमिवेयिवांसम् ।
निवेदितं वेत्रधरेण वीक्ष्य चक्रे स **विद्याधर**चक्रवर्ती ॥२॥
कृतप्रणामं सविधासनस्थं संमान्य मान्यं समपृच्छदेनम् ।
नरेन्द्रनम्या मम तातपादाः कल्याणिनः सम्प्रति मन्त्रिराजः ॥३॥
स क्षेमलक्ष्म्या ललितैर्विलासैर्निरन्तरं दुर्ललितः क्षमेन्द्रः ।
त्वां द्रष्टुमुच्चैरुदकण्ठतेति व्यजिज्ञपन्मन्त्रिपति**र्जयन्त**म् ॥४॥
ततः प्रतापेन विवर्ध्यमाने साम्राज्यसौस्थे सकलेऽपि तत्र ।
राजा स राज्यस्थितयान्वयुङ्क्त स्वमन्त्रिणं तातविलोकनोत्कः ॥५॥
दिव्यैर्विमानैः खचरेश्वराणां मणिप्रभाक्लृप्तसुरेन्द्रचापैः ।
सैन्यैर्वरण्यैश्च धराधराणां स रोदसीं सङ्कटयंश्चचाल ॥६॥
श्रीम**ज्जयन्तः** स्वपुरीं **जयन्ती**मालोक्य लोकोत्तरकान्तलक्ष्मीम् ।
आवासयामास विशामधीशे समन्तदुद्यानभुवं विदूष्य ॥७॥
कुमारसैन्यादथ मन्त्रिराजं स प्रेषितात्मीयनरान्निशम्य ।
समागतं नन्दनमाननन्द **जयन्त**नामा [१]नमितो **जयन्त्याः** ॥८॥
ततः स वैरिक्षितिपालमौलिमालासु खेलाद् गुरुशासनश्रीः ।
अचीकरत् तां नगरीं प्रवेशमहोत्सवाशेषविशेषभूषाम् ॥९॥
[२]सामन्तराजन्यकमन्त्रिराजमुख्यैरशेषैरपि राजलोकैः ।
[३]पुरप्रधानैश्च समेत्य तत्र स स्वामिसुनुर्मुदितैरनामि ॥१०॥

---

१. नमितो मु. । नमिनो P.L. । २. सामात(?) मु. । सामन्त° P.L. । ३. पुरः प्रधानैश्च मु. । पुरप्रधानैश्च P.L. ।

राज्ञो निदेशात् समुपेत्य तत्र प्रणम्य मन्त्रा विबुधः कुमारम् ।
उत्कण्ठितस्ते मुखदर्शनाय पितेत्युदीर्याचलयन्नगर्याम् ॥११॥
मौहूर्तिकेनाथ शुभे मुहूर्ते निवेदिते स क्षितिपालसूनुः ।
तत्र प्रवेष्टुं प्रगुणीबभूव विधाय सर्वं समयानुरूपम् ॥१२॥
अन्तःपुरालङ्कृतयाप्यमाने विद्याधराधीश विमानवृन्दैः ।
पदातिहस्त्यश्वरथप्रतानैः सकौतुकं स्वःपतिनापि दृश्यैः ॥१३॥
सुधांशुबिम्बेन भियेव राहोः श्रितेन शुभ्रातपवारणेन ।
लक्ष्मीजयश्रीप्रहितैः कटाक्षैरिवोच्छलद्भिश्चमरैर्विलक्षैः ॥१४॥
माङ्गल्यमन्त्रैरिव शङ्खनादैः समुल्लसद्भिः सह पञ्चशब्दैः ।
बन्दीन्द्रकोलाहलमांसलैश्च जयारवैर्हर्षयशोधिचन्द्रे ॥१५॥
करीन्द्रघण्टारवडम्बरेण निश्वासनादेन भृताम्बरेण ।
साम्राज्यलक्ष्म्या च विराजमानस्ततश्चचाल क्षितिलोकपालः ॥१६॥ चतुर्भिः कलापकम् ।
अत्रान्तरे राजसुतप्रवेशमहोत्सवालोकसमुत्सुकानाम् ।
उपेयुषीणां पुरसुन्दरीणां विलासलीलायितमेवमासीत् ॥१७॥
कुमारलावण्यरसं निपीय काचित् सतृष्णान्तरुदीर्णकम्पा ।
कन्दर्पवैद्यं स्वपुरस्थमास्य सौरभ्यलोलालिरवैरिवाह्वत् ॥१८॥
कन्दर्पशिष्योपनिषत्स्वरूपैर्लीलाविलासैः स्फुटमाक्षिपन्ति ।
उपेक्षिता काचन तेन तन्वी मुमोच सौभाग्यमदातिरेकम् ॥१९॥
ययौ न या गोचरमीक्षणानां मनोरथैरप्यकलङ्कशीला ।
तस्याः सुखेन स्तनसङ्गभङ्गी यूनस्तदा कस्य न कस्य जज्ञे ॥२०॥
यद्वीक्षणासक्तमना जनौघसम्मर्दतः स्रस्तनितम्बवस्त्रा ।
विलोकिता कापि न कं चकार सहास्यतेऽलं समकालमेव ॥२१॥
त्वं मन्थरायां हि गतौ गुरुर्नस्त्रपामहे तेऽद्य तया न धातुः ।
इतीव कष्टाज्जगदे स्वनादाच्छलेन काचित् किल केलिहंसैः ॥२२॥
एकेन कर्णोत्पलरेणुपातादुदश्रुणान्येन विकाशिनोऽक्ष्णा ।
सशोकहास्याभिनयैककालं काचित् स्मराभूत् स्मरनर्तकीव ॥२३॥
नृपात्मजालोकनकौतुकाय समुत्सुका काचन कैरवाक्षी ।
नितम्बबिम्बं स्तनमण्डलं च निनिन्द मन्दां गतिमादधानम् ॥२४॥

तं राजहंसं भुजपञ्जरस्थं तत्केलिकौतूहलतश्चिकीर्षुः ।
प्रसारयन्ती निजबाहुयुग्मं दूरेऽपि लोकैः समहस्यतान्या ॥२५॥
किं चावदत् कापि विलाससारा सारङ्गकान्ताकमनीयनेत्रा ।
स्मरोऽङ्गलक्ष्म्यायमपूर्वरूपस्तत्पूजयैनं सखि नेत्रपुष्पैः ॥२६॥
चन्द्रानने नित्यमखण्डवृत्तः स्मराम्बुराशेर्जनकः प्रतीतः ।
कलङ्कमुक्तोऽयमपूर्वराजः पुरः समभ्येति विलोकयैनम् ॥२७॥
दृशां सहस्रैर्निचितं यदङ्गं रूपेण सम्मर्दभियेव मुक्तम् ।
मुग्धा शची तत्र रता सुरेन्द्रे सखीह रूपेऽपि सतीहरूपे ॥२८॥
कन्दर्पराजेन निवेशितानां स्वराज्यमन्त्रीशपदेऽङ्गनानाम् ।
वैदग्ध्यदग्धानि तथा वचांसि शृण्वन् स भूपः स्वपुरीं विवेश ॥२९॥
आत्मैव यस्योपमितिः समृद्ध्या जगत्यसाधारणतां गतस्य ।
तस्य स्वसौधस्य समीपमाप श्री**विक्रम**क्षोणिपतेस्तनूजः ॥३०॥
विलोचनैरात्मजवक्रचन्द्रज्योत्स्नां निपीयाथ चिरं नरेन्द्रः ।
उत्तीर्यसौधोपरिभूमिकायाः सद्यः समाभूमिमलञ्चकार ॥३१॥
प्रातः सहस्रांशुरिवांशुजलैर्बद्धानुरागैर्नभसि प्रदीपैः ।
राजंस्तदा तत्र स राजकार्द्यैर्विवेश **विद्याधर**चक्रवर्ती ॥३२॥
भा(ता)भिः प्रणामाञ्जलिपाणिपाणिरुहां स्फुरद्दीपशिखासखीभिः ।
ताडङ्कनीलोत्पलरश्मिदूर्वाङ्कुरैः स्फुरदृष्टिभिरक्षतैश्च ॥३३॥
हारप्रभाशुद्धसुधाभिरामैस्तुङ्गैः स्तनैरुच्छ्रितपूर्णकुम्भैः ।
माङ्गल्यमादौ सुदृशां तदासीत् पश्चात् प्रदीपप्रमुखैश्च तस्य ॥३४॥
पुरन्दरस्यैव पितु**र्जयन्त**स्ततः प्रणामं प्रणयेन चक्रे ।
मातुस्तथा श्री**रतिसुन्दरी** च '**कुल्याः कुलाचारविधिप्रिया हि**' ॥३५॥
आलिङ्ग्य सर्वाङ्गमथावनीशस्तमात्मजं मौलितले चुचुम्ब ।
निसर्गतः प्रेमपदं हि पुत्रः पितुर्विशेषेण महोदयं तु ॥३६॥
निषेदुषि श्रीनृपतौ **जयन्ते** यथोचितं सर्वसभाजने च ।
अचीकरत् तत्र महीमहेन्द्रो महोत्सवं विश्वतरङ्गितोषम् ॥३७॥
स तस्य सूनोरजनिष्ट भक्त्या निरन्तरं पल्लवितप्रमोदः ।
राज्ञोऽपि मुख्यं गृहवाससारं श्लाघ्यं हि बन्धोः प्रतिपत्तिरेव ॥३८॥

परेद्यवि क्षोणिधवस्तरङ्गत्संवेगसर्वस्वसुधासमुद्रः ।
राज्यादिसम्पत्परिरम्भसौख्ये पराङ्मुखश्चिन्तितवानथैवम् ॥३९॥
वंशेऽवतंसध्वजतुल्यमस्मिञ्जयन्तमेनं विनिवेश्य राज्ये ।
त्वरे महानन्दपदाय धीमान् विलम्बते कः परलोककार्ये ॥४०॥
सदस्यभिप्रायमिमं निवेद्य सुतस्य सर्वं विदधे तथैव ।
अन्ते च योगेन तनुत्यजां स शिश्राय मार्गं सुधियां नृपाणाम् ॥४१॥
श्रुताभिषेकं जनकस्य राज्ये तमेत्य भूगोचरखेचरेन्द्राः ।
नत्वोपढौक्योऽद्भुतढोकनानि सिषेविरे नम्रशिरःकिरीटाः ॥४२॥
प्रमोदितास्तेन महाप्रसादैर्निजं निजं राज्यमयुर्विसृष्टाः ।
महीपतेस्तस्य गुणैरनन्यैः सन्दानितान्तःकरणस्ततस्ते ॥४३॥
कुमद्वतीनामिव स प्रजानां लक्ष्मीविलासाय बभूव राजा ।
समूलकाषं कषितोरुदोषश्चित्रीयते तेन न कस्य चेतः ॥४४॥
हठो भवेच्चौर्यशठस्य जन्तोः क्षिप्रं विपक्षे बलिनि क्षयाय ।
कुण्ठत्वमायाति हि वज्ररत्ने निशातधारापि कृपाणयष्टिः ॥४५॥
शुभाशुभाय प्रभविष्णुपूर्वं कर्मैव किं तत्र समुद्यमेन ।
यदेव भाव्यं भविता तदेव कर्म द्वितीयं व्यभिचारि चेदम् ॥४६॥
[1]बीजं यथा वारि विनाङ्कुराय तथोद्यमं कर्म फलाय नैव ।
भवेदतो दूरितदोषमासीच्छ्रेयस्करं कर्म नयश्च तस्य ॥४७॥
अङ्गैस्ततः सप्तभिरप्यवन्ध्यं प्रवृद्धशक्तित्रयकीर्तिरेषः ।
राज्यं शशासापरवैरिनाशान्षडन्तरङ्गानविजित्य शत्रून् ॥४८॥
तेन प्रयुक्तापणबन्ध[2]मुख्या गुणा न वैफल्यमयुः कदाचित् ।
उप्ता नरैरुत्तमभूमिकासु सुवृष्टियोगादिव सस्यसङ्घा ॥४९॥
काले च [3]पञ्चाङ्गमपि प्रकामममात्यवृद्धैः सह मन्त्रमेषः ।
चकार दुर्वारतरारिवारनिवारणेऽसौ यदमोघमस्त्रम् ॥५०॥
प्रशासतस्तस्य नयेन भूमिं क्रमादभूदङ्गगतं जिगीषोः ।
सिद्धित्रयं निर्ममतान्वितस्य यदेह [4]दण्डत्रितयं मुमुक्षोः ॥५१॥

---

1. पुण्यस्य बीजमुपमानं व्यवसाय च वारि P. टि. । 2. सन्धिविग्रहयानासनद्वैधीभाव-संश्रयाख्याः P. टि. । 3. कर्मणामारम्भो पायः, पुरुषद्रव्यसम्पत्, देशकालविभागः विनिपातप्रतीकारः, कर्मसिद्धिश्चेति पञ्चाङ्गो मन्त्रः P. टि. । 4. मनोवाक्कायलक्षणं P. टि. ।

धर्मार्थकामत्रयमण्डनेन स मण्डयामास नृपप्रकाण्डः ।
जन्म स्ववीर्यं जिनरम्यहर्म्यश्रीताण्डवेन क्षितिमण्डलं च ॥५२॥
देवी क्रमाद्वायुगतेस्तनूजा तनुप्रभापूरनिरस्तशूरम् ।
असूत सूनुं **रतिसुन्दरी** च सञ्चारिणं क्षात्रमिवाथ धर्मम् ॥५३॥
आद्यस्तयोर्वज्रधराधिवीर्यो बभूव **वज्रायुध**नामधेयः ।
चक्रायुधोऽन्योऽरिवधूकपोलपत्राङ्कुरग्रासरसासिधेनुः ॥५४॥
यौ दानभोगाविव वैभवस्य व्योमाङ्गणस्येव च पुष्पदन्तौ ।
सौभाग्यरूपे इव यौवनस्य शोभाभरं बिभ्रतुरस्य राज्ञः ॥५५॥
सदा यतिं धारयता समन्तात् तथा सुवृत्तेन सदार्जवेन ।
भुजद्वयेनेव निजेन तेन रराज राजा तनयद्वयेन ॥५६॥
श्रुतेन शीलेन गुणोदयेन स्थाम्ना च धाम्ना च वपुःश्रिया च ।
अभूतपूर्वामपि तैरभूतां तावेव तस्योपमिती नृपस्य ॥५७॥
प्रज्ञातिरेकेण कला[१] बभूवुस्तयोः समालिङ्गनतः कृतार्थाः ।
उदग्रसौभाग्यगुणोदयेन वशंवदा राजसुताश्च का ताः ॥५८॥
अथाद्यमात्मानमिवात्मजं स शुभे निवेश्याहनि यौवराज्ये ।
निनाय कालं ललितैर्विलासैस्तत्सन्निधानात् तनुराज्यचिन्तः ॥५९॥
स्फुटप्रसूनप्रकरप्रसर्पत्सौरभ्यलुभ्यन्मधुपाङ्गनासु ।
कदाचिदासन्नवनावलीषु चिरं स रेमे रमणीसहायः ॥६०॥
समीरणान्दोलितवारिपूरतरङ्गरङ्गत्कमलोपहारैः ।
क्लृप्तातिथेयेषु सरःसु कान्ता वृतः कदाचिद्विदधेऽम्बुकेलिम् ॥६१॥
कदापि स प्रेमवशाद्वधूनां कपोलपालीकुचमण्डलीषु ।
चकार पत्राङ्कुरचक्रवालं परार्ध्यरोमाञ्चचयेन सार्धम् ॥६२॥
प्रियः प्रियालापविलासलास्यैराश्चर्यकृद्भिः स्मरकेलिभिश्च ।
कदाचिदन्तःपुरचक्रवालैश्चिरं स रत्यै[२] रमयाम्बभूवे ॥६३॥
व्यलीकमालोक्य समाकुलाभिरीर्ष्याभराकुञ्चितलोचनाभिः ।
तत्राश्रुबिन्दुच्छलतः प्रियाभिः कदाप्युपालम्भि विनाक्षरं सः ॥६४॥

---

१. बला मु. । कला P.L. । २. रम्यै(त्यै) मु. । रम्यै L. । रत्यै P. ।

कदाचिदासीत् स विलासिनीनां विलाससर्वस्वरसे निमग्नः ।
स नर्तयामास कदाचिदेताः सौन्दर्यचर्यापरिभूतरम्भाः ॥६५॥

गजेन्द्रशिक्षाचतुरो गजेन्द्रानदाम्यदुद्दाममदान्कदाचित् ।
कदाचिदुद्वेलयशःप्रवाहसंवाहसन्दोहमवाहयच्च ॥६६॥

विचित्रशास्त्रार्थविचारसारैर्वाचस्पतेर्विभ्रममादधानः ।
कदापि गोष्ठीषु विशारदानां स धूनयामास मुदा शिरांसि ॥६७॥

कदाचन श्रीजिनशासनस्य प्रभावनादद्भुतपुण्यकृत्यैः ।
सुधाप्रवाहैरिव विस्फुरद्भिः श्रेयः फलां वल्लिमिवैधयत् सः ॥६८॥

अन्तः प्रसर्पत्परमप्रमोदप्रपञ्चचञ्चत्पुलका कुचश्रीः ।
कदाचिदुच्चैर्जिनमन्दिरेषु चकार पूजोत्सवमुत्सहिष्णुः ॥६९॥

क्वापि क्षणोऽसौ क्षण**देन्दुकीर्तिः** श्रीमद्गुरूणां वदनारविन्दे ।
वाचं दधानां मकरन्दमुद्रां भृङ्गी भुजङ्गोपमया पपौ च ॥७०॥

तस्मिन्महीं पालयति क्रमाप्तां नयाञ्चिते पञ्चमलोकपाले ।
ववर्ष काले जलदः समस्तप्रशस्यसस्योद्गममूलबीजम् ॥७१॥

तत्र प्रजानां पितरीव काम्ये प्रतापनिर्दग्धविपक्षकक्षे ।
स्वचक्रतो नोऽपरचक्रतो वा बभूव भीतिः परिशासति क्ष्माम् ॥७२॥

कदाचिदानन्दितपौरवृन्दः पुरन्दरस्पर्धिपरार्ध्यऋद्धिः ।
ययौ जगल्लोचनकैरवेन्दु**र्नन्दीश्वरं** द्वीपमदष्टपूर्वम् ॥७३॥

स तत्र विश्वत्रितयाङ्गिनेत्रचकोरचन्द्रातपनिर्विशेषाम् ।
विधाय पूजां जिनमन्दिरेषु प्रेक्षाक्षणं क्षोणिपतिर्ददर्श ॥७४॥

इतश्च **सौधर्मपतिः** स्वकल्पस्वर्वासिभिर्भूरिभिरभ्युपेतः ।
कर्तुं जिनेन्द्रायतनेषु पूजामहोत्सवं तत्र समाजगाम ॥७५॥

प्रेक्षाक्षणं चाद्भुतभूरिभङ्गीसङ्गीतकव्यग्रसमग्रलोकम् ।
विभाव्य पूजामतिशायिनीं च शचीपतिर्भूमिपतिं बभाषे ॥७६॥

धन्योऽसि राजन् ! सफलं तवैव राज्यं धनं जन्म च जीवितं च ।
दुःखार्दितेऽपीह मनुष्यभवे यस्यातिभक्तिर्जिनपुङ्गवेषु ॥७७॥

अतः प्रसन्नोऽस्मि करोमि किं ते मनः प्रियं ब्रूहि पुरन्दरोऽहम् ।
अथ क्षितीशोऽपि सहस्रनेत्रं विनम्रमौलिर्विनयाद्बभाषे ॥७८॥

देव ! प्रसूतोऽस्मि कुले प्रशस्ये सर्वोत्तमं चास्ति ममाधिराज्यम् ।
सुदुर्लभं जन्मशतैरपीह प्राप्तं मया श्रीजिनशासनं च ॥७९॥
प्रियं प्रभो ! स्यात् किमतः परं मे येनार्थितां यामि तवेत्युदीर्य ।
स्थिते नृपेऽनिस्पृहतातिरेकाद्विशेषहृष्टस्तमुवाच शक्रः ॥८०॥
यद्यप्यलुब्धस्य तवास्ति कार्यं न नाम केनापि तथापि राजन् ! ।
भविष्णुतीर्थेश्वरवैभवेन तवास्तु सख्यं मम निर्व्यपेक्षम् ॥८१॥
उक्त्वैवमालिङ्ग्य निजासनार्धे निवेश्य कृत्वा क्षणमिष्टगोष्ठी ।
पुरन्दरः क्षोणिपुरन्दरश्च निजं निजं स्थानमथेयतुस्तौ ॥८२॥
देवाः सत्पात्रदानात् प्रसृमरपरमश्रद्धया तद्विधातुः
प्रत्यक्षीभूय जन्तोर्विदधति सुदृशः प्राज्यराज्यप्रसादम् ।
क्षुत्क्षामस्यापि पुण्यापचयपरिचयादासमुद्रान्तपृथ्वी-
पृथ्वीपालैर्विनम्रस्फुटमणिमुकुटैश्चुम्ब्यदारविन्दम् ॥८३॥
लक्ष्मीर्वेश्मनि दानभोगसुभगा वाणी प्रसन्नानने
दोर्दण्डद्वयमण्डपे च विजयश्रीमुक्तभूपान्तरा ।
कीर्तिर्नृत्यति दुग्धसिन्धुलहरीलीलाचरित्रे चिरं
श्रद्धापूर्वकसाधुदानजनिते पुण्येऽङ्गिनां जाग्रति ॥८४॥
त्रैलोक्यं ललितैर्यशोभिरखिलं यत्पूर्यते देहिनां
कायः कान्तगुणानुबन्धमधुरैः श्वेतांशुशुभ्रैर्गुणैः ।
यच्च श्रीजिनशासनोन्नतिनटीनाट्यप्रमोदैर्मन-
स्तन्मन्ये शुभपात्रदानसृकृतप्राग्भावविस्फूर्जितम् ॥८५॥
इत्थं नन्दोपनिषदुदयात् स्वानुभूतप्रभावं
स्तावं स्तावं मुनिवितरणं भक्तिसन्दर्भगर्भम् ।
सार्वस्सर्वं गुरुरिव जनं तत्र सोत्कण्ठमुच्चैः
कुर्वन्नुर्वीमवनितिलकः श्रीजयन्तः प्रशास्ति ॥८६॥

इति श्वेताम्बरश्रीमदभयदेवाचार्यविरचिते जयन्तविजयनाम्नि महाकाव्ये श्रीशब्दाङ्के नरेन्द्रराज्यस्थितिवर्णनो नामैकोनविंशः सर्गः ॥

● ● ●

श्रीजयन्तविजयाभिधानं महाकाव्यं समाप्तमिति भद्रम् ॥

ग्रंथाग्रं सर्वसंख्याश्लोक २००० पूर्ण ॥ P.L. प्रतौ

प्रशस्तिः ॥

आसीच्च**न्द्रकुला**म्बराम्बरमणिः श्री**वर्धमान**प्रभोः
पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितश्चारित्रिणामग्रणीः ।
स श्री**सूरिजिनेश्वर**स्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिव
स्वैरं यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥१॥

अभव**दभयदेवः** सूरिरस्मात्स यस्य प्रभुरभजत तोषं **स्तम्भने पार्श्वनाथः** ।
प्रकटितविकटार्थां सङ्घसाम्राज्यवृद्ध्यैव्यधित निधिसमानां यश्च वृत्तिं नवाङ्ग्याः ॥२॥

तच्छिष्यो **जिनवल्लभः** प्रभुरभूद्विश्वम्भराभामिनी-
भास्वद्भालललामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः ।
यस्य श्री**नरवर्म**भूपतिशिरःकोटीररत्नाङ्कुर-
ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥३॥

काश्मीरानपहाय सन्ततहिमव्यासङ्गवैराग्यतः
प्रोन्मीलद्गुणसम्पदा परिचिते यस्यास्यपङ्केरुहे ।
सान्द्रामोदतरङ्गिता भगवती **वाग्देवता** तस्थुषी
धारालामलभव्यकाव्यरचनाव्याजादनृत्यच्चिरम् ॥४॥ .

भृङ्गस्तदङ्घ्रिकमले **जिनशेखराह्वः सूरि**स्ततः प्रशमवर्मितकाययष्टिः ।
जिग्ये जगत्त्रयजयप्रयतोऽपि येन वीरव्रतं कलयता रतिजीवितेशः ॥५॥

वैराग्यं याति रागे भजति विधुरतां क्रोधयोधे विमाने
माने नष्टाभिमाने कपटपटुभटे क्षोभमाप्ते च लोभे ।
पञ्चेषौ कुञ्चितेषौ समिति निजमिति प्रेक्ष्य सैन्यं सदीन्यं
मुक्त्वा येषां जयाशां निभृतमपसृतं मोहराजेन दूरम् ॥६॥

प्रगुणितकरुणः क्षमया विराजितश्चारुविग्रहस्तदनु ।
अजनि वशीकृतविषयग्रामः **पद्मेन्दुमुनिराजः** ॥७॥

उत्फुल्लमल्लीप्रतिमल्लकान्तिः कीर्तिर्भ्रमन्ती भुवनेषु यस्य ।
श्रिया समं सौहृदकाङ्क्षयैव मुष्णाति विष्णोरपि कृष्णभावम् ॥८॥

विश्वत्रयप्रथितकीर्तिलतस्य तस्य शिष्यः प्रशस्यमहि**माभयदेवसूरिः** ।
काव्यं **जयन्तविजयं** रचयाञ्चकार सारस्वतप्रसृमरप्रतिभाविलासः ॥९॥

दिक्करिकुलगिरिदिनकर(१२७८)परिमितविक्रमनरेश्वरसमायाम् ।
द्वाविंशतिशतमानं शास्त्रमिदं निमिर्तं जयतु ॥१०॥

संवत् १४६८ वर्षे मार्गमासे शुक्लपक्षे चतुर्थीतिथौ शुक्रवारदिने पुस्तिका लिखिता सम्पूर्णा । शुभं भवतु । लेखकपाठकयोः । ग्रंथाग्रं २२२० । P. प्रतौ

परिशिष्टानि

परिशिष्टम् [१] जयन्तविजयमहाकाव्यस्थपद्यानामकाराद्यनुक्रमः ॥

परिशिष्टम् [२] जयन्तविजयमहाकाव्यस्थविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥

परिशिष्टम् [३] जयन्तविजयमहाकाव्यस्थकतियसूक्तिनामकाराद्यनुक्रमः ॥

परिशिष्टम् [४] मुद्रितपुस्तकस्थखण्डितपाठस्थाने P.L. हस्तप्रतिभ्यां परिपूरितस्थानानि ॥

परिशिष्टम्

[१]

जयन्तविजयमहाकाव्यस्थपद्यानामकाराद्यनुक्रमः ॥

पद्यांशः	स०/श्लो०
[अ]	
अंसदेशनिहितामथ मालां	१६/८९
अकृत वाञ्छितसिद्ध्यधिदेवतां	४/४१
अकृत सृष्टिममुष्य सरस्वती	१८/३
अकोपने किं मयि कोप	२/१४
अखण्डैः खण्डितारातिः-	११/१९
अग्नितापघटनैर्घटदुःखं	१३/३२
अङ्कतोऽङ्कमपरं स नन्दनः	७/९
अङ्गसङ्गतिविचित्रभूषणोद्-	१६/३२
अङ्गीचकारेति गुरूपदेशं	१७/२३
अङ्गुलीयमणिदर्पणे महत्येण-	१६/४३
अङ्गैस्ततः सप्तभिरप्यवन्ध्यं	१९/४८
अजपदिष्टनिबन्धनमुद्रया	४/४६
अञ्जलिं शिरसि बिभ्रददर्भ-	१३/१
अतः प्रसन्नोऽस्मि करोमि	१९/७८
अतः समायान्तममुं निशम्य	१४/२४
अतिचतुरतयैकाः शाखिशाखा-	८/२२
अतुल्यकल्याणकलापसम्पत्कीर्ति-	६/७८
अत्यन्ताशुभकर्मसञ्चय-	५/७३
अत्रान्तरे चारमुखात् तदीयं	१४/२१
अत्रान्तरे द्विजः कश्चित्	१५/१५
अत्रान्तरे राजसुतप्रवेश-	१९/१७
अत्रान्तरे रुचिररत्नविमानमैक्षि	५/६
अत्रोच्यते त्वयोद्दिष्टा	१५/६१
अथ करजलयन्त्रैर्वारिपूरं किरद्भिः	८/३७
अथ कर्णाटकान्तानां	११/५५
अथ क्लेशावेशप्रसरविरसं	१०/७२
अथ क्षमां विक्रमसिंहभूपतेः	९/१
अथ चलन्नचला रमणस्तदा	४/५
अथ दिवसमशेषं रत्नगर्भां विलोक्य	८/४९
अथ धरणिधवः पति-	१२/१
अथ निजजननीव सा बभाषे	१२/३०
अथ निरन्तरया रतिसुन्दरी-	१८/१
अथ पृथुयशाः सर्वं लोकं	२/५१
अथ प्रथीयश्चतुरङ्गरङ्गच्चमूभर-	६/४७
अथ प्रस्थानभेरीणां	११/४३
अथ ब्रूषे निराकारं	१५/५७
अथ ब्रूषे प्रमेयोऽयं	१५/४०
अथ मानवतां मूर्ध्नि	११/७८
अथ मिथोऽसिलतापरिचुम्बितौ	४/५४
अथ विक्रमभूभर्तुः	११/१
अथ विद्याधरः कश्चिद्	१५/६७

अथ व्यथितमालोक्य ११/७२
अथ श्रिया निर्जितवैजयन्तं १७/१
अथ स तत्र विवेश ४/१५
अथ सकलधराया मण्डनाङ्गं १७/६०
अथ सन्धानमाधाय सह ३/७१
अथ सरसमपश्यत् तत्र तां श्रीजयन्तो ८/१
अथ सरसविनोदैः प्रीतिमुद्भव्य देव्या ८/६७
अथ सुरपथवल्गद्दिव्यभेरीनिनाद- १४/१०७
अथ स्मरशिशुक्रीडा- ११/३७
अथ स्वभर्तुर्द्युमणेः समागमे- २/४४
अथ स्वसौधोपरि सा नृपप्रिया २/१
अथाचलच्चञ्चलवाजिराजिखुर- ६/३९
अथाद्यमात्मानमिवात्मजं स १९/५९
अथानले चञ्चलदीप्तिदम्भा- १४/८८
अथान्यदा नमस्कार- ३/८८
अथापमानादुपयातकोपः सद्यः १०/२४
अथाभूत् स नमस्कार- ३/७८
अथाम्बुधेरम्भसि भानुमण्डले २/४६
अथारातिसमुद्दीप्ते ११/७५
अथार्थैरर्पिताकारे तत्र १५/५९
अथास्याविद्यमानस्य १५/४३
अथाऽन्यदाऽध्यास्त सभां स भूपः १९/१
अथेति दूतादवगम्य सम्यग्- १४/१
अथेतिकर्तव्यतयाकुलात्मना निज- २/३३
अथैत्य विनमच्छिरोमुकुटकोटि- ८/७५
अथो जयन्तीश्वरचारपूरुषः ९/५८
अथोपयेमे स गिरीन्द्रपुत्री- ६/१
अद्य श्रिया हरिरभाजि १६/९२
अधरितरतिरूपं कामिनीचक्रवालं ८/८
अध्वगप्रणयिनीषु दुर्दशां ७/४०
अध्वनि प्रतिदिनं स १६/१४
अनन्तरं वायुगतिर्नरेन्द्रः १४/४६
अनन्तरं विक्रमसिंहसूनोः १४/३१
अनन्यसाधारणराज्यमुख्यख्यातश्रियां १/२३
अनन्यसाधारणवैभवोद्भवैः सुखैः २/२२
अनवरतमखण्डं मण्डलं निष्कलङ्कः ८/६६
अनिष्टवाक्यप्रथमावतारे जातेऽथ १०/२३
अनीतिशालीन्यपि संश्रयन्ते १/३४
अनुचितं यदवोचि वचो मया ४/३०
अनुज्ञया गुरोस्तस्य १५/२९
अनुज्ञया विक्रमभूमिभर्तुः ६/४६
अनुभवन्ननया सह भूपति- १६/१७
अनेकधा व्याधिविबाधितेव २/१२
अनेकशोऽभीष्टफलप्रदायिनी २/२८
अनेन नाथेन सनाथतां १७/४७
अन्तः प्रसर्पत्परमप्रमोदप्रपञ्च- १९/६९
अन्तःपुरालङ्कृतयाप्यमाने १९/१३
अन्तःपुरे पुरजनेऽखिलराजलोके ५/२२
अन्यदा तु युवराजमात्मजं ७/१५
अन्यदा सदसि राज- १६/१
अन्योन्यशौण्डीर्यगुणप्रकर्ष- १४/४२
अपश्यन्नथ काञ्चीशः ११/५४
अपहृतासि पराभवकोपित- ४/५८
अप्रमद्वरधर्मेऽस्मिन्नित्थं ३/९५
अप्रमाणे तु तत्र स्युः १५/३९
अभिदुरतिमिरौघम्लेच्छसङ्गाशुचित्वं ८/५८
अभिनवमृगनाभी(भि)पङ्कक्लृप्ता- ८/५३
अभिमतैः शिशिरैरपरैरपि १८/१०
अभिषिषेच जयन्तनरेश्वरं १८/५९
अभूदवीचिभिः स्नातः १५/७१
अभ्यगादथ नृपः स १३/५३
अभ्यर्थितः सोऽपि यशोविलास- १/१२
अभ्यर्थितस्तत्र स सम्भ्रमेण ६/५३
अमत्सरे मत्स्यवधूर्महातपस्थल- २/११
अमात्यमात्मीयपितुर्नृपस्य १९/२
अयं गजः सिंहलदेशभूपतेरभूपते- ९/११
अयं घनस्येव समुन्नतिं १७/५३
अयि नृपतनये तवेतिभक्तेरिह १२/२४

अर्कांशुसम्पर्कविनिर्यदग्नि-	१/४४
अर्थैः समर्पिताकारै-	१५/६०
अलक्षितोच्चैर्नयने क्षिपन्ती	६/७०
अलङ्कृतायामथ युद्धभूमा-	१०/३८
अलिकुलरमणीयैर्मांसलः पुष्पजातैः	८/१७
अवददिति निजाशयं सुताया-	१२/१८
अवन्ध्यविद्याबलतस्तदानीं	१४/४८
अवाप तारानिकरं परां	२/४९
अशुभकारणकर्मणि कर्मठः	४/३८
अश्वा न ते तत्र न चाश्ववारा	१०/४८
अष्टमीशशिनिभेऽधिकनीलं	१३/३३
असंख्यदुःखैः खलु दुःखितानां	६/१०
असितपट्टमयांशुकवेषवान-	४/६
असिरयं चतुरङ्गरणे रिपुक्षिति-	४/२०
असीमसङ्ग्राममहार्णवेषु	१०/६२
असौ समागच्छति खेचरेन्द्रः	१४/२२
अस्ति हास्तिनपुरं भवसुरा-	१६/२
अस्त्यतीन्द्रियविज्ञेयः	१५/५३
अस्मादिदं दुर्वचनं प्रवृत्त-	१४/१०६
अस्य विद्धि सखि किञ्चना-	७/६६
अस्य वीक्ष्य ललितं तथाङ्गना	७/६८
अस्याः स्मितोत्पलदलं नयनद्वयस्य	५/२
अस्येतरेतराभावे सत्त्वं	१५/५२
अहनि तापमधत्त परं	१८/३९
अहमतीव मदान्धविलोचनं	४/२३
अहमयंयुरिहाभवमाभवं जगति	४/२२
अहमहमिकया जिनेन्द्रबिम्बं	१२/३६
अहितानां हितानां च	११/६१
अहो तच्चापदण्डस्य	११/३५
अहो महादानमिदं तवाभूच्छ्री-	१७/३३
[आ]	
आकर्ण्य कर्णमधुरामिति	१६/८८
आकर्ण्य तूर्णमिति मङ्गलपाठकस्य	५/३८
आकलय्य सकलाः कलाः	७/१२
आकल्पकोटि विजयस्व महीमहेन्द्र-	५/४५
आकुलप्राणयाप्युच्चै-	३/५४
आगताभिरभिराजवधूभिः	१३/७९
आज्ञया पितुरथ प्रथीयसा	७/६२
आततज्यधनुर्ध्वानै-	११/६७
आत्मैव यस्योपमितिः	१९/३०
आदाय राज्यकमलामधमः स्वबन्धोः	५/५७
आदिकोलकुलशैलकच्छपा-	१६/८४
आदेयतायाः पदमद्वितीयं	६/१६
आदेशतः पत्युरथाजगाम	६/५५
आदेशतः पितुरथ क्षितिपालकन्या	५/२०
आद्यस्तयोर्वज्रधराधिवीर्यो	१९/५४
आधोरणानामभितः पतद्भि-	१४/५७
आधोरणैस्तीव्ररुषः प्रयुक्तां	१४/६९
आपन्नसत्त्वामभिवीक्ष्य देवीं	६/६७
आबालकालकलिताधिकवैरबन्धः	५/४७
आभ्यां समं मूर्त्तजयप्रताप-	६/६०
आमोदितं यस्य जगद्वरेण्यसौजन्य-	१/११
आययौ खेचरश्रेणि-	१५/७२
आलिङ्ग्य सर्वाङ्गमथावनीश-	१९/३६
आलिङ्ग्य स्वाञ्चलेनास्याः	३/६४
आविरास रसनागुणक्वणत्-	१६/३६
आशासहस्रं परिपूरयन्त्या	१/४
आश्चर्यैकपदैर्गुणैस्त्रिभुवने	१५/७४
आसने कनकरत्नमयेऽसौ	१३/८७
आसन्नतां जग्मुषि सैन्ययुग्मे	१०/२६
आसन्नसङ्ग्रामसमुत्सहिष्णो-	१०/२७
आसीच्च तत्रैव समुद्रदत्तः	१७/१०
आस्यसौरभमिलन्मधुपालि-	१३/१०
आहृतेन जगतामपि	१३/३६
[इ]	
इतः प्रत्यक्षं ते चरितमुदित-	१७/६५
इतश्च सुस्थितः सूरिः	१५/१
इतश्च सौधर्मपतिः स्वकल्प-	१९/७५

इति गिरास्तभया लघुतां ४/४४
इति देशनया सूरे- १५/१३
इति निधाय निजे हृदि ४/२५
इति निर्जित्य पाश्चात्य- ११/७७
इति प्रतिज्ञावचनादमुष्य सा २/३२
इति प्रमोदामृतवीचिमज्जन्- १७/५४
इति प्रवृद्धे समरोपरागे- १४/६१
इति प्रियाया बहुपुण्यगर्भ- ६/७५
इति प्रियाया वचनेन भूपते- २/२०
इति बहुविधविस्मयाभिरामा ७/७८
इति वदन्नृपतिः स नमस्कृतेः ४/२१
इतीरितं नीतिपथानुकूल- १४/२९
इतोऽतिदुःखात् प्रगुणं भवान्तर- २/२५
इत्थं कर्णातिथीकृत्य तथ्यां ३/९६
इत्थं गिरोत्साह्य पुरः १०/४७
इत्थं च नैमित्तिकभाषितं १४/२८
इत्थं नन्दोपनिषदुदयात् स्वानुभूत- १९/८६
इत्थं पृथ्वीवलयमखिलं पादमूले ११/९२
इत्थं मिथः स्ववृत्तान्ते ३/६२
इत्थं वैतालिकानां मुखकमल- १३/१०३
इत्थं स वैतालिकचक्रवालमुखा- ६/१०२
इत्थं समाकर्ण्य वचस्तदीयं १४/२५
इत्थमस्ति यदि दूत ! १६/११
इत्यदृश्यपटेनेव नैशेन ३/१९
इत्युदीर्य निजबन्धुसमक्षं १३/५८
इत्युल्लसत्तीव्रतराभिषङ्गः १४/७
इत्युल्लसद्भिः शकुनैरनिन्द्यै- १४/४०
इदमुदितवती तयार्चितासौ १२/२७
इदमुदीर्य निवर्त्य च तत्र ४/३६
इमं गृहीत्वा धनदत्तदत्तं ६/१९
इमां यदस्मासु स सिंहलेश्वरः ९/२०
इयदितस्तव जीवितमात्मनः ४/४८
इयमतिशयसौरभाभिरामे १२/१३
इयमिह हि सलीलान्दोलिता ८/५
इयमुदात्तसुताय मृगीदृशां ४/३४
इलां ततः पङ्क्लितां १०/३
इह मया प्रतिकूललवोऽपि ४/४२
इह मरालकुलं कमलाकरे १८/३६
इह स हंसशुभच्छदतूलिकं ४/२

[उ]

उक्त्वैवमालिङ्ग्य निजा- १९/८२
उच्छलत्प्रबलपक्षशालिनाप्याधि- १६/८०
उच्छ्वासपूर्णस्य सरोरुहाणा- ६/८४
उज्जयन्यधिपतेस्तनूद्भवः १६/६१
उत्कण्ठयोच्छृङ्खलया तदानीं ६/३५
उत्कण्ठितायाः स भृशं प्रियायाः ६/६३
उत्कर्णमाकर्ण्य वितीर्णतोषं ६/५४
उत्तप्ततैलदहनज्वलदिन्धनादि- ५/५२
उत्तालकौतूहलनिर्निमेषैः सुरेश- ६/३८
उत्तुङ्गान्वङ्गभूपाल- ११/१६
उत्थाय पादयोर्लग्ना ३/६३
उत्पातवातोद्धतपक्षपात- १४/९३
उत्सहिष्णुहृदयौ समन्ततस्तत्र १६/१६
उदग्रसौभाग्यमसंख्यसौख्यं ६/१७
उदतरदवचीयस्त्रैणमाशु द्रुमेभ्यः ८/२५
उदस्तहस्ताः शरभास्ततो- १४/८३
उदात्तवीरव्रतनीतिभूषणं ९/६४
उदारजाम्बूनदभूरिभूषणै- ९/६
उदारश्रृङ्गारतरङ्गिताङ्गी ६/४५
उदितसुतवियोगदुःखभारे- १२/५
उदीर्णरागां स्मितनेत्रपत्रा- ६/४
उद्गच्छद्गुरुमत्सरोद्धुर- १६/९०
उद्यत्तीव्रं तपस्तेजः १५/३
उद्यदङ्गगुरुरामणीयकं ७/१४
उद्यदम्बुरुहिणीप्रियरोचिः १३/६७
उद्यानपालः सहसोपलक्ष्यतां ६/३४
उद्यानलक्ष्मीमधिकप्रकर्षा- १/५७
उद्यानवापीषु जलाशयत्वं १/५०

उद्भासयत्यात्मविरूपशब्दै- १/१३
उन्नतिः कठिनयोः कुचयो- १३/२३
उन्मीलता कपटनाटकपाटवेन ५/३०
उपकृतिमहिभर्त्तुर्भूमिभारं ९/७३
उपकृपाणकृतच्छुरिकाकरं ४/४५
उपक्रमोऽयं विजयाय भावी १४/३९
उपद्रवं सर्वमपास्य देवः १७/४६
उपस्थिते धनप्राण- ३/१८
उपस्थितेऽपि मे शोषे ११/१४
उपागतं स्वागतिकं स पौरं ६/४०
उपात्तकन्यार्धकटाक्षवीक्षा ६/३२
उरस्थले स्थास्यति भर्तुराभवं २/३७
उल्बणप्रणयसञ्चयाञ्चितस्तस्य ७/३
उल्लसत्यगुरुसौरभे जन- १६/२९
उल्लसल्लवणिमामृतवीच्या १३/२२
उल्लासिलावण्यसुधातरङ्गै- १/६८
उवाच दूतोऽथ नरेन्द्रपूर्वं १३/१०८
उवाच भिल्लधाटीतः ३/६९
उवाच सा पूर्वभवे १७/७

[ए]

एकच्छत्रं महाराज्यं न ३/८६
एकच्छत्रं विलसति सुखस्याद्य ६/१०१
एकाक्ययं भवतु दूरविदेशगामी ५/५८
एकातपत्रं विदधे स्वराज्यं १७/५१
एकातपत्रेऽपि सुभिक्षराज्ये १७/१२
एकेन कर्णोत्पलरेणुपाता- १९/२३
एकोऽप्ययं वैरिनरेन्द्रपक्ष- १०/५
एतत्प्रभावप्रथितं त्रिलोकी- १/२४
एतदङ्कशयनीयशायिनी १६/५३
एतदङ्घ्रिसुभगाकृतिलक्ष्मी- १३/१६
एतदीयवदनेन्दुदर्शना- १६/३९
एतदीयसरलोन्नतनासां १३/२९
एतदुच्चकुचसद्मनि निश्रेणीव १३/२५
एतदूरुमिषतः पृथुरम्भास्तम्भ- १३/२०
एतावुभावप्यनिवार्यवीर्यौ १०/५८
एते श्रीखण्डखण्डैः प्रिय- ७/७५
एतैस्त्वं मदविह्वलोऽसि वचनै- १०/७३
एनं प्रत्यवदज्जयन्तसचिवो १३/१११
एलापरिमलाढ्येषु ११/३९
एवंविधेनाप्यनुशीलितेन ६/२१
एवमाहितुरसापि सा दधे १६/६३

[ऐ]

ऐरावतं करोत्क्षेपैर्गजं ३/३०

[क]

कण्ठसौष्ठवगुणैर्गमितोऽयं १३/२६
कतिपयदिवसव्यतिक्रमेऽस्य १२/३
कतिपयेषु दिनेषु गतेष्वथ १८/४८
कथञ्चनानन्यमनाः सुषेणः १०/५४
कथावशेषे द्विषतामशेषे १०/५२
कदाचन श्रीजिनशासनस्य १९/६८
कदाचिदानन्दितपौरवृन्दः १९/७३
कदाचिदासीत् स विलासिनीनां १९/६५
कदापि स प्रेमवशाद्वधूनां १९/६२
कन्दर्पराजेन निवेशितानां १९/२९
कन्दर्पशिष्योपनिषत्स्वरूपै- १९/१९
कन्यका कनकवत्यभिधाना १३/५५
कन्यकाकरपरिग्रहेर्ष्यये- १६/२०
कपटकोटिपटुः स विशाम्पतेः ४/५५
करगृहीतकृपाणलतं पुनः ४/५६
करतलपरिसर्पत्ताम्रकान्तिच्छलेन ८/१०
करीन्द्रकुम्भाहतिकर्कशेन १४/६
करीन्द्रघण्टारवडम्बरेण १९/१६
करुणयैव न मे हृतवान- ४/२४
कर्पूरागरुकस्तूरि- १५/२१
कलमशालिवनं नवगोपिका १८/४३
कलितमिव तमालैः कुन्तली- ८/५२
कल्पद्रुमाणामिव नन्दनोर्वी १/२१
कवलितं सकलं किल १८/२३

कविजुषामपि कान्तरसात्मनां	१८/४२
कश्चित् प्रवीरः परिपन्थि-	१४/६६
कस्तूरिकाकुङ्कुमवारिपूरैः	६/३७
कस्तूरिकास्थासकवर्णभाजां	१/५२
कस्माद्विमुच्याऽन्यनरेदवृन्दं	१७/५
कस्य कस्य न तरोर्यथोचितैः	७/५५
कस्य तस्य सखि भूपसम्पदं	१६/८६
कस्यापि गर्भे समुपागतस्य	६/६१
काञ्चनाचलचूलेव स्थिरा	३/२६
काञ्चीकाञ्चनकिङ्किणीरण-	७/७४
काननेषु कुरुविन्दपाटलाः	७/३३
कान्तकूर्चकचकर्षणैरसौ	७/१०
कान्तैर्गुणैः कृतपदस्य तदायमेव	५/६७
कामं कामेन कामी	३/२०
कामधेनुनवगोमयपूतं	१३/७३
कामविश्वविजयप्रशस्तयः	७/४३
कामिनीजननिसर्गसज्जया	१६/३५
कारिते हृदयहारिणि तारा-	१३/८५
कालरात्र्येव दृष्टा सा	३/७०
काले काले नयमिव	३/९८
काले च पञ्चाङ्गमपि प्रकाम-	११/५०
किं च ज्ञानं न सर्वज्ञं	१५/५०
किं च पश्यत्ययं	१५/४८
किं चायं विधिवद्ध्यातः	३/३
किं चावदत् कापि विलास-	११/२६
किं मारणेन निजदुष्कृतमारिताना-	५/२७
किं वागुरेयमपरा युवहृन्मृगाणां	५/३
किं सानुरागहृदया मयि कन्यकेय-	५/९
किंशुकस्य शुकचञ्चुचातुरी-	७/४६
किन्तु सन्तु शतशः परे	१६/९
किमन्यदाप्नोत्यतिगौरवं वधूः	२/७
किमपि तत्र विनोदितलोचनः	४/७
किमिह भूरिवचोभिरुदीरितै-	४/१४
किमिह रोदिषि शोकवशंवदा	४/४३
कीर्तनं विशतु मा स्म	१६/४६
कुचकलशनितम्बस्तम्बभारेण नम्रा	८/२३
कुचकलशनिपातप्रोच्छलत्तारहार-	८/३
कुण्डलामरनियुक्तदेवता-	७/८
कुन्तलैरलिकुलैरिव नीलैः	१३/३५
कुप्यत्कृतान्तदशनान्तरवर्तिनीव	५/१३
कुप्यत्कृतान्तभटनिष्ठुरमुष्टिपात-	५/५३
कुमुद्वतीनामिव स प्रजानां	११/४४
कुमारलावण्यरसं निपीय	११/१८
कुमारसैन्यादथ मन्त्रिराजं	११/८
कुम्भस्तनीभिर्नवहेमकुम्भैः	६/११
कुर्वन्नसौ शोणितसान्द्रपङ्कं	१०/६१
कुर्वन्निव जगत्कम्पं	३/३७
कुलक्रमायातजिनेन्द्रधर्म-	६/२५
कुवलयदलनेत्रां पक्वनारङ्गनव्य-	८/२१
कुसुममधिरसान्द्रैरावृतं तत्र पत्रैः	८/२०
कुसुमशरनरेन्द्रस्यायुधोपायनानि	८/१२
कुसुमशरसुधारसायनं सा	१२/१४
कुसुमसायकनायकपत्तनप्रतिनिधिं	१८/३४
कूलङ्कषाया इव वारिपूरैः	१०/५०
कृतप्रणामं सविधानसस्थं	११/३
कृताङ्गरक्षोऽपि सदेवताभि-	१०/३५
कृताञ्जलिर्वीक्ष्य ससम्भ्रमस्तं	१७/३६
कृती निराकर्तुमिदं तु लाञ्छनं	२/१८
कृते कथञ्चिन्नृपतेः सुतस्य	१०/४५
कृत्वाथ भेदितसमस्तपरिच्छदन्तं	५/५५
केतकीदलदृशः स्तनपीठे	१३/२८
केयं क्व वाजनि कुले	५/४
केरलीकुचतटीविलासिनः	७/२७
कैलाशशैलप्रतिमल्लमुच्चैः	६/५१
कोटिध्वजाग्रैः प्रतिबिम्बितैश्च	१/५६
कोलाहलः सिंहलराजसैन्ये	१०/५५
कोऽपि विक्रमकथा तथा	७/१८
कौतुकेनारुरोहैनं शुश्राव	३/४८

कौतुकेनासृजग् वेधा भुवि ३/६
कौन्दपुष्पमपहाय जर्जरं ७/२९
कौशलेन कलया कुलेन १६/८७
क्वचन जघनबिम्बे ८/४२
क्वापि क्षणोऽसौ क्षणदेन्दु- १९/७०

[क्ष]

क्षणमदधत पूर्वाशावधूवक्रपद्मे ८/५७
क्षपयति स्म स तस्य ४/६४
क्षितिपतिकुलकन्यकोचिताभिः १२/१२
क्षितिपरिभवहेतुध्वान्तसन्तानकोपा ८/५६
क्षितिवधूधवविक्रमसिंहभू- १८/५७
क्षीणोऽन्यदा क्षयरुजा क्षितिपो ५/२१
क्षीरनीरनिधिचारिमञ्जुलं ७/३७
क्षुरिकया न हि यावदपत्रपः ४/४९
क्षेप्तुमस्य शिरसीव तत्क्षणं १६/७२
क्षोणिवल्लभमथापरं पुरः १६/५५

[ख]

खड्गाखड्गिशराशरप्रभृतिभिर्युद्ध- १०/७१
खररुचे रुचिभिः परितापितैः १८/१४
खरांशुतीव्रातपपातततापतः सुर- २/४८
खेचरेन्द्रदुहितापि कुमारं १३/३९
खेचरेशमतिदुःसहैः शरैः १६/८२

[ग]

गगनतलतरङ्गत्तुङ्गगौराङ्गनाभिः ८/१५
गङ्गाधरः क्वचन तत्र चिरेण राज्यं ५/४६
गङ्गाधरप्रभवभेदविधानबीज- ५/५६
गङ्गाधरस्य निजबन्धुकृतैः प्रसादै- ५/२३
गङ्गाधराद्यदमुतस्तव राज्यलक्ष्म्यां ५/४३
गच्छन्ति मार्गे सममेव १४/१९
गजाद्युपायनीकृत्य स्व- ३/८५
गजार्थिना दूतमुखेन रोषं १०/२०
गजेन्द्रमारूढवती प्रियेण ६/७४
गजेन्द्ररत्ने गृहमागते स्वयं ९/१७
गजेन्द्रशिक्षाचतुरो गजेन्द्रा- ११/६६
गजेन्द्रात् क्षेपितैर्वीरैः ११/६९
गताग्रहस्त्वं जय कुञ्जरां ९/४१
गतेषु दूरं विधवाङ्गनानां १४/१०३
गतेऽथ दैवे प्रतिकूलभावं १४/७१
गन्धलुब्धमधुपाङ्गनारुत- ७/५७
गभीरभेरीरणितैरमर्त्यमर्त्येषु १४/३५
गर्भानुभावप्रभवद्विशिष्ट- ६/६६
गाढानुरोधादस्याः स्वां ३/६१
गाम्भीर्यवार्धेरधिगर्भमस्य ६/७१
गिरा तदारुन्तुदया तदार्दितः ९/४२
गिरिदवानलदग्धवनोद्भवं १८/१३
गिरिशिरःपरिपातितरङ्गिणी- १८/२५
गीतमङ्गलकुतूहलोन्मुखे १६/३०
गीयते स्म सुदृशां गणै- ७/६४
गुरुकृपारसपूरितमानस- ४/८
गुरुरपि नृपजं स धर्मलाभ- १२/४७
गृहे गृहे तत्र समं १७/१३
ग्रहबलैः शुभशंसिनमाप्त- ४/४
ग्रामरागादिसन्दर्भ- १५/२०

[घ]

घननिभैः कदलीदलण्डपैः १८/८
घनसमयपयोदगर्जिनादैः १२/५०
घनाघनो जलेनेव मदौघे- ३/३३
घर्मवृष्टिशिशिरैररुन्तुदाः ७/५४

[च]

चक्रेऽथ बन्धुरवचः किरणैस्तदीयं १८/६३
चञ्चरीकनिकरः कृपापरः ७/३४
चञ्चरीकनिकरम्बचुम्बिता- ७/३०
चञ्चेव काञ्चन न यावदुवाच वाचं ५/३४
चतुःसमुद्रान्तमहीपमहेला- १७/३
चतुरुदधिपयःपवित्रसीमक्षिति- १२/२५
चन्द्रकान्तमणिसान्द्रकान्ति- १६/३
चन्द्रमाः शशमलीनसच्छवि- १६/८५
चन्द्रानने नित्यमखण्डवृत्तः ११/२७

चमूचक्ररजःपुञ्जैः	११/४४
चमूचराणां तुमुलेन भूयसा	९/६९
चरणकमलमेकं पादमूले सहेलं	८/१६
चर्चरीषु परमोत्सवे मधो	७/५३
चर्चरीष्वनुपदं विलासिनी-	७/५२
चुलुकमनुकरोति स्वच्छमच्छोदमग्रे	८/२८
चूडारत्नायमानः समजनि महतां	१८/६५
[छ]	
छत्रं चिच्छेद तस्य प्रवर-	१०/७०
छत्राणि चिच्छेद रणाग्रिमाणां	१०/४९
[ज]	
जगति पङ्कमकारि मम	१८/३८
जगति राजभिरक्षयमण्डलै-	१८/४६
जगदुपद्रवणेषु सहायतां	१८/३०
जगविलासमयेऽपि मनस्विनी	१८/२६
जगाद दूतः पुनरात्मनायक-	९/२६
जङ्गालः प्रचचालाथ स	३/४७
जज्वालाग्रेऽस्य दावाग्निः	३/४२
जनकुमुदततेः कुमुद्वतीनां	१२/३९
जनितयुवपतङ्गदेहदाहं ज्वलित-	१२/५६
जनेऽप्यपुत्रस्य गतिर्न विद्यते	२/२४
जन्मान्तरं तदनुयातवतोः स पित्रोः	५/६९
जय जयोन्मुखमङ्गलपाठकैरिव	१८/१६
जयन्ति ते सत्कवयो यदुक्त्या	१/१७
जयन्तु सर्वेऽपि कवीश्वरास्ते	१/१८
जयश्रियं संयति लब्धुमिच्छो-	१४/२
जलदकालनृपस्य घनो भटः	१८/२०
जलदबन्धनमुक्तिमहे विधोः	१८/३७
जलदमध्यचलद्विशकण्ठिका-	१८/१७
जलदवारिकणैः परिचुम्बितं	१८/२४
जलाञ्जलिं दित्ससि चेन्निजानां	१७/२२
जलाशयान्निर्जलतामिवा-	९/५५
जाड्यतः सकलविश्वदुःसहं	७/२४
जाते नभःप्राङ्गणसङ्गतेऽथ	१४/१३
जातेऽथ कर्णकुहरप्रणयिन्यमुष्मिन्	५/३६
जानामि तावद्भुजवीर्यमस्य	१४/२३
जितेन्द्रियस्योन्नतयौवनेऽपि	१/६५
जिनस्य भक्तिपूजाभ्यां	३/७९
जिनेन्द्रधर्मस्य समुन्नतीनां	१७/३८
जिनेन्द्रमिव देवेन्द्रः	१५/७३
जिनेन्द्रहर्म्योपरि शातकुम्भ-	१/५१
जिनेश्वराणां रथतीर्थयात्रा	३/९७
जैनं जनस्य दानानि	१५/११
जैनजैत्रभुजशालिना प्रजा	१६/७८
ज्योत्स्ना पञ्चमकोकिल-	७/७६
[ज्ञ]	
ज्ञात्वाप्यपास्यमपराधविधानजन्य-	५/२८
[त]	
तं तथा वीक्ष्य सान्यच्च	३/५३
तं निरूप्य नृपतिः पतिंवरा	१६/५४
तं राजहंसं भुजपञ्जरस्थं	१९/२५
तं वीक्ष्य भूयिष्ठबलाश्वसेनं	१०/६६
तं वीक्ष्य विक्षोभकरं परेषां	१४/६३
तं समागतमवेत्य पूरुषै-	१६/१५
तं सिद्धिप्रेयसीलाभ-	३/२२
तं सुरासुरसमाजरावणं	१६/५१
तङ्गत्तरङ्गैः सरितां प्रवाहै-	१७/१६
तज्ज्येष्ठबान्धववधार्थमिदं	५/३२
ततः किरन्तः करजालमुच्चै-	१४/९७
ततः कृतान्तभ्रकुटीकराल-	१४/४९
ततः प्रकोपप्रसरत्कदुष्ण-	१४/९०
ततः प्रतस्थे स्थिरचित्तवृत्तिः	१४/३२
ततः प्रतापेन विवर्ध्यमाने	१९/५
ततः प्ररूढप्रमदो मदान्धै-	१४/६२
ततः प्रहस्य प्रहतप्रवीर-	१४/७२
ततः स राजशार्दूलं	३/१
ततः स वैरिक्षितिपालमौलि-	१९/९
ततः संप्रेषितस्तेन	३/७६

ततः समुत्तरन्सुद्यान-	११/९	तत्रैककालं परिवाद्यमानान्-	१०/२
ततः समुत्तीर्य गिरेरनुद्रुतो	११/१०	तत्रैवासीद् धनश्रेष्ठी	३/८
ततः सरोजवदनां	११/४९	तत्रोल्लसद्भिः पटहप्रणादै-	१४/१०
ततः सुरो चिन्तयदस्य	१७/३९	तत्रोल्लसल्लास्यभरं तरङ्गि	६/५२
ततः सुवर्णाभरणादिदानै-	६/३६	तत्सैन्यधूलीपटली व्यधत्त	१०/९
ततश्च दशनज्योति-	१५/७	तत्सैन्यपदसम्मर्द-	११/६
ततश्चीरखुरक्षुण्णक्ष्मा-	११/४	तत्सैन्यपांशुभिश्चान्धी-	११/६४
ततस्तयोः सम्प्रयुजे प्रकोप-	१४/७५	तत्सैन्यभरमुद्वोढुमक्षमः	११/८५
ततस्तवापि नो जन्म	१५/३४	तत्स्वयंवरविधानकौतुको-	१६/८
ततो गृहीते निजसैन्यनाथे	१०/६०	तथापि सा धार्मिकवत्सलानां	१७/३७
ततो विमाने किरणैर्मणीनां	१७/४२	तथाप्यवज्ञाय तदीयमन्त्रितं	९/५२
ततोऽनन्तस्वभावत्वा-	१५/६२	तथाहि यस्यां कुचकुम्भ-	१७/८
ततोऽन्धकारीकृतदिग्विभागैः	१४/८७	तथोपदेशको यत्र यः	१५/५४
तत्क्षणं धवलमङ्गलमिश्रै-	१३/९२	तदग्रे राक्षसस्तस्य	३/४३
तत्तातैतद्गुणक्रीर्ती विद्धि	३/६६	तदनु कृशतनुस्तपोविशेषादधि-	१२/२२
तत्प्रत्यासन्नवर्तिन्यां	३/१७	तदनु तदनु रागेणान्तरङ्गीकृतात्मा	१७/५९
तत्र क्षणेऽभ्येत्य सुहृत्	६/८२	तदनु तमनुगम्य श्रीमुनीन्द्रं नरेन्द्रो	१८/६७
तत्र चित्ररचनामनोहरं	१६/२४	तदनु भास्करसोदरदीपिका-	४/१
तत्र चित्रितजगत्त्रयाधिकं	१६/७५	तदनु विनयवामना नरेन्द्राः	१४/१०९
तत्र चित्रितसमस्तकानने-	७/३५	तदनु वैद्युतपुञ्जमिव स्थिरं	४/२६
तत्र तत्र गमनं स्खलद्गति-	७/११	तदनुमकरकेतोः केलिशैलानुकारं	८/४५
तत्र दानसमये खचरेन्द्रः	१३/९४	तदन्तरे श्रोत्रसुखैकपारणामिवा-	९/९
तत्र निस्त्रिंशनिर्घात-	११/२०	तदभिपश्यति तत्र धराधिपे	४/४७
तत्र पौरनिकरेषु कौतुकोत्तान-	१६/२८	तदसुखभरसङ्क्रमार्तचित्तः	१२/१७
तत्र प्रजानां पितरीव	१९/७२	तदस्य श्रृणु माहात्म्यं गृहाण	३/५
तत्र प्रविश्य च कथञ्चन ते निगूढाः	५/२५	तदाग्रसैन्ये रणतूर्यनादैः	१०/३९
तत्र मण्डलचतुष्कसमाप्तौ	१३/९३	तदाज्ञामौलिमाणिक्यः	१५/९
तत्र विद्याधरेन्द्रोऽस्ति	३/५८	तदापातभयान्नक्तं	११/८७
तत्र सन्ततमुदारमानसे	७/१६	तदास्य तुङ्गतुरगाङ्घ्रिपात-	१०/८
तत्र साङ्कमधिरोप्य कयाचित्-	१३/७४	तदास्य भूभर्तरि कालधर्मः	१७/४३
तत्रत्यपृथिवीपाल-	३/८१	तदीयसैन्यैः प्रविलोकिनीनां	१०/१४
तत्रादिमः क्षितिपमन्त्रीपुरीजनाना-	५/१८	तदीयोग्रगिरा भीरुः	३/५०
तत्रार्थकामद्वयमैहिकार्थं	१/२०	तदुपरि धरणीविचित्ररोचि-	१२/७
तत्रैककालं परिवाद्यमान-	१४/११	तदैहिकामुष्मिकदुःखशाखि	६/२२

तद्दन्तिदन्तसङ्घट्टस्य- ११/४१
तद्दानतस्तौ परमप्रकर्ष- १७/३१
तद्दोषशङ्कापगमाय काव्ये १/१०
तद्धन्यासि त्वमेवैका ३/५५
तद्भक्तिगौरववशाद्विहितासनस्य ५/८
तद्वपुर्लवणिमामृतपूरैः १३/४
तपनकिरणजन्यप्रौढसंतापशान्त्यै ८/२६
तप्तं तत्तेजसात्यन्तं ११/८१
तमङ्कमारोप्य निरूप्य सम्यक्- ६/९८
तमवलोक्य तथा विवशं ४/६१
तमालतालीगवलालिनीलै- १४/९५
तमालतालीवनराजिनीलः १७/१५
तयो रत्नप्रभां पुत्रीं ३/५९
तयोरथोल्लम्भितभीमनाद- १४/६४
तरङ्गितान्तःपृथुकोपपावकारुणे- ९/३०
तरति हृदि वहन्ती विश्वविश्वम्भराया ८/४०
तरसा नरशार्दूलः ११/४७
तरुणतनुमतां वराङ्गनेव १२/५३
तरुणतरतरूणामात्तपुष्पास्तरुण्यः ८/२४
तरुशिखरगतायास्तत्र कस्याश्चिदुच्चै- ८/१९
तव स्फूर्जच्छौर्यप्रभवयशसा ९/७२
तस्थिवानथ मरुद्भुजदण्डं १३/८०
तस्मिंश्चलति भूपाल- ११/५
तस्मिञ्शुभोदयदयादमदानमुख्यैः ५/६५
तस्मिन् क्षणे दुन्दुभिमेघनाद- १४/३४
तस्मिन् तपस्यन्नथ साधुरैक्षि १७/१७
तस्मिन् पर्जयन्तवत् ११/७३
तस्मिन् पाण्ड्यमहीभर्तुः ११/४६
तस्मिन् समाक्रामति च प्रदोषे १४/७४
तस्मिन् सुरकरोन्मुक्ता ११/७६
तस्मिन्नपूर्वमार्तण्डे ११/७९
तस्मिन्मही पालयति क्रमाप्तां १९/७१
तस्य कापि परमौचितीगुण- ७/२२
तस्य जैनसदनस्य विनिर्यत्- १३/२
तस्य प्रतापेन पुरस्कृतो १४/३८
तस्य प्रभावेण बभार गर्भं ६/६५
तस्य प्रयाणक्षण एव देवैः १४/३६
तस्य प्रयाणक्षणवाद्यमाना १४/८
तस्य प्रस्थाननिस्वान- ११/६३
तस्य भास्वदवरोधसुभ्रुवां ७/२
तस्य मैथिलसुताविलासिनो १६/५२
तस्यां बभूवाद्भुतविक्रमश्रीः १/५८
तस्याट्टहासः प्रससार दन्त- १४/३
तस्याथ दैवे प्रतिकूलभाव- १४/१५
तस्यानुभाववशतो द्रुतमन्तरिक्षे ५/६२
तस्यावतंसे भरताभिधाने १/२६
तस्यावरोधनैः पुत्र- ११/२३
तस्यास्तमालहिन्ताल- ११/३०
तस्येति दूतस्य निशम्य १३/१०६
तस्येह माहात्म्यसुधापयोधे- ६/८०
ताः कुसुम्भरसरञ्जितवस्त्र १३/८२
तां तडिद्द्युतिविजित्वरकान्ति १३/११
तां तदाभ्युदयभाजि मुहूर्ते १३/६६
तां विलोक्य जिनशासनदेवीं १३/५१
तामथापरमहीमहेश्वरस्या- १६/६४
तामनादरवतीमिहाधिकं १६/६८
तारकावलयवैभवभाजा १३/३४
तिमिरपटलयोगं हर्तुकामो जगत्या- ८/५५
तिमिररिपुजयाय प्रस्थितस्याथ राज्ञो ८/५९
तिमिररिपुमयस्य प्रौढिमुल्लास्य दूरं ८/६४
तिरस्कृतान् वीक्ष्य विपक्ष- १४/८४
तुङ्गवंशशिखराग्रनर्तनै- ७/७०
तुरङ्गमातङ्गघटाभटाङ्गव्यासङ्गि- १०/४४
तुरङ्गमातङ्गनरोत्तमाङ्गै- १४/५८
तुरङ्गमास्तस्य चतुःसमुद्रीं १०/७
तुरङ्गैरुत्तुङ्गैः रणदनणुघण्टैः ६/१००
तुल्यतां दयितचुम्बनोचितैः ७/२८
तूर्यत्रयं तत्र सुराङ्गनानाम- १७/५०

तेन कीर्तिलतिका तथाधिकं ७/१९
तेन निर्मूलमेवेदं १५/३७
तेन नीरधिरिवेन्दुना ७/१३
तेन प्रचण्डेन समीरणेन १४/१६
तेन प्रयुक्तापणबन्धमुख्या १९/४९
तेन बद्धः स्वमन्त्रेण ३/५२
तेनालघोर्लघुधियाभिमराः प्रयुक्ताः ५/२४
तेषां च तीव्रांशुसितांशुरूपे १४/१०२
तैस्तैर्नृपोऽस्याः सुतजन्मचित्तः ६/७७
तौ कथां प्रथयतः स्म १३/५४
तौ प्राणसन्देहदशामसह्यां १७/२६
तौ मिथोऽप्रतिमकौतुकरूपं १३/१००
त्यक्तपात्रनिकरः समन्ततश्छायया ७/४७
त्यक्त्वा पुराणपुरुषं नववासलाभ- ५/६८
त्वं कुमार इव देव साम्प्रतं ७/५९
त्वं मन्थरायां हि गतौ १९/२२
त्वदपरोऽस्ति न मोक्षकृते ४/३२
त्वन्निदेशवशतोऽथवा भवनन्दने ७/६१
त्वयि नरेन्द्र ! हठादपि ४/६५
त्वरितमथ जयन्तीनाथसूनुः प्रसूना- ८/९

[त्र]

त्रिभवनविजयाय मीनकेतो- १२/९
त्रिभुवनेष्वपि नित्यमनित्यता- १८/५६
त्रैलोक्यं ललितैर्यशोभिरखिलं १९/८५

[द]

दक्षिणानिलचलल्लताभुजां ७/३६
दत्ता मया किन्तु जयन्त- १३/१०७
दधति दश दिशोऽथ स्निग्धसन्ध्या- ८/४७
दधति मुदमुदारां क्वापि चञ्चच्च- ८/६१
दम्पती समधिरुह्य विमानं १३/९६
दशविधमदधद्यतीन्द्रकृत्यं १२/४५
दाक्षिणात्यपवनो यथा ७/२६
दानशौर्यगुणगौरयशोभिर्भूषितं १३/४४
दानादिभिः पुण्यविशेष- ६/२७
दारिद्रविद्रुतमना न मनागपि स्वं ५/७१
दिनकरः करदण्डनिपात- १८/४
दिनकरपरितप्ता दिग्गजा वारिकेलौ ८/२९
दिनकरस्य करैः परिपाकतो १८/४०
दिनावसाने दिनरत्नमण्डलं २/४५
दिवाकराधिष्ठितदिग्विभाग- १४/१८
दिवापि सा शारदचन्द्रचन्द्रिका २/१५
दिवेन्दुबिम्बद्युति गण्डमण्डलं २/३०
दिव्यभूषणगणैः स भूषितः १६/२२
दिव्यैर्विमानैः खचरेश्वराणां १९/६
दिशः प्रसन्नाः शरदीव ६/८१
दिशन्पराजयक्षोभ- ११/८४
दिशो दिशं तूलमिव क्षिपन्तः १४/८९
दिष्ट्या नरेन्द्राधिप वर्धसे त्वं ६/८५
दीपदीप्तमणिकाञ्चनकाञ्ची १३/२१
दुःस्थामवस्थामपि जग्मिवांसौ १७/२८
दुग्धाम्बुधेरप्यधिकर्द्धिभाजां १०/१६
दुन्दुभिध्वनिभरेण रोदसीं १६/१३
दुरन्तवन्ध्यात्वनिवृत्तिचिन्तया क्व २/६
दुर्निवारप्रतापोऽस्य ११/८०
दुर्भेद्यशालवलयेन परैरगम्यां ५/४८
दूतः कुमारप्रहितोऽथ गत्वा १०/१९
दृप्तप्रतिद्वन्द्विकृपाणलूने १४/६७
दृशा प्रसादाञ्चिमिक्षितास्ते ८/७६
दृशां सहस्त्रैर्निचितं यदङ्गं १९/२८
दृष्टेर्गोचरचारिणि प्रहरति १०/६९
देव ! प्रसूतोऽस्मि कुले १९/७९
देव त्वल्लीलयोच्चैर्धरणि- १३/१०२
देवः पुनः सप्रणयं प्रणम्य ६/३०
देवताभिरवरोधवधूभिर्बन्धुभिश्च १३/८८
देवतावचनतो नृपपुत्री १३/७
देवस्त्रीवधपापपङ्कपतन- ४/६७
देवाः सत्पात्रदानात् प्रसृमरपरम- १९/८३
देवी क्रमाद्वायुगतेस्तनूजा १९/५३

देवी पुनर्विनयिनं तमुवाच पुत्र ५/४२
देवोऽवदत् तदनु देव निवेद्यमानं ५/१०
देव्या गिरां लास्यकलाविलासे १/१६
देहं विनाप्याश्रितविग्रहो- १४/९९
देहप्रभापीवरिताम्बरान्ता- १४/१०१
दोर्दण्डकण्डूर्भवतोऽपनेतुमसौ १०/२१
दोषागमेऽधिकरुचिः खलु राजपुत्र ५/३७
दोष्णः कृपाणे च रुषाभि- १४/४
द्युतिमति सदने कृतासनेयं १२/१९
द्रूणां फलानीव शिरांस्यरीणां १०/५१
द्वारे तिष्ठति ते नरेन्द्र सुभग ! ८/७३
द्वारेन्द्रनीलद्युतिमांसलाभिः ६/९०
द्वितीयके तु पक्षे १५/३५
द्विधापि बालोऽसि कुमार ९/४०
द्विषदसिं विनिहत्य निजासिना ४/५७
द्विषन्नरेन्द्रस्य हरेः पराजयो ९/६१
द्विषो न पोष्याः प्रणिपात- ९/३३

[ध]

धनुर्धरः कश्चिदवार्यवीर्यः १४/५१
धन्योऽसि राजन् ! सफलं १९/७७
धराभुजङ्गश्चतुरङ्गसेनया ९/५६
धर्मध्यानसुधापानकायोत्सर्ग- ३/१५
धर्मार्थकामत्रयमण्डनेन १९/५२
धर्मार्थकामाः प्रथिताः समोक्षा- १/१९
धर्मेण सद्गतिफलेन जिनोदितेन ५/४४
धर्म्यैर्गुणैस्ते हृदयं मदीयं १७/५५
धारयेव नववारिदपङ्क्तेः १३/४७
धूमावलिश्यामलिताम्बरान्तै- १४/८५
ध्वजपटमिषतो वरेण्यपुण्य- १२/३१

[न]

न किञ्चिदूनं करिणामुना ९/२८
न दुर्जनस्यानुनयो गुणाय १/१४
न देवपूर्वोदितदुःखदुर्दशालवो- २/१६
न परमुग्रमयं रतिसुन्दरी १८/१५
न पुण्यलक्ष्मीजरसेव जर्जरा ९/४९
न मार्गणाः केचिदलब्धलक्ष्यां १/६४
न लभ्यते सद्मसमाश्रितः ९/३६
न सर्वज्ञः प्रसिद्धस्ते १५/३०
न ह्यावयोरुद्धतिमेष जातः ६/६८
नखावली यस्य पदोर्विनम्र- १/५
नभस्थलीव द्युतिमद्विना कृता २/२
नभोनिर्झरिणीनीर- ११/६०
नमस्कारः परं तत्र ३/२
नमस्कारप्रभावेण ३/२७
नमस्कृतेरित्थमसौ महीपो- ३/१०१
नमस्कृत्य मुनिस्तेन ३/२३
नयागते वस्तुनि राज्यभूषणे ९/२३
नरासुरसुरेन्द्राणामपि ३/२५
नरेन्द्र जीयाः कुलशैलजित्वरो २/३५
नरेन्द्र बुध्यस्व धियात्मनो- ९/२९
नरेषु बद्धायुरिति त्वमिन्द्रलक्ष्मी- ६/२८
नवनवरसभङ्ग्याः श्रीजयन्ताभिधान- ८/७
नववधूप्रियसङ्गमसम्भ्रमस्तन- १८/५३
नाकिनाथमिव क्षोणी- ३/८४
नागवल्लिदलवीटिकामिषा- १६/४२
नागानां क्रमशृङ्खलाखणखणध्वानैः ८/६८
नागानुपानीयकृत्य ११/१०
नाटकाभिनयैर्निरन्तरै- ७/७१
नारङ्गकदलीमुख्यफलै- ३/३८
नाराचबाणासिमुसण्ढिभल्ली- १०/४३
नार्थापत्तिप्रमाणं च १५/२७
नासिकापुटनिपेयसौरभैः ७/५८
निःशूकमानसतया जितदन्दशूक- ५/६१
निःसपत्नविनिवेशितरत्नैः १३/६९
निःसमानबहुमानविधानात् १३/५२
निःस्वने निभृतचक्षुषि १३/८९
निजकुलागतराज्यसमर्पणं १८/५८
निजतनयकृते नभश्चरेन्द्रः १२/१६

निजबलं मयि दर्शय माधुना ४/१९
निजांसुनाशेऽपि नितान्तनिर्मलः २/४७
निजाकारेण साकारे १५/५८
निजैर्गुणैः स्मारितकामधेनुव्रजा १/३२
नितम्बबिम्बस्तनभूरिभारा- ६/८३
नित्यभूषणजुषः श्रुतियुग्म- १३/३१
निद्रादरिद्रनयनः क्षणदावसाने ५/३३
निधीयमाने च धने धरायां १७/४५
निन्द्यं बुधैरात्मवधं विधत्ते १७/२१
निपीड्य दोर्दण्डबलेन ९/३९
निमीलिता लोचनचक्रवाले १४/९६
निरन्तरासह्यदुरन्तदुःख- १७/१४
निरवधिमकरन्दबिन्दुवृन्दैः १२/३७
निरवधिमणिकाञ्चना विभूति- १२/५५
निराकृते सन्तमसः प्रचारे १४/९८
निरीक्षितुं नन्दनुत्सुकोऽसौ ६/८९
निरूपिते निर्भरसङ्गराय १४/४३
निर्जिते मुनिना वादे १५/६३
निर्नि(र्णि)क्तमुक्तामणिमञ्जु- १/७
निर्मितानि किरणैरिव चान्द्रैः १३/७१
निर्मिते च रुरुचेऽरुणरोचिः १३/६८
निर्व्याजस्मरकेलिनिर्भररसे १८/६८
निवर्त्य तान् भूमिपतेः प्रधान- ६/६
निवेशितबलस्तत्र ११/५९
निवेश्य भूभृतो ११/३८
निवेश्य शिबिरं तत्र ११/१५
निवेश्य संदेहपदेऽपि जीवितं २/३१
निशम्य दूतादिति दुःश्रवं ९/५०
निशम्य निन्दामथ भर्तु- ९/३८
निशम्य भूभुजङ्गं ११/२४
निशम्य सूनोरपमानमुच्चै- १४/७३
निशातनिस्त्रिंशविशीर्णजीर्ण- १४/५२
निशातशस्त्रप्रविदीर्णदेहै- १४/६०
निशादिनी कुर्वदिव द्युरत्न- ६/३१
निशि च यत्र निशाचर- ४/१३
निश्चितेऽप्रतिमलग्नदिनेऽथ १३/६४
निश्वासनादैः परित स्फुरद्भि- ६/४८
निषेदुषि श्रीनृपतौ जयन्ते १९/३७
निस्तम्भदेहमथ देवतया विधाय ५/४१
नीत्वात्मसौधे कृतमज्जनादि ६/७
नीरन्ध्रबाणान्तरितान्तरिक्षं १०/५७
नृपं प्रणम्यैष कृतासनोऽवदत् ९/१४
नृपसुताक्षितिपाधिपयोस्तयो- १८/४७
नृपात्मजालोकनकौतुकाय १९/२४
नृपाधिराज द्विपराजमञ्जसा ९/४६
नृपोऽप्यवादीत् त्यज दुःस्थतां २/४०
नृपोऽसहिष्णुः परशूरमण्डलं ९/५४
नेत्रैः सरोजैरिव राजमाना १/४९

[प]

पक्षान्तरेऽपि सर्वज्ञाः १५/४९
पक्षे सा प्रथमे व्यर्था १५/४१
पञ्चदिव्यैर्गजेन्द्राद्यैः ३/८२
पतिप्रयाणं स्खलतोऽप्य- १४/२०
पथिषु पान्थजनस्य च १८/५
पदे पदे यत्र विचित्रवाप्यः १/३६
पयसि लघु निलीनः ८/४१
पयोदपरिरम्भोत्थ- ११/५०
पयोदवाताहतदर्पणस्य २/१०
परत्र वीरे नरवीर का कथा ९/४८
परप्रकर्षाञ्चितहर्षवर्षिणे २/३
परमेष्ठिनमस्कारः शिवाय ३/२४
परमेष्ठिनमस्कारभक्ति- ३/४४
परमेष्ठिनमस्कारमन्त्रमाहात्म्य- ३/४६
परमेष्ठिनमस्कारमन्त्रस्मृत्या ३/३४
परस्परं तौ परुषैर्वचोभिरा- १०/५३
परस्परप्रेरितशस्त्रसङ्घसङ्घट्ट- १४/५३
परस्परास्त्रसंघट्टस्फुर- ११/२१
परस्परास्त्रसङ्घट्टाद्रे- ११/७०

परां जनन्या जनयत्यनारतं	२/४
परिच्युतं संयति गाढ-	१४/५९
परिहर परिहार्यमार्यवर्यैः	१२/५१
परेद्यवि क्षोणिधवस्तरङ्गत्-	१९/३९
परेद्यवि श्रीरतिसुन्दरीदं	१७/४
परेद्यु विद्योतितसर्वदिङ्मुखे	९/३
परेषां नागमेनापि	१५/२६
पर्यणैषीदपर्यन्त-	३/७५
पर्वते किमिह पर्वतपुत्री	१३/१२
पवनगतिमथैत्य स्वामिदूतो	१३/१०५
पश्चादुड्डीनमेतस्य	११/५६
पाटला विकचपुष्पसम्पदोऽन्यैव	७/४८
पाटवं वचसि नाटयन्मुधा	१६/४४
पाठीनवल्लभतमां द्विजराजविद्या-	५/७०
पादपङ्कजतले खलु रागः	१३/१३
पायं पायं पयस्तस्य	३/३६
पालयत्यवनिपालमण्डली-	१६/५
पावित्र्यभाजि पुरुषेऽथ कृतावतारा	५/३९
पितुः स विद्याधरचक्र-	१५/७५
पितुरथ ललितैस्तैस्तोषपीयूषवर्षै	८/४६
पितृवने हतधीस्त्वमिहागत-	४/१७
पीत्वेति वाचं श्रुतिशुक्तिकाभ्यां	६/८६
पीयूषभानोर्दलसञ्चयेन	१/६७
पुण्डरीकप्रभास्तस्य	११/८६
पुत्रजन्मविषयो मनोरथः	७/६
पुरन्दरस्यैव पितुर्जयन्तस्ततः	१९/३५
पुरमथ रथनूपुराभिधानं	१४/१०८
पुरीं जयन्तीं वरवैजयन्तीं	६/६२
पुरुषत्वान्न सर्वज्ञः	१५/४७
पुष्पदन्तरुचि कुण्डलद्वयं	७/१
पुष्पलावमवलूय मस्तका-	१६/५०
पुष्पोद्गम वाद्याय-	३/१०
पूजनीयमभिपूज्य पूजया	७/५
पूरयत्याशु दुष्पूरमपि	३/४
पूर्वजन्मशुभवासनामृतैर्वर्धितः	७/२३
पूर्वाचलं चुम्बति चण्डरश्मौ	१४/४४
पृथ्वीं प्रीणयितुं	३/११
पृथ्वीधरं पृथुनरेन्द्रनवावतारं	५/१६
पृथ्वीपुरन्दर न सुन्दरमेव ताव-	५/६३
पृष्टे स्पर्शमिषात् क्षरन्निव	९/७१
पौरणामित्थमभ्यर्णे कर्णे	१६/९४
पौरा महेशाः प्रचुराः कुमारा	१/४३
प्रकटयत्युदितं परमोचितां	४/३५
प्रकटितहृदयानुकूलभावं	१२/२९
प्रकामसङ्ग्रामरसः स वैरि-	१०/६७
प्रचण्डदन्तावलदन्तदण्ड-	१४/८०
प्रचण्डदण्डाहतिचूर्णितानां	१४/५५
प्रज्ञातिरेकेण कला बभूवुस्तयोः	१९/५८
प्रणतिपरनरेन्द्रश्रेणिरोचिष्णुरोचि-	१३/१०४
प्रणम्य पादयुगलं गुरो-	३/२९
प्रणितलुलितमौलयः पुरस्ताद्	११/८९
प्रतापतपनेनास्य	११/३६
प्रतापतपनेनोच्चैः	११/१७
प्रतिजगाद स किं मम	४/६३
प्रत्यक्षं पञ्चधाप्येवं	१५/२३
प्रत्यक्षाद्यैस्तवाज्ञातं	१५/३३
प्रत्यहं करयुगाङ्गुलिपर्वी-	१३/६५
प्रत्यूहसंदोहलताप्ररोहनवा-	६/१२
प्रथममुदयशैले मौलिमाणिक्यकान्ति-	८/४८
प्रथितलटभरूपान्तःपुरीचक्रवाले	१७/६३
प्रथितसर्वजनीनसमुन्नतौ	१८/३३
प्रदक्षिणीकृत्य पतिं प्रभूणा-	१४/४५
प्रबलभूतबलिं बलवत्तरः	४/४०
प्रभुरयं प्रभविष्णुरपि क्षमां	४/२८
प्रमाणपञ्चकं तस्या-	१५/३२
प्रमाणपञ्चकस्यैवं	१५/२८
प्रमाणपञ्चकाभावः	१५/४५
प्रमाणपञ्चकेत्यादि-	१५/५५

प्रमाणमप्रमाणं वा १५/३८
प्रमादिनं वीक्ष्य विपक्षवीर- १४/५४
प्रमोदनटनत्रुटत्पणपुरन्ध्रिहारावली- १६/९६
प्रमोदसोच्छ्वासतया तदानीं १०/२८
प्रमोदितास्तेन महाप्रसादै- १९/४३
प्रयाणकं तत्क्षणमेव चक्रे १०/२५
प्रयाणके तस्य ततः १०/१
प्रयाणतूर्यध्वनिभिः समन्तान्न- १४/३३
प्रयातु तज्जेतुमनेकशक्तिभृत् ९/६२
प्रशशंस विशामीश- १५/६४
प्रशासतस्तस्य नयेन भूमिं १९/५१
प्रसरदगुरुधूपधूप्रधूमैर्नभसि १२/२१
प्रसरदगुरुधूमाध्यासितैः केशपाशै- ८/४४
प्रसाध्य देशान् सकलांस्तवो- १०/२२
प्रसृत्वरामोदगुणप्रबोधं १/८
प्रसृमरमकरन्दोद्दामलक्ष्मीनिवासे- ८/१४
प्रसेदुषी यस्य बभूव ९/२५
प्रहारमूर्छाप्रविलुप्तसंज्ञं १४/६८
प्रहितयोनिधनाय कृपाणयोरपि ४/५३
प्रागभावं यदि ब्रूषे १५/५१
प्राणांस्तृणीकृत्य विपक्ष- १४/५६
प्राणान् पिबन्तस्त्रिजगज्जानानां १४/९१
प्राणेशलोचनचकोरसुधांशुलेखा ५/६६
प्रातः सहस्रांशुरिवांशुजलै- १९/३२
प्रातरिन्दुरिवादृश्यपरि- ३/६८
प्राप्तरेखमखिलेषु भूभुजां १६/४०
प्राप्तुं परं पारमपारपारावारस्य ६/२४
प्रायेण विद्वज्जनमण्डलीव १७/२४
प्रावर्त्यन्त त्वया तत्र ३/९१
प्रासादमुन्मुखमयूखशिखाढ्यरत्नै- ५/७
प्रियं प्रभो ! स्यात् किमतः १९/८०
प्रियः प्रियालापविलासलास्यै- १९/६३
प्रियतमे रतिसुन्दरि ! निश्चितं १८/३५
प्रियप्रियालापसुधारसोर्मिभि- २/२९
प्रीतिं परां यत्र नयन्ति १/३७
प्रेक्षाक्षणं चाद्भुतभूरिभङ्गी- १९/७६
प्रेङ्खोलदुच्छृङ्खलकान्तिरत्न- ६/९५
प्रेयसां नवसमागमे मधौ ७/५०
प्रेरितैः प्रथमतः प्रणयेन १३/४०
प्रेर्यमाणमिव हर्षतरङ्गै- १३/५०
प्रोथावलग्नैः पृथुफेनपिण्डै- १०/६
प्रोल्लासिता देव निजेव ६/२६

[फ]

फलमिव परिपाकि दाडिमीनां १२/४०

[ब]

बद्धाः पुरा नरकपातकपातकेन ५/२६
बन्दिवृन्दनिनदं स सम्मदां १६/४८
बन्दिवृन्दनिनदेन बोधितः १६/२१
बभौ तस्यासनं व्योम्नि ३/८३
बभौ बलभरस्तस्य ११/३३
बभौ बलभरेणास्य ११/५३
बम्भ्रम्यमाणं मिथुनं श्लथाङ्गं १७/२७
बलपाथोधिना सोऽथ ११/६६
बलमिव परितश्चतुःप्रकारं १२/५८
बहुनृपेव रसारसपानतस्तरणिरेष १८/६
बहुविधजललीलाकौतुकैः ८/४३
बहुविधरसभङ्गिसङ्गि लास्यं १२/२
बहुविहगनिनादैर्बन्दिवृन्दैरिवोक्ते ८/२७
बाणैः कृपाणेन च तोमरैश्च १०/६५
बान्धवैरिव निर्बन्धा- ११/६५
बिभ्रत्यदभ्रां सुरपद्मलक्ष्मीं १७/४१
बिम्बादिव व्योममणेर्मयूखाः १४/८१
बीजं यथा वारि विनाङ्कुराय १९/४७
बौद्धं प्रत्यात्मनित्यत्वे १५/४४
ब्रूषेऽथ साध्यधर्मीह १५/३६

[भ]

भटस्य कस्यापि बभौ १०/४२
भद्रे त्वं कासि किं ३/५६

भयङ्करं भयस्यापि ११/७४
भयभरशिथिलाङ्गाद्राद्‌गुणा ८/३३
भवति कापि नरेन्द्रमहोचिती- ४/६६
भवति शारदनीरदसोदरं १८/५५
भवतु दिव्यविचित्रमणिप्रभा ४/३३
भवन्ति पुण्योदयतः कदाचन २/२७
भविकशिवपुरीप्रवेशतूर्यध्वनि- १२/४६
भविष्यतीयं क्रमशः सुतान्विता २/३८
भवेयमस्यापि कृताञ्जलिर्वा १/१५
भवोचितानामिव कर्मणां श्रीः १/२२
भस्मसात्कृतमवेत्य मन्मथं १६/७०
भस्मीकृतान् खेचरचक्रवर्ती १४/८६
भा(ता)भिः प्रणामञ्जलिपाणि- १९/३३
भाग्यसम्पदिव पुष्पधन्वनः १६/७
भाति भोगिषु तथा न १३/४५
भाति हारलतिकास्य वक्षसि ७/६७
भारती वसति वक्रवारिजे १६/६७
भारितं गुरुभरेण कुचाभ्यां १३/२४
भासयत्पुरसभानभोऽङ्गणं १६/३७
भिक्षां भ्रमन्न तु गृहं कणमात्रवृत्तिः ५/७२
भियेव यस्य नायाति ३/३१
भुजगपाशदृढेन महीभुजा ४/६०
भुजङ्गपूगग्रसनादजस्त्रं १४/९२
भुवनमपतमिश्रं सर्वतोऽपि प्रपेदे- ८/६३
भुवनमप्यमृतेन पयोधरः १८/२२
भुवि कृतैर्गुरुभिः पद- ४/५२
भुवि ववल्ग स वल्गुबलो ४/५१
भूपतिस्तदनु भुरिसत्कृति १६/१७
भूभृतः सदसि तस्य १६/२६
भूयिष्ठमुक्तामणिहेमतारैः १/५३
भूरि पौरजरतीकरक्षरल्लाज- १६/१८
भूषितः सुरवितीर्णमयूख- १३/७६
भृतदिगन्तरदुःश्रवहुङ्कृतै- ४/११
भृतनभस्तलवारिदवृष्टिभि- १८/२१
भेरीरवस्तत्र समुल्ललास १४/९
भोगावती भोगिपतिः सुरेन्द्रो- १/४१
भोगैर्दुर्ललितस्यास्य ३/८७
भ्रमररवमिषेणालापपीयूषवर्षाः ८/१३
भ्रात्रोरनुक्रममहर्निशमुत्तरङ्ग- ५/१७

[म]

मङ्गलानि धवलानि च १३/८१
मत्तमातङ्गसङ्घात- ११/७१
मत्तोऽधिकं तच्छिबिरं ह्रियेति १०/१०
मत्सरो नात्र मे राज्ञा १५/१६
मदकलकलकण्ठीकोमलः ८/६२
मदङ्गीकारतो विद्धि ३/४९
मदभरोच्छलनेन निरङ्कुशाः १८/४१
मदाहूतालितुमुलैः ३/३२
मदेन मत्तस्तव मेदिनीपति- ९/३४
मद्वल्लभां कैरविणीमुपेत्य ८/७२
मधुकरनिकुरम्बैर्बम्भ्रमद्भिः समन्ता- ८/३१
मधुकलसमनाभिं स्फारसौरभ्यसारं ८/१८
मधुभिरिव विवृद्धैः पुण्यलावण्यपूरै- ८/३६
मधुरसविभवेन स्पर्द्धते नो धराग्रै- ८/३५
मधुव्रतव्रातनिपीयमान- ६/९४
मध्येऽखिलद्वीपसमुद्रसौधं १/२५
मन्त्रस्य तस्य रुचिरप्रचुर- ३/१०२
मन्त्री हरेर्जीव इवास्य १/७१
मम तवोपरि रागतरङ्गिणी ४/३१
मम राज्ञः कुलस्यापि ११/१३
मम वचनमिदं निवेद्य १२/२६
ममाङ्गणालङ्करणं करीश्वरः ९/२१
ममेष्टसिद्ध्यै शकुनावलिः २/४२
मयाप्यखण्ड्यं तव देवि ! २/१३
मयि द्विपानर्पणसम्भवाः ९/३५
मयि स्थिते हन्त निदेशवर्तिनि ९/६०
मय्यभूस्त्वमुपकारकृत्तथा ७/७
महाकवीनामपि नव्यकाव्ये १/९

महाकुलीनचरितान्यवगण्यपुण्य- ५/४०
महात्मनो दुष्करकारिणोऽस्य १७/१८
महानिधीनामधिपोऽपि चक्र- ९/३१
महापराधेन तव श्रुतेन १३/१०९
महार्थोपायनैर्नत्वा मन्त्रि- ३/७३
महार्द्धिकैरिन्द्र इवेन्द्रसन्निभैः २/४३
महासार्थेन सोऽन्येद्युः ३/९
महीपतिर्वायुगतिस्तदानीं १४/३०
महेश्वरस्यैव नगाधिराजो ६/४१
मा कान्दिशीकत्वमिहाश्रयध्वं १०/४६
माङ्गल्यमन्त्रैरिव शङ्खनादैः १९/१५
मातुः प्रमोदप्रसरैरन्यैः पितुः ६/७३
माद्यन्मण्डलचक्रवालकलितं स्थेयः ८/७१
माधवप्रणयिना मनोभुवा ७/३१
माधवी विकचपुष्पलोचनैः ७/४९
माधवेन कुसुमेषुभूपतेः ७/४२
मानोत्तानतया सखीषु कलुषाः ८/६९
मारुतं शरमुपाददे स्मरः ७/३९
मार्गं दुस्तरमुत्तार्य ३/७७
मार्गसत्वरगमश्रमजातस्वेद- १३/८
मासोपवासादितपोविशेषै- १७/२९
मिथुनकैर्नववारिदवायुना १८/१९
मिलदसङ्ख्यशिवाकृतफेत्कृतै- ४/१०
मुक्ताफलं न्यस्तमिव स्वहस्ते १७/२०
मुक्तासूत्रोर्मिभिर्मुक्ता ११/१२
मुखकमलमलङ्करोति १२/५४
मुखकमलविसर्पद्भूरिसौरभ्यलुभ्यद्- ८/३९
मुखप्रशान्तप्रविशद्गजेन्द्रसिंहे- ६/६४
मुखालोकैः प्रौढप्रणयसुभगै १५/७६
मुदाभिषिक्तोऽथ स तेन १७/४८
मुद्रितेक्षणयुगः सुखनिद्रा- १३/१०१
मुधात्र किं ताण्डवडम्बरैर्गिरां ९/४३
मुनेऽद्य मौनमुद्रास्ये १५/६६
मुमोच यं(अयं) दिव्यगजेश्वरः ९/२४
मुहुः प्रियायाः क्षितिपाञ्चलनिलै- २/३४
मूर्तिमानिव यो धर्मः १५/२
मूलं जगद्व्यापि यशोद्रुमस्य ६/१४
मृगदृशां कलगीतरसे १८/४५
मृगमदघनसारकुङ्कुमाद्यैः १२/२०
मृगेक्षणानां सरसं समागमे ९/२७
मृणालनालोपमया निमेषा- १४/९४
मृतककोटिकरालकलेवर- ४/९
मेघमण्डलविलोकनोल्लस- ७/६०
मौहूर्तिकेनाथ शुभे मुहूर्ते १९/१२

[य]

यः कामिनीनां प्रतिभाति १/६०
यः केवलावलोकेन १५/४
यक्षेन्द्रवाङ्क्विरथैर्नरेन्द्रस्त- ६/३३
यत्करेऽरिकरिकुम्भभेदनोन्- १६/७६
यत्तुरङ्गखुरपातदारितक्षोणि- १६/६५
यत्परस्परसमर्पितचित्तं १३/९८
यत्प्रतापतपनोपतापितैः कौशि- १६/५६
यत्प्रसाधनमसूत्र्यत तस्याः १३/७०
यत्र यत्र स चचार वधूभि- १३/३
यत्र यत्र सुकुमारपुङ्गवः ७/२१
यत्र वेदमुखरा द्विजातयः १६/४
यत्रत्यकान्तानयनोत्पल- १/२७
यत्राद्भुतैर्नूतनधान्यकूटैः १/२८
यत्राभिरामाणि विशालशालि- १/३८
यथा यथा करोत्येष ११/४५
यदत्र जन्मन्यपि जन्मभाजां ६/८
यदद्भुतं किञ्चन देहभाजां १७/५२
यदपराद्धमिहापि मयाधमा- ४/२९
यदभिसङ्गमतः खलु मित्र- १८/२
यदश्वधारालखुरक्षतायां १०/११
यदीयकुम्भस्थलतल्पशायिनी- ९/५
यद्गुणैर्हृताचित्तोऽपि १५/५
यद्दुष्करं दुष्करकारिणेऽस्मै १७/३४

यद्बभूव सहकारमञ्जरीशुद्ध-	७/४१
यद्यप्यलुब्धस्य तवास्ति	१९/८१
यद्विलिह्य सहकारमञ्जरी:	७/३२
यद्वीक्षणासक्तमना जनौघ-	१९/२१
यन्निष्कलङ्कस्य कुलस्य कामं	६/९
ययावथसरः किञ्चिन्न्यञ्चिता-	३/३५
ययौ न या गोचरमीक्षणानां	१९/२०
ययौ यानमथारुह्यासह्य-	३/७४
यशःपताकामिव मीनकेतो-	६/५७
यश्चकार शरधोरणिक्षतान्	१६/८३
यस्मिन् कटाक्षयन्तीव	३/१४
यस्मिन् कुमारस्नपनेच्छुरभ्र-	६/९३
यस्मिन्ननुग्रामपुरं वधूनां	१/३५
यस्य क्षोणिपतेः प्रतापदहन-	१/७२
यस्याङ्घ्रिसेवारसपारवश्यं	१/६
यस्यासिलूना चिरराजजन्य-	१/६२
यस्याहवे वैरिकरीन्द्रकुम्भ-	१/६१
याचमानो विवाहाय	३/६०
यातव्य एवायमयं न साध्यो	१४/२६
यादोभिरुग्रैरिव वारिराशिर्या	१७/२५
यानपास्य नृपतीन् पतिंवरा	१६/७३
याप्ययानरथवाजिगजस्थै	१३/९५
यामिनीचरमयामविरामे	१३/६
युष्मत्प्रसादान्नृप मानसे मे	४/६८
युष्मद्वियोगविधुरा मधुराङ्गलक्ष्मीः	५/१२
यूथविच्युतमृगीव विलोल-	१३/९
यूपैर्यदूर्ध्वैर्मुशलैश्च भाति	६/९१
यैः पुरा स्फुरदुरुप्रभाभरा-	१६/२७
योगीश्वरं क्वचन भूभृदघोरघण्टं	५/६०
योधैः प्रसिद्धैर्युयुधेऽरियोधैः	१०/४०
योऽपजह्रे सुतस्तेऽसौ	१५/६८
यौ दानभोगाविव वैभवस्य	१९/५५
[र]	
रङ्कोपमस्यापि ममाविरासीद्	६/२३
रणश्रमेणातनुना सुषेणं	१०/५९
रणाङ्गणे वैरिवरान् कराग्रै-	१४/७९
रणे तदोत्साहमुवाह चेतः	१०/५६
रणे प्रमोदामृतवीचिसेकादिव	१०/६३
रणोत्सवोत्साहसमुद्धविष्णु-	१०/२९
रतिरमणनृपान्तरङ्गसेना	१२/१०
रत्नगर्भाशिरःशुभ्रपुष्प-	३/५७
रथाङ्गधीरध्वनिनादमुद्यत्-	१४/७०
रथैः पराभूतनिकेतपङ्क्ति-	१०/१२
रदप्रभाणां मिषतः प्रकाशयन्नृपो-	९/१९
रभसतरलिताभिस्ताभिरुच्चीयते स्म	८/११
रमण इव सहेलं श्रीजयन्ते पुरस्थे	८/३४
रमाकुचस्पर्शसुखेन शायिनं	९/५९
रम्भाविभ्रमपुण्यपण्यवनितारब्धैः	२/५०
रम्भेव क्लृप्तामितकान्तमूर्तिः	१/४८
रम्याङ्गहारहारिण्यो यथा	१५/१८
रम्याणि हर्म्याणि सुवर्ण-	१/४२
रम्यावधित्वेन यदीयसाल-	१/४५
ररक्ष देशं स्वमिवाप्यशत्रोः	१०/१८
रराज गुञ्जारुणनेत्रकान्ति-	१४/५
रराज तत्र क्षतकुम्भिकुम्भ-	१०/६४
रवच्छलाद्गीतगुणालिनीभि-	६/७९
रविमवेत्य निदाघमिवापरं	१८/२९
राजंस्त्वं राजसे शुद्ध-	३/८९
राजन् ! समागत्य सुरः सुदृष्टि-	१७/३२
राजन्वती येन जगत्यजस्रं	१/५९
राज्ञस्तथान्यस्य सभाजनस्य	६/८७
राज्ञो निदेशात् समुपेत्य	१९/११
राज्ञोऽङ्गरक्षक इवातिसमीपवर्ति	५/३१
राज्याभिलाषविवशः स नरेश्वरस्य	५/२९
राज्याभिषेकमनुभूय नभश्चरेन्द्र-	१४/१११
राज्ये निवेश्य तनयं	१७/६१
रामणीयकमनङ्कुशमस्या	१३/१९
रिपुधरणिभुजां भुजावलेप-	१२/८

रिपोः स्वरूपं विनिवेदयिष्यति ९/४७
रुचिरकाञ्चनचित्रमणिप्रभा १८/३१
रुचिरतां चिनुते स्म १८/२८
रुचिररुचितभङ्गिसुभ्रूवां यः १२/४४
रूपं जितायुग्मशरस्वरूपं ६/१५
रूपं मनोहारि वयो नवीन- ६/२
रूपकौतुकविलोकनलोलं १३/९९
रूपगर्वमयतां स्मरकान्ता १३/३८
रूपयौवनविलासऋद्धिभि- ७/७३
रूपवत्यपि गुणैकभाजने १६/५८
रूपवैभवकलाद्भुतभाग्येनामुना १३/५७
रूपसम्पदनुरूपमण्डना- १६/२३
रूपेण शीलेन धिया १/७०
रेजे कृतैः पुंसवनादिकृत्यैः ६/७६

[ल]

लक्ष्मीर्वेश्मनि दानभोगसुभगा १९/८४
लक्ष्म्याः स्वपुत्र्याः सततं १/४७
लङ्घितुं श्रवणयोश्चिरसीमां १३/३०
लब्धैकच्छत्रसाम्राज्य- ११/४८
लवणिमा सुकार्मुकसोदरः १८/५२
लसति गुरुतरङ्गालिङ्गितव्योमरत्ने ८/३०
लाक्षया विहितरागतरङ्गैः १३/१४
लिङ्गेन लिङ्ग्यते १५/२४
लुण्टाककोटिपटुलुण्ठितबाह्यलोकः ५/५१
लुण्टाकलोकेन विलुण्ट्य- १७/४४
लोकं दहन्मुखविषोल्बणनिर्यदग्नि- ५/१९
लोकम्पृणः पृणीतस्तै- १५/१०
लोकम्पृणोल्बणगुणा नृपराजलक्ष्मी- ५/१४
लोचनैरिव विकस्वरपुष्पैः १३/५

[व]

वंशेऽवतंसध्वजतुल्यमस्मिन् १९/४०
वचोहरः सिंहलमेदिनीपतेरथागम- ९/१३
वधूनामधरस्येव १५/१९
वपुरिदं प्रथमं सुखसाधनं १८/५०
वरं दरिद्रोऽपि सनन्दनो २/२३
वराश्वहेषां गजराजगर्जितं २/४१
वर्द्धयन्निव फूत्कारैर्विष- ३/४०
वल्गाद्भिस्तुरगैस्तस्य ११/३
वश्यः स्वकान्तोऽपि स धावति ६/३
वसुन्धराभारधुरन्धरस्य ६/७२
वसुन्धरोद्धारधुरन्धरेण २/१९
वाचमेवमवनीपुरन्दरः १६/१०
वाचालवैतालिकचक्रवाल- ९/७४
वातः सन्तापयेदस्मान् ११/४०
वामेतरेणाक्षिसरोरुहेण १४/३७
वाससा शशिरुचाथ स तन्वीं १३/८४
विकचचम्पकचारुवपुःप्रभः ४/३७
विकल्पजालकल्लोलै- १५/६५
विकसितसितपद्मैर्वर्मितं ८/३२
विक्रमक्षितिपतिर्न केवलं ७/२०
विक्रमक्षितिपतेरथ सूनुः १३/७७
विक्रमप्रथितविक्रमसिंह- १३/४६
विगलितवसुशोभावैभवं ८/६५
विचित्रयानैर्नगरप्रधानैः ६/४९
विचित्रशास्त्रार्थविचारसारै- १९/६७
विजिज्ञे फलकव्य- ११/८८
विजित्य जगति प्राप्त- ११/५८
विजित्याटविकान् ११/५२
विजिष्णुभिर्विष्णुपदी नदी- १/३९
विततदारुणदुःकृतकर्मणा ४/१६
वितनुते भुवनाद्भुतवैभवं १८/१८
वितेनतुर्निर्विवरं प्रवीरा- १४/७६
विद्यादेवीनिगदितभुवा १७/६४
विद्याधरा इव ततो विषमास्त्रदक्षा ५/४९
विद्याधराणां रुचिरैर्विमानै- १४/१४
विद्याधराणामधिपः स १७/६
विद्याधरेन्द्रोऽपि सहस्र- १४/४७
विद्याधरेन्द्रोऽप्यथ वारणेन्द्रान् १४/८२

विद्रुमद्रुममरीचिसगोत्रैः	१३/१५
विधेर्विबुध्य प्रतिकूलकारितां	९/५१
विधेहि वाग्गोचरसंवरिष्णुः	१७/३५
विनश्वरैरप्यसुभिः स्वकीयै-	१०/४१
विना विनीतेन सुतेन गेहिनां	२/२१
विपत्तये वल्गति लोभसम्भवः	९/१८
विपद्भिर्भूभृतस्तस्य न	११/५७
विपुलपुलकमांसलः सदेवं	१२/३८
विपुलमांसवसामदिरोन्मदं	४/१२
विभो ! भवज्जीवितसंशयार्जितं	२/३६
विभोर्ममाजौ विषमायुधाधिक-	९/३२
विमृश्य विज्ञप्तिमिति क्षितीश्वरः	९/६३
वियति चलितदोलान्दोलिताया	८/४
वियदिव परिमातुमुच्छ्रितानां	१२/३२
विराजमानं युवराजलक्ष्म्या	१३/११०
विलसदङ्कुरसत्पुलकाञ्चिताः	१८/४४
विलेभे विषयान् सद्य-	१४/११०
विलोचनैरात्मजवक्रचन्द्र-	१९/३१
विलोड्याथ क्षणेनैव	११/२२
विलोलकर्णानिलवीचिशीतलैः	९/५३
विविधबन्धनिबद्धवपुः कृतः	४/५९
विविधविभवभोगभूरितृष्णा ज्वर-	१२/५७
विवेककल्पद्रुममञ्जरीव स्वर्लोक-	६/१८
विशविशदभविष्यच्चन्द्रिकावल्लि-	८/५१
विशिष्टवेषाभरणैर्जगत्त्रयीं	९/६६
विशेषविहितश्रियं विविधदान-	६/१०३
विश्रम्य विविधैस्तत्र	११/३२
विश्वम्भराभारभराय भूयस्तथा	१०/१३
विश्वम्भराविजयजाग्रदुदग्रवीर्यं	११/९१
विश्वरङ्गे जिनाधीश-	३/९३
विश्वविश्ववलयादुपागतैः	७/७२
विषययुक्तनवसुभ्रुवां सखी-	७/३८
विषयविषविषङ्गवैशसस्य	१२/४१
विषयसुखमशेषदेहभाजां	१२/५२
विष्टपत्रयजयैकधुर्यया	१६/७७
विसारिसिन्दूरपरागपिञ्जरं	९/८
विस्फुरत्तरलमीननेत्रया	१६/६२
विस्फुरत्यथ स दक्षिणे-	१६/२५
विस्मेराम्भोजराजीमधुरमधुरस-	८/७०
वीक्ष्य पुष्पितमशोकशाखिनं	७/५१
वीज्यमानहरिदश्वरथाश्वैः	१३/६०
वीरोऽपरं शौर्यधुरैकधुर्य-	१०/३०
वृत्तान्तमस्य श्रृणु योगिपतेरिदानीं	५/१५
वृन्दैरप्सरसां विलस्य	१७/६२
वेत्रभृत्करधृतस्वयंवरोद्दाम-	१६/३४
वेदिकाम्बरमितः सह वध्वा	१३/८६
वैक्रमिर्विक्रमेणाथ	११/४२
वैक्रमेस्तदनु कुण्डलसंज्ञस्तत्र	१३/६३
वैजयन्तमिव भूमितलेऽन्यं	१३/९७
वैत्रिणेव सुहृदा त्रिदशेन	१३/७८
वैधव्यदुःखं कुलबालिकानां	६/११
व्यज्ञपीदं तया तात	३/६५
व्यरचि यो मृगलोचनया	१८/१२
व्यलीकमालोक्य समाकुलाभि-	१९/६४
व्यालिलेख मुहुरङ्घ्रिणा	१६/३८
व्यालिलेख सदसि क्रमाङ्गुली-	१६/४७
व्यालोकनेन सहसापि घनश्रियोऽस्य	५/५
व्रजति वियति काचिल्लोलदोलाधि-	८/६
[श]	
शक्रेणापि कृताशङ्क-	३/७
शङ्के सन्तापकत्वेन	३/१३
शचीकुचाभोगविलासयोग्यै-	६/५९
शचीव शक्रस्य महेश्वरस्य	१/६६
शफरोद्वर्तनैर्मुक्तकटाक्षा-	११/२७
शम्भुशैलमभिमानलीलया	१६/४९
शरासने भजत्यस्य	११/३४
शशाम यावत्तदमानवं वचो	९/१२
शश्वच्चतुर्वर्गफलैः फलन्ती	१/२

शश्वन्मनोरथपथं स्फुरदात्मराज्यो- ५/५९
शस्त्रशास्त्रपरभागवेदिनां ७/१७
शस्त्रैर्धनुःखड्गभुशुण्डिभल्ल- १४/७७
शाखान्तरेषु वृक्षाणां ३/१२
शिखरकषितशीतराशिबिम्ब- १२/६
शिश्रिये निशितशस्त्रघट्टन- १६/६९
शीकरैः पवनोद्धूतैः ११/२८
शीलव्रतस्याचरणादवश्यं ६/१३
शुचिरुचिरुचिमुक्ताहारसौभाग्यभङ्गी ८/३८
शुभकुलबलरूपशौर्यराज्यैर्नृपति- १२/१५
शुभाशुभाय प्रभविष्णुपूर्वं १९/४६
शुभे मुहूर्ते जयकुञ्जराधिपं ९/६७
शुभोदयादस्य वशंवदात्मना ९/१०
शुभ्रांशुशुभ्रं जिनहर्म्यविभानिभेन ५/६४
शौर्याकृष्टा तदनु विजयश्रीकटाक्षै- ४/६९
श्यामवृन्तमुपरिस्थषट्पदं ७/४५

[श्र]

श्रद्धासमृद्धिसम्बन्ध- १५/१४
श्रियःपतिः कौस्तुभमुख्य- ६/५८
श्रियामनन्यत्र निवासिनीना- १/४०
श्रीकुण्डलाख्येन सुरेण तत्र ६/९२
श्रीकुण्डलो राजनिदेशतस्तं ६/६१
श्रीजयन्त इति नामनि १३/८३
श्रीजयन्तजगदद्भुतरूपस्त- १३/४१
श्रीजयन्तस्ततः पूर्वं ११/२
श्रीनमस्कारमन्त्रोऽयं ३/४५
श्रीमज्जयन्तः स्वपुरीं १९/७
श्रीमदम्बरविलासपुरे स्वे १३/६१
श्रीमन्मुनिं तन्मिथुनं ववन्दे १७/१९
श्रीवसन्तनृपतेः समागमे ७/२५
श्रीविक्रमः कुण्डलकान्तिलिप्त- ६/५६
श्रीस्वस्तिमत्यां पुरि १७/९
श्रीस्वामिदर्पेण पुनर्विवक्षुः १३/११३
श्रुतपूर्वी समायातं १५/६
श्रुतस्य श्रोत्रिणी श्रोत्रे ३/९२
श्रुताभिषेकं जनकस्य राज्ये १९/४२
श्रुतेन शीलेन गुणोदयेन १९/५७
श्रुत्वेति कोपान्धितधीर्नरेन्द्रः १४/१०५
श्रुत्वेति तत्र वर्द्धिष्णु- ३/२८
श्रुत्वेति पूर्वं निजजन्म पश्य- ६/२९
श्रृणु सगुण जयन्त ! १२/४८
श्रेयांसि विश्राणयतादजस्त्रं १/१
श्रोणिबिम्बकुचकुम्भगौरवात् १६/३३
श्लाघ्यमङ्गलदशोज्ज्वलं कुलं ७/४

[स]

स कुन्तली कुन्तलभासि १७/११
स क्षेमलक्ष्म्या ललितैर्विलासै- १९/४
स जिनसङ्घपदाम्बुजपूजनं १८/६०
स तत्तीरतरुप्रान्तविश्रान्तैः ११/२९
स तत्र रम्यवैभवं ३/१००
स तत्र विश्वत्रितयाङ्गिनेत्र- १९/७४
स तस्य सप्ताङ्गसुसङ्गतां श्रियं १०/७५
स तस्य सूनोरजनिष्ट भक्त्या १९/३८
स तु कल्पनया हन्ति १५/४२
स त्रिवर्गपरभागभूषणः ३/९९
स दुर्गतस्येव मनोरथेषु १४/७८
स नमस्कारमाहात्म्यात् ३/३९
स नीयमानः स्फुटदङ्गयष्टि- ६/५
स परिपाकविवेकभराङ्कुर- १८/४९
स पूर्वपर्वतोत्सङ्गतर- ११/८
स प्रावृडम्भोदमयीमिवोरु- १०/१५
स भूभुजङ्गः समपृच्छताहृतः २/९
स राजहंसोचितपुण्डरीकैः ६/५०
स विक्रमक्षोणिधवान्वयाम्बर- ९/६८
स वैरिकैरवरविर्दृप्यद्- ११/११
स व्यचिन्तयदिदं मम १३/५६
स स्त्रीं शस्त्रीप्रहारेण ३/५१
संमानदानादिभिरेष तेषां १०/३४

संरक्षणाय रिपुतोऽहमभूवमस्याः	५/१
संलापपीयूषविशेषवृष्टिं	६/४३
संविधाय पुरतः खचरेन्द्रः	१३/६२
संवेगामृतपूरसुन्दरसुरस्त्रोतस्विनी-	१२/६०
संसारचक्रस्य चकास्ति सारः	१/३३
सकलनृपतिचक्रमेकहेलं	१२/२८
सकलसुकृतकल्पपादपानां	१२/५९
सङ्गीतकेन प्रमदाकुलानां	१७/२
सचेतनाचेतनचारुभावै-	१/५५
सज्जीकृतं हस्तिपकाधिपेन	१०/३६
सञ्जातायां तदनु सुगुरुर्देशनायां	१२/६१
सञ्जाते सम्मुखे तस्मिन्	११/८२
सञ्जीविनी चौषधिरङ्गजस्य	१/६९
सदस्यभिप्रायमिमं निवेद्य	१९/४१
सदा यतिं धारयता समन्तात्	१९/५६
सदात्यया वह्निरिव क्रुधा	९/४५
सदोदयैस्तस्य विभूतिसञ्चयैः	९/२
सद्भावभाजा विनयेन	१७/५६
सपदि दधति जातैकातपत्रं प्रभुत्वं	८/५४
सपदि शिवपदाय वीतरागं	१२/४९
सप्रमोदपुलकं कलकण्ठ-	१३/७५
सफलतामधुनैव हि वेधसः	१६/९३
समं तया भूमिपतेस्तनूजया	१६/९१
समजनि पितुराकुलं त्वमन्त-	१२/४
समञ्जसं यज्जयकुञ्जरः स	९/१५
समतृणमणिलोष्ठकाञ्चनस्य	१२/४२
समन्ततः शोणितपङ्कपिण्ड-	१४/१७
समयवर्षणतः सफलीभवत्-	१८/३२
समयसमुचिते कृतेऽथ कृत्ये	१२/३५
समस्तवनराजीनां साम्राज्य-	३/१६
समस्त्यसाध्यं भुवनत्रयेऽपि	१४/२७
समादिदेशाथ नियोगिवर्गं	६/८८
समाययौ यस्य मिषेण	९/४
समारुरोहाथ समुल्लसद्भिर्ध्वजैः	१४/१२
समीपभावं समुपागतेऽथ	१४/४१
समीरणान्दोलितवारिपूरतरङ्ग-	१९/६१
समुच्छलद्भिर्गजगर्जिनादै-	१४/६५
समुत्सुका नन्दनजन्मने	२/८
समुद्रपर्यन्तमहीमहीपतिः	२/२६
समुन्नतं कान्तमिवाम्बुजाक्षी-	१/४६
समुपगूढमनाः सुतचिन्तया	४/३
समुपतस्थुषि योगिपतौ युधे	४/५०
समुल्लसद्भूरितरान्धकारे	१४/५०
समूलमुन्मूलितवैरिपादपे	९/६५
सम्पत्स्यते ते स्वयमेव	१७/४०
सम्पदास्य पुरतस्तृणमिन्द्र-	१३/४२
सम्बन्धग्रहणं तत्र न	१५/४६
सम्भ्रमाद्विवृतमीक्षणाम्बुजं	१६/४५
सम्मतेन निजगोत्रमन्त्रिणां	१६/१२
सम्मुखं सपदि वेत्रधारिणा	१६/५९
सम्मुखः सखि स एष	१६/७९
सम्मुखापतितैस्तस्या	११/२५
सम्यग्दृशां देव ! शिरोमणिस्त्वं	१७/५७
सरभसमिह दोलान्दोलनैः	८/२
सरसकेलिमिथाङ्गनिपीडनै-	१८/११
सरसचन्दनपङ्कविलेपनैः	१८/७
सरसफलभरावनम्रशाखद्रुमशिखरैः	१२/३३
सरसभक्ष्यमिव स्वयमागम-	४/१८
सरसमथ सुपुत्रजन्मनीव	१२/११
सरोवरैर्यत्र भुवो विभान्ति	१/३०
सर्पोच्चाटनमन्त्रेण	३/४१
सर्वज्ञे संशयः प्राप्तः	१५/५६
सर्वज्ञो नास्ति यद्	१५/१७
सर्वज्ञोऽस्तीति न ज्ञानं	१५/२२
सर्वतः प्रथितरामणीयकं	७/५६
सर्वत्र क्षितिमण्डले क्षितिधवैः	१५/७७
सर्वत्र सौराज्यबलेन यत्र	१/२९
सर्वलोकरतिदानमात्मनो	७/६५

सर्ववित्तोपमानेन १५/२५
सर्वस्वादानतः केचित्- ११/७
सर्वस्वेनापि संमान्य ३/७२
सर्वाणि धर्मकर्माणि ३/९४
सर्वेन्द्रियाणामपि यत्समन्ता- ६/९६
ससंभ्रमाथ प्रतिपत्तिपूर्वमुर्वी- ६/९७
सह जयन्तनृपेण स हास्तिना- १८/६१
सह तिमिरभरेण स्वैरिणीनां प्रमोदः ८/६०
सहसा सम्मुखे तस्मिन् ११/५१
सहास्यामिव निर्मोक- ११/२६
सहेलमागत्य कृतप्रणामामुद- ६/४२
सा दानवैः सुरपुरीव परैः सुखेन ५/५०
सा विकासिवदनापि कुलीना १३/४९
सा विवाहसदनं नृपपुत्र्या १३/७२
सा विहाय नृपतीनथाजनि १६/७४
सा सिन्धुर्गाहनायातै- ११/३१
साचि सञ्चरणदक्षिणचक्षुः १३/४८
सानन्दं गुरुणा ततः करनख- १८/६२
सानुरागहृदयं सुलोचना ७/६३
सान्द्रचन्द्रकरसोदराम्बरा १६/३१
सापत्न्यमप्यस्तु जयश्रिया मे १०/३२
सापराधमिव श्रेष्ठि- ३/६७
सामन्तमुख्या द्विषतामसह्याः १०/३३
सामन्तराजन्यकमन्त्रिराजमुख्यै- १९/१०
सामन्तसेनापतिमन्त्रिमित्र- १०/३७
सार्धं करैः शूर इवाथ १८/६६
सार्वसर्वोपमातीतः १५/८
साश्चर्यसौ(शौ)र्यसुभगत्वकला- ५/११
सिंहलीवदनचन्द्रचन्द्रिकां १६/८१
सिक्तमार्गमथ कुङ्कुमनीरै- १३/५९
सिचयपल्लववीजनवायुना ४/६२
सिद्धिः साहसकर्मकर्मठधिया- २/५२
सिन्धुरोधसि यदियसिन्धुराः १६/६०
सुखैरशेषैः सुखिनीषु मुख्यता २/१७
सुगतिप्रेयसी पुंसां १५/१२
सुदुर्लभं सर्वरसप्रशस्यं १७/३०
सुदृष्टिरेकदा कश्चित् ३/८०
सुधांशुबिम्बेन भियेव राहोः १९/१४
सुनिश्चितं भूमिपतेरपि प्रिया २/५
सुपर्वणा पर्वणि तत्र १७/४९
सुभ्रुवः क्रमपरिक्रमणेऽस्याः १३/१७
सुभ्रुवो मदनकेलिगुरुत्वं १३/२७
सुमेरुमाखोः खनतः खनित्रतां ९/३७
सुरकरिधुतगङ्गाशीकराकारजैत्रै- ८/५०
सुरगगनचरेन्द्रसुन्दरीभि १२/३४
सुरगिरिवयस्तटैः स रत्नै- १२/४३
सुरनिकरकराब्जप्रेरिता पुष्पवृष्टिः ९/७०
सुरभिपवनमिश्रपुष्पवृष्टिः १२/२३
सुरस्रोतस्विनीस्रोतः १५/७०
सुरेशवेषाभरणाङ्गराग- १/५४
सुहृत्त्वमाविष्कुरु सिंहलेश्वरे ९/१६
सुहृद्भूतः प्रेषयितुं न युज्यते ९/२२
सेक्तुकाम इव तत्क्षणजात- १३/९१
सेनाजने तच्छरधोरणीभिः १०/६८
सेनाविपक्षनृपतेरुपशालमूलं ५/५४
सैन्धवीनां कपोलेषु ११/६२
सैन्यकोलाहलैर्दूरं ११/१८
सैष चन्द्रमुखि वेदनायकः १६/५७
सोमग्रहणशङ्का- ११/६८
सोऽयमब्जनयने ककुब्जये १६/७१
सोऽयमङ्गनृपतिः सुराङ्ग- १६/६६
सोऽयमायाति भूमीन्द्र ! १५/६९
सोऽहं परस्त्रीषु रिरंसयाथ ६/२०
स्तुत्वेति तं भक्तिभरावनम्रः १७/५८
स्त्रैणसृष्टिनिपुणेन विधात्रासर्जि १३/३७
स्त्रैणैः पादप्रहारैः कुचकलश- ७/७७
स्थिरीकर्तुमिवाङ्गेऽस्य हठात् १०/७४
स्फारपुष्करकदम्बचुम्बिता १६/६

स्फुटप्रसूनप्रकरप्रसर्पत्- १९/६०
स्फुरितकोपफणीन्द्रफणावली- १८/५४
स्फुरितभक्तिभरादिव नम्रतां ४/२७
स्मरविलसितवर्यां तां परित्यज्य ८/७४
स्मरसमानकुलपङ्कजलोचना १८/५१
स्मरार्तकान्तानयनाञ्चलावली ९/७
स्मितवती कुटजैः स्फुट- १८/२७
स्मेरास्यः श्रीविलासः सुचिरमथ १८/६४
स्वगुरुदर्शितमन्त्रविधायिनः ४/३९
स्वच्छायया छन्नजगत्त्रयायाः १/३
स्वदेशसीमानममानमानभूः ९/५७
स्वधर्मारामममासेक्तुं ३/२१
स्वभर्त्तुरिष्टा सुचिरं चिरायुषो २/३९
स्वर्गराज्यहरणोल्बणशङ्काशङ्कु १३/४३
स्वर्णतोरणविलासदोलयान्- ७/४४
स्वर्णरत्नप्रियैर्भूप ३/९०
स्वर्भाणुभिर्भास्करचक्रवाले १४/१००
स्ववल्लभायाः कमलायताक्ष्या १०/३१
स्वस्वामिनः श्रुतगिरो द्रुतमङ्गरक्षा- ५/३५
स्वैराज्यसर्वस्वसुवर्णरत्न- १/६३

[ह]

हंहो महावीर ! विमुञ्च १४/१०४
हठो भवेच्छौर्यशठस्य १९/४५
हन्ति पञ्चभिरपीषुभिः १६/४१
हरेरथारेः प्रविवेश देशं १०/१७
हरेर्मदीशप्रहितास्त्रदुःसहे ९/४४
हर्षनिर्भरमहीभृदाहृतातिथ्य- १६/१९
हर्षोत्कर्षाद् द्रुतमुभयतः १६/९५
हस्तलेपमतिपावनशम्यश्वत्थ- १३/९०
हस्तीन्द्रहस्तोत्करसीकराणां १०/४
हस्तैरिवोच्चैस्तरवः पलाशै- १/३१
हारप्रभाशुद्धसुधाभिरामैस्तुङ्गैः १९/३४
हारिणीं क्रमगतिं हरिणाक्ष्या १३/१८
हावभावसविलासविभ्रमैस्तत्र ७/६९
हिमरुचे रुचिरैः करकोरकै- १८/९
हिरण्यरत्नाभरणः करीन्द्रः ६/४४
हूणाः सोढुमपर्याप्ताः ११/८३
हेतुमप्याश्रयासिद्धहेतु- १५/३१
हेलादिग्विजयार्जितोऽर्जितयशः- १३/११२

• • •

परिशिष्टम्

[२]

जयन्तविजयमहाकाव्यस्थविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥

विशेषनाम	पृष्ठाङ्कम्
[अ]	
अङ्ग [देश]	१२२
अभयदेव [पद्मेन्दुशिष्य]	१४४
अभयदेव [सूरि]	१४४
अम्बरविलासपुर [पुर]	९६
[इ]	
इन्दुकीर्ति [ ]	१४२
इन्दुमती [जितारिदुहिता]	२९
[उ]	
उग्रसेन [धरणीपति]	३०
उज्जयनी [पुरी]	१२१
[क]	
कनकवती [राजकन्या]	८७, ९६, १००
कन्यकुब्ज [देश]	१२२
कमला [द्विजप्रिया]	३७
कर्णाट [भूपति]	८३
कर्णाटक [देश]	८३
कलिङ्ग [देश]	८०
काञ्ची [देश]	८३
कान्तिमती [नृपप्रिया]	१३०
कावेरी [नदी]	५३
काश्मीर [देश]	१४४
कुण्डल [देव]	४०, ४३, ४७, ९६, १२३
केरल [देश]	८१, ८२
कौबेरी [दिग्]	८५
[क्ष]	
क्षुल्लक [वादिसत्तम]	११२
[ग]	
गगनविलासपुर [पुर]	८७
गङ्गाधर [राजपुत्र]	३०, ३१, ३२, ३३, ३४, ३६
[च]	
चक्रायुध [राजपुत्र]	१४१
चन्द्र [कुल]	१४४
चित्रलेखा [राजपत्नी]	८७
[ज]	
जम्बू [द्वीप]	५
जय [विद्याधरेन्द्र]	१८
जयकुञ्जर [हस्ती]	७१
जयन्त [नृप]	३, ४८, ४९, ५२, ५४, ५५, ५७, ५९, ६०, ६१, ६६, ६८, ७०, ७१, ७३,

७७, ८२, ८६, ८८, ८९, ९०, ९१ ९६, ९८, १००, १०२, १०३, १०४, १०५, १०६, १०७, ११५, ११६, ११८, ११९, १२०, १२२, १२३, १२४, १३०, १३४, १३६, १३७, १३९, १४०
जयन्तविजय [काव्य] १४४
जयन्ती [पुरी] ६, ४३, ५५, ७०, ८७, ११०, १३७
जया [शासनदेवता] ८८, ८९
जितारि [नृपति] २९, ४१, ४२, १३०
जिनवल्लभ [अभयदेवशिष्य] १४४
जिनेश्वर [सूरि] १४४

[द]

दिवाकर [सूरि] १३६
देवशर्मा [द्विजपुत्र] ३७
द्राविड [देश] ८३

[ध]

धन [श्रेष्ठी] १४, ३८
धनद [श्रेष्ठी] ३७, ४०
धनदत्त [श्रेष्ठिपुत्र] ३७, ४०
धनावह [श्रेष्ठीपुत्र] १४
धर्मसूरि [आचार्य] ९०

[न]

नरवर्मा [भूपति] १४४
नाभेय [देव] ३

[प]

पद्मा [बलप्रिया] १४
पद्मेन्दु [मुनिराज] १४४
पवनगति [नृपति] ८७, ८८, ९६, १००
पाण्डय [नृप] ८२
पार्वतीय [नृप] ८२
पार्श्वनाथ [प्रभु] १४४
पृथ्वीधर [राजपुत्र] ३०, ३१, ४३
पृथ्वीपुर [नगर] १९
पृथ्वीवर [पुर] १४
प्रीतिमती [विक्रमसिंहप्रिया] ८, ४१, ४३, ४५

[ब]

बल [राजा] १४
बृहस्पति [मन्त्री] १८

[भ]

भरत [क्षेत्र] ५
भीमसेन [सेनाधिनाथ] ७६

[म]

मगध [देश] ५
मणिप्रभा [बृहस्पतिप्रिया] १८
मणिमञ्जरी [नृपप्रिया] ३०
मलय [देश] ८२
महेन्द्र [अद्रि] ८०
महेन्द्रविक्रम [नृप] ८०
मैथिल [नृप] १२१

[य]

यदुपुङ्गव [जिन] ३

[र]

रघुनूपुर [पुर] १०१
रतिसुन्दरी [नृपसुता] ११७, १२५, १३१, १३२, १३३, १३६, १३९, १४१
रत्नपुरी [पुरी] २९
रत्नप्रभा [मन्त्रिपुत्री] १८
रत्नाङ्गद [राजपुत्र] १०४, १०६
रथनूपुर [पुर] १०९
रत्नावती [पुरी] ३०
राघव [वंश] १२१
राजपुरी [पुरी] १८, १९
राजसिंह [सामन्त] १२९

राम [नृप] १२१

रेवा [नदी] ८१

[ल]

ललिता [श्रेष्ठिप्रिया] ३७

[व]

वङ्क्षु [नदी] ८५

वज्रायुज [नृप-नृपपुत्र] १२५, १४१

वर्धमान [प्रभु] १४४

वाग्देवता [देवता] १४४

वामेय [जिन] ३

वायुगति [महीपति] १०२, १०३, १०४, १०५, १०६, १०९

विक्रम | विक्रमसिंह [नृप] ७, २५, ४१, ४२, ४३, ४५, ४८, ५१, ६४, ६६, ६७, ७०, ७१, ७९, ८२, ९५, ९६, ९७, १०३, ११०, ११६, ११७, १२३, १३०, १३४, १३९

विद्युत्प्रभ [सुर] १२७, १२९

विलक्षकीर्त्ति [प्रवीर] १०६

विष्णु [द्विज] ३७

वैताढ्य [पर्वत] १८, ११५

वैरिसिंह [नृप] ११७, ११८, ११९, १२४, १२५, १३६, १३७

[श]

शशी [नृप] ३७

शान्ति [जिन] ३

[श्र]

श्रीपुर [उद्यान] १२८

श्रीपुर [पुर] ३७

श्रीमती [धनप्रिया] १४

श्रीमती [नृपप्रिया] २९

[स]

समुद्रदत्त [दरिद्र] १२५, १२७

सरस्वती [वाग्देवी] ३

सिंहल [देश] ६६

सिंहलेश | सिंहलेश्वर | सिंहलपति | सिंहलभूमिपाल | सिंहलभूभुज् | सिंहलराज [नृप] ६७, ६८, ७१, ७३, ७५, ७६, ७७, ७८, १२३

सिप्रा [नदी] १२१

सुबुद्धि [मन्त्री] ८, १३

सुषेण [सेनाधिनाथ] ७६

सुस्थित [युगप्रधानगुरु] ४०

सुस्थित [सूरि] ११०

सौधर्मपति [इन्द्र] १४२

स्तम्भन [पुर] १४४

स्वस्तिमती [पुरी] १२५

[ह]

हरिविक्रम [नृप] ४१

हास्तिनपुर [पुर] ११७, ११८, १३४

हूण [देश] ८५

● ● ●

परिशिष्टम्

[३]

जयन्तविजयमहाकाव्यस्थकतियसूक्तिनामकाराद्यनुक्रमः ॥

सूक्तिः	स०/श्लो०
प्रमादनिद्रोदयमुद्रया हि क्रोडीक्रियन्ते सुधियां धियोऽपि ॥	१/९
समुद्धरत्येव हि वैद्यराजः शल्यं तनोः सौख्यकृते कृतार्थः ॥	१/१२
सुगन्धिलक्षैरपि किं सुगन्धीकर्तुं हि शक्यं लशुनं कदापि ॥	१/१४
श्रीखण्डवासेन कृताधिवासाः श्रीखण्डतां यान्त्यपरेऽपि वृक्षाः ॥	१/१७
'न सूनुहीना वनिता प्रशास्यते' ॥	२/२
महर्घतामेधयते गुणश्रियो न किं यशोराशिरदम्भसौरभः ॥	२/४
'जीवन्नरो भद्राणि पश्यति' ॥	३/१८
कामान्धास्त्यक्तमर्यादाः किं किं पापं न कुर्वते ॥	३/५१
सतामार्तपरित्राणप्रगुणाश्चित्तवृत्तयः ॥	३/५२
जगाद किं न वाच्यं हि सद्भावाञ्चिततेजसाम् ॥	३/६१
सतां तुल्या मनोवृत्तिरुपकार्यपकारिषु ॥	३/६७
नमस्कारमहामन्त्रात् किं नोच्चैः प्राप्यते पदम् ॥	३/८२
पृथुपचेलिमपुण्यवतां स्वयं किमनुकूलमुपैति च हेलया ॥	४/४
'नतजने प्रभवः खलु वत्सलाः' ॥	४/३०
किमु रसायनपायनमङ्गिनामनभिलाषवतामपि नो मुदे ॥	४/६५
सुरतराविव वल्गितसौरभा स्फुरति नेतरभूरुहमञ्जरी ॥	४/६६
पूजापात्रं भवति हि मुहुः सद्गुणोत्कर्षवत्ता ॥	४/६९
किं मुग्धदुग्धपटलप्लुतविग्रहोऽपि काकः कदापि च न मुञ्चति कालिमानम् ॥	५/२३

प्रायः कुकर्मविधयो हि तमःसहायाः ॥	५/२४
किं मारणेन निजदुष्कृतमारितानामेषां यतो मृतकमारणकर्म निन्द्यम् ॥	५/२७
मायां विना किमपि चेष्टितमद्भुतं तत् मुह्यन्ति येन सुतरां सुधियां धियोऽपि ॥	५/२९
ब्रह्मापि लक्षयितुमक्षम एव मायां मायाविनामतिशयेन हि सुप्रयुक्तात् ॥	५/३२
सर्वं विधौ हि विमुखे विमुखं जनस्य ॥	५/५६
क्षारं न किं लवणसागरतोऽम्बुमिष्टम् ॥	५/६०
किं पङ्कसम्पर्कजुषापि जात्यरत्नेन लभ्येत न भूरिलाभः ॥	६/२१
भवति हि मलिनानां सङ्गमो भङ्गहेतुः ॥	८/२०
फलति सहृदयेषु क्षिप्रमेवोपकारः ॥	८/२४
फणीश्वरः स्फारफणामणिं क्वचिज्जहाति जीवन्न हि दर्पदुद्धरः ॥	९/४६
'विलङ्घ्यते कैर्भवितव्यताथवा' ॥	९/५२
फणैरशेषैरपि शेषराजो यथावनम्रैः कथमप्यधत्ताम् ॥	१०/१३
स्वभाववैरान्नकुलो हि सर्पं निहन्ति नो तत्सदनं प्रविष्टः ॥	१०/१८
असुभगमिह जन्म कन्यकानामजनि यथैष वृथा प्रवादपङ्कः ॥	१२/११
'सदृशगुणैर्हि समागमो गुणाय' ॥	१२/१५
'हितवचने हि रतां शुभं लभन्ते' ॥	१२/२७
'दुर्लभो हि सदृशैः खलु सङ्गः' ॥	१३/४६
'नौचितीं त्यजति जातु कुलीनः' ॥	१३/५३
उत्कोपिते यष्टिमुखेन सिंहे क्षेमो हि कौतस्कुतमङ्गभाजः ॥	१३/१०९
'किमस्त्यदेयं हृदयङ्गमानाम्' ॥	१४/३०
न नाम महतां सेवा भजते जातु वन्ध्यताम् ॥	१४/११०
स्वपूर्वकर्मस्फुरितानुसारं शुभाशुभं देहभृतां फलं हि ॥	१७/१०
'व्याधिः कुपथ्यादिव वर्द्धते तु' ॥	१७/२१
'किं दुष्करं धर्मधनस्पृहां हि' ॥	१७/३०
'कुल्याः कुलाचारविधिप्रिया हि' ॥	१९/३५
कुण्ठत्वमायाति हि वज्ररत्ने निशातधारापि कृपाणयष्टिः ॥	१९/४५

• • •

परिशिष्टम्

[४]

मुद्रितपुस्तकस्थखण्डितपाठस्थाने P.L. हस्तप्रतिभ्यां परिपूरितस्थानानि ॥

[જયન્તવિજયકાવ્ય - કાવ્યમાલા - ક્રમાંક ૭૫ રૂપે પ્રકાશિત મુદ્રિત પુસ્તકમાં જે જે ખંડિતસ્થાનો છે તે તે સ્થાનો P.L. સંજ્ઞક હસ્તપ્રતમાંથી પૂર્ણ કરેલ છે તેની નોંધ નીચે પ્રમાણે છે–]

खण्डितस्थानानि	परिपूरितस्थानानि	सर्ग/श्लो०
समस्त......श्रियं	समस्तशस्तश्रियां	१/५२
यया......वसरः	ययावथसरः	३/३५
नष्ट......तेनार्क	नष्टक्षुतेनार्क	३/५४
विततदारुण......कृतकर्मणा	विततदारुणदुःकृतकर्मणा	४/१६
तदभिपश्यति......धराधिपे	तदभिपश्यति तत्र धराधिपे	४/१७
या......पतौ	योगिपतौ	४/५०
तत्र......योर्ध्वुवम्	तत्र तयोर्ध्वुवम्	४/५३
क्वचन......निर्गतलोहितौ	क्वचननिर्गतलोहितलोहितौ	४/५४
निज......द्वितयेन	निजभुजद्वितयेन	४/६०
मुग्ध......पटलं	मुग्धदुग्धपटलं	५/२३
नरकपात......केन	नरकपातकपातकेन	५/२६
विज्ञप्यमान......मुचन्नरेन्द्रः	विज्ञप्यमान इव तानमुचन्नरेन्द्रः	५/२७
तस्यावधूलमिव......प्र°	तस्यावधूलनमिव प्र°	५/३६
न गुणो......वा	न गुणो गुणो वा	५/४६
कपि......शीर्षकाणि	कपिशीर्षकशीर्षकाणि	५/४९
सुरपुरीव......रैः	सुरपुरीव परैः	५/५०
पृथ्वीपुरन्दर......मेव	पृथ्वीपुरन्दरं न सुन्दरमेव	५/६३
सिंहासन......स्य	सिंहासनस्थो विहितासनस्य	६/४१
......प्रमोदप्रसरेण	पितुः प्रमोदप्रसरेण	६/५५
दोहदमाकल......म्	दोहदमाकलय्य	६/७५
रराज......दिव्य°	रराज यद्दिव्य°	६/९०
सुरेण......यत्प्रे°	सुरेण तत्र यत्प्रे°	६/९२
चूलि......वर्धितश्रि	चूलावलिवर्धितश्रि	६/९५
°दशोज्ज्वलं......सर्व°	°दशोज्ज्वलं कुलं सर्व°	७/४
°रुदच्छल......	रुदच्छलत्कलः	७/२५
पुनः......श्रीवसन्त°	पुनः तया श्रीवसन्त°	७/५४

°विलास......ललितैः	विलासहासललितैः	७/७६
यस्मिन्धरित......मुक्ता°	°यस्मिन्नधरितनवमुक्ता°	८/३२
प्रशमयितुमिव......वामलक्ष्म्याः	प्रशमयितुमिवाशु व्योमनि व्योमलक्ष्म्याः	८/५८
हठ......(?)सुवाधियः	हठतस्तवाऽधियः	९/२८
धराभुजङ्गश्चतुरङ्ग......तरङ्ग°	धराभुजङ्गश्चतुरङ्गसेनया तरङ्ग°	९/५६

....

....।

उपकृति (?)महिभर्तुर्भूमिभारं दधानों-

गदमिव भुजदण्डे यः श्रीयुव(?)राजलक्ष्म्याः ।।९।७३-७४ खण्डितश्लोकः

उपकृतिमहिभर्त्तुर्भूमिभारं दधानोङ्गदमिव भुजदण्डे यः प्रचण्डे करोति ।

त्रिजगति स जयन्तः कस्य देवो न वर्ण्यः प्रगुणगुणगणानां नायकानां धुरीणः ।।९-७३

वाचालवैतालिकचक्रवालस्योत्तालवाचांललितैरमीभिः ।

आसीत् प्रमोदाङ्कुरितः कुमारः प्राणप्रियः श्रीयुवराजलक्ष्म्याः ।।९-७४ परिपूरितश्लोकः

सूर्यश्च......मत्कार°	सूर्यछमश्छमत्कार°	१०/२
°खुरक्षतायां......त्ससभं	क्षुभसर्वसभं	१०/१९
......रितश्च सोऽभूद्ययौ	सिंहो बली प्रक्षरितश्च सोऽभूद् जय्यो	१०/३०
सामन्त......मुद्विषता°	सामन्तमुख्या द्विषतां	१०/३३
चिरं......चक्रे	चिरं चचक्रे	१०/४१
संख्येष्वपि......वैरिवीरैः	सङ्ख्येष्वसङ्ख्येष्वपि वैरिवीरैः	१०/४६
उ......द्गुरुं	उदगच्छद्गुरुं	१०/६९
°वि......तपदं	°विहितपदं	१०/७०
तौ......खिन्नया	तौ वीक्षितौ खिन्नया	१०/७१
काञ्ची......रवगाहेण	काञ्चीदुरवगाहेण	११/५३
निपेतुस्मभिक्षायाश्चा......(?)त्याररागिणः	निपेतुस्तमभिक्ष्मापाः पाश्चात्याः रणरागिणः	११/६५
शुभकुल......रूप°	शुभकुलबलरूप°	१२/१५
समुपाक्रमत......क्रमेण	समुपाक्रमत क्रमेण तत्र	१२/१८
जिनेन्द्रबिम्बं......नयना°	जिनेन्द्रबिम्बं नय नयना°	१२/३१
स्म......त्कुमारः	स्म तत्कुमारः	१२/३७
यदीयमास्ते......नमिव	यदीयमास्ते वनमिव	१२/४०

मुखकमलमलंकरोति सत्य......................................।

....।।१२/५४ खण्डितश्लोकः

मुखमलमलङ्करोति सत्यव्रतमतिविस्मयकारि हारि यस्य ।

सह मणिकिरणैः सदा निदेशो विलसति तस्य नरेन्द्रमौलिचक्रे ।।१२/५४ परिपूरितश्लोकः

केलिनिलये......सा	केलिनिलये प्रविवेश	१३/९
सत्वरमुपेत्य......ह्रान्तिः	सत्वरमुपेत्य नतांह्रिः	१३/६३
मरुद्भुजदण्डं......बमवव्यकरेण	मरुद्भुजदण्डं स प्रलम्बमवलम्ब्य करेण	१३/८०

स......परितो°	स ददे परितो°	१३/९२
समर्पितचि......साचि सञ्च°	समर्पितचित्तं साचिसञ्च°	१३/९८
श्री......कतै°	निःश्रीकतै°	१४/१४
च......ल्लुलाव	च जवाल्लुलाव	१४/५१
उत्पातवातो......त°	उत्पातवातोद्धत°	१४/९३
°हेतु......दूषितम्	हेतुदूषणदूषितम्	१५/३१
......वितीमथ	अवितीमथ	१६/१६

हर्षनिर्भरमहीभृदाहृतातिथ्यवपुः परि...... ।
....॥१६।१९ खण्डितश्लोकः
हर्षनिर्भरमहीभृदाहृतातिथ्यसुस्थितवपुः परिच्छदः ।
अत्यवाहयदहस्तदुत्सवोत्साहनः क्षणमिवाश्रुविक्रमिः ॥१६/१९ परिपूरितश्लोकः

°मधुपाङ्गनाथ......ध्वान°	°मधुपाङ्गनाघनध्वान°	१६/३४
°म......राचलं	°ममराचलं	१६/४९
°मुदपातयत्	°मुदपातयत् द्रुतं	१६/७१
सार्धमुद्ग......ति पुरः	सार्धमुद्धतिपरः	१६/८३

सर्गं......त..।
....॥१७/२ खण्डितश्लोकः
......केन प्रमदाकुलानां कर्णामृतैर्वाग्मिगिरां विलासैः । १७/३पू.
सङ्गीतकेन प्रमदाकुलानां कर्णामृतैवाग्मिगिरां विलासैः ।
तत्र प्रियायाः सरसैः कटाक्षैर्जगत्रयानन्दमिवाप भूपः ॥१७/२ परिपूरितश्लोकः
चतुःसमुद्रान्तमहीपमहेलाविलासितस्तस्य नरेश्वरस्य । १७/३पू.

°सेका......दिवाङ्गत्पुलका°	°सेका......दिवाङ्गरङ्गत्पुलका°	१७/६
......सुकृतज्ञः	सुकृतमपि सुकृतज्ञः	१७/६०
कोटिं......समधिरुह्य	कोटिं परां समधिरुह्य	१७/६१
तुलित......लिक°	तुलिततिलक°	१७/६३
चरेणवस्तपनतापवन नखम्पचाः(?)	च रेणवस्तपनतापवशे नखम्पचाः	१८/५
°सुरभीभवन्न......पयस्सु	सुरभीभवन्नवपयस्सु	१८/९
विगतशो......वि°	विगतशोकवि°	१८/६३
नन्दजयन्तनामा......	नन्दनमाननन्द जयन्तनामा	१९/८
राजहंसं......भुजस्थ......त्केलि°	राजहंसं भुजपञ्जरस्थं तत्केलि	१९/२५
श्री......नृपो	श्रीनृपतौ	१९/३७
क्रमाद्वा.....युगेस्तनूजा(?)	क्रमाद्वायुगतेस्तनूजा	१९/५३
कदाचिदुद्वेल......प्रवाह°	कदाचिदुद्वेलयशःप्रवाह°	१९/६६
ललितैर्यशोभि......यत्पूर्यते	ललितैर्यशोभिरखिलं यत्पूर्यते	१९/८५

● ● ●

Tejas Printers
AHMEDABAD M. 98253 47620